

Starptautiskā lasītprasmes
novērtēšanas pētījuma
IEA PIRLS
instrumenti skolēnu
lasītprasmes mērīšanai

A. Ozola, K. Kampmane

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
IZGLĪTĪBAS ZINĀTŅU UN
PSIHOLOĢIJAS FAKULTĀTE

IZGLĪTĪBAS PĒTNIECĪBAS
I N S T I T Ū T S

Latvijas Universitāte
Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultāte
Izglītības pētniecības institūts

Antra Ozola, Kristīne Kampmane

**Starptautiskā lasītprasmes novērtēšanas
pētījuma *IEA PIRLS* instrumenti skolēnu
lasītprasmes mērīšanai**

Rīga 2024

Antra Ozola, Kristīne Kampmane

Starptautiskā lasītprasmes novērtēšanas pētījuma *IEA PIRLS* instrumenti skolēnu lasītprasmes mērīšanai

Šajā izdevumā apkopoti un analizēti Starptautiskās izglītības sasniegumu novērtēšanas asociācijas – *IEA (The International Association for Evaluation of Educational Achievement)* Starptautiskajā lasītprasmes novērtēšanas pētījumā *PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study)* izmantotie publiskojamie lasītprasmes mērīšanas instrumenti – teksti un tiem atbilstošie uzdevumi kopā ar pareizajām atbildēm un vērtēšanas vadlīnijām.

Izdevums izstrādāts ESF projekta Nr. 4.2.2.5/1/23/I/001 "Dalība starptautiskos izglītības pētījumos izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas attīstībai un nodrošināšanai" ietvaros. Tajā publiskotie instrumenti nedrīkst tikt izmantoti komerciālos nolūkos, un lasītprasmes novērtēšanas testu autortiesības pieder *IEA* asociācijai (*IEA's Progress in International Reading Literacy Study – PIRLS 2021 Copyright © 2023 & PIRLS 2016 Copyright © 2017 International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA). Publisher: TIMSS & PIRLS International Study Center, Lynch School of Education and Human Development, Boston College*).

PIRLS pētījums Latvijā tiek īstenots, Latvijas Universitātes Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultātes Izglītības pētniecības institūta pētniekiem sadarbojoties ar Izglītības un zinātnes ministriju. Pētījuma vadītāja Latvijā - *Dr. sc. admin.*, profesore Antra Ozola.

Šīs grāmatas galvenā mērķauditorija ir sākumizglītības līmenī strādājošie latviešu valodas skolotāji, bet tā var noderēt arī citiem pedagogiem, mācību satura speciālistiem un izstrādātājiem, izglītības politikas veidotājiem, izglītības zinātniekiem un atbilstošo studiju virzienu studentiem, kā arī ikvienam, kam interesē lasītprasmes apguves jautājumi.

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**

ISBN (elektronisks izdevums) 978-9934-527-69-2

© Latvijas Universitāte, 2024
© Antra Ozola, Kristīne Kampmane 2024

SATURS

PRIEKŠVārds	4
<i>PIRLS</i> PĒTĪJUMS UN TĀ IETVARSTRUKTŪRA.....	7
1.1. Par <i>PIRLS</i> pētījumu	7
1.2. Par lasītprasmi un tās mērīšanu <i>PIRLS</i> pētījumā.....	7
1.3. Par metodiskā materiāla izklāsta principiem un kontekstu	10
LASĪTPRASMES MĒRĪŠANAS TESTU SAGATAVOŠANA <i>PIRLS</i> PĒTĪJUMAM	13
2.1. Vispārējās uzdevumu izstrādes vadlīnijas.....	13
2.2. Vadlīnijas uzdevumu ar dotiem atbilžu variantiem izveidei.....	15
2.3. Vadlīnijas brīvo atbilžu uzdevumu izveidei.....	17
2.4. Vispārējās vērtēšanas vadlīnijas brīvo atbilžu uzdevumiem.....	18
LITERĀRO TEKSTU, UZDEVUMU UN VĒRTĒŠANAS VADLĪNIJU PIEMĒRI AR STATISTIKU UN KOMENTĀRIEM.....	23
3.1. Puķes uz jumta (<i>PIRLS</i> 2016).....	23
3.2. Meisija un sarkanā vista (<i>PIRLS</i> 2016)	49
3.3. Spožais Salms (<i>PIRLS</i> 2016 un <i>PIRLS</i> 2021).....	81
3.4. Tukšais podiņš (<i>PIRLS</i> 2016 un <i>PIRLS</i> 2021)	107
INFORMĀTĪVO TEKSTU, UZDEVUMU UN VĒRTĒŠANAS VADLĪNIJU PIEMĒRI AR STATISTIKU UN KOMENTĀRIEM.....	137
4.1. Leonardo da Vinči (<i>PIRLS</i> 2016)	137
4.2. Zaļās jūras bruņurupucienes dzīves ceļojums (<i>PIRLS</i> 2016)	163
4.3. Haizivis (<i>PIRLS</i> 2016 un <i>PIRLS</i> 2021).....	195
4.4. Kur ir medus? (<i>PIRLS</i> 2016 un <i>PIRLS</i> 2021).....	225
IZDEVUMĀ IETVERTO TEKSTU RAKSTUROJUMS – SAREŽĢĪTĪBA UN SKOLĒNU ATGRIEZENISKĀ SAITE	253
LATVIJAS SKOLĒNU SASNIEGUMU RAKSTUROJUMS	257
IETEIKUMI.....	259
LITERATŪRA	260
PIELIKUMS	261

PRIEKŠVārds

Šī grāmata paredzēta, lai iepazīstinātu ar Starptautiskajā lasītprasmes novērtēšanas pētījumā *PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study)* izmantoto skolēnu lasītprasmes mērīšanas instrumentu piemēriem. Tiem pievienota arī informācija par Latvijas, Lietuvas, Somijas, Polijas, Īrijas un starptautiski vidējiem rezultātiem katra uzdevuma izpildē, lai lasītājiem būtu iespējams sekot gan prasībām, gan skolēnu sniegunam.

Kopš 2000. gada *PIRLS* pētījumu pasaulē 4. klases skolēnu lasītprasmes sasniegumu mērīšanai ik pēc pieciem gadiem organizē Starptautiskā izglītības sasniegumu novērtēšanas asociācija *IEA (The International Association for Evaluation of Education Achievement)*. Latvijā *PIRLS* pētījums tiek īstenots, Latvijas Universitātes Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultātes Izglītības pētniecības institūta pētniekiem sadarbojoties ar Izglītības un zinātnes ministriju. Nacionālā pētījuma vadītāja Latvijā ir *Dr. sc. admin.*, profesore Antra Ozola.

Šis izdevums ir turpinājums *PIRLS 2021* rezultātu publiskošanai, kas notika 2023. gada maijā, un ir viens no plānotajiem soļiem Latvijas skolēnu lasītprasmes sasniegumu krituma prevencijai un augstu rādītāju atjaunošanai. Starptautiskais ziņojums, publicējamie pētījuma instrumenti angļu valodā un pētījuma datu bāze pieejami *TIMSS & PIRLS* Starptautiskā pētījumu centra tīmekļa vietnē <https://pirls.bc.edu/>. Nacionālais pirmo rezultātu ziņojums par Latvijas skolēnu rezultātiem pieejams LU IZPF Izglītības pētniecības institūta mājaslapā https://www.ipi.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/ipi/PIRLS_2021_nacionalais_zinojums_ar_vakiem.pdf.

Šis materiāls izstrādāts ESF projekta Nr. 4.2.2.5/1/23/I/001 "Dalība starptautiskos izglītības pētījumos izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas attīstībai un nodrošināšanai" ietvaros. Tajā publicētie lasītprasmes novērtēšanas instrumenti nedrīkst tikt izmantoti komerciālos nolūkos, un to autortiesības pieder *IEA* asociācijai (*IEA's Progress in International Reading Literacy Study – PIRLS 2021 Copyright © 2023 & PIRLS 2016 Copyright © 2017 International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA). Publisher: TIMSS & PIRLS International Study Center, Lynch School of Education and Human Development, Boston College*). Tekstu un uzdevumu tulkojumu autortiesību turētājs ir Latvijas Universitātes Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultātes Izglītības pētniecības institūts.

Izdevumā ietvertos materiālus drīkst lejupielādēt un izdrukāt privātai nekomerciālai lietošanai vai izmantošanai nepastarpinātā mācību procesā, kā to nosaka Autortiesību likums. Ja rodas jautājumi par materiāla izmantošanu, iespējams sazināties ar autoriem, rakstot uz antra.ozola@lu.lv vai kristine.kampmane@lu.lv.

Grāmatā ietverti astoņi lasītprasmes novērtēšanai izmantoto tekstu paraugi, tos pavadošie uzdevumi un atbilstošās skolēnu atbilžu vērtēšanas vadlīnijas. Rezultātu salīdzinājumuvalstis izvēlētas pēc ģeogrāfiskā un kultūrvēsturiskā konteksta. Lai arī

Latvijas skolēnu sasniegumi *PIRLS 2021* pētījumā bija virs starptautiskā vidējā rādītāja, tomēr Lietuvas, Somijas, Polijas un Īrijas skolēnu rezultāti šoreiz vidēji bija augstāki. Grāmatas noslēgumā atrodami praktiski ieteikumi skolotājiem. Pielikumos pievienoti analizētie teksti un uzdevumi bez pavadošās informācijas, lai tie būtu ērti izdrukājami izmantošanai mācību procesā.

1.1. Par PIRLS pētījumu

PIRLS pētījuma ietvarstruktūrā iestrādāts mērķis palīdzēt dalībvalstīm uzlabot lasīšanas mācīšanas un mācīšanās kvalitāti, sniedzot nozīmīgu informāciju par to, kā uzlabot mācīšanu un mācīšanos, lai palīdzētu skolēniem kļūt par izglītotiem un pašpietiekamiem lasītājiem (Mullis et al., 2017).

Starptautiskais lasītprasmes novērtēšanas pētījums *PIRLS* pasaulē pirmo reizi notika 2001. gadā un kopš tā laika norisinās katrus piecus gadus. *PIRLS* pētījumā piedalās vairāki desmiti pasaules valstu; lai gan katrā pētījuma ciklā dalībvalstu skaits un sastāvs mainās, tam ir tendence aizvien pieaugt (Ozola, Geske, Kampmane, 2023). Pētījuma mērķa grupa ir 4. klases skolēni, jo tiek uzskatīts, ka tas ir brīdis, kad bērni ir iemācījušies lasīt un sāk izmantot šo prasmi, lai mācītos.

Līdz 2023. gadam *IEA PIRLS* pētījuma ciklos Latvija piedalījies četras reizes – 2001., 2006., 2016. un 2021. gadā, izlaižot 2011. gada pētījuma ciklu. Pateicoties šiem mērījumiem, ir iespējams iegūt arī datus par skolēnu lasītprasmes izmaiņu tendencēm valstī 20 gadu laikā. *PIRLS 2021* bija pēdējais cikls, kurā skolēnu testi bija iespējami arī papīra formātā. Nākamajos ciklos plānots testēšanu veikt tikai digitāli (Ozola, Geske, Kampmane, 2023).

PIRLS pētījuma ietvaros tiek sagatavots un publicēts ne tikai starptautiskais ziņojums par pētījuma rezultātiem (Mullis et al., 2023) un katrai dalībvalstij savi nacionālie ziņojumi (Ozola, Geske, Kampmane, 2023), bet arī īpaša *PIRLS* Enciklopēdija (Reynolds et al., 2022), kurā iekļauta informācija par visu dalībvalstu izglītības sistēmām un katras valsts specifiku: gan ģeogrāfiskā stāvokļa ziņā, gan iedzīvotāju, gan ekonomikas, gan arī konkrēti lasītprasmes mācību aspektā.

1.2. Par lasītprasmi un tās mērīšanu *PIRLS* pētījumā

Šī apakšnodaļa ietver iepriekš publicētu (Ozola, Geske, Kampmane, 2023) informāciju par nemainīgām nostādnēm *PIRLS* pētījuma ietvarstruktūrā – izmantotajiem lasīšanas mērķiem un mērītajām kognitīvajām jomām. Lasītāju ērtībai tā atkārtota arī šajā izdevumā, jo bez skaidrojuma par pētījuma uzbūvi nav pilnvērtīgi saprotami un izmantojami turpmāk (3. un 4. nodaļā) sniegtie piemēri. Lasītājiem, kas ar *PIRLS* pētījumu jau ir pazīstami, autori iesaka pāriet uz grāmatas 2. nodaļu.

Jēdziens *lasītprasme* *PIRLS* pētījumā nozīmē spēju saprast un lietot tās rakstiskās valodas formas, ko piedāvā attiecīgā sabiedrība un kas ir nozīmīgas pašam indivīdam (Mullis, Martin, 2019). Ceturtās klases skolēniem tas nozīmē spēju saprast dažādu grūtības pakāpju tekstu nozīmi un jēgu (Geske, Ozola, 2007). *PIRLS* nemēra lasīšanas ātrumu, raitumu, izteiksmīgumu u. tml., bet izpratni par izlasīto.

Lasītprasmes mērījumi *PIRLS* pētījumā notiek tā, ka katram skolēnam, kurš piedalās pētījumā, rakstiski divās akadēmiskajās stundās jāizpilda lasītprasmes novērtēšanas tests, kas ietver divu tekstu izlasīšanu un atbildēšanu uz jautājumiem par lasīto. Aptuvenais viena lasīšanai paredzētā teksta garums ir 1000 vārdu. Tests sastāv no uzdevumiem ar dotiem atbilžu variantiem un brīvo atbilžu uzdevumiem. Pēc testa skolēni 30–40 minūtēs izpilda arī aptaujas brošūru, sniedzot informāciju par sevi. Pēc tam sev adresētās aptaujas aizpilda arī skolēnu vecāki, skolotāji un skolu direktori (Ozola, 2017).

Lasītprasmes pārbaudes tests veidots, ņemot vērā divus atšķirīgus lasīšanas mērķus:

- jaunas informācijas iegūšana,
- literārās pieredzes papildināšana.

Šis lasītprasmes mērķu dalījums arī ir pamatojums tam, ka pētījumā skolēnu testu veidošanai vienādos apjomos izmanto divu veidu tekstus – literāros un informatīvos. Puse no visiem skolēnu lasītprasmes mērīšanai paredzētajiem tekstiem ir literārie, otra puse – informatīvie teksti.

Literārie teksti ir, piemēram, dažādi stāsti un pasakas. Lasot literāro tekstu, lasītājs iesaistās tajā aprakstītajos notikumos, darbībās, atmosfērā, kā arī izbauda izklāsta valodu (Mullis, Martin, 2019).

Savukārt informatīvie teksti ir, piemēram, skaidrojoši apraksti, instrukcijas, biogrāfijas, mācību materiāli ar tabulām un diagrammām, kartes u. c. Informatīvie teksti tiek rakstīti un lasīti dažādu mērķu sasniegšanai, bet to pamatfunkcija ir sniegt lasītājam informāciju par kaut ko. Bieži informatīvi teksti ir faktu apkopojumi, piemēram, biogrāfijas vai instrukcijas, tomēr arī informatīvie teksti var būt subjektīvi. Informatīva teksta autors var izvēlēties lasītāju par kaut ko pārliecināt vai arī rosināt izsvērt dažādus argumentus (Mullis, Martin, 2019).

PIRLS 2021 pētījumā valstīs, kuras veica testēšanu, izmantojot papīra testa brošūras, visā lasītprasmes testa dizainā kopumā bija 18 dažādi teksti, kas pa pāriem tika atšķirīgi kombinēti 18 testa brošūru variantos. Pavisam tika izmantoti deviņi literārie un deviņi informatīvie teksti. Katrā testa brošūras variantā bija atšķirīga literārā un informatīvā teksta kombinācija, un katram skolēnam testa ietvaros bija jāizlasa viens literārais un viens informatīvais teksts. Izpildāmās testa brošūras variants tika piešķirts automātiski pēc nejaušības principa (Ozola, Geske, Kampmane, 2023).

Lai pēc iespējas pilnvērtīgāk un vispusīgāk novērtētu skolēnu lasītprasmi, *PIRLS* pētījumā tiek izvērtēti četri lasītā teksta izpratnes līmeņi (Mullis, Martin, 2019).

1. Pirmais jeb zemākais līmenis – koncentrēšanās uz tekstu un skaidri formulētas informācijas iegūšana – nozīmē to, ka nepieciešama ātra un automātiska teksta izpratne. Teksta jēga ir acīmredzama un skaidri uzrakstīta. Lasītājam jāspēj izvērtēt iegūtās informācijas nozīmību un attiecības ar meklējamo. Lasīšanas uzdevumi šī izpratnes līmeņa novērtēšanai varētu būt šādi: identificēt informāciju, kas nozīmīga noteiktam lasīšanas mērķim, meklēt īpašas idejas un definīcijas, noteikt teksta darbības vietu un laiku, meklēt galveno ideju, ja tā tekstā tieši norādīta.

2. Otrais līmenis – tiešu secinājumu izdarīšanas līmenis – attiecas uz gadījumiem, kad lasītājs veido izpratni par tekstu un izdara secinājumus par informāciju,

kas nav tieši pateikta tekstā. Secinājumu izdarīšana ļauj lasītājam iedziļināties teksta nozīmē un aizpildīt „tukšās vietas”, kas tieši nav minētas. Šajā izpratnes līmenī runa ir par secinājumiem, kas ir viegli izdarāmi, ja arī nav tekstā tieši pateikti. Lasīšanas uzdevumi šī izpratnes līmeņa novērtēšanai varētu būt šādi: noteikt apzīmētāju, kas izteikts ar vietniekvārdu, atrast vispārinājumus un raksturot darbojošos personu attiecības, secināt, ka viens notikums izraisījis citu, vai atrast galveno domu, ja to apliecina vairāki argumenti.

3. Trešais izpratnes līmenis – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana no teksta, izmantojot savu pasaules izpratni. Kad lasītāji interpretē un integrē teksta informāciju un idejas, viņiem ir lielāka nepieciešamība pēc papildu zināšanām un pieredzes nekā, izdarot tiešus secinājumus. Tāpēc teksta nozīmes izpratne, kas veidojas, interpretējot un integrējot idejas un informāciju, būs atšķirīga dažādiem lasītājiem atkarībā no personīgās pieredzes un zināšanām, ko viņi izmantojuši uzdevumu izpildē. Lasīšanas uzdevumi šī izpratnes līmeņa novērtēšanai varētu būt šādi: uztvert vispārējā teksta vēstījumu vai tēmu, izsvērt darbojošos personu rīcības alternatīvas, salīdzināt un pretstatīt teksta informāciju, uztvert teksta noskaņu un toni, interpretēt teksta informācijas izmantojamību realitātē.

4. Ceturtais jeb augstākais izpratnes līmenis – teksta satura, valodas un izmantoto elementu izvērtēšana. Uzsvars no nozīmes konstruēšanas pārvietojas uz kritisku teksta izvērtēšanu. Pētot un izvērtējot teksta struktūras un valodas elementus, lasītājs izmanto savas zināšanas par valodas lietojumu un vispārīgu vai specializētu žanru tekstu iezīmēm. Lasītāji varētu atrast teksta radīšanas vājās vietas vai arī pamanīt autora meistarības apliecinājumus. Šajā procesā liela nozīme ir lasīšanas pieredzei un valodas pārzināšanai. Lasīšanas uzdevumi šī izpratnes līmeņa novērtēšanai varētu būt šādi: izvērtēt aprakstīto notikumu realizēšanās varbūtību, aprakstīt autora nolūku pārsteidzoša teksta nobeiguma izveidē, izvērtēt teksta informācijas pilnīgumu un skaidrību, noteikt autora viedokli par centrālo ideju.

Uzdevumu īpatsvars *PIRLS* testā četru lasītā teksta izpratnes līmeņu mērīšanai bija šāds: koncentrēšanās uz tekstu un skaidri formulētas informācijas iegūšana – 20% no visiem uzdevumiem, tiešu secinājumu izdarīšana – 30% no visiem uzdevumiem, ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana no teksta – 30% no visiem uzdevumiem, teksta satura, valodas un izmantoto elementu izvērtēšana – 20% no visiem uzdevumiem (Mullis, Martin, 2019).

Uzdevumu īpatsvara sadalījums pa skolēnu lasītprasmes mērīšanai paredzētajiem lasīšanas nolūkiem un izpratnes līmeņiem *PIRLS* pētījumā parādīts 1. tabulā.

1. tabula.

PIRLS struktūra – lasīšanas nolūki un izpratnes līmeņi

Lasīšanas nolūki	Literārā pieredze	50 %
	Informācijas ieguve	50 %
Izpratnes līmeņi (kognitīvās jomas)	Koncentrēties uz tekstu un iegūt skaidri formulētu informāciju no tā	20 %
	Izdarīt tiešus secinājumus	30 %
	Interpretēt un integrēt idejas un informāciju	30 %
	Pētīt un izvērtēt saturu, valodu un tekstuālus elementus	20 %

PIRLS pētījumā lasītprasmes novērtēšanai izmanto divu tipu uzdevumus:

- uzdevumus ar dotiem atbilžu variantiem un
- brīvo atbilžu uzdevumus (Mullis, Martin, 2019).

Uzdevumu izstrādes procesā par katru tekstu, kas tiks izmantots skolēnu lasītprasmes novērtēšanas mērījumiem, tiek izveidoti gan brīvo atbilžu uzdevumi, gan uzdevumi ar dotiem atbilžu variantiem. Uzdevumi ar dotiem atbilžu variantiem dod iespēju relatīvi īsā laikā iegūt ticamus, drošus un ekonomiskus mērījumus no plaša kognitīvo procesu klāsta. Turpretim brīvo atbilžu uzdevumi ļauj skolēniem pamatot atbildi ar pierādījumiem, paskaidrot literārā tēla darbības, aprakstīt notikumus vai procedūras un prognozēt tālākos notikumus (Geske, Grīnfelds, 2006). Ceturtās klases skolēnam uzdevumu ar dotiem atbilžu variantiem vajadzētu atrisināt vienas minūtes laikā. Brīvo atbilžu uzdevumu izpildei tiek atvēlēts vairāk laika: 1–2 minūtes, ja tiek prasīta īsa atbilde, un 3–5 minūtes paplašinātai atbildei.

Par katru tekstu, kas skolēniem jāizlasa, tiek uzdoti aptuveni septiņi uzdevumi ar dotiem atbilžu variantiem un trīs vai četri brīvo atbilžu uzdevumi. Atbildes uz uzdevumiem ar dotiem atbilžu variantiem tiek vērtētas ar 0 vai 1 punktu. Par katru tekstu tiek uzdoti divi vai trīs brīvo atbilžu uzdevumi, uz kuriem atbildes var tikt novērtētas ar maksimālo punktu skaitu 1 vai 2, un katram tekstam ir viens brīvo atbilžu uzdevums, uz kuru atbilde var tikt novērtēta ar maksimālo punktu skaitu 3 (Mullis, Martin, 2019). Maksimālais iegūstamo punktu skaits par uzdevumu atkarīgs no teksta izpratnes līmeņa, kas nepieciešams tā pareizai izpildei. Katram tekstam tiek sagatavoti uzdevumi, par kuriem maksimālais iegūstamo punktu kopskaits ir vismaz 15.

Tā kā starptautiskā pētījumā ir svarīgi, lai skolēni visās dalībvalstīs tiktu vērtēti vienādi, ir izstrādātas speciālas, detalizētas vērtēšanas vadlīnijas katram uzdevumam, kuras ievēro uzdevumu vērtētāji visā pasaulē (Ozola, Geske, Kampmane, 2023).

Kopš 2016. gada *PIRLS* pētījuma dalībvalstīm ir iespēja novērtēt arī savu skolēnu digitālo lasītprasmi ar pētījuma moduļa *e-PIRLS* palīdzību, kas 2021. gadā tika iekļauts digitālā *PIRLS* testa saturā. Latvijā lasītprasmes mērījumiem *PIRLS* testā līdz šim izmantoti tikai papīra instrumenti. *PIRLS 2026* pētījuma ciklā plānots veikt pāreju uz pilnībā digitāliem lasītprasmes testiem visās dalībvalstīs (Ozola, Geske, Kampmane, 2023).

1.3. Par metodiskā materiāla izklāsta principiem un kontekstu

Nākamajās nodaļās izklāstīti *PIRLS* pētījumā izmantoto uzdevumu izstrādes un to vērtēšanas pamatprincipi kā arī ietverti tekstu, uzdevumu un vērtēšanas vadlīniju piemēri, lai skolotājiem būtu iespēja ielūkoties testu saturā un uzdevumu izpildes statistikā. Šī informācija var palīdzēt atrast Latvijas skolēnu “vājās vietas” un kopīgiem spēkiem strādāt pie trūkstošo prasmju pilnveides. Teksti, kurus atļauts publiskot, vairs *PIRLS* testos iekļauti netiek, bet uzdevumi pētījumam vienmēr tiek veidoti atbilstoši šajā materiālā aprakstītajiem lasīšanas nolūkiem un mērāmajiem izpratnes līmeņiem, ievērojot nākamajā nodaļā izklāstītos principus. Līdz ar to, ja ir skaidri testa būvēšanas paņēmieni un mērķi, kļūst viegli prognozēt, ko no tā var sagaidīt, arī tad, ja nav zināms konkrēts tekstu un uzdevumu saturs.

2. nodaļā iespējams iepazīties ar instrumentu sagatavošanas principiem *PIRLS* pētījumam, 3. nodaļā ietverti literāro tekstu un uzdevumu piemēri, bet 4. nodaļa veltīta informatīvo tekstu paraugiem. Visi teksti *PIRLS* pētījumā nav vienādas grūtības pakāpes. Informācija par tekstu sarežģītību un skolēnu vērtējumu par tiem sniegta 5. nodaļā. 6. nodaļa veltīta Latvijas skolēnu sasniegumu raksturojumam *PIRLS 2021* testā. Grāmatas izklāsta daļa noslēdzas ar praktiskiem ieteikumiem, kas pamatoti ar šī pētījuma rezultātiem.

3. un 4. nodaļā katram testa jautājuma un uzdevuma piemēram norādīta pareizā atbilde un izpratnes līmenis, kas ar to tiek mērīts. Uzdevumos ar dotiem atbilžu variantiem ir viena pareizā un trīs nepareizās atbildes. Maksimālais iegūstamo punktu skaits par tādu uzdevumu vienmēr ir 1. Pareizā atbilde dota uzreiz aiz uzdevuma un statistikas tabulā atzīmēta ar zvaigznīti.

Brīvo atbilžu uzdevumiem atkarībā no iegūstamo punktu skaita var būt pareizas, nepareizas un dažreiz arī daļēji pareizas atbildes. Informācija par to, kāda atbilde tiek uzskatīta par pareizu, sniegta vērtēšanas vadlīniju tabulā, kas ievietota aiz uzdevuma. Maksimālais iegūstamais punktu skaits par atbildi redzams gan vērtēšanas vadlīnijās, gan kā cipars ikonā ar zīmuli pie skolēna atbildes laukuma.

Aiz katra uzdevuma pievienota arī statistikas tabula ar salīdzinājumam izvēlēto valstu rezultātiem šajā uzdevumā *PIRLS 2016* vai *PIRLS 2021* pētījumā. Tas, kurā pētījuma ciklā teksts izmantots pēdējo reizi, redzams pie teksta nosaukuma apakšnodaļas virsrakstā un satura rādītājā. Par katru valsti un uzdevumu tabulā parādīts, cik procenti skolēnu atbildējuši pareizi, cik procenti izvēlējušies katru no nepareizajām vai daļēji pareizajām atbildēm un kāds ir pareizo atbilžu īpatsvars meitenēm un zēniem. Uzdevumiem, kas bijuši ietverti gan *PIRLS 2016*, gan *PIRLS 2021* testos statistikas tabula ietver divas rindas ar Latvijas skolēnu rezultātiem – attiecīgi 2016. un 2021. gadā.

Lietuva, Somija, Polija un Īrija izvēlētas Latvijas rezultātu salīdzināšanai, jo:

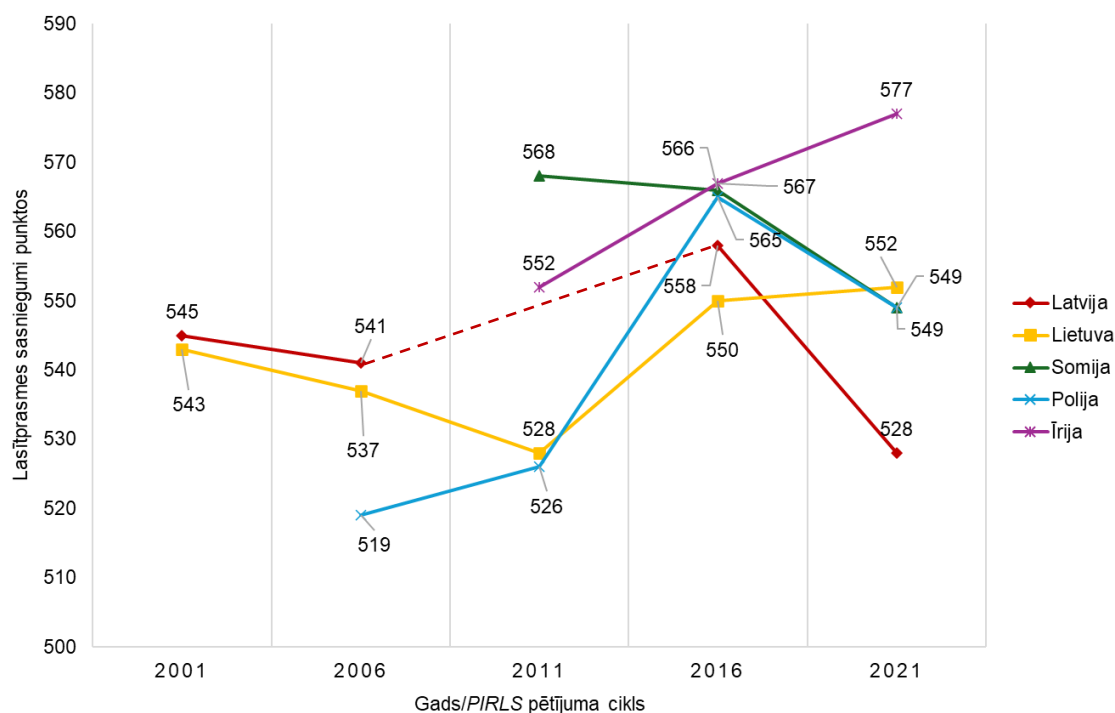
- Lietuva ir Latvijas kaimiņvalsts ar samērā līdzīgu vēsturi. Kopš 2001. gada piedalījies visos *PIRLS* pētījuma ciklos, un parasti Latvijas un Lietuvas skolēnu rezultāti bijuši līdzīgi. 2016. gadā Latvija bija apsteigusi Lietuvu, bet 2021. gadā Lietuvas rezultāti bija ievērojami augstāki nekā Latvijai (Mullis et al., 2023) – attiecīgi 7. un 23. vieta starptautiskajā ranga tabulā. Salīdzināšanai izvēlēta, jo ir Latvijai vislīdzīgākā no visām *PIRLS* dalībvalstīm;
- Somija ir valsts, kas agrāk starptautisko salīdzinošo izglītības pētījumu rezultāta tabulās ieņēma augstākās vietas. *PIRLS* pētījumā piedalās kopš 2016. gada. 2021. gadā vērojams sasniegumu kritums gan punktos, gan no 5. uz 8. vietu starptautiskajā ranga tabulā (Mullis et al., 2023). Salīdzināšanai izvēlēta kā bijusī Eiropas valstu līdere izglītības sasniegumu ziņā;
- Polija arī *PIRLS* pētījumā piedalās kopš 2016. gada. Sasniegumi *PIRLS* pētījumā abos dalības ciklos (2016. un 2021. gadā) tieši tādi paši kā Somijai (Mullis et al., 2023). Salīdzināšanai izvēlēta kā potenciālā

izglītības sasniegumu līdere Eiropā (jāatzīst, ka šī loma vislabāk pietāvētu Igaunijai, bet tā *PIRLS* pētījumā nepiedalās);

- Īrija ir *PIRLS* pētījuma dalībniece kopš 2011. gada ar pastāvīgu sasniegumu kāpumu no cikla uz ciklu (Mullis et al., 2023) – attiecīgi no 27. uz 4. un 2. vietu starptautiskajā ranga tabulā. Salīdzināšanai izvēlēta kā Eiropas valsts ar visaugstākajiem sasniegumiem *PIRLS* pētījumā.

Jāpiebilst, ka Lietuvas, Somijas un Polijas rezultāti *PIRLS 2021* pētījumā uzskatāmi par vienādi augstiem (starp tiem nebija statistiski nozīmīgu atšķirību un dalīta 7.–9. vieta). Visaugstākie sasniegumi *PIRLS* pētījumā kopš 2006. gada ir Singapūrai un Honkongai, bet autori tās nav izvēlējušies salīdzināšanai, jo gan kultūras, gan izglītības sistēmas konteksts šajās dalībvalstīs ir pārāk atšķirīgs no Latvijas. Lai arī visās salīdzinājumuvalstīs vidējie skolēnu sasniegumi lasītprasme *PIRLS 2021* pētījuma ciklā bija augstāki nekā Latvijai, jāpiemin, ka Latvijas skolēnu rezultāti šajā pētījumā vienmēr ir bijuši un joprojām ir augstāki par starptautiski vidējo rādītāju. 2021. gadā starptautiskajā ranga tabulā Latvija ieņēma 23. vietu starp 56 *PIRLS* dalībvalstīm.

Salīdzinājumuvalstu rezultātu izmaiņas *PIRLS* pētījuma ciklos 20 gadu laikā parādītas 1. attēlā. Ja no šīm būtu jāizvēlas kāda izglītības sistēma, no kuras attīstības Latvijai mācīties, *PIRLS* pētījuma rezultātu kontekstā tā būtu vai nu Polija vai Īrija.

1. attēls.

Salīdzinājumuvalstu rezultāti *PIRLS* pētījuma ciklos 20 gadu laikā

2.1. Vispārējās uzdevumu izstrādes vadlīnijas

Lasītprasmes pārbaudes uzdevumu izstrādes un vērtēšanas vadlīniju apraksts adaptēts no Mullis & Martin (2017) materiāla *PIRLS 2016 Item Writing Guidelines*, kas interesentiem pieejams https://timssandpirls.bc.edu/publications/pirls/2016-methods/pdf/P16_ItemWritingGuidelines.pdf.

Sastādot uzdevumus skolēniem par kādu izlasītu tekstu ar nolūku pārbaudīt lasītā izpratni, jābūt ievērotiem šiem noteikumiem:

- Jautājumiem jābūt par teksta galveno domu. Nevajadzētu jautāt par sīkām, nenozīmīgām detaļām, bet pārliecināties, ka skolēns ir spējīgs uztvert un paskaidrot teksta galveno domu;
- Jautājumu un uzdevumu komplektam ir jāaptver viss teksts. Ja ir kāda teksta daļa, par kuru nav uzdevumu, tad nav pamatojuma šo tekstu vai daļu izmantot lasītprasmes pārbaudē;
- Uzdevumiem ir jābūt tādiem, lai tos varētu izpildīt tikai gadījumā, ja skolēns šo tekstu ir lasījis. Uzdevums nedrīkst būt pārāk vispārīgs vai nesaistīts ar tekstu. Šo nosacījumu ir grūti, bet īpaši svarīgi ievērot, sastādot uzdevumus par informatīviem tekstiem.

PIRLS testos katram tekstam tiek sastādīti 12 – 14 uzdevumi, ievērojot šādas pamatnostādnes (Mullis, Martin, 2017):

- Pirmajiem uzdevumiem ir jābūt vienkāršākiem – šādu uzdevumu mērķis ir “sagatavot” skolēnu iedziļināties tekstā. Jautājumi aptver svarīgu vai arī pamata informāciju, kas atrodama teksta sākumā;
- Uzdevumiem jābūt sakārtotiem saskaņā ar teksta gaitu – jautājumi par teksta sākumu atrodas sākumā, par teksta beigām – beigās. Īpaši svarīgi šo secību ievērot gadījumos, kad uzdevuma mērķis ir novērtēt skolēna prasmi iegūt informāciju vai izdarīt vienkāršus secinājumus. Nav pieļaujams, ka, meklējot pareizo atbildi tekstā, skolēnam ir jātērē laiks, pārmeklējot visu tekstu;
- Uzdevumi augstāku kognitīvo līmeņu novērtēšanai ir jāiekļauj pamīšus starp citiem uzdevumiem. Uzdevumiem, kuru izpilde prasa teksta interpretēšanu, integrēšanu vai izvērtēšanu, ir jāaptver dažādas teksta daļas, tie nedrīkst būt tikai kā paši pēdējie uzdevumi. Šāda uzdevumu

organizācija ļauj novērtēt arī to skolēnu lasītprasmi, kuri kaut kādu iemeslu, piemēram, laika trūkuma dēļ, nevarēs izpildīt visus uzdevumus.

- Par katru tekstu ir jāizveido viens visaugstākās sarežģītības (3 punktu) uzdevums. Tam ir jāļauj skolēnam demonstrēt prasmi integrēt, interpretēt un novērtēt. Tā mērķis ir dot skolēnam iespēju demonstrēt visdziļāko teksta izpratni. Parasti šāds uzdevums ir tikai viens, jo tā izpilde prasa vairāk laika. Lai motivētu skolēnus šo uzdevumu izpildīt, tas nedrīkst būt pēdējais uzdevums, bet tas noteikti nedrīkst būt arī viens no pirmajiem uzdevumiem.
- Uzdevumu komplektam par vienu tekstu ir jābūt neatkarīgiem vienam no otra. Pareiza vai nepareiza atbilde uz vienu jautājumu nedrīkst ietekmēt skolēna atbildi uz citu jautājumu. Nepieciešams uzmanīties arī no situācijas, kur viena uzdevuma teksts vai atbilžu varianti dod mājienu skolēnam par pareizo/nepareizo atbildi uz citu uzdevumu. Īpaša uzmanība jāpievērš, lai brīvo atbilžu uzdevumos atbildēs tiktu prasīta zināma konkrētība un detalizācija, lai teksta galveno domu nevarētu pasniegt kā pareizo atbildi uz visiem jautājumiem.

Veidojot uzdevumus, to autoram ir jāizveido arī visu iespējamo pareizo un nepareizo atbilžu uzskaitījums. Brīvo atbilžu gadījumos jā sagatavo detalizēts sagaidāmās pareizās atbildes satura apraksts. Jānoformulē arī uzdevuma vērtēšanas vadlīnijas – cik punktu par kāda veida atbildi skolēnam iespējams iegūt.

Sastādot uzdevumu komplektu par tekstu jāņem vērā šādi aspekti (Mullis, Martin, 2017):

- Testam paredzētais laiks. – Piemēram, viena *PIRLS* testa daļa ir 40 minūšu gara un tiek sagaidīts, ka 4. klases skolēnam nepieciešama aptuveni minūte, lai atbildētu jautājumu ar dotiem atbilžu variantiem, un 1 – 2 minūtes, lai uzrakstītu īsu brīvo atbildi vienkāršiem uzdevumiem. Sarežģītākajiem uzdevumiem atbildes sagatavošanai tiek plānots laiks līdz 5 minūtēm.
- Atbilstība vecumam. – Sastādot uzdevumus, nepieciešams ņemt vērā konkrētā vecumposma sagaidāmās prasmes un intereses. Piemēram, uzdevumiem un tekstiem ir jābūt saprotamiem un izpildāmiem 4. klases vecuma skolēniem.
- Uzdevumu grūtība. – Gatavojot uzdevumus, vienmēr nepieciešams nodrošināt dažādību. Uzdevumiem ir jābūt gan vienkāršiem, gan sarežģītiem. Dažādu uzdevumu mērķis ir pēc iespējas efektīvāk noteikt atšķirības skolēnu lasītprasmes līmeņos. Ja kādu uzdevumu var atbildēt gandrīz visi skolēni vai pretēji – gandrīz neviens, šāds uzdevums netiek uzskatīts par piemērotu *PIRLS* testam.
- Izvairīšanās no nevienlīdzības. – Sastādot uzdevumus, nepieciešams domāt par skolēniem, kuri tos pildīs. Nedrīkstētu rasties situācija, kad uzdevums kādai skolēnu grupai ir vieglāk atbildams dzimuma,

iepriekšējās pieredzes, ģeogrāfiskās lokācijas, ģimenes sociāli ekonomiskā statusa, reliģiskās pārliecības vai citu apstākļu rezultātā.

Jautājumu un uzdevumu formulējumiem jāatbilst šādiem nosacījumiem (Mullis, Martin, 2017):

- Jāiekļauj tikai tā informācija, kura padara uzdevumu skaidru un nepārprotamu (jāizvairās no liekvārdības). Skolēnam būtu jāvar sniegt atbilde uz jautājumu pat bez piedāvāto atbilžu variantu izlasīšanas, ja tādi ir;
- Jāatsakās no papildus informācijas ietveršanas, jo tā, visticamāk, novērsīs skolēnus no pareizās atbildes un radīs nevajadzīgu apjukumu;
- Jāizvairās no nolieguma. Ja bez nolieguma vārda nav iespējams iztikt, tas ir jāizceļ vai jāpasvītrot. Jautājumi ar nolieguma priedēkļiem nav atļauti (piemēram, jautājums “Vai Žanna negribēja runāt ar grifu?” paredzētu atbildes: “Jā, Žanna negribēja...” vai “Nē, Žanna gribēja...”, kas sava piņķerīgā formulējuma dēļ radītu tikai apjukumu, neērtības un lieku laika patēriņu);
- Ja uz jautājumu nav iespējams atbildēt viennozīmīgi, tajā jāiekļauj “mīkstinošu” frāzi, piemēram, “pārsvarā”, “kurš no minētajiem”, u.c.

2.2. Vadlīnijas uzdevumu ar dotiem atbilžu variantiem izveidei

Kā jau iepriekš minēts 1.2. apakšnodaļā, uzdevumi ar dotiem atbilžu variantiem var tikt veiksmīgi izmantoti skolēnu lasītprasmes novērtēšana un galvenie ieguvumi no to lietošanas ir šādi:

- tiek ietaupīts laiks, jo šādu uzdevumu atbildēšana skolēniem veicas ātrāk nekā brīvo atbilžu konstruēšana,
- iespējams novērtēt arī to skolēnu lasītprasmes līmeni, kuri ir slinki uz izvērstu atbilžu rakstīšanu.

Viens no uzdevumu ar dotiem atbilžu variantiem ir tāds, kurā jāsarindo notikumi pareizā secībā, bet biežāk izmanto jautājumu vai apgalvojumu ar dotiem četriem atbilžu variantiem, no kuriem tikai viens ir pareizā atbilde. Dotie atbilžu varianti var būt gan teksta, gan attēla formātā.

Saskaņā ar *PIRLS* pētījuma vadlīnijām, gatavojot uzdevumus ar dotiem atbilžu variantiem, ļoti ieteicams ievērot šos noteikumus (Mullis, Martin, 2017):

- jāpārliecinās, ka starp dotajiem atbilžu variantiem ir tikai viena pareizā atbilde;
- jāpārliecinās, ka visi atbilžu varianti ir savstarpēji neatkarīgi. Nedrīkstētu būt situācija, kad vairāki atbilžu varianti papildina viens otru, ja pareiza ir tikai viena. Tāpat nedrīkst pieļaut, ka pareizā atbilde ir iekšēji pretrunīga, aptverot gan, piemēram, “jā” un “nē” vienlaicīgi;

- Īpaši liela uzmanība jāpievērš atbilžu formulējumam – tam ir jābūt gramatiski saskaņotam ar pašu jautājumu un viegli un nepārprotami interpretējamam. Jāizvairās no homonīmu lietošanas;
- pareizajām un nepareizajām atbildēm jābūt vizuāli un gramatiski vienādām. Nedrīkst pieļaut, ka pareizā atbilde ir būtiski garāka, sarežģītāka/vienkāršāka vai vairāk/mazāk detalizēta nekā nepareizās;
- jācenšas veidot pēc iespējas īsākus atbilžu variantus. Ja kāda frāze atkārtojas vairākkārt, to vajadzētu ietvert jautājumā;
- frāzes, kuras ir ietvertas jautājumā, nedrīkst rakstīt arī atbilžu variantos, jo tas var mudināt skolēnu domāt, ka kāda atbilde ir pareizāka par citām;
- nekādā gadījumā nav pieļaujami tādi atbilžu varianti, kā: “visi minētie” vai “neviens no minētajiem”. Šādi jautājumi nevajadzīgi patērē laiku un nogurdina lasītāju.

Gatavojot dotos atbilžu variantus, nepareizo atbilžu izveide nav viegls uzdevums. Lai nepareizās atbildes testā darbotos pareizi, tām ir jābūt ticamām. No “zila gaisa” izdomāta nepareizā atbilde, iespējams, skolēniem nešķitīs ticama, un tas pārbaudes darbu padarīs vieglāku savukārt izlasītā teksta izpratni – grūtāk nomērāmu. Ticamas nepareizās atbildes iespējams iegūt, analizējot skolēnu iepriekš sniegtās atbildes uz līdzīgiem jautājumiem un piedāvājot biežākās kļūdas kā atbilžu variantus. Ticamas nepareizās atbildes iespējams izveidot arī no iespējamiem pārpratumiem, kas varētu rasties, skolēnam lasot tekstu. Arī gadījumos, ja nav pieejamas iepriekš sniegtas skolēnu atbildes vai varbūtēji pārpratumu cēloņi, nepareizajām atbildēm ir jābūt balstītām tekstā un jābūt saprātīgām. Nepareizajām atbildēm nevajadzētu būt “āķīgām”, un veidotājiem jāpatur prātā, ka testa mērķis ir izmērīt skolēna lasītprasmi nevis atjautību.

2. tabula.

Uzdevumu ar dotiem atbilžu variantiem pārbaudes saraksts

Pārbaudes jautājums	Jā	Nē
Vai skolēnam ir jāizlasa teksts, lai varētu atbildēt uz jautājumu?		
Vai uzdevums ir skolēniem saprotams?		
Vai uzdevums nav saistīts ar dzimuma, kultūras vai ģeogrāfiskās atrašanās vietas aizspriedumiem vai tradīcijām?		
Vai jautājums formulēts bez nolieguma?		
Vai jautājumam ir iespējama tikai viena pareiza atbilde?		
Vai nepareizie atbilžu varianti ir ticami, bet acīm redzami nepareizi?		
Vai doto atbilžu lingvistiskā konstrukcija ir vienāda?		
Vai vārdi no jautājuma neatkārtojas atbilžu variantos?		
Vai ir skaidrs, kāds kognitīvais līmenis ar uzdevumu tiek mērīts?		

2. tabulā piedāvāts pārbaudes jautājumu saraksts uzdevumu veidotājiem. Ja atbilde uz visiem jautājumiem ir “jā”, tad, ļoti iespējams, ka ir izveidots testēšanai derīgs uzdevums ar dotiem atbilžu variantiem. Protams, ka visi izveidotie uzdevumi jāpārbauda praksē un jāveic labojumi, ja nepieciešams. Piemēram, ja izrādās, ka skolēni neizvēlas kādu no nepareizajiem atbilžu variantiem, tad tas ir jāmaina uz ticamāku. Vai, ja labi lasītāji vairumā gadījumu izvēlas kādu no nepareizajām atbildēm, arī tas ir signāls, ka kaut kas nav kārtībā ar tās formulējumu, jo testa mērķis ir atšķirt skolēnus ar augstu prasmju līmeni no skolēniem ar zemām prasmēm. Kļūdaini izveidoti uzdevumi traucē to izdarīt.

2.3. Vadlīnijas brīvo atbilžu uzdevumu izveidei

Uzdevumi, kuros skolēnam jāsniedz atbilde brīvā formā, parasti neietver nekādus mājienus vai precīzas norādes uz pareizo atbildi, tāpēc tie uzskatāmi par precīzākiem skolēna lasītprasmes mērinstrumentiem. Tomēr atbildes sniegšana uz šādu jautājumu parasti prasa vairāk laika nekā izvēlēties vienu no dotiem atbilžu variantiem, tāpēc šādu uzdevumu skaits *PIRLS* testā ir ierobežots. Turklāt uzdevuma sastādītājam šāda tipa jautājumi ir īpaši uzmanīgi jāpārdomā, jo skolēni var dažādi uztvert tajā prasīto un sniegt atbildes uz pilnīgi atšķirīgiem jautājumiem, un tās visas var būt pareizas.

Tipiski šāda veida uzdevumi lūdz skolēnam sniegt rakstisku atbildi uz jautājumu, bet brīvās atbildes uzdevums var izskatīties arī kā daļēji aizpildīta tabula, kura skolēnam jāpabeidz, ierakstot trūkstošo informāciju.

Sastādot brīvo atbilžu uzdevumu, svarīgi atcerēties, ka uzdevuma formulējumam pēc iespējas precīzāk jāietver tos aspektus, kas tiek sagaidīti skolēna atbildē, tai pat laikā, nepasakot priekšā pareizo atbildi. Skolēns nevarēs sniegt pilnvērtīgu atbildi, ja viņam jautājums nebūs skaidri uztverams pat tad, ja viņš(-a) šo atbildi zinās.

Tādu paskaidrojošu vārdu izmantošana, kā “paskaidro”, “aparaksti”, utt., palīdz skolēnam precīzāk saprast, kas tiek sagaidīts atbildē, nekā, piemēram, “diskutē”, “komentē”, utt. Ja tiek gaidīta konkrēta apjoma atbilde, tad jautājumu vēlams formulēt, ietverot sagaidāmo rezultātu, piemēram, “Mini trīs iemeslus ...”. Tas skolēnam palīdzēs precīzāk atbildēt uz jautājumu, kā, piemēram: “Nosauc vairākus iemeslus ...” utml.

Testa vizuālais noformējums ir svarīgs. Brīvo atbilžu jautājumos ir vēlams norādīt sagaidāmo atbildes garumu vārdos vai arī atvēlēt paredzētajam apjomam piemērotu brīvu vietu uzdevumu lapā. Piemēram, ja no skolēna tiek sagaidīta gara atbilde, tad teksta lauks ir platāks nekā gadījumos, kad tiek gaidīta īsa atbilde. Ja atbildē plānots atsevišķu punktu uzskaitījums, tad vēlams norādīt katram punktam paredzētu vietu, kurā ierakstīt atbildi.

Brīvo atbilžu uzdevumu autoriem ieteicams izmantot 3. tabulu (Mullis, Martin, 2017), lai pārliecinātos, ka uzdevuma veidošanā nav pieļautas kļūdas. Ja atbilde uz visiem jautājumiem ir “jā”, tad uzdevumu var izmēģināt testā. Ja pēc izmēģināšanas izrādās, ka, piemēram, par spīti precīzām norādēm, skolēni tās nav ievērojuši, tad ir skaidrs, ka jāmaina vai nu norāžu saturs vai testa lapas dizains.

Brīvo atbilžu uzdevumu pārbaudes saraksts

Pārbaudes jautājums	Jā	Nē
Vai skolēnam ir jāizlasa stāsts, lai varētu atbildēt uz jautājumu?		
Vai uzdevums ir skolēniem saprotams?		
Vai uzdevums nav saistīts ar dzimuma, kultūras vai ģeogrāfiskās atrašanās vietas aizspriedumiem vai tradīcijām?		
Vai uzdevumā nav nekā skolēniem nezināma, kas padara to sarežģītāku?		
Vai skaidri formulēts, kas skolēniem jā dara, lai iegūtu maksimālu vērtējumu par atbildi?		
Vai uzdevumu var izpildīt tam paredzētajā laikā?		
Vai uzdevuma vērtēšanas vadlīnijās ir aprakstītas pareizās un nepareizās atbildes?		
Vai vērtēšanas vadlīnijās sniegtas katram iegūstamajam punktu skaitam atbilstošas atbildes (piemēram, kādas atbildes jāsniedz, lai iegūtu 0, 1, 2 vai 3 punktus)?		
Vai vērtēšanas vadlīnijās ir skaidri definēti vērtēšanas kritēriji un doti saprotami piemēri?		
Vai ir skaidrs, kāds kognitīvais līmenis ar uzdevumu tiek mērīts?		

Veidojot brīvo atbilžu uzdevumu, paralēli jāizstrādā arī iespējami precīzas tā vērtēšanas vadlīnijas, lai nodrošinātu, ka visi skolēni tiek vērtēti vienlīdzīgi. Vispārējās brīvo atbilžu vērtēšanas vadlīnijas, kas tiek izmantotas *PIRLS* testos un uz kuru pamata tiek veidotas specifiskas vērtēšanas vadlīnijas katram brīvo atbilžu uzdevumam, aprakstītas nākamajā apakšnodaļā.

2.4. Vispārējās vērtēšanas vadlīnijas brīvo atbilžu uzdevumiem

PIRLS testos visas skolēnu sniegtās atbildes tiek vērtētas saskaņā ar vērtēšanas vadlīnijām vērtējumu skalā no nulles līdz trīs punktiem. Vērtēšanas vadlīnijas izstrādātas katram uzdevumam. Īpaša uzmanība tiek pievērsta brīvo atbilžu vērtēšanai. Vērtēšanas vadlīnijās minēti skolēnu atbilžu parametri, kuri uzskatāmi par apliecinājumu mērītajam kognitīvajam līmenim. Piemēram, ja skolēns kādā no brīvās atbildes uzdevumiem saņēmis vērtējumu nulle, tas norāda uz nepareizu teksta vai jautājuma izpratni vai arī sniegtās atbildes vispārīgumu jeb konkrētības trūkumu. *PIRLS* testos ar speciālu kodu vērtē atbildes, kuras nav tikušas uzrakstītas – t.i., skolēns nav ticis līdz uzdevuma pildīšanai vai atstājis atbildes laukumu tukšu. Šādu atbildi nevar vērtēt ar 0, jo uzdevuma nepildīšana nav tas pats, kas nepareizas atbildes sniegšana. Turpmāk tekstā tiks paskaidroti vispārējie vērtēšanas kritēriji, kā arī doti uzdevumu un to vērtēšanas piemēri, kas lasītājam ļaus gūt precīzāku priekšstatu par *PIRLS* testa uzdevumiem un to vērtēšanu.

Visas turpmāk aprakstītās vērtēšanas vadlīnijas veidotas tā, lai padarītu vērtēšanas kritērijus pēc iespējas konkrētākus, tai pašā laikā, atļaujot noteiktu atbilžu diapazonu (Mullis, Martin, 2017).

Viena punkta jautājumi parasti atbilst vienkāršākajiem uzdevumiem, kuru mērķis ir pārliecināties, vai skolēns prot atrast informāciju tekstā un izdarīt tiešus secinājumus no tās. Vispārējo vērtēšanas vadlīniju piemēru uzdevumiem, kuros par pareizu atbildi iespējams iegūt vienu punktu, skat. 4. tabulā.

4. tabula.

Vispārējie vērtēšanas kritēriji brīvo atbilžu uzdevumiem, kuros iespējams iegūt vienu punktu

Punktu skaits	Pamatojums punktu piešķiršanai
Viens punkts	Skolēna atbilde demonstrē jautājumā ietverto aspektu izpratni. Atbilde aptver visu jautājumā prasīto. Pareizā atbilde ir atrodama dotajā tekstā tiešā veidā.
Nulle punktu	Skolēna atbilde nav visaptveroša. Tā uz jautājumu atbild daļēji vai neatbild vispār. Tā var ietvert pārāk plašu skaidrojumu, tādējādi pazaudējot atbildes jēgu. Šo vērtējumu saņem arī skolēni, kuri savu atbildi ir izsvītējuši vai izdzēsuši, kuri atbildes vietā ir zīmējuši vai jebkā citādi paiduši to vērtētājam nesaprotamā un jautājumam neatbilstošā formā un veidā.

Divu punktu jautājumi parasti atbilst sarežģītākiem uzdevumiem, kuru mērķis ir pārliecināties, vai skolēns prot ne tikai atrast informāciju tekstā un izdarīt tiešus secinājumus, bet arī māk iegūto informāciju interpretēt un pielietot. Vispārējo vērtēšanas vadlīniju piemēru uzdevumiem, kuros par pareizu vai daļēji pareizu atbildi iespējams iegūt vienu vai divus punktus, skat. 5. tabulā.

5. tabula.

Vispārējie vērtēšanas kritēriji brīvo atbilžu uzdevumiem, kuros iespējams iegūt divus punktus

Punktu skaits	Pamatojums punktu piešķiršanai
Divi punkti	Skolēna atbilde demonstrē jautājumā ietverto aspektu pilnīgu izpratni. Atbilde ietver visus prasītos elementus. Skolēns nepieciešamības gadījumā prot demonstrēt tādu teksta izpratni, kura pārsniedz burtisku izpratni. Skolēns prot izdarīt secinājumus vai sniegt vērtējumu vai interpretāciju, vai arī skolēns prot atrast tekstā konkrētu informāciju, lai izdarītu secinājumu vai sniegtu vērtējumu.
Viens punkts	Skolēna atbilde demonstrē jautājumā ietverto aspektu daļēju izpratni. Atbilde aptver jautājumā prasītos elementus daļēji, bet ne pilnībā. Var arī būt situācija, kur skolēna atbilde aptver visus jautājumā prasītos elementus pilnībā, tomēr tā rāda, ka skolēns spēj izdarīt tikai tiešus secinājumus, tekstu uztvert burtiski, nespēj to interpretēt. Skolēns saņem vienu punktu no diviem arī gadījumos, ja sniegtajā atbildē nav pierādījumu no teksta vai arī tā ir pārāk vispārīga un ar tekstu nesaisīta.
Nulle punktu	Skolēna atbilde liecina par pilnīgi nepareizi izprastu vai neizprastu jautājumu vai tekstu, uz kuru jautājums attiecināms. Iespējams, skolēns atbildē ir centies norādīt kādus vai visus jautājumā prasītos aspektus, tomēr sniegtā atbilde ir pilnībā neatbilstoša lasītājam tekstam. Tāpat kā viena punkta jautājumos, arī divu punktu jautājumos skolēns saņem vērtējumu nulle, ja sniegtā atbilde ir pārāk plaša. Šo vērtējumu saņem arī skolēni, kuri savu atbildi ir izsvītējuši vai izdzēsuši, atbildes vietā zīmējuši vai jebkā citādi paiduši to vērtētājam nesaprotamā un jautājumam neatbilstošā formā un veidā.

Trīs punktu jautājumi parasti atbilst vissarežģītākajiem uzdevumiem. Šajos uzdevumos skolēnam netiek prasīts atrast informāciju tekstā un to tiešā veidā uzrakstīt, bet gan interpretēt un pielietot tekstā pausto informāciju vai idejas, kā arī izvērtēt un izteikt savu personīgo viedokli par teksta saturu vai tā atsevišķām daļām. Vispārējo

vērtēšanas vadlīniju piemēru uzdevumiem, kuros par pareizu vai daļēji pareizu atbildi iespējams iegūt vienu, divus vai trīs punktus, skat. 6. tabulā.

6. tabula.

Vispārējie vērtēšanas kritēriji brīvo atbilžu uzdevumiem, kuros iespējams iegūt trīs punktus

Punktu skaits	Pamatojums punktu piešķiršanai
Trīs punkti	Skolēna atbilde demonstrē jautājumā ietverto aspektu pilnīgu izpratni. Atbilde ietver visus jautājumā prasītos elementus. Skolēns prot demonstrēt tādu teksta izpratni, kas pārsniedz burtisko izpratni. Skolēns prot izdarīt secinājumus vai sniegt vērtējumu vai interpretāciju. Skolēns demonstrē izpratni par salīdzinoši sarežģītām un/vai abstraktām idejām, prot izteikt teksta galveno domu un izdarīt secinājumus no tās vai arī sniegt savu interpretāciju.
Divi punkti	Skolēna atbilde demonstrē jautājumā ietverto aspektu apmierinošu izpratni. Skolēna atbilde var ietvert visus jautājumā prasītos elementus, bet nesniedz pierādījumus izpratnei par tekstā sniegtajiem sarežģītajiem vai abstraktajiem aspektiem. Skolēna sniegtā informācija daļēji apstiprina viņa izpratni par sarežģītajiem/abstraktajiem teksta aspektiem, tomēr atbildē sniegtā informācija nav pietiekami pamatota ar pierādījumiem no teksta.
Viens punkts	Skolēna atbilde demonstrē jautājumā ietverto aspektu izpratni minimālā līmenī. Atbilde var aptvert jautājumā ietverto elementu daļēju atspoguļojumu. Skolēns, iespējams, demonstrē izpratni par kādu specifisku ideju vai tekstā paustu domu, bet tikai burtiskā nozīmē, nenodrošinot sasaisti ar tekstu. Ja jautājumā tiek prasīts sniegt pamatojumu secinājumam vai interpretācijai no teksta, skolēnu atbildes to iekļauj nepietiekami vai arī sniegtie pierādījumi nav atrodamā tekstā.
Nulle punktu	Līdzīgi kā iepriekš, skolēns saņem vērtējumu nulle gadījumos, ja nav spējis demonstrēt jautājuma vai teksta izpratni. Skolēna atbildes, iespējams, ietver kādu nelielu daļu nepieciešamo aspektu, tomēr to apjoms nav pietiekams, lai vērtētājs varētu sniegt informāciju uzskatīt par izpratnes demonstrējumu. Skolēns saņem vērtējumu nulle, ja sniegtā atbilde ir pārāk plaša. Šo vērtējumu saņem arī skolēni, kuri savu atbildi ir izsvītējuši vai izdzēsuši, atbildes vietā zīmējuši vai jebkā citādi pauduši to vērtētājam nesaprotamā un jautājumam neatbilstošā formā un veidā.

Papildus iepriekš aprakstītajām vērtēšanas vadlīnijām īpaši kritiski jāizvērtē tās skolēnu atbildes, kuras var demonstrēt augstu detalizāciju, apliecināt dziļu teksta izpratni, bet tai pat laikā, nekādi nebūt saistītas ar uzdoto jautājumu. Par interesantām atbildēm vai atbildēm, kuras ir garas un detalizētas, bet neatbild uz jautājumu, punkti netiek piešķirti. Tāpat ir svarīgi neinterpretēt skolēna sniegto atbildi, bet izvērtēt tikai to, ko skolēns ir uzrakstījis, jo nav iespējams noteikt, vai skolēns kādu atbildi ir sniedzis nepilnīgi tāpēc, ka viņam, piemēram, nepietika laika, vai arī tāpēc, ka tomēr nezināja atbildi. Gadījumos, kad skolēns ir sniedzis pietiekamas detalizācijas atbildi kopā ar lieku, iespējams, nepareizu informāciju, ieteicams lieko informāciju ignorēt un piešķirt punktus tikai par pareizo atbildes daļu. Gadījumos, kad liekā informācija ir tiešā pretrunā ar pareizo atbildes daļu vai nepareizās informācijas ir būtiski vairāk vai detalizētāka, punktu piešķirt nedrīkst. Šie gadījumi var liecināt, ka skolēns tomēr vai nu nav pārliecināts par savu atbildi, vai arī ir pārrakstījis lielu daļu teksta cerībā, ka kaut kas jau būs pareizi.

Lai mazinātu iespēju, ka atbilžu vērtētāja viedokli par skolēna sniegto atbildi uz vērtējamo jautājumu ietekmē tā paša skolēna atbilde uz citu testa jautājumu, tiek ieteikts vienlaicīgi vērtēt visu skolēnu atbildes uz vienu jautājumu. Šāda vērtēšanas sistēma nodrošinās, ka vērtējums uz katru jautājumu visiem skolēniem būs konsekvents.

Vērtējot skolēnu sniegtās atbildes, iegūto punktu skaitu nedrīkst ietekmēt skolēna rokraksts, pareizrakstība vai vārdu krājums, vērtēta tiek tikai skolēna lasītprasme (Mullis, Martin, 2017).

Par to, kā viss šajā nodaļā aprakstītais īstenots *PIRLS* testā, lasītājs varēs pārliecināties nākamajās divās nodaļās, kurās sniegti lasītprasmes novērtēšanā izmantoto tekstu, uzdevumu un atbilžu vērtēšanas vadlīniju piemēri, rezultātu statistika katram uzdevumam un atsevišķu gadījumu komentāri.

Iespējams, tekstu un uzdevumu valoda lasītajām var šķist “kokaina”, “nedabīga” vai kā citādi neraksturīga vai nepierasta. Cēlonis valodas specifikai ir fakts, ka pētījuma instruments nav mākslas darbs (kā to varētu uztvert brīva tulkojuma apstākļos), bet gan stingri reglamentēts materiāls. Tekstu un uzdevumu oriģināli ir angļu valodā, kuru tulkošanai jāievēro ļoti strikti noteikumi. Piemēram, nedrīkst tekstam ne pievienot, ne noņemt vārdus, nedrīkst vietniekvārdu aizstāt ar lietvārdu un otrādi, nedrīkst pārfrāzēt vai mainīt teikuma konstrukcijas, jo šādas izmaiņas lasāmo tekstu var padarīt vai nu vieglāku vai grūtāku. Ievērojot šos noteikumus, tiek iegūts teksts, kas varbūt visās valodās neizklausās ļoti “dabīgi”, bet toties visās valodās ir vienāds no satura un grūtības viedokļa. Un tieši tas, ka izmantotie instrumenti visiem ir vienādi, ir salīdzinošo izglītības pētījumu mērījumu validitātes un drošuma pamatā.

3.1. Puķes uz jumta (PIRLS 2016)

Puķes uz jumta

Ingibjorga Sigurdardotira

Vai man pastāstīt jums par kādu man zināmu vecmāmiņu? Viņa ir patiešām savāda, veca un ļoti dzīvesprieģīga kundze! Viņas īstais vārds ir Gunjona, bet es viņu saucu par vecmāmiņu Gunu.

Pirms viņa pārnāca dzīvot pilsētā, viņa dzīvoja laukos. Viņas lauku māja bija mazliet līdzīga leļļu mājai. Tai bija mazi lodziņi un ar zāli noklāts jumts. Un uz jumta auga arī puķes!

Vecmāmiņa Guna dzīvoja viena pati savā lauku mājā, bet viņa nekad nejutās vientuļa, jo viņai bija daudz dzīvnieku, ar kuriem spēlēties: govys, septiņas vistas, divas aitas un kaķis.

Kādu dienu vecmāmiņa Guna saslima.

“Tu neesi ļoti slima, tomēr tev vajadzētu pārcelties dzīvot uz pilsētu,” teica ārsts. “Tas nav sevišķi prātīgi dzīvot šeit vienai. Tava govš nevarēs man piezvanīt, ja tu, piemēram, dārzā salauzīsi kāju!”

“Es pati varu par sevi parūpēties!” vecmāmiņa Guna atbildēja. Bet tad viņa nodomāja, ka varbūt būtu interesanti dzīvot pilsētā.

“Labi!” viņa pēkšņi teica. “Es braukšu uz pilsētu.”

Drīz viņa pārdeva savu lauku māju un nopirka dzīvokli pilsētā, mūsu mājā.

Taču ko gan darīt ar dzīvniekiem? Viņa nevarēja tos ņemt līdzi uz pilsētu, vai ne? Par laimi, cilvēki no kaimiņmājas laipni piekrita tos pieskatīt. Vecmāmiņai Gunai bija ļoti grūti šķirties no saviem draugiem - dzīvniekiem. Viņa bija tik noraizējusies, ka beigās nolēma kaķi Robertu ņemt sev līdzi.

Vecmāmiņa Guna sapakoja visas savas mantas un drīz devās ceļā uz savām jaunajām mājām. Viņa bija ļoti uztraucusies un patiešām nevarēja sagaidīt, kad ieraudzīs pilsētu.

Arī es biju uztraucies! Nevarēju vien sagaidīt, kad ieraudzīšu, kas ievāksies kaimiņu dzīvoklī. Varbūt tas būs vēl kāds zēns, ar ko es varēšu spēlēties. Bet tā bija vecmāmiņa Guna. Labi, ka viņai vismaz bija kaķis.

Vecmāmiņa Guna nebija pārāk priecīga, kad aplūkoja savu jauno dzīvokli.

“Tas ir vienkārši šausmīgi!” viņa teica. “Sienas ir līdzenas un baltas. Un paskatieties tikai uz tiem logiem! Tie ir krietni par lieli!” Viņa kļuva ļoti klusa.

“Es braucu atpakaļ mājās!” viņa teica un gatavojās doties prom.

Pēkšņi viņa iekliedzās. Viņas kaķis Roberts bija izlēcis pa logu!

“Neuztraucies!” es iesaucos. “Viņš tikai izlēca uz balkona. Skaties.”

Vecmāmiņa Guna izskrēja man līdz uz balkona. Taču, kad viņa tur nokļuva, viņa aizmirsas par savu Robertu. Balkons bija milzīgs, un tālumā viņa varēja redzēt kalnus un jūru. Vecmāmiņa Guna pietupās tā, lai neredzētu māju jumtus, bet tikai kalnus un debesis. Un galu galā viņa nolēma šeit palikt.

Taču nākamajā dienā, kad es palīdzēju viņai izpakot mantas, viņa joprojām izskatījās nelaimīga.

“Vai tu skumsti tāpēc, ka visi tavi dzīvnieki ir tik tālu prom?” es jautāju.

“Man tiešām viņu pietrūkst,” viņa nopūtās.

“Tad kāpēc tu nebrauc tiem pakaļ?” es jautāju.

Vecmāmiņa Guna piemiedza man ar aci un pasmaidīja.

Kad nākamajā dienā aizgāju viņu apciemot, neviena nebija mājās. Vecmāmiņa Guna bija ar autobusu aizbraukusi uz laukiem.

Tajā naktī es pamodos, jo kāpņu telpā dzirdēju jocīgu kladzināšanu. Kas tas varētu būt? Protams, vistas! Viņas noteikti bija ļoti pārsteigtas, ka jābrauc ar liftu!

Nākamajā rītā es palīdzēju vecmāmiņai Gunai barot vistas.

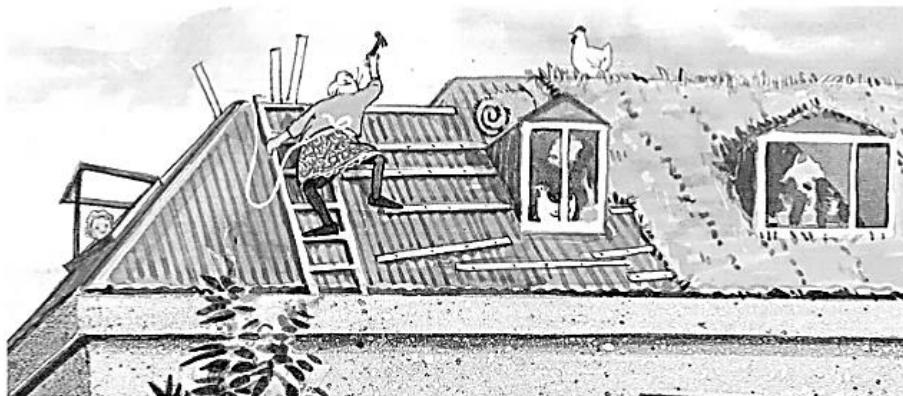

“Nu es jūtos kā mājās,” viņa teica. “Vistas kladzina visapkārt, un, ja es pieveru acis, es viegli varu iztēloties, ka kalni, kurus redzu pa logu, ir tie paši, kas pie manas lauku mājas. Vēl tikai pietrūkst zemes un zāles smaržas.” Pēkšņi viņa plati atvēra acis un apsēdās. Bija skaidri redzams, ka vecmāmiņa Guna ir izdomājusi kaut ko jaunu.

“Labi,” viņa teica. “Vai tu nedomā, ka būtu jauki, ja uz jumta augtu zāle? Es domāju, ka rīt mums būs jābrauc uz veikalu!”

Un tieši to mēs arī darījām.

Kad atgriezāmies mājās, vecmāmiņa Guna nesa zāles velēnu gabalus uz jumta. Viņa uzmanīgi tos nolika un piestiprināja, lai nekrīt zemē.

Tagad vecmāmiņa Guna bija daudz laimīgāka. Viņa šeit pilsētā bija izveidojusi nelielu lauku gabaliņu. Tagad viņai šeit uz jumta bija tikpat mīlīgs dārziņš kā viņas vecajā lauku mājā. Un atkal uz jumta auga puķes.

Vecmāmiņa Guna nelīdzinās nevienam citam, ko es pazīstu. Viņa var izdarīt visu! Ir tikai viena lieta, kas šobrīd nodarbina viņas prātu. Kā varētu iedabūt liftā govi?!

Jautājumi Puķes uz jumta

1. Kas stāsta šo stāstu?

- A vecmāmiņa
- B bērns
- C ārsts
- D zemnieks

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

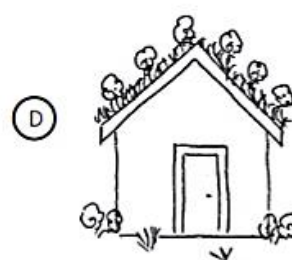
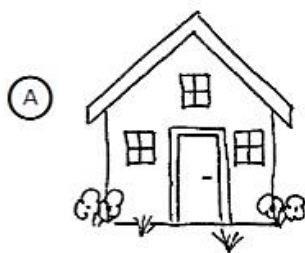
Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	7,8	86,9	2,8	2,2	0,3	91,5	81,4
Lietuva	12,6	82,5	2,8	1,0	1,0	89,1	75,5
Somija	10,9	86,1	0,9	1,8	0,4	90,2	81,4
Polija	6,3	90,9	1,8	0,7	0,3	92,0	89,8
Īrija	4,6	94,3	0,4	0,7	0,0	95,2	93,3
Starptautiski vidējais	16,7	78,2	2,3	2,3	0,5	82,1	74,3

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāspēj atpazīt stāstītāju pēc teikuma: “Viņas īstais vārds ir Gunjona, bet es viņu saucu par vecmāmiņu Gunu.” Vai arī no teikuma: “Varbūt tas būs vēl kāds zēns, ar ko es varēšu spēlēties.”

Ja skolēniem ir grūtības identificēt stāstītāju, var viņiem palīdzēt iejusties stāstītāja lomā, lūdzot skaļi nolasīt teikumus, ko stāstītājs saka. Kad skolēns iejuties stāstītāja lomā, skolotājs var uzdot tādus jautājumus kā: “Ja tu sauc kundzi par vecmāmiņu Gunu, kas tu varētu būt? Kāpēc tu tā domā? Lasīsim tālāk, lai redzētu, vai tev bija taisnība.” [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.]

Uzdodot jautājumus, skolēni labāk iepazīst dažādus stāsta varoņus. Piemēram: “Kas šajā stāstā ir “es” persona? Kāpēc “es” persona cer, ka būs vēl kāds zēns, ar ko spēlēties?” [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana].

2. Kura no šīm mājiņām varētu būt vecmāmiņas Gunas māja?

Pareizā atbilde: C.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C*	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	1,9	14,7	81,6	1,2	0,5	84,6	78,1
Lietuva	4,6	4,9	89,5	0,9	0,2	91,2	87,6
Somija	3,1	8,6	86,9	1,3	0,1	91,3	81,8
Polija	2,7	14,0	82,4	0,8	0,1	85,8	79,1
Īrija	1,6	8,8	87,0	2,6	0,0	91,1	82,9
Starptautiski vidējais	5,3	13,8	78,0	2,3	0,6	79,6	76,3

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu, šajā Latvijas skolēniem bija vismazākā pareizo atbilžu īpatsvara starpība ar starptautisko vidējo – 3,6%. Tā kā Latvijas skolēnu rezultāti ir virs vidējā, tad arī tiek sagaidīts, ka pareizo atbilžu īpatsvars būs lielāks par starptautiski vidējo. Tā tas arī ir visiem uzdevumiem par šo tekstu, bet kopējā starpības amplitūda ir 18%. Starptautiski skolēniem šis uzdevums ir bijis vieglāks nekā citi par šo tekstu, iespējams, tādēļ, ka tajā ir salīdzinoši daudz vizuālas informācijas.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem uzmanīgi jāizlasa šī teksta daļa: "Tai bija mazi lodziņi un ar zāli noklāts jumts. Un uz jumta auga arī puķes!" Skolēniem jāspēj šī informācija iztēloties grafiski.

Skolotājam kopā ar skolēniem jāmēģina iztēloties mājiņa atbilstoši teksta saturam un jārunā par to. Piemēram: "Tekstā teikts, ka mājai bija mazi logi. Mēģināsim to uzzīmēt. Vai rakstnieks kaut ko piemin par mājas krāsu? Nē, mēs nezinām krāsu. Bet mēs zinām kaut ko par jumtu! Kā tas izskatās?" [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.]

3. Kāpēc ārsts domāja, ka vecmāmiņai Gunai jāpārceļas dzīvot uz pilsētu?

- (A) Tāpēc, ka viņa bez draugiem jutās vientuļi.
- (B) Lai viņa varētu dzīvot kopā ar saviem radniekiem.
- (C) Tāpēc, ka viņa nevarēja aprūpēt savus dzīvniekus.
- (D) Jo viņai nepieciešams kāds, kas par viņu parūpējas.

Pareizā atbilde: D.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C	D*	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	4,8	1,1	3,5	89,9	0,7	92,7	86,6
Lietuva	22,1	1,5	7,5	67,8	1,2	73,9	61,1
Somija	7,1	0,1	4,8	87,5	0,5	90,0	84,6
Polija	2,9	0,7	6,3	89,4	0,7	91,0	87,9
Īrija	4,1	0,6	2,3	91,8	1,3	96,2	87,3
Starptautiski vidējais	11,9	3,4	8,1	75,6	1,0	79,3	72,0

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāinterpretē šī teksta daļa: "Tas nav sevišķi prātīgi dzīvot šeit vienai. Tava govys nevarēs man piezvanīt, ja tu, piemēram, dārzā salauzīsi kāju!" Skolēniem ir jāsecina, ka ārsts uzskata, ka vecmāmiņai Gunai vajadzētu pārcelties uz pilsētu, jo tur ir cilvēki, kas nepieciešamības gadījumā var par viņu parūpēties.

Lai palīdzētu skolēniem izprast šo teksta daļu, var būt noderīgi pārrunāt atšķirības starp pilsētu (uz kuru pārcēlās vecmāmiņa) un laukiem (no kurienes viņa nāca). Kopā ar skolotāju vai pāros izveidojot Venna diagrammu, var parādīt atšķirības un līdzības starp pilsētu un laukiem. Tāpat noderīga var būt arī tabulas aizpildīšana, norādot pilsētām un laukiem raksturīgās iezīmes. Skolēnu iepriekšējās zināšanas par šo tematu aktivizējas, kopīgi strādājot pie grafiskā organizatora, un tās var saistīt ar vecmāmiņas pārcelšanās iemeslu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu.]

4. Kas apsolīja parūpēties par vecmāmiņas Gunas dzīvniekiem, kad viņa pārcelsies dzīvot uz pilsētu?

- (A) Kaimiņi.
- (B) Ārsts.
- (C) Vecmāmiņas Gunas ģimene.
- (D) Roberts.

Pareizā atbilde: A.

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A*	B	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	90,5	2,4	1,0	6,0	0,1	94,2	86,2
Lietuva	88,0	4,0	2,9	4,8	0,2	93,0	82,6
Somija	91,1	1,6	0,8	6,1	0,4	92,9	89,0
Polija	91,3	2,0	2,9	3,7	0,0	93,5	89,2
Īrija	93,2	1,6	1,0	3,3	1,0	95,3	91,0
Starptautiski vidējais	82,5	5,7	4,8	6,5	0,4	85,6	79,5

Komentārs par datiem: Šajā uzdevumā nepareizā atbilde C ir pārāk nepareiza (izrādījusies pārāk maz ticama) – to izvēlējies īpaši mazs skolēnu īpatsvars – Latvijā tikai 1% skolēnu. Nepareizo atbilžu uzdevums ir būt pēc iespējas vilinošākām tiem, kas tekstu nav īsti labi sapratuši; tām ir jāšķīst ļoti ticamām alternatīvām, ja teksts nav uzmanīgi izlasīts. Uzdevums nav ideāls arī tādēļ, ka viena no atbildēm ir ievērojami garāka par pārējām – parasti ir jācenšas, lai visas piedāvātās atbildes ir pēc iespējas vienāda garuma. Tipiska uzdevumu sastādītāju kļūda ir, ka pareizā atbilde ir visgarākā.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem tekstā jāatrod šis teikums: “Par laimi, cilvēki no kaimiņmājas laipni piekrita tos pieskatīt.” Tas skaidri norāda, kas brīvprātīgi piedāvāja rūpēties par dzīvniekiem.

Ja skolēniem ir grūtības atrast šo teikumu, skolotājs var atgādināt, ko darīt, ja viņi nevar atrast noteiktu informāciju tekstā. Iespējams, viņiem būs jāpārlasa tā teksta daļa, kurā ir sniegta atbilde, vai daļa, kas tai seko. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība un precizēšana.]

5. Vecmāmiņai Gunai nepatika sienas un logi jaunajā mājā. Kas vēl viņu darīja nelaimīgu?

- (A) Viņa bija slima.
- (B) Viņa ilgojās pēc sava kaķa.
- (C) Viņai nepatika balkons.
- (D) Viņa ilgojās pēc savām vecajām mājām.

Pareizā atbilde: D.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C	D*	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	3,2	3,7	3,8	89,1	0,1	95,0	82,2
Lietuva	4,0	4,4	5,3	85,5	0,7	92,8	77,7
Somija	6,2	5,9	6,5	81,1	0,2	83,5	78,3
Polija	1,7	3,0	2,1	92,9	0,3	92,3	93,6
Īrija	11,2	8,3	13,3	66,6	0,6	76,9	56,3
Starptautiski vidējais	8,9	10,7	12,4	67,1	0,7	70,5	63,7

Komentārs par datiem: Šajā uzdevumā īpaši labi veicies Latvijas meitenēm – gandrīz visas (95%) atbildējušas pareizi. Sasniegumu starpība ar zēniem šajā uzdevumā ir liela – meitenēm vieglāk izdevies izdarīt pareizus secinājumus par vecmāmiņas pašsajūtu. Šādas starpības nav, piemēram, Polijas skolēniem, bet Īrijā tā bijusi trīs reizes lielāka.

Starptautiski šis uzdevums skolēniem ir bijis salīdzinoši grūts, bet Latvijas skolēniem – viegls. Šajā uzdevumā ir vislielākā pareizās atbildes īpatsvara starpība starp Latvijas skolēnu rezultātu un starptautisko vidējo – 22%.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāspēj interpretēt teikumus: “Vai tu skumsti tāpēc, ka visi tavi dzīvnieki ir tik tālu prom?” es jautāju. “Man tiešām viņu pietrūkst,” viņa nopūtās.” Šī aina parāda, ka viņa ilgojas pēc mājām.

Skolotājs var rosināt skolēnus dalīties pieredzē par to, kā viņiem pašiem ir pietrūcis kāda cilvēka. Var pārrunāt skolēnu sajūtas, atrodoties prom no mājām, saistīt skolēnu pieredzi par ilgām pēc mājām ar vecmāmiņas sajūtām tekstā. [Apgūstamās lasītprasmes stratēģijas: padziļināta mijiedarbība ar tekstu un sasaistes izveidošana].

6. Kāpēc vecmāmiņa Guna iekliedzās, kad kaķis izlēca pa logu?

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	27,1	72,0	0,9	73,3	70,4
Lietuva	39,3	59,2	1,5	61,5	56,7
Somija	23,9	73,3	2,6	76,0	70,2
Polija	18,2	80,1	1,7	82,3	78,0
Īrija	19,3	79,5	1,2	77,5	81,5
Starptautiski vidējais	40,1	56,8	2,9	57,8	55,9

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Šajās atbildēs sniegts atbilstošs secinājums par to, kāpēc vecmāmiņa Guna iekliedzās.

Pierādījums:

Atbildē parādīta izpratne, ka vecmāmiņa nezināja, ka aiz loga bija balkons. Atbilde var sniegt vienkāršotu apgalvojumu par to, ka viņa to nezināja.

Piemēri:

- *Viņa nezināja, ka tur bija balkons.*
- *Jo viņa domāja, ka tas bija liels augstums/ka kaķis sagaida ilgus kritiens.*

Vai arī, atbildē skolēns koncentrējies uz faktu, ka vecmāmiņa nobijās, ka kaķis savainosies vai nositīsies.

Piemēri:

- *Viņa domāja, ka kaķis nokritīs.*
- *Viņa baidījās, ka kaķis savainosies.*

0 – Nepareiza atbilde

Šajās atbildēs netiek sniegts atbilstošs secinājums par to, kāpēc vecmāmiņa Guna iekliedzās.

Pierādījums:

Atbildē netiek parādīta izpratne, ka vecmāmiņa nezināja, ka aiz loga bija balkons.

Piemēri:

- *Viņa domāja, ka kaķis aizbēgs.*
- *Tas viņu nobiedēja.*
- *Viņa mīlēja savu kaķi.*

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāizlasa teksta daļa: “Pēkšņi viņa iekliedzās. Viņas kaķis Roberts bija izlēcis pa logu! “Neuztraucies!” es iesaucos. “Viņš tikai izlēca uz balkona. Skaties.”” No tās un fakta, ka vecmāmiņa dzīvoja dzīvoklī, jāsecina, ka viņa domāja, ka viņas kaķis nokritīs lejā, un ka viņa nezināja, ka tur ir balkons.

Šo teksta daļu var būt noderīgi vizualizēt, zīmējot attēlus, piemēram, veidojot komiksu grāmatu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.] Skolotājs var pārrunāt šo ainu un vecmāmiņas reakciju, vizualizējot stāstu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu.] Ja skolēni nezina vārdu “balkons”, skolotājs var parādīt viņiem dažādu balkonu attēlus un runāt ar skolēniem par to, kurās ēkās ir balkoni un ko var darīt uz balkona. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība un precizēšana].

7. Kad vecmāmiņa Guna izgāja uz balkona, viņa pietupās, lai neredzētu māju jumtus, bet tikai kalnus un debesis. Kāpēc viņa tā darīja?

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	23,5	25,6	48,6	2,4	56,5	39,2
Lietuva	42,0	16,2	36,6	5,1	41,0	31,9
Somija	35,8	18,8	34,5	10,7	38,5	29,8
Polija	29,2	21,5	44,0	5,3	48,8	39,3
Īrija	23,8	20,4	52,1	3,7	59,1	45,2
Starptautiski vidējais	41,9	15,1	35,7	7,0	39,6	31,8

Vērtēšanas vadlīnijas:

2 – Pilnīga izpratne

Atbildē parādīta pilnīga izpratne, integrējot idejas no teksta, lai raksturotu vecmāmiņas sajūtas, kas rodas, skatoties uz kalniem un debesīm.

Pierādījums:

Atbildē minēta saistība starp vecmāmiņas skatu no balkona un viņas māju laukos. Atbildē var tikt paskaidrots, ka tad, kad vecmāmiņa ieraudzīja kalnus un debesis, tas viņai atgādināja viņas māju laukos.

Piemēri:

- *Tāpēc, ka tie vecmāmiņai atgādināja laukus.*
- *Viņa varēja viegli iztēloties, ka šie kalni bija tie paši, kas pie viņas lauku mājām.*
- *Viņa domāja par savu lauku māju, cik ļoti tā viņai pietrūka.*

Vai arī, atbildē paskaidrots, ka vecmāmiņa varēja ieraudzīt to vietu, kurā pirms tam bija dzīvojuši.

Piemēri:

- *Jo vecmāmiņa vēlējās redzēt laukus, kur viņa pirms tam dzīvoja.*

1 – Daļēja izpratne

Atbildē parādīta daļēja izpratne par vecmāmiņas sajūtām, kas rodas, skatoties uz kalniem un debesīm.

Pierādījums:

Atbildē precīzi aprakstītas vecmāmiņas sajūtas, skatoties no sava balkona, vai arī atbilstoši paskaidro, kāpēc viņa šādi rīkojās. Tomēr nav parādīta saistība ar viņas sajūtām par māju laukos.

Piemēri:

- *Kalni bija skaisti.*
- *Lai viņa varētu redzēt laukus/nomali.*
- *Viņai nepatika māju jumti.*

0 – Nav izpratnes

Šīs atbildes neparāda izpratni par vecmāmiņas sajūtām, kas rodas, skatoties uz kalniem un debesīm.

Pierādījums:

Atbildē netiek precīzi paskaidrots, kādas ir vecmāmiņas sajūtas, skatoties no balkona, un atbilde nav sasaistīta ar sajūtām par viņas māju laukos, vai arī tiek atkārtots jautājums.

Piemēri:

- *Jo viņa bija nogurusi.*
- *Jo viņa nevarēja redzēt pāri māju jumtiem.*
- *Lai redzētu tikai kalnus un debesis. (Atbilde atkārtoto jautājumu.)*

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu Latvijas skolēniem šis ir uzdevums ar vislielāko sasniegumu atšķirību starp meitenēm un zēniem – 17,3%. Iemesli tam var būt vairāki – gan tas, ka šis uzdevums mēra dziļāku teksta izpratnes līmeni (un meiteņu sasniegumi lasītprasme *PIRLS* pētījumā Latvijā ir ievērojami augtāki), gan tas, ka tiek sagaidīta gana izvērsta atbilde un slinkākiem rakstītājiem līdz ar to ir grūtāk nopelnīt maksimālo punktu skaitu.

Arī no visām salīdzinājumvalstīm Latvijai šajā uzdevumā vislielākā starpība starp dzimumiem. Tātad Latvijas zēniem bijušas vislielākās grūtības atrast tekstā pamatojumu vecmāmiņas darbību motivācijai.

Didaktiskais komentārs: Lai saņemtu maksimālo punktu skaitu par šo atbildi, skolēniem vajadzētu saprast vecmāmiņas izjūtas šajā ainā. Viņi to var secināt no tādām frāzēm kā “nebija pārāk priecīga”, “vienkārši šausmīgi” un “viņa kļuva ļoti klusa”. Vecmāmiņas sajūtu izmaiņas skolēniem jānojaus arī no pēdējā teikuma ainā uz balkona (“galu galā viņa nolēma šeit palikt”). No visa tā skolēni var secināt, ka vecmāmiņai bija mazāk ilgas pēc mājām, kad viņa skatījās uz kalniem un debesīm, jo skats viņai atgādināja laukus.

Ja skolēniem ir grūtības interpretēt šo ainu, skolotājs var piedāvāt dažiem skolēniem izspēlēt šo stāsta daļu un uzdot jautājumus par vecmāmiņas sajūtām un to, kā tās mainījās. Piemēram: “Vecmāmiņa klusē. Kā, jūsuprāt, viņa tajā brīdī jutās?” [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.] Mudinot skolēnus uzdot sev jautājumus par tekstu, skolotājs palīdz viņiem labāk izprast attiecīgo teksta daļu. Var skaļi demonstrēt, kādus jautājumus skolēni varētu uzdot un kā uz tiem atbildēt, piemēram: “Kāpēc vecmāmiņa tomēr nolēma palikt? Es domāju, ka viņai bija ilgas pēc mājām. Skatoties uz kalnu skatu, viņa jutās labāk. Interesanti, kāpēc?” [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana]. Strādājot ar skolēnu grupu, kuriem teksta izprašana sagādā grūtības, ieteicams mudināt viņus uzdot aizvien vairāk jautājumu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība un precizēšana].

8. Atrodi stāstā vietu, kur ir šāds vecmāmiņas Gunas zīmējums. Kāpēc vecmāmiņa Guna uzsmaidīja un piemiedza ar aci mazajam zēnam?

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	25,2	73,0	1,8	76,6	68,8
Lietuva	31,0	65,6	3,4	72,0	58,6
Somija	14,7	80,5	4,5	84,3	76,1
Polija	19,4	77,8	2,8	81,9	73,7
Īrija	13,7	83,8	2,5	87,4	80,2
Starptautiski vidējais	30,8	64,0	4,7	69,3	58,8

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Šajās atbildēs dots atbilstošs secinājums par to, kāpēc vecmāmiņa Guna piemiedza ar aci.

Pierādījums:

Atbildē parādīta izpratne par to, ka vecmāmiņa apzinājās tajā brīdī, ka viņa varētu atvest vēl kādus no saviem dzīvniekiem uz pilsētu. Atbildē var būt minēts, ka viņai bija ideja vai plāns, vai arī, ka viņa saprata, ka zēnam bija laba ideja.

Piemēri:

- *Jo zēns viņai deva labu ideju.*
- *Viņai bija plāns.*
- *Viņa domāja, ka tā bija neparasta ideja. (PIEZĪME: “neparasta” ir atbilstošs idejas novērtējums, tas nenozīmē, ka vecmāmiņa ideju noraida.)*

Vai arī, atbildē vienkārši parādīts, ka vecmāmiņa piekrīt mazā zēna idejai.

Piemēri:

- *Viņa domāja: “Jā, es to izdarīšu!”*
- *Jo viņa piekrita, ka tas bija labs plāns.*

Vai arī, atbildē paskaidrots, ka ideja bija atvest vēl kādus no viņas dzīvniekiem uz pilsētu.

Piemēri:

- *Jo viņa domāja, ka varētu atvest savus dzīvniekus uz pilsētu.*
- *Viņa izlēma atvest savas vistas.*

Vai arī, atbildē precīzi aprakstīts, ka mazā zēna ideja bija iemesls, kāpēc vecmāmiņa piemiedza ar aci un uzsmaidīja.

Piemēri:

- *Jo viņš teica, "Tad kāpēc tu nebrauc tiem pakaļ?"*
- *Jo mazais zēns viņai teica, ka viss būs kārtībā, ja viņa atvedīs savus dzīvniekus uz pilsētu.*

0 – Nepareiza atbilde

Šajās atbildēs netiek sniegts atbilstošs secinājums par to, kāpēc vecmāmiņa Guna piemiedza ar aci.

Pierādījums:

Atbildē netiek parādīta izpratne, ka vecmāmiņai bija ideja vai plāns attiecīgajā stāsta daļā. Atbildē dots neprecīzs vai neskaidrs skaidrojums.

Piemēri:

- *Viņai mazais zēns patika.*
- *Viņa domāja, ka tā bija slikta ideja.*
- *Jo viņa bija priecīga.*
- *Viņa izlēma uz jumta piestiprināt/uzlikt zāli. (PIEZĪME: Tas nav plāns/ideja, kas vecmāmiņai radās, kad viņa bērnam piemiedza ar aci.)*
- *Kā pateicību.*

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāsaista stāstītāja jautājums ("Tad kāpēc tu nebrauc tiem pakaļ?") ar vecmāmiņas neverbālo atbildi. Šis jautājums lika vecmāmiņai aizdomāties. Skolēni lasa tālāk, lai uzzinātu, ko tieši viņa izdomāja.

Skolotājs ar skolēniem var pārrunāt, ko nozīmē kādam pamirkšķināt, un sasaistīt to ar tekstu. Piemēram: "Vai kāds kādreiz tev ir mirkšķinājis? Kāpēc cilvēki tā dara? Kāpēc vecā kundze tā rīkojās?" [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu]. Skolotājs var skaļi nolasīt attiecīgo teksta daļu un parādīt, kā to sasaistīt ar iepriekš iegūtajām zināšanām par to, ko nozīmē mirkšķināt. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: sasaistes izveidošana]. Atbilstošā situācijā skolotājs var pamirkšķināt skolēniem ar aci, pēc tam pārrunājot, ko tas varētu nozīmēt. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība un precizēšana].

9. Uzraksti **divas** lietas, ko vecmāmiņa Guna darīja, lai jauno dzīvokli padarītu līdzīgu savām vecajām lauku mājām!

1.

2.

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	3,4	13,3	82,5	0,9	88,2	75,8
Lietuva	5,1	18,8	72,7	3,2	75,5	69,7
Somija	6,5	10,8	80,4	1,8	83,4	76,9
Polija	3,7	9,2	85,4	1,7	87,0	83,8
Īrija	3,2	13,1	81,8	1,9	83,7	79,9
Starptautiski vidējais	13,1	18,7	63,5	4,1	67,1	59,8

Vērtēšanas vadlīnijas:

2 – Pilnīga izpratne

Šajās atbildēs parādīta pilnīga izpratne par vecmāmiņas darbībām, lai dzīvokli padarītu līdzīgu savām vecajām lauku mājām.

Pierādījums:

Atbildē minētas jebkuras divas no vecmāmiņas darbībām, kas uzskaitītas zemāk.

Piemēri:

- *Vecmāmiņa Guna uz jumta uzlika zāli un ieveda savas vistas dzīvoklī.*
- *Viņa atveda līdzīgu savu kaķi, pēc tam aizbrauca pakaļ vēl kādiem saviem dzīvniekiem. (PIEZĪME: Kaķa atvešana un citu dzīvnieku atvešana ir uzskatāmi par diviem atsevišķiem notikumiem.)*

1 – Daļēja izpratne

Šajās atbildēs parādīta daļēja izpratne par vecmāmiņas darbībām, lai dzīvokli padarītu līdzīgu savām vecajām lauku mājām.

Pierādījums:

Atbildē minēta tikai viena no vecmāmiņas darbībām, kas uzskaitītas zemāk.

Piemēri:

- *Viņa atveda savu kaķi.*
- *Viņa uz jumta uzlika zāli un puķes.*

<ul style="list-style-type: none"> - <i>Viņa uz jumta uzlika zāli. Viņa iestādīja puķes uz jumta.</i> (PIEZĪME: Zāles uzlikšana un puķu iestādīšana ir uzskatāmi par vienu notikumu.) - <i>Viņa uz jumta uzlika puķes un, kad pieliecās, viņa varēja ieraudzīt kalnus.</i> (PIEZĪME: kalnu ieraudzīšana nav atbilstoša darbība.)
<p>0 – Nav izpratnes</p>
<p>Šajās atbildēs netiek parādīta izpratne par vecmāmiņas darbībām, lai dzīvokli padarītu līdzīgu savām vecajām lauku mājām.</p> <p><u>Pierādījums:</u></p> <p>Atbildē netiek minēta neviena no zemāk uzskaitītajām vecmāmiņas darbībām. Atbildē paskaidrotas citas vecmāmiņas darbības, kas nav saistītas ar dzīvokļa padarīšanu līdzīgāku savām vecajām lauku mājām.</p> <p><u>Piemērs:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Viņa pārvācās uz pilsētu.</i> <p>Vai arī atbildē dotais apraksts ir neskaidrs, vai minēti viņas centieni dzīvokli padarīt līdzīgāku savām lauku mājām.</p> <p><u>Piemēri:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Viņa centās dzīvokli padarīt līdzīgāku savām vecajām mājām.</i> - <i>Vecmāmiņa viņus atveda sev līdzi.</i> (Lūdzu, ievērojiet, ka vārds “viņus” ir pārāk neskaidrs.)
<p>Vecmāmiņas darbības, lai dzīvokli padarītu līdzīgāku savām vecajām lauku mājām</p> <p>PIEZĪME VĒRTĒTĀJAM: Lai saņemtu punktu par katru no darbībām, tām jābūt no dažādām kategorijām. Vairāki piemēri no vienas kategorijas uzskatāmi par vienu darbību, ko vecmāmiņa veica. Skolēni var sniegt arī ideju parafrāzes.</p>
<p><u>Darbības saistībā ar viņas dzīvniekiem:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Viņa atveda savus dzīvniekus.</i> (Skolēni var pieminēt vai nepieminēt vistas.) <p><u>Darbības saistībā ar viņas kakti:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Viņa atveda savu kakti.</i> (Šo darbību var uzskatīt par atšķirīgu no “atveda savus dzīvniekus”, jo stāstā darbības parādījās dažādās stāsta daļās.) <p><u>Darbības saistībā ar viņas jumtu:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Viņa uz jumta uzlika zāli/puķes.</i> (Gan zāle, gan puķes var tikt minēti, taču ieskaitīti kā viena darbība. Šī darbība var būt aprakstīta vispārināti “Pārveidoja jumtu, lai tas izskatās kā laukos.”) - <i>Viņa atveda zemes smaržu.</i>

Komentārs par datiem: Šajā uzdevumā skolēniem ir bijis salīdzinoši vieglāk iegūt maksimālo punktu skaitu. To iespējams skaidrot gan ar to, ka netiek prasīts dziļš teksta Izpratnes līmenis, gan arī ar to, ka uzdevumā ir ļoti skaidri redzams, ka jāuzraksta divi atsevišķi punkti/lietas/darbības. Kopumā labā prakse, veidojot šāda tipa uzdevumus, ir paredzēt/atstāt aptuveni tik daudz brīvas vietas darba lapā, cik gara atbilde tiek sagaidīta. Ja tiek plānota salikta atbilde, tukšo atbildes laukumu vēlams jau iepriekš sadalīt daļās. Tas palīdzēs skolēniem labāk saprast, kas no viņiem atbildē tiek gaidīts, un vērtējumam nezudīs tās atbildes, kuru autori nav uzminējuši nenoformulētās jautājuma uzdevēja vēlmes.

Didaktiskais komentārs: Lai par atbildi saņemtu pilnu punktu skaitu, skolēniem ir jāizlasa pēdējā teksta daļa, jāsasaista tā ar iepriekšējo daļu un jāizvēlas divi veidi, kā vecmāmiņa Guna savu jauno dzīvokli padarīja līdzīgu vecajai mājai. Skolēniem jāsaprot, ka vecmāmiņa paņēma vistas un pārklāja jumtu ar zāli, lai viņas jaunā māja kļūtu līdzīgāka vecajai. Tas, kāda izskatījās viņas vecā saimniecība, un tas, ka tā nelikās līdzīga mājām, tika aprakstīts teksta sākumā.

Skolotājs var demonstrēt, kā apkopot vai atstāstīt stāstu. Lai rosinātu skolēnus pašiem atstāstīt stāstu, var uzdot tādus jautājumus kā “Kas notika vispirms? Un pēc tam?” un pierakstīt notikumus pareizā secībā. Skolotājs var parādīt saikni starp tekstā minēto problēmu (ilgas pēc mājām) un dažādiem risinājumiem, piemēram, izveidojot shēmu. Nākamais solis ir iemācīt skolēniem pašiem uzdot šāda veida jautājumus un to, ka, atbildot uz saviem jautājumiem, viņi apkopo stāstu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta kopsavilkuma veidošana]. Skolēni var arī strādāt pāros vai mazās grupās un uz maiņām formulēt kopsavilkumus par rindkopām. Pēc tam, kad viens skolēns izveidojis rindkopas kopsavilkumu, pārējie grupas dalībnieki apspriež, kā to uzlabot. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu].

10. Spriežot pēc stāsta beigām, kā vecmāmiņa Guna jutās savās jaunajās mājās?

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	7,2	92,4	0,4	93,3	91,3
Lietuva	16,3	82,6	1,0	84,9	80,2
Somija	4,4	94,3	0,8	95,2	93,3
Polija	4,5	93,8	1,7	93,8	93,8
Īrija	3,5	94,9	1,6	96,3	93,5
Starptautiski vidējais	13,5	82,7	2,9	85,6	79,9

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē minēts piemērots skaidrojums par vecmāmiņas sajūtām stāsta beigās.

Pierādījums:

Atbildē parādīta izpratne, ka stāsta beigās vecmāmiņai bija pozitīvas sajūtas par savām jaunajām mājām.

Piemēri:

- *Viņa jutās tā, it kā būtu mājās.*
- *Viņa nosprieda, ka viņai tomēr tur patīk.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē nav atbilstoša skaidrojuma par vecmāmiņas sajūtām stāsta beigās.

Pierādījums:

Atbildē netiek parādīta izpratne, ka stāsta beigās vecmāmiņai bija pozitīvas sajūtas par savām jaunajām mājām. Atbildē parādās neprecīza informācija.

Piemēri:

- *Viņai tur nepatīk.*
- *Viņa ilgojās pēc mājām.*
- *Nelaimīga, jo viņai pietrūka savi dzīvnieki.*

Vai arī atbildē aprakstīti citi aspekti no stāsta, taču, nepaskaidrojot vecmāmiņas sajūtas.

Piemērs:

- *Viņa uz jumta uzlika zāli.*

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šis gan Latvijas skolēniem, gan starptautiski vidēji ir bijis visvieglākais. Pareizo atbilžu īpatsvara starpība

starp Latvijas meitenēm uz zēniem šim uzdevumam vismazākā. Lai uz šo uzdevumu atbildētu pareizi, pietiek uzrakstīt: "Labi", un to var izdarīt visi, kas vien ir izlasījuši stāstu līdz beigām un sapratuši tā pamatdomu.

Testos nemēdz iekļaut uzdevumus, kurus var pareizi atbildēt pilnīgi visi, jo tad šis uzdevums vienkārši ir par vieglu un nav derīgs spēju mērīšanai. Tas pats sakāms par uzdevumiem, kurus pareizi nevar atbildēt neviens – tādi uzdevumi ir prasmju mērīšanai nederīgi, jo ir par grūtu. Uzdevumiem testa komplektā jābūt tādiem, kas palīdz novērtēt, piemēram, lasītprasmi, visā tās spektrā – lai gan skolēni ar augstiem, gan zemiem sasniegumiem var savas spējas nodemonstrēt.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāatrod šis teikums teksta pēdējā daļā: "Tagad vecmāmiņa Guna bija daudz laimīgāka". Tas atspoguļo vecmāmiņas sajūtas stāsta beigās. No teksta beigām skolēni var arī secināt, ka vecmāmiņa tagad jūtas kā mājās.

Būtu noderīgi, ja visi kopā izlasītu teksta pēdējo daļu. Modelējot izpratnes procesu, skolotājs var parādīt, kur tekstā atrodas atbilde. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība un precizēšana]. Vai arī skolēni var īsumā pāri pārrunāt vecmāmiņas izjūtas un formulēt atbildi. Pēc tam, kad skolēni ir atbildējuši, sāciet grupu diskusiju par vecmāmiņas izjūtām. Runājiet par atšķirīgu sajūtu apzīmējumiem, piemēram, "atvieglojums", "justies kā mājās" un "laimīgs". [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu.]

11. Stāsta pēdējā teikumā ir teikts: “Kā varētu iedabūt liftā govi?!”

Kāpēc stāsts beidzas ar šādu jautājumu?

- Ⓐ Lai pievienotu stāstam kādu joku.
- Ⓑ Lai izskaidrotu stāsta jēgu.
- Ⓒ Lai padarītu stāstu ticamu.
- Ⓓ Lai palīdzētu lasītājam saprast, kas noticis.

Pareizā atbilde: A.

Izpratnes līmenis – 4. – satura, valodas un tekstuālo elementu izvērtēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A*	B	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	71,7	6,7	5,5	15,4	0,7	72,7	70,5
Lietuva	63,1	8,7	7,9	19,9	0,4	64,0	62,1
Somija	56,9	7,3	7,9	26,0	1,4	55,2	58,8
Polija	62,3	7,5	10,3	18,4	1,3	57,0	67,7
Īrija	78,7	6,4	4,8	9,7	0,2	78,4	79,1
Starptautiski vidējais	59,1	10,5	10,9	17,3	1,0	60,1	58,1

Komentārs par datiem: Šim uzdevumam izdevusies ļoti ticama nepareizā atbilde *D*, un tai lieliski izdodas nošķirt tos lasītājus, kas nerasniedz visdziļāko teksta izpratnes līmeni, proti, nespēj izvērtēt teksta autora viedokli vai nolūku, bet spēj analizēt vai uztvert tikai teksta saturu. Laba ziņa Latvijai, ka šajā uzdevumā ir maza atbilžu atšķirība starp dzimumiem, kas var tikt daļēji skaidrots ar faktu, ka lielākas atšķirības parasti vērojamas uzdevumos ar brīvām atbildēm un var būt saistītas ar zēnu slinkumu tās formulēt.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāspēj saprast, ka pēdējais teikums ir joks.

Ja skolēniem ir grūtības interpretēt šāda veida jokus vai anekdotes, var uzsākt diskusiju par šī teikuma nozīmi un mērķi. Skolotājs varētu piedāvāt citus tekstus ar līdzīgiem jokiem un pārrunāt, kāpēc autors tos izmantojis. Skolēni var arī paši izdomāt savus jokus teksta beigās. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu].

12. Ko mazais zēns domāja par vecmāmiņu Gunu, kad viņa tikko ieradās, un kā zēna attieksme mainījās stāsta beigās? Izmanto informāciju no teksta, lai raksturotu zēna domas par vecmāmiņu un paskaidrotu, kāpēc tās mainījās!

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	19,8	30,7	44,3	5,2	51,5	36,0
Lietuva	50,6	11,8	26,9	10,4	33,5	19,8
Somija	42,9	20,6	22,2	13,5	27,6	16,0
Polija	37,6	15,5	36,4	10,3	45,9	26,9
Īrija	35,6	17,7	41,2	5,4	47,8	34,6
Starptautiski vidējais	41,9	18,1	27,2	11,4	31,7	22,7

Vērtēšanas vadlīnijas:

3 – Plaša izpratne

Atbildēs parādīta plaša izpratne par mazā zēna domām par vecmāmiņu Gunu, integrējot idejas no dažādām teksta daļām, lai parādītu viņa attieksmi pret vecmāmiņu stāsta sākumā, kad viņa tikko ieradās, un stāsta beigās, kā arī paskaidro, kāpēc zēna attieksme mainījās.

Pierādījums:

Atbildē aprakstīta mazā zēna negatīvā attieksme/domas, kad vecmāmiņa tikko ieradās, un viņa pozitīvā attieksme/domas stāsta beigās. Papildus tam atbildē paskaidrots, kāpēc viņa attieksme/domas mainījās, lietojot atbilstošu un konkrētu informāciju no stāsta. Bieži paskaidrojot, kāpēc viņa agrākā attieksme mainījās, tiks aprakstītas viņa domas no stāsta beigām.

Piemēri:

- *No sākuma viņam nepatika doma, ka blakus dzīvoklī dzīvotu vecmāmiņa. Viņam iepatikās vecmāmiņa, kad viņš saprata, cik jautri ir, ja apkārt ir dzīvnieki.*

Vai arī, atbildē aprakstītas iespējamās bērna empātijas sajūtas pret vecmāmiņu Gunu, kad viņa bija tikko ieradusies, kā arī stāsta beigās, paskaidrojot, kāpēc viņa attieksme/domas mainījās, tā vietā, lai aprakstītu zēna domas par vecmāmiņu.

- *Sāpumā viņam bija žēl vecmāmiņas Gunas, jo viņai pietrūka savu dzīvnieku, bet tad viņš kļuva priecīgs, jo viņa bija priecīga. Zēna sajūtas mainījās, jo vecmāmiņa atveda savus dzīvniekus un viņš redzēja, ka viņa vairs neilgojās pēc savām vecajām mājām. [Ievērojiet, ka mazā zēna empātijas sajūtas pret vecmāmiņu ir argumentētas, uzrādot notikumus no stāsta. Tiek paskaidrots arī iemesls attieksmes/domu maiņai.]*

2 – Apmierinoša izpratne

Atbildēs parādīta apmierinoša izpratne par mazā zēna domām par vecmāmiņu Gunu un, kāpēc mainījās viņa attieksme.

Pierādījums:

Atbildē aprakstīta mazā zēna negatīvā attieksme/domas, kad vecmāmiņa tikko ieradās, un viņa pozitīvā attieksme/domas stāsta beigās. Taču netiek paskaidrots, kāpēc viņa agrākā attieksme/domas mainījās, vai arī ietver neskaidru vai vispārīgu izmaiņu iemeslu.

Piemēri:

- *Viņš bija vilnis, ka ieradīsies vecmāmiņa, nevis kādi bērni, bet beigās viņam vecmāmiņa iepatikās.*
- *Sāpumā zēns bija priecīgs, jo viņš domāja, ka dzīvoklī ievāksies bērni. Tad viņš bija bēdīgs, jo tā izrādījās vecmāmiņa. Beigās zēns bija priecīgs.*
- *Viņš bija bēdīgs, ka dzīvoklī ievācās viņa, bet tad viņam vecmāmiņa iepatikās, jo zēns viņu iepazīna. [“iepazīna viņu” ir neskaidrs pamatojums, kāpēc viņa attieksme/domas mainījās.]*

Vai arī atbildē aprakstīta zēna attieksme/domas tikai no vienas stāsta daļas (viņa negatīvā attieksme/domas, kad vecmāmiņa tikko ieradās, VAI viņa pozitīvā attieksme/domas stāsta beigās) un paskaidrots, kāpēc viņa attieksme/domas mainījās. Atbildē netiek parādīta izpratne par attieksmes izmaiņu no negatīvas uz pozitīvu. Bieži atbildē būs aprakstīta tikai zēna attieksme/domas stāsta beigās.

- *Viņš domāja, ka viņa var izdarīt visu, jo viņa savu jauno māju pārveidoja par (mazu gabaliņu no) laukiem.*
- *Stāsta beigās zēnam viņa patika, jo viņa bija priecīgāka par savām jaunajām mājām.*
- *Mazais zēns bija neapmierināts, jo viņš cerēja, ka ievāksies bērni, bet viņa attieksme mainījās, jo viņš redzēja, ka vecmāmiņa varēja izdarīt visu.*

1 – Ierobežota izpratne

Atbildēs parādīta ierobežota izpratne par mazā zēna domām/attieksmi.

Pierādījums:

Atbildē aprakstīta mazā zēna negatīvā attieksme/domas, kad vecmāmiņa tikko ieradās, VAI viņa pozitīvā attieksme/domas stāsta beigās.

Piemēri:

- *Viņš bija neapmierināts, kad vecmāmiņa ievācās.*
- *Beigās viņam vecmāmiņa ļoti patika.*
- *Stāsta sākumā mazais zēns domā, ka vecmāmiņa ir savāda, veca kundze. Vēlāk stāstā viņš saka, ka viņa var izdarīt visu. (PIEZĪME: pirmā atbildes*

<p>daļa ir neprecīza, bet atbilde parāda izpratni par pozitīvu attieksmi pret vecmāmiņu stāsta beigās.)</p> <p>Vai arī atbildē paskaidrots, kāpēc viņa attieksme/domas mainījās, taču neapraksta pozitīvo vai negatīvo attieksmi/domas.</p> <p>- <i>Viņš redzēja, ka vecmāmiņa var izdarīt visu.</i></p>
<p>0 – Neapmierinoša izpratne</p>
<p>Atbildēs parādīta neapmierinoša izpratne par mazā zēna domām/attieksmi.</p> <p><u>Pierādījums:</u></p> <p>Atbildē netiek precīzi aprakstīta mazā zēna attieksme/domas, kad vecmāmiņa Guna tikko ierodas, vai stāsta beigās, vai arī netiek izskaidrots, kāpēc viņa attieksme/domas mainījās. Vai arī attieksme/domas ir minētas, bet netiek paskaidrots, vai tas ir par stāsta daļu, kad vecmāmiņa Guna tikko ieradās, vai stāsta beigām.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Sākumā mazais zēns domāja, ka vecmāmiņa ir savāda.</i> - <i>Mazais zēns juta viņai līdzī.</i> - <i>Viņš bija priecīgs. (PIEZĪME: attieksme nav saistīta ne ar nevienu stāsta daļu)</i>

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šis gan Latvijas skolēniem, gan starptautiski vidēji bija visgrūtākais. Arī vislielākais neatbildējušo skolēnu īpatsvars bija šim uzdevumam. Tam ir vairāki iemesli: gan tas, ka uzdevums prasa diezgan dziļu teksta izpratni, gan tas, ka jāuzraksta visai apjomīga atbilde (kam nepieciešama iedziļināšanās un pacietība), gan tas, ka šis ir pirmspēdējais no visiem uzdevumiem par konkrēto tekstu, un ir diezgan liels vilinājums sajūties nogurušam vai nepaspēt noformulēt izsmelošu atbildi. Jāteic, ka Latvijā nebija gandrīz neviena skolēna, kas nebūtu līdz šim uzdevumam ticis, tātad laika trūkums objektīvi nebija problēma, jo tālāk par šo uzdevumu (tātad līdz pēdējam uzdevumam par tekstu) netika tikai 0,2% skolēnu.

Kā redzams salīdzinājumu tabulā, mūsu skolēnu īpatsvars, kas pie šī uzdevuma padevās, ir salīdzinoši mazs (divas reizes mazāks nekā Lietuvā, Polijā, Somijā un starptautiski). Arī šī uzdevuma formulējuma saprašana prasa no skolēna visai augstu lasītprasmes līmeni, ne velti par atbildi bija plānots piešķirt 3 punktus un tika sagaidīts, ka uzdevuma izpildei skolēni veltīs salīdzinoši visvairāk laika. Tomēr izrādījās, ka dalībvalstīs pārāk maz bērnu sniedz izvērstas atbildes atbilstoši plašas izpratnes kritērijam vērtēšanas vadlīnijās, tādēļ šis vēlāk pētījumā pārvērsts par 2 punktu vērtu uzdevumu.

Didaktiskais komentārs: Lai par atbildi saņemtu maksimālo punktu skaitu, skolēniem jāspēj interpretēt stāstnieka (mainīgās) sajūtas stāsta gaitā. Piemēram, vilšanās, kad uz blakus dzīvokli pārceļas vecmāmiņa nevis cits zēns, ar kuru varētu spēlēties, vai lepnuma un laimes sajūta beigās, jo vecmāmiņa var visu.

Skaļi lasot tekstu, skolotājs var attēlot zēna izjūtas. Piemēram, lasot daļu "Vecmāmiņa Guna nelīdzinās nevienam citam, ko es pazīstu. Viņa var izdarīt visu!", var modelēt zēna izjūtas, skaļi domājot, piemēram: "Tātad zēns domā, ka vecmāmiņa var izdarīt jebko. Kad viņš to saprata, viņš droši vien bija ļoti priecīgs, ka viņa tagad dzīvo viņam kaimiņos. Vai arī viņš nebija laimīgs, bet gan lepns par vecmāmiņu, kas var izdarīt jebko? Ja es būtu viņa vietā, es būtu lepns/-a!" [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: sasaistes izveidošana].

Skolēni var strādāt pāros. Viens var izlasīt tekstu, bet otrs var pateikt, kā, viņaprāt, jūtas zēns. Skolēni var viens otru papildināt. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu]. Skolēnu pāriem, kuriem ir grūtības saprast zēna izjūtas, var ieteikt meklēt tekstā vārdus un teikumus, kas tās parāda. Skolotājs var modelēt, kā no konkrētās teksta daļas secināt par zēna izjūtām. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība un precizēšana].

13. Ko Tu varētu no šī stāsta mācīties?

- A Veci cilvēki nekad nebūs laimīgi, mainot dzīvesvietu.
- B Jaunu dzīvesvietu iespējams padarīt mājīgāku, paņemot līdz mīlas un pierastas lietas.
- C Tu vari pierast sadzīvot ar dzīvniekiem, pat ja domā, ka tie ir trokšņaini.
- D Bērni un veci cilvēki nevar būt labi draugi.

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 4. – satura, valodas un tekstuālo elementu izvērtēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteni %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	11,6	79,2	5,2	2,4	1,3	81,4	76,7
Lietuva	21,4	63,9	11,0	1,2	2,2	70,5	56,8
Somija	4,9	85,3	5,5	1,3	2,0	89,2	80,7
Polija	12,4	76,7	7,5	2,5	0,7	80,0	73,4
Īrija	7,5	86,3	2,6	2,0	1,4	90,0	82,7
Starptautiski vidējais	13,3	70,4	9,4	3,7	1,3	73,1	67,7

Komentārs par datiem: Šis uzdevums parāda, ka, lai novērtētu dziļu izpratnes līmeni, nav obligāti nepieciešams brīvas atbildes uzdevums, arī testveida uzdevums šādam mērķim var būt gana piemērots.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāizvērtē stāsta galvenais vēstījums. Lai to izdarītu, viņiem stāsts par vecmāmiņu jāizprot pilnībā.

Skolotājs var uzsākt diskusiju par to, ko skolēni no teksta var mācīties. Vispirms skolēni to var apspriest mazās grupās, izmantojot kartītes ar jautājumiem, piemēram: “Ko galvenais varonis mācās no šī stāsta?” vai “Ja jūs būtu šī stāsta autors, kādu vēstījumu jūs gribētu nodot lasītājam?”, un pēc tam aicināt viņus dalīties savos secinājumos ar visu grupu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu]. Skolotājs var saistīt citus stāstus, kuros aprakstīta pārvākšanās, ar stāstu par vecmāmiņu Gunu. Vai arī citu stāstu varoņi cenšas panākt, lai jaunā vieta viņiem atgādina mājas? Kā viņi to dara? Kādas ir līdzības un atšķirības starp stāstiem? Ko iespējams mācīties no jaunā/cita stāsta?

3.2. Meisija un sarkanā vista (PIRLS 2016)

Meisija un sarkanā vista

Autore Prū Andersone

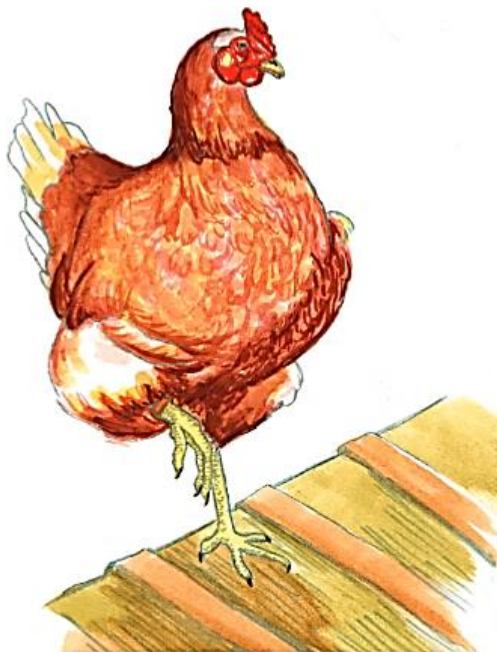
Meisija atāķēja būriša durvis. Viņa atvēra to vaļā un smaidīja, kad pagalmā izspurdza vistu bars. Pamatīgi purinot spalvas un klaigājot, tās nosēdās zemē, lai apēstu pusdienu atliekas, kuras Meisija bija tām izkaisījusi. Kā parasti, sarkanā vista uzņēmās galveno lomu, pakampjot labākās ēdiena atliekas, knābjot citām vistām, kas uzdrošinājās stāties tai ceļā, plivinot spārnus un skraidot šurpu un turpu.

„Kāpēc citas vistas ļauj sarkanajai vistai tās šādi izrīkot?” – Meisija bija jautājusi savai mātei.

„Vistām ir noteikta hierarhija,” paskaidroja viņas māte. „Drosmīgākā un stiprākā vista ir galvenā. Viņa drīkst knābt visām citām vistām, bet neviena nedrīkst knābt viņai. Nākamā vista hierarhijā var knābt visas citas vistas, izņemot galveno, un tā tālāk līdz pašai lejai, tāpēc ir ļoti žēl nabaga vistas pašā hierarhijas apakšā. Vistām patīk vadone, kura tās izrīko.”

Taču Meisija domāja citādi. Katru vakaru viņai bija jāieslēdz vistas būrītī, lai lapsas un pūces nevarētu tikt tām klāt. Tas bija viņas darbs. Ikvienam viņas lielajā ģimenē bija savi darbi. Brīdī, kad kļuva tumšs, visas vistas bija priecīgas, ka varēja doties atpakaļ uz būri. Tas ir, visas, izņemot sarkano vistu. Viņa izlikās, ka dodas būrīša durvju virzienā un pēdējā brīdī pēkšņi metās prom un gaidīja, kad Meisija dzīsies viņai pakaļ.

Vēl viens sarkanās vistas triks bija sēdēt pagalma vidū. Tiklīdz kā Meisija pienāca pietiekami tuvu, lai noliektos un paceltu viņu, vista plivināja spārnus tik spēcīgi, ka Meisija nevarēja viņu paņemt, un tad viņa atkal aizbēga. Visbeidzot, kad sarkanā vista bija izlēmusi, ka Meisija ir pietiekami dzinusies viņai pakaļ, viņa mierīgi pati iegāja būrī, un viņas mazās sarkanās acis mirdzēja uzvaras priekā, kad Meisija aizcirta būra durvis aiz viņas.

Meisija bija mēģinājusi ievilināt sarkano vistu, vakarā būrī ieliekot viņas mīļāko barību, bet vistu nevarēja pielabināt. Meisija bija mēģinājusi skaļi sist katlu vākus, lai nobiedētu sarkano vistu, bet viņa izbiedēja pārējās vistas tik ļoti, ka tās nedēja olas divas dienas.

Meisija devās uzmeklēt savu tēvu. „Es vēlos pārmācīt sarkano vistu,” viņa teica. „Es atstāšu viņu ārā visu nakti, lai cīnās ar lapsām un pūcēm. Tā viņa iemācīsies iet uz būri, kad es lieku to darīt.”

„Meisij,” teica tēvs, pagriežoties, lai paskatītos uz viņu. „Vista nevar cīnīties ar pūci vai ar lapsu, un mums ir vajadzīgas mūsu vistas. Mums ir vajadzīgas visas olas, ko tās var izdēt.”

Viņš smaidīja. „Turklāt tas neatrisinās tavu problēmu, jo hierarhijā nākamā vista ieņems sarkanās vistas vietu.” Viņš pagriezās un turpināja savu darbu.

Meisija pikti devās uz virtuvi. „Mammu, man nepatīk mans darbs, es vēlos citu darbu.”

„Nu, tas ir viegli,” teica mamma. „Tu vari gatavot pusdienas.” Meisija paskatījās uz milzīgo pārtikas kaudzi uz sola, kas bija jānotīra un jāsgriež, un jāvāra, lai pabarotu visu viņas ģimeni.

„Tu vari mazgāt traukus.” Meisija paskatījās uz netīrajiem katliem un pannām, kas no vakar vakara joprojām bija sakrautas kaudzē pie izlietnes.

„Tu vari pieskatīt jaunāko māsu.” Meisija paskatījās uz savu mazo māsu, kas priecīga smērēja banānu sev pa seju, matiem un drēbēm.

Meisija izgāja ārā pa virtuves durvīm. „Man patīktu tavs darbs,” viņas māte sauca viņai nopakaļ.

Tajā vakarā, kamēr Meisija dzinās pakaļ sarkanajai vistai pa pagalmu, viņa redzēja pūci, kas planējot nosēdās pagalma žoga otrā pusē.

Pūce
metās lejup
zālē, izpletusi
savus milzīgos, baltos
spārnus, sagrauba savos
nagos peli un aizlaidās prom
tumsā. Meisijai radās ideja. Nākamajā dienā Meisija
sameklēja stiepli un nedaudz balta auduma, viņa
izgatavoja divus lielus spārnus garas kārts galā. Viņa
izstāstīja savu plānu savam brālim Semam.

Tajā vakarā Meisija kā parasti dzinās pakaļ sarkanajai vistai, Sems
iznāca pagalmā ar kārti, kuru Meisija bija izgatavojusi. Viņš plivināja
spārnus lejup sarkanās vistas virzienā. Vista pārtrauca skriet, saboza
savas spalvas, mežonīgi kļiedza un sita savus spārnus, gatava tikties ar
uzbrucēju, bet baltie spārni turpināja nākt tuvāk un tuvāk. Tad sarkanās
vistas kļiedzieni apklusā. Viņa pieplaka tuvu pie zemes, izslienot augšup
knābi gatavībā knābt, ja viņai būtu tāda iespēja. Pēkšņi iejaucās Meisija.

Meisija uzkliedza baltajiem spārniem. Viņa sīta spārniem ar rokām un grūda tos prom. Viņas brālis pacēla spārnus uz augšu. Tad tie atkal nāca lejup, un Meisija tos atvairīja. Sarkanā vista ar savām mazajām un apaļajām acīm to visu vēroja, pieplakusi Meisijas kājām. Visbeidzot šausminošie spārni padevās un aizlidoja.

Meisija noliecās un pastiepa rokas. Sarkanā vista steigšus metās tajās un maigi nolika savu knābi uz Meisijas rokas. Meisija juta vistas mazo sirsniņu daudzāmies spalvainajās krūtīs, kamēr nesa to atpakaļ uz būri. Viņa glāstīja vistu, līdz tās sirds nomierinājās, tad maigi ielika to būrī un uzsmaidīja Semam.

„Tagad tu esi hierarhijas augšgalā,” smējās Sems.

Jautājumi Meisija un sarkanā vista

1. Ko Meisija dara stāsta sākumā?

- A ķer vistu
- B baro vistas
- C meklē olas
- D lasa spalvas

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	5,0	92,3	0,1	1,9	0,6	92,1	92,5
Lietuva	6,6	92,2	1,0	0,1	0,1	95,8	88,6
Somija	4,3	93,9	0,6	0,7	0,6	95,7	92,2
Polija	7,7	87,4	1,0	3,4	0,4	91,5	82,6
Īrija	5,1	90,3	1,9	2,1	0,5	90,4	90,2
Starptautiski vidējais	6,8	88,0	1,9	2,7	0,6	89,3	86,7

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šis ir bijis visvieglākais gan Latvijas skolēniem, gan starptautiski. Tā kā tas mēra zemāko no četriem kognitīvajiem lasītprasmes līmeņiem, tad fakts, ka vairumam skolēniem to ir bijis viegli izpildīt pareizi, nav pārsteigums. Vēl viens iemesls, kādēļ šis uzdevums izrādījies tik viegls, ir fakts, ka C atbilde likusies nepareiza arī skolēniem ar zemu lasītprasmi – tā nav šķitusi ticama pareizā atbilde. No Latvijas skolēniem C variantu nav izvēlēties gandrīz neviens. Ja gadās, ka nepareizā atbilde skolēniem ar zemu prasmju līmeni nešķiet vilinoša izvēle, tad uzdevums automātiski kļūst vieglāk izpildāms.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāatrod tekstā šī teikuma daļa: "...lai apēstu pusdienu atliekas, kuras Meisija bija tām izkaisījusi." Vistu barošana redzama arī ilustrācijā, bet parasti PIRLS testi ir sastādīti tā, ka, nelasot tekstu, pareizu atbildi uz jautājumu nevar uzzināt no attēla.

Lai palīdzētu skolēniem izprast šo teksta daļu, var būt noderīgi ar skolēniem pārrunāt, ko ēd dzīvnieki un ar ko dzīvnieku ēdiens atšķiras no cilvēku ēdiena. Ja skolēniem ir grūtības atrast pareizo teikumu, skolotājs var atgādināt, ko darīt, ja viņi nevar atrast noteiktu informāciju tekstā. Iespējams, viņiem būs jāpārlasa tā teksta daļa, kurā ir sniegta

atbilde. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība un precizēšana.]

2. Kā autore tev parāda, kāda ir sarkanā vista?

- A) aprakstot, kā izskatās sarkanā vista
- B) aprakstot sarkanās vistas mīļāko barību
- C) aprakstot vietu, kur dzīvo sarkanā vista
- D) aprakstot, kā izturas sarkanā vista

Pareizā atbilde: D.

Izpratnes līmenis – 4. – satura, valodas un tekstuālo elementu izvērtēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C	D*	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	4,9	2,9	2,4	89,2	0,7	91,3	86,9
Lietuva	6,3	3,3	1,8	87,6	1,0	89,8	85,4
Somija	9,1	1,3	0,7	87,7	1,3	90,7	84,8
Polija	6,0	2,7	2,4	88,6	0,3	92,4	84,0
Īrija	6,3	2,1	0,8	90,1	0,6	89,7	90,6
Starptautiski vidējais	10,4	5,9	3,5	79,1	1,0	81,3	76,9

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem uzmanīgi jāizlasa 1. rindkopas pēdējais teikums, kas sākas ar vārdiem: “Kā parasti, sarkanā vista...” un jāmēģina iztēloties autora nolūks, to rakstot.

Lai palīdzētu skolēniem palūkoties uz tekstu autora acīm, skolotājs var uzdot skolēniem tādus jautājumus kā, piemēram: “Kā tu aprakstītu kādu cilvēku, nenosaucot viņa rakstura īpašības, bet stāstot par to, kā viņš rīkojas?” Vai arī, izmantojot šī vai cita teksta fragmentus ar personāžu darbību aprakstiem, jautāt skolēniem, par kādām īpašībām liecina aprakstītā uzvedība. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu].

3. Kāpēc Meisijas mātei ir žēl nabaga vistas pašā hierarhijas apakšā?

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	46,6	47,8	5,6	46,7	48,8
Lietuva	47,3	45,4	7,3	45,5	45,2
Somija	20,2	73,3	6,6	76,3	70,4
Polija	34,4	57,3	8,2	61,7	52,2
Īrija	33,9	64,6	1,5	60,2	69,1
Starptautiski vidējais	46,8	45,3	7,9	45,5	45,0

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē norādīts, ka, vai nu visas pārējās vistas to knābj, vai arī šī vista nedrīkst knābt citām, vai arī šai vistai ir vissliktākie apstākļi.

Piemēri:

- *Visas pārējās vistas tai var knābt.*
- *Tā nevar knābt citām vistām.*
- *To izrīko.*
- *Galvenā no vistām to izrīko.*
- *Jo tā dabū vissliktākās ēdiena atliekas.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē vai nu parādīta neizpratne par hierarhijas sistēmu, vai arī tā ir neskaidra, nesaistīta ar tekstu vai atkārtoti vārdus no jautājuma.

Piemēri:

- *Varbūt tā ir slima.*
- *Visas pārējās vistas tai sēž virsū.*
- *Jo ir ilgs ceļš, lai kļūtu par galveno vistu.*
- *Jo vistām patīk vadone, kura tās izrīko.*

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāizlasa šis apraksts: “Viņa drīkst knābt visām citām vistām, bet neviena nedrīkst knābt viņai. Nākamā vista hierarhijā var knābt visas citas vistas, izņemot galveno, un tā tālāk līdz pašai lejai,” un jāizdara secinājums, ka visas citas vistas dara pāri vistai hierarhijas apakšā un/vai tā nedrīkst sevi aizstāvēt.

Skolotājs var rosināt skolēnus pāros pārrunāt situācijas, kad viņiem ir bijis žēl kāda grāmatas vai filmas varoņa un kādēļ. Var uzdot jautājumu saistībā ar tekstā izlasīto: “Iedomājieties, ka redzat, kā vairākas vistas knābj vienai. Kā jūs justos, uz to noskatoties?” [Apgūstamās lasītprasmes stratēģijas: sasaistes izveidošana].

4. Kāpēc sarkanā vista izjoko Meisiju?

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	69,2	25,6	5,1	28,8	21,9
Lietuva	64,7	30,2	5,1	36,2	24,1
Somija	65,5	27,9	6,6	26,7	29,0
Polija	70,1	22,5	7,3	24,8	19,8
Īrija	77,5	19,2	3,3	20,5	18,0
Starptautiski vidējais	74,2	17,7	7,8	18,9	16,6

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē norādīts, ka sarkanā vista vai nu ir hierarhijas augšgalā, vai arī galvenā, vai arī domā, ka ir labāka par citām.

Piemēri:

- Šī vista ir hierarhijas augšgalā.
- Vistai patīk izrīkot.
- Tā negrib darīt to, ko Meisija liek, jo vista ir galvenā/vadone.
- Tikai, lai parādītu, ka viņa ir labāka par Meisiju.
- Sarkanā vista domā, ka ir vislabākā.
- Sarkanā vista domā, ka, ja viņa ir visdrosmīgākā un visstiprākā, viņa var citus izjokot.

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē netiek parādīta izpratne par sarkanās vistas nodomiem. Atbilde ir neskaidra, nav saistīta ar tekstu vai atkārtoti vārdus no jautājuma.

Piemēri:

- Vistai nepatīk atrasties būrī.
- Vista grib palikt ārā visu nakti.
- Sarkanā vista ir palaidnīga.
- Viņai nepatīk Meisija.
- Vista nevēlas iet atpakaļ būrī.
- Vista nevēlas darīt to, ko Meisija saka.
- Vista vēlas, lai Meisija viņai dzenas pakaļ.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem no šīs teksta daļas: "...sarkanā vista uzņēmās galveno lomu, pakampjot labākās ēdiena atliekas, knābjot citām vistām, kas uzdrošinājās stāties tai ceļā, plivinot spārnus un skraidot šurpu un turpu..." jāspēj izdarīt secinājumus par sarkanās vistas nejauko raksturu un saistīt to ar vistas ierasto uzvedību vakaros.

Mudinot skolēnus uzdot sev jautājumus par tekstu, skolotājs palīdz viņiem labāk izprast attiecīgo teksta daļu. Var skaļi demonstrēt, kādus jautājumus skolēni varētu uzdot, piemēram: "Kādēļ tieši sarkanā vista neklausīja Meisijai? Kāda pēc rakstura bija sarkanā vista? Kā sarkanā vista jutās brīdī, kad "mierīgi pati iegāja būrī"?" [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana].

5. Kāpēc Meisija aizcērt būra durvis?

- A Meisija ir dusmīga.
- B Durvis ir grūti aiztaisāmas.
- C Nāk lapsa.
- D Sarkanā vista bēg prom.

Pareizā atbilde: A.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A*	B	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	64,9	2,0	6,4	26,2	0,2	63,7	66,4
Lietuva	74,3	1,7	2,6	21,3	0,1	78,7	69,9
Somija	83,2	0,5	2,9	12,7	0,7	84,4	82,1
Polija	36,7	1,3	23,3	38,0	0,6	37,2	36,1
Īrija	78,5	1,8	4,6	14,3	0,7	79,0	78,0
Starptautiski vidējais	62,9	2,9	7,9	24,9	1,0	63,5	62,3

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem uzmanīgi jāizlasa aina par to, kā Meisija katru vakaru dzina vistu būrī, kas sākas ar vārdiem: “Viņa izlikās, ka dodas būrīša durvju virzienā” un jāsecina, ka cītņā ar vistu Meisija vienmēr zaudēja vai ka sarkanā vista panāca, ko gribēja.

Ja skolēniem ir grūtības interpretēt šo ainu, skolotājs var piedāvāt dažiem skolēniem izspēlēt šo stāsta daļu un uzdot jautājumus par Meisijas sajūtām. Piemēram: “Kā, jūsuprāt, Meisija jutās, kad viņai bija jādzenas pakaļ sarkanajai vistai?” [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.]

6. Meisija vēlas, lai sarkanā vista dotos būrī.

Kādas divas lietas Meisija dara, kas **neizdodas**?

 1. _____

 2. _____

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	19,9	29,8	47,0	3,0	53,0	40,7
Lietuva	24,0	16,0	56,5	3,6	61,7	51,2
Somija	17,5	30,2	48,4	3,8	51,1	45,9
Polija	12,8	41,1	41,9	4,1	46,6	36,2
Īrija	17,9	17,0	62,7	2,4	67,7	57,5
Starptautiski vidējais	21,7	23,3	48,6	5,9	52,1	45,2

Vērtēšanas vadlīnijas:

2 – Pilnīga izpratne

Atbildē minēti divi no šiem punktiem:

- Pacelt vistu.
- Ieliekt būrī barību/ievilināt vistu būrī ar barību.
- Sist katlu vākus/radīja troksni (lai nobiedētu vistu).
- Skrēja vistai pakaļ.

1 – Daļēja izpratne

Atbildē minēts viens no augstāk minētajiem punktiem.

0 – Nav izpratnes

Atbildē aprakstīta kāda cita veiksmīga stratēģija, vai tā ir nepareiza. Atbilde ir neskaidra, nav saistīta ar tekstu vai atkārtoti vārdus no jautājuma.

Piemēri:

- *Meisija izveido pūci un nobiedē sarkano vistu.*
- *Atstāj sarkano vistu ārā uz visu nakti.*
- *Sems palīdz Meisijai.*
- *Viņa nobaida vistu.*
- *Izmanto spārnus.*

Komentārs par datiem: Šis uzdevums neparasts ar to, ka, salīdzinot ar starptautisko vidējo, Latvijai bijis nedaudz mazāks skolēnu īpatsvars, kas uzrakstījuši pilnīgi pareizu atbildi. Uzdevumam ir arī neparasts formulējums, kas ietver noliegumu. Parasti, sastādot uzdevumus, ir ļoti vēlams izvairīties no nolieguma jautājuma vai atbilžu formulējumos, cik vien tas iespējams.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāizlasa šī rindkopa: “Meisija bija mēģinājusi ievilināt sarkano vistu, vakarā būrī ieliekot viņas mīļāko barību, bet vistu nevarēja pielabināt. Meisija bija mēģinājusi skaļi sist katlu vākus, lai nobiedētu sarkano vistu, bet viņa izbiedēja pārējās vistas tik ļoti, ka tās nedēja olas divas dienas.” Un jāidentificē divas vistas ķeršanas stratēģijas – pievilināšanu ar barību un iebiedēšanu ar troksni.

Lai palīdzētu skolēniem, skolotājs var piedāvāt pierakstīt stāsta notikumus pareizā secībā, piemēram, izveidojot shēmu, kurā redzamas Meisijas darbības un to sekas. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta kopsavilkuma veidošana].

7. Kāpēc tēvs nepiekrīt Meisijas idejai?

- A) Sarkanā vista varētu nodarīt sev pāri.
- B) Sarkanā vista pārtrauktu dēt olas.
- C) Tēvs domā, ka sarkanā vista tiks nogalināta.
- D) Tēvs vēlas pārmācīt vistu.

Pareizā atbilde: C.

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C*	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	2,8	42,5	50,4	3,0	1,0	48,4	52,4
Lietuva	7,5	37,7	51,0	2,7	1,2	51,7	50,2
Somija	14,5	20,6	61,1	2,8	0,9	58,3	63,7
Polija	7,5	26,7	60,9	4,0	0,7	59,7	62,4
Īrija	5,7	31,5	56,3	4,9	1,4	52,2	60,5
Starptautiski vidējais	10,0	37,6	40,6	9,4	1,7	38,8	42,2

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu, šis ir īpašs ar to, ka gan Latvijā, gan starptautiski zēniem ir nedaudz augstāks pareizo atbilžu īpatsvars nekā meitenēm. Tā kā gan starptautiski vidēji, gan Latvijā meiteņu sasniegumi lasītprasme vidēji ir augstāki par zēnu sasniegumiem, testā reti gadās uzdevumi, kuros pareizo atbilžu īpatsvars ir par labu zēniem. Iemesli varētu būt vairāki: 1) šis uzdevums mēra zemāko lasītprasmes kognitīvo līmeni, 2) pareizas atbildes sniegšanai nav nepieciešams uzrakstīt atbildi. Neparasti ir arī tas, ka kaut arī izmantots zemākā kognitīvā līmeņa mērīšanai, šis uzdevums kopumā ir bijis vidēji grūts.

Šajā uzdevumā iespējams redzēt vēl vienu laba tekstpratības mērīšanas uzdevuma īpašību: to nav iespējams pareizi atbildēt bez teksta izlasīšanas. Atbildi nav iespējams balstīt uz iepriekš iegūtām zināšanām vai ar lasāmo tekstu nesasaistītiem loģiskiem spriedumiem.

Šajā uzdevumā arī redzams, ka izstrādātājiem izdevies ļoti labs nepareizās atbildes variants *B* – tekstā tas parādās divās vietās tuvu pareizajai atbildei, tomēr labam lasītājam nevajadzētu rasties šaubām par *B* atbildes kļūdainību.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāatrod tekstā teikums: "Vista nevar cīnīties ar pūci vai ar lapsu, un mums ir vajadzīgas mūsu vistas," un no tā secināt, ka naktī ārā atstāta vista var iet bojā plēsēja nagos.

Ja skolēniem ir grūtības atrast šo teikumu, skolotājs var atgādināt, ko darīt, ja viņi nevar atrast noteiktu informāciju tekstā. Iespējams, viņiem būs jāpārlasa tā teksta daļa, kurā ir sniegta atbilde, vai daļa, kas tai seko. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība un precizēšana.]

8. Tēvs saka, ka hierarhijā nākamā vista ieņems sarkanās vistas vietu.

Ko tas nozīmē?

Izpratnes līmenis – 4. – satura, valodas un tekstuālo elementu izvērtēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	73,4	21,3	4,8	22,8	19,8
Lietuva	73,9	19,4	6,5	23,5	15,3
Somija	68,7	24,2	6,8	25,3	23,1
Polija	60,5	32,3	7,0	33,1	31,3
Īrija	68,6	28,3	2,6	28,5	28,2
Starptautiski vidējais	69,3	20,0	9,3	21,7	18,4

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē parādīta izpratne, ka (pat, ja sarkanā vista tiek nogalināta) šāds modelis turpināsies; Meisijas problēma tā netiks atrisināta; nākamā vista radīs tādu pašu jezgu/ problēmu; vai arī uzvedīsies tā pat/ būs tik pat kaitinoša kā sarkanā vista.

Piemēri:

- *Šis cikls turpinātos, un nav jēgas lapsai ļaut apēst vistu.*
- *Tas nozīmē, ka pat tad, ja sarkanā vista tiek nogalināta, nākamā vista turpinās darīt to pašu.*
- *Vienkārši, ka būs cita vista, kas kaitinās Meisiju.*
- *Viņš saka, ka sarkanā vista nomirtu, bet nākamā vista tik un tā būtu tāda kā sarkanā vista.*
- *Nākamā vista hierarhijā ieņemt sarkanās vistas vietu un turpinātu darīt to pašu.*
- *Viņš saka, ka nākamā vista darītu to pašu, ko sarkanā vista darīja.*
- *Meisijas problēma nebūtu atrisināta.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē tiek vai netiek paskaidrots, ka cita vista aizvietos sarkanās vistas vietu kā vadone, bet **netiek parādīta** izpratne par to, ka modelis vai problēma turpinātos.

Piemēri:

- *Tad otrā vista būs virsotnē.*
- *Cita vista pārņems vadones lomu.*
- *Tas nozīmē, ka nākamā vista hierarhijā kļūs par galveno.*

- *Ja sarkanās vistas vairs nebūs, tā tiks aizvietota ar jaunu vadoni.*
- *Vista, kas ir otrā drosmīgākā un stiprākā, ieņems viņas vietu.*
- *Tas nozīmē, ka sarkanā vista tiks nogalināta.*
- *Ka tas neko nemainīs. (Pārāk nenoteikti.)*
- *Tēvs citu vistu iecels par galveno.*

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šis ir bijis Latvijas skolēniem visgrūtākais, starptautiski – 3. grūtākais. Tā kā tas mēra augstāko no četriem lasītprasmes kognitīvajiem līmeņiem, tad, protams, tiek sagaidīts, ka to pareizi varēs atbildēt skolēni ar augtu tekstpratības līmeni.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāintegrē hierarhijas skaidrojums no teksta daļas, kas sākas ar vārdiem: “Vistām ir noteikta hierarhija...” ar tēva atbildi, ka augšējā vieta hierarhijā nekad nebūs tukša.

Uzdevuma atrisināšanai nepieciešama prasme tekstā atrast atslēgvārdus. Skolotājs var paskaidrot, kas ir atslēgvārdi un kā tos atpazīt un atrast jautājumos un tekstā. Šo prasmi skolēni var attīstīt, vingrinoties atslēgvārdu noteikšanā un atrašanā jebkurā tekstā. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta struktūras atpazīšana.]

Lai skolēni labāk saprastu terminu “hierarhija”, skolotājs var rosināt skolēnus tekstā sniegto hierarhijas aprakstu pārvērst ilustrācijā. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.]

9. Kāpēc mamma saka: „Man patiktu tavs darbs”?
- (A) Mammai ir žēl Meisijas.
 - (B) Meisijai vajadzētu darīt vairāk darbu mājās.
 - (C) Mammai patiešām ļoti patīk rūpēties par vistām.
 - (D) Meisijai vajadzētu saprast, ka mamma dara grūtākus darbus.

Pareizā atbilde: D.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C	D*	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	21,0	3,6	11,1	62,9	1,0	66,8	58,6
Lietuva	14,6	7,3	8,3	68,3	0,9	71,9	64,7
Somija	18,9	5,4	23,2	51,0	1,2	57,5	44,8
Polija	11,0	7,9	12,8	67,4	0,6	72,0	62,0
Īrija	21,2	5,7	13,9	57,4	1,3	61,7	52,8
Starptautiski vidējais	18,3	8,0	15,9	54,5	1,6	58,7	50,4

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāizlasa trīs mammas darbu apraksti, kas sākas ar vārdiem: “Tu vari gatavot pusdienas...” un jāizdara secinājums, ka vakaros ieslēgt vistas būrītī ir vieglāks pienākums.

Skolotājs var rosināt skolēnus dalīties pieredzē par to, kādi pienākumi mājās ir viņiem un kādi – citiem ģimenes locekļiem. Var pārrunāt, kuri mājas pienākumi ir vieglāki vai grūtāki un kāpēc. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: sasaistes izveidošana].

10. Kā Meisijai radās viņas ideja?

- (A) Meisijas brālis Sems viņai izstāsta plānu.
- (B) Meisija redz pūci, kas ķer peli.
- (C) Meisijas tēvs stāsta viņai par pūcēm.
- (D) Meisija redz stiepli un balta auduma gabalus.

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	5,0	78,8	3,5	10,9	1,3	79,2	78,2
Lietuva	6,0	68,5	3,0	20,8	0,8	70,3	66,8
Somija	3,6	85,7	3,2	6,3	0,7	86,7	84,7
Polija	4,8	79,9	3,8	9,8	1,4	82,5	76,7
Īrija	4,5	81,0	3,6	9,4	0,9	81,7	80,4
Starptautiski vidējais	8,3	69,7	5,2	13,3	1,4	70,8	68,6

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāatrod teksta daļa, kas sākas ar vārdiem: "...viņa redzēja pūci...". Tajā skaidri redzams, kad Meisijai radās ideja.

Ja skolēniem ir grūtības atrast šo teksta daļu, skolotājs var atgādināt, ko darīt, ja viņi nevar atrast noteiktu informāciju tekstā. Iespējams, viņiem būs jāpārlasa tā teksta daļa, kurā ir sniegta atbilde, vai daļa, kas tai seko. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība un precizēšana.]

11. Kāpēc Meisija piestiprina spārnus kārtij?

- (A) lai tie izskatītos kā vistas spalvas
- (B) lai pieņemtu lēmumu
- (C) lai tie izskatītos kā pūce
- (D) lai atstātu iespaidu uz Semu

Pareizā atbilde: C.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C*	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	11,1	0,8	84,0	2,3	0,9	87,4	80,2
Lietuva	9,2	2,5	83,1	3,9	0,4	87,9	78,4
Somija	6,1	1,6	90,1	1,2	0,6	91,1	89,1
Polija	7,5	1,6	87,4	2,1	0,7	88,8	85,8
Īrija	6,1	1,2	90,9	0,3	0,8	92,0	89,8
Starptautiski vidējais	10,8	3,3	78,8	3,2	1,3	80,8	76,8

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāinterpretē teksta rindkopa, kas sākas ar vārdiem: “Pūce metās lejup...” Tā parāda brīdi, kad radās Meisijas ideja, un saista to ar redzēto pūci.

Šo teksta daļu var būt noderīgi vizualizēt, zīmējot attēlus, kā varētu būt izskatījies Meisijas izveidotais rīks vistas biedēšanai. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.]

12. Meisija „sita spārniem ar rokām un grūda tos prom.”

Ko Meisija gribēja, lai vista domā?

- A ka Meisija glābj vistu
- B ka Meisija dusmojas uz vistu
- C ka Meisija baidās no pūces
- D ka Meisija spēlējas ar pūci

Pareizā atbilde: A.

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A*	B	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	82,5	10,3	3,8	1,4	0,8	85,1	79,6
Lietuva	79,4	14,9	3,9	0,5	0,4	79,9	78,9
Somija	81,4	13,9	2,1	1,1	1,0	82,4	80,6
Polija	82,3	10,5	4,0	1,5	1,2	81,8	82,8
Īrija	81,9	10,3	4,8	1,3	1,0	79,1	84,8
Starptautiski vidējais	70,4	15,9	6,5	2,7	1,4	71,0	69,8

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem uzmanīgi jāizlasa rindkopa, kas sākas ar teikumu: “”Meisija uzkliedza baltajiem spārniem.” Un jāatrod tajā pazīmes, ka Meisija cīnās ar spārniem, tātad palīdz sarkanajai vistai (glābj no tiem). Par cīņu tekstā liecina tādas Meisijas darbības kā: “uzkliedza”, “sita”, “grūda”, “atvairīja”.

Šo teksta daļu var būt noderīgi vizualizēt, piemēram, veidojot komiksu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.] Skolotājs var pārrunāt šo ainu un Meisijas darbības, vizualizējot stāstu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu.]

13. Tu uzzināji, kāda ir Meisija, lasot par to, ko viņa dara.

Raksturo, kāda ir Meisija, un mini divus piemērus no teksta, kas to parāda.

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	3 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	16,0	30,0	22,1	24,6	5,7	29,6	19,2
Lietuva	33,5	19,1	22,6	15,2	8,4	17,8	12,5
Somija	23,1	26,1	22,9	15,6	11,6	19,5	11,9
Polija	10,7	27,9	21,3	31,9	7,2	37,9	24,8
Īrija	17,7	23,4	24,5	27,6	5,8	30,8	24,4
Starptautiski vidējais	31,3	20,3	17,8	14,6	12,4	16,8	12,4

Vērtēšanas vadlīnijas:

3 – Plaša izpratne

Atbildē parādīta izpratne par to, kāda ir Meisija, sniedzot vismaz vienu rakstura iezīmi vai izturēšanos, kas pamatota ar diviem atšķirīgiem, atbilstošiem piemēriem VAI divas rakstura iezīmes/sajūtas/izturēšanās, katru pamatojot ar piemēru. Iespējamās rakstura īpašības un darbības uzskaitītas zemāk, bet Meisijas raksturs ir pretrunīgs, un citas atbildes arī ir pieņemamas, ja atbilstoši pamatotas.

Piemēri:

- Meisija ir neatlaidīga, jo viņa nepadodas, kad sarkanā vista ir palaidnīga, un viņa turpina izmēģināt dažādus variantus, lai vistu dabūtu būrī.
- Meisijai ir slikts raksturs, jo viņa aizcērt būra durvis, un viņa devās uz virtuvi pikta.
- Viņa ir gudra, jo viņai rodas ideja par spārnēm, un viņa izmēģina ielikt būrī vistas mīļāko barību, lai vistu tur ievilinātu.
- Viņa ir atbildīga, jo viņa pārliecinās, ka visas vistas ir drošībā, un radoša, jo viņa izdomā plānu ar pūces izmantošanu.

- *Meisija ir atjautīga, jo viņai izdevās vistu iedabūt būrī. Meisija nepadevās, jo viņa mēģināja 4 vai 5 reizes.*

Iespējamās rakstura iezīmes un darbības

- Atjautīga, gudra, radoša: savai problēmai izdomā radošus risinājumus.
- Neatlaidīga, neapstājas pie neveiksmes: nepadodas līdz gūst panākumus; vistas uzvedība viņu nokaitina.
- Apzinīga: katru dienu veic savus pienākumus.
- Ziņkārīga, izjautā: uzdod jautājumus, lai izprastu problēmu.

2 – Apmierinoša izpratne

Atbildē parādīta izpratne par to, kāda ir Meisija, savienojot rakstura iezīmi/sajūtu /izturēšanos ar vienu atbilstošu piemēru.

Piemērs:

- *Viņa ir īgna un dusmīga uz vistu. Viņa vēlas, lai vista darītu to, ko viņa liek.*

1 – Minimāla izpratne

Atbildē minēta viena vai vairākas no Meisijas rakstura iezīmēm/sajūtām /izturēšanās: (piem., neatlaidīga, gudra) ar tikai vispārīgu piemēru vai bez piemēra. Atbildē nav pretrunību.

Piemēri:

- *Viņa ir gudra un atjautīga.*
- *Viņai rodas daudz labu ideju.*
- *Viņa turpina un turpina mēģināt.*
- *Viņa kļūst dusmīga un neapmierināta.*

0 – Neapmierinoša izpratne

Atbildē nav aprakstīta neviena rakstura iezīme/sajūta/izturēšanās, tiek uzskaitītas nesaistītas rakstura iezīmes, atbilde ir pārāk neskaidra, nav saistīta ar tekstu vai atkārtoti vārdus no jautājuma.

Piemēri:

- *Viņa ir jauka/laiņa/izpalīdzīga/laba. (Pārāk vispārīgi.)*
- *Viņa dara daudz labu lietu.*
- *Viņa rūpējas, ir atjautīga, skaista, laiņa, mīloša. (Nesaistītas rakstura iezīmes.)*
- *Viņa ir dusmīga un smaidīga. (Pretrunīgi.)*
- *Viņa ir dusmīga un priecīga. (Pretrunīgi.)*
- *Viņai patīk tas, ko viņa dara. (Nekorekti.)*

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu, šis starptautiski ir bijis visgrūtākais, Latvijas skolēniem – 2. grūtākais. Tas nav liels pārsteigums, jo parasti skolēniem grūtāk klājas ar to uzdevumu izpildi, kas prasa salīdzinoši garas un izvērstas atbildes.

Kā redzams no uzdevumu komplektiem par katru tekstu šajā izdevumā, nav gluži tā, ka, lai nomērītu augstākos lasītprasmes līmeņus, jāizmanto tikai apjomīgi brīvo atbilžu uzdevumi. Skolēniem ir iespēja nodemonstrēt dziļu izpratnes līmeni par izlasīto arī, atbildot uz jautājumiem ar dotiem atbilžu variantiem.

Didaktiskais komentārs: Lai par atbildi saņemtu maksimālo punktu skaitu, skolēniem jāspēj no teksta izdarīt secinājumus par vienu vai divām Meisijas rakstura īpašībām un

atrast tekstā piemērus, kas šīs īpašības parāda. Piemēram, atjautīga, jo izdomāja biedēkli vistai un plānu, kā vistu pāraudzināt.

Skolēni var strādāt pāros. Viens var nosaukt kādu Meisijas īpašību, bet otrs var pateikt, kā tā parādās tekstā. Skolēni var viens otru papildināt. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu]. Skolēnu pāriem, kuriem ir grūtības saprast Meisijas īpašības, var ieteikt meklēt tekstā darbības, kas tās parāda. Skolotājs var modelēt, kā no konkrētās teksta daļas secināt par Meisijas īpašībām. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība un precizēšana].

14. Kāpēc Meisija ir hierarhijas augšgalā stāsta beigās?

Izmanto informāciju no stāsta, lai paskaidrotu savu atbildi.

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	42,6	48,3	6,6	51,9	44,5
Lietuva	33,4	59,2	3,5	59,2	59,3
Somija	34,4	56,5	4,8	55,1	57,8
Polija	28,6	59,8	7,9	63,2	55,8
Īrija	34,2	58,5	3,6	52,6	64,5
Starptautiski vidējais	40,5	42,8	8,5	43,6	42,0

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbilde atsaucas uz Meisijas atjautīgo plānu, tad vistas izglābšanu/nobīšanu vai to, ka Meisija aizbiedē pūci.

Piemēri:

- *Viņa apmānīja vistu, pēc tam vista domāja, ka Meisija ir laba.*
- *Meisija izlikās, ka izglābj vistu.*
- *Sarkanā vista domā, ka Meisija viņu izglāba.*
- *Sarkanā vista domā, ka Meisija ir drosmīga.*
- *Viņa izglāba sarkano vistu no pūces.*
- *Viņa aizbaidīja pūci.*
- *Viņa nobaidīja sarkano vistu.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbilde ir neskaidra, nav saistīta ar tekstu vai atkārtu vārdus no jautājuma. Atbildē minēta burtiska hierarhijas definīcija.

Piemēri:

- *Meisija ir galvenā.*
- *Meisijai patīk izriktot.*
- *Jo Sems tā teica.*

Komentārs par datiem: Šis ir uzdevums, kuru Latvijas skolēniem visbiežāk ir gribējis izlaist – tam ir vislielākais neatbildējušo skolēnu īpatsvars šī teksta uzdevumu

komplektā. Protams, skolēni biežāk izlaiž uzdevumus, uz kuriem pašam jāraksta atbilde.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāsaprot viss teksts pilnībā un jāspēj sasaistīt hierarhijas apraksts stāsta sākumā ar Meisijas darbības sekām stāsta beigās.

Skolotājs, skaļi domājot, var modelēt loģisko ķēdīti, kas noveda Meisiju hierarhijas augšgalā stāsta beigās, piemēram: “Meisija vēlas, lai galvenā vista viņu klausītu. No mātes stāstītā kļūst skaidrs, ka vadone ir tā, kas visus izrīko, bet viņu – neviens. Kā jums liekas, kā ir iespējams panākt to, ka vadonis dara to, ko jūs vēlaties? Droši vien ir jākļūst par vēl lielāku vadoni. Lai to izdarītu, ir sevi jāpierāda. Meisija parādīja, ka ir stiprāka par baltajiem spārniem, un izdarīja to, ko galvenā vista nevarēja. Tātad Meisija tagad ir “lielāka” vadone par sarkano vistu.” [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: sasaistes izveidošana].

15. Kā tu domā, ko darīs sarkanā vista, kad Meisija nākamreiz liks vistas būrī?

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	15,3	80,0	0,7	83,0	76,7
Lietuva	11,4	83,5	1,1	89,9	76,9
Somija	9,4	84,2	1,2	88,5	80,2
Polija	16,2	77,4	2,1	81,5	72,5
Īrija	14,1	79,7	0,8	79,1	80,3
Starptautiski vidējais	4,3	62,3	2,8	65,9	58,9

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē norādīts, ka sarkanā vista uzvedīsies labi.

Piemēri:

- *Viņa sēdēs zemē, līdz Meisija atnāks un viņu pacels.*
- *Viņa ieies būrī pati un nepadarīs visu sarežģītu.*
- *Viņa sekos pārējām vistām iekšā būrī.*
- *Viņa atcerēsies, ko ir darījusi, un paliks uz vietas.*
- *Sarkanā vista dosies būrī pie pārējām vistām.*
- *Viņa uzreiz ies iekšā būrī.*
- *Vista būs paklausīga.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbilde ir neskaidra, nav saistīta ar tekstu vai atkārtos vārdus no jautājuma.

Piemēri:

- *Viņa varētu darīt to, ko iepriekš.*
- *Skries prom.*
- *Vista paliks dusmīga.*
- *Viņa nepadosies Meisijas viltībai.*
- *Vista vēlas, lai Meisija viņai dzenas pakaļ.*

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šis uzdevums ir ar vislielāko pareizo atbilžu īpatsvara starpību starp Latviju un starptautisko vidējo. Latvijas skolēniem šajā uzdevumā ir veicies krietni labāk nekā vidēji citās valstīs. Tā kā 2016.

gadā Latvija *PIRLS* ranga tabulā no 50 dalībvalstīm ierindojās 11. vietā, tad, protams, atbilstoši augstajam sniegumam būtu arī sagaidāms, ka 3. kognitīvā līmeņa uzdevumus varējuši izpildīt diezgan daudzi skolēni. Parasti Latvijas skolēniem labāk veicas uzdevumos, kuros iespējams sniegt īsu pareizu atbildi; garas, izvērstas atbildes sniegšanai nepietiek tikai ar labu lasītprasmi.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāsaprot notikumi tekstā un to sekas – ka Meisija ir kļuvusi par autoritāti sarkanajai vistai/nokļuvusi hierarhijas augšgalā, un ka vista tagad viņu klausīs.

Skolotājs var rosināt skolēnu grupu diskusiju par to, kādas turpmāk varētu būt Meisijas un vistas attiecības. Ko nākamajā vakarā pēc stāsta notikumiem darīs Meisija un ko vista? Kāpēc? [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: prognozēšana.]

16. Kāpēc šī stāsta nosaukums varētu būt arī „Meisija izdomā risinājumu”?

Uzraksti vienu iemeslu.

Izpratnes līmenis – 4. – satura, valodas un tekstuālo elementu izvērtēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	47,7	44,9	3,0	51,7	37,3
Lietuva	41,3	50,7	3,3	53,2	48,3
Somija	44,8	45,4	4,2	56,0	35,4
Polija	23,9	70,0	1,8	74,2	65,1
Īrija	35,2	55,4	3,2	57,4	53,3
Starptautiski vidējais	47,3	34,5	6,1	38,3	30,7

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē norādīts uz to, ka Meisija problēmu varēja atrisināt.

Piemēri:

- *Viņa atrada veidu, kā likt vistai darīt to, ko viņa gribēja.*
- *Meisija apmānīja sarkano vistu, lai vista darītu to, ko viņa gribēja.*
- *Viņa atrada veidu, kā vistai dot mācību.*
- *Viņa atrada veidu, kā vistu iedabūt būrī.*
- *Jo viņa atrod veidu, kā likt vistai paklausīt.*
- *Viņa atrod veidu, kā iedabūt vistu būrī bez kaujas.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbilde ir neskaidra, nav saistīta ar tekstu, vai atkārto vārdus no jautājuma.

Piemēri:

- *Viņa atrada izeju.*
- *Jo stāsts ir par to, ka viņa to izdara.*
- *Meisija stāstā atrada izeju.*
- *Viņa grib draudzēties ar vistu.*

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu, šis Latvijas skolēniem bija ar vislielāko pareizo atbilžu īpatsvara starpību starp zēniem un meitenēm. Latvijas skolēniem starpība starp dzimumiem šī uzdevuma atbildēs bija divreiz lielāka nekā starptautiski. Tātad Latvijas zēniem šis uzdevums bijis īpaši grūts. Viens no iemesliem varētu būt tāds, ka tas paredzēts augstākā kognitīvā līmeņa mērīšanai, un Latvijas zēniem mēdz būt grūtības ar literāro tēlu vai tekstu autoru nolūku izprašanu.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāspēj identificēt stāsta galvenais notikums – tas, ka Meisija izdomāja un realizēja plānu, kā tikt galā ar sarkanās vistas niķošanas.

Skolotājs var uzsākt diskusiju par to, kā rodas stāstu nosaukumi. Var uzdot jautājumus par to, kā skolēni devuši nosaukumus saviem stāstiem, ja ir tādus rakstījuši, vai arī, kā viņiem šķiet, kā autori izdomā nosaukumus saviem stāstiem. Skolotājs var piedāvāt skolēniem lasīšanai citus īsus stāstus bez virsraksta (noslēpjot virsrakstus no skolēniem) un rosināt izdomāt tiem nosaukumus vai rosināt skolēnus piedāvāt alternatīvus virsrakstus citiem iepriekš lasītiem stāstiem. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: sasaistes izveidošana.]

Spožais Salms

Daniels Penaks

Melnajai Liesmai bija septiņi vilcēni. Pieci bija tādā pašā rūsas sarkanā krāsā kā viņu mātes acis. Viņus sauca par Rudmatainajiem. Sestajam vilcēnam, Zilajam Vilkam, spalva bija tik zila kā sasalis ūdens. Septītais, maza dzeltena vilcēnīte, līdzinājās zelta staram. Jau paskatoties vien uz viņu, acis priekā samiedzās. Brāļi iesauca viņu par Spožo Salmu.

Vilcēni izauga par jauniem vilkiem. Taču viņi nekad nebija redzējuši cilvēku. Jebkurā gadījumā, tuvumā nē. Viņi vēroja cilvēkus no augstākā kalna virsotnes. Viņi redzēja, ka cilvēki staigā uz divām kājām. Bet kādi viņi izskatījās tuvumā?

Viņu māte stāstīja tiem stāstus par cilvēkiem, kurus tie ne vienmēr saprata. Reiz viņa teica: „Cilvēks ir kolekcionētājs.”

Kā medniece Spožais Salms bija par visiem pārāka. Viņa bija ātrāka par Rudmatainajiem. Viņai bija asāka redze un labāka dzirde nekā Melnajai Liesmai, un daudz jūtīgāks deguns nekā Zilajam Vilkam.

Viņa mēdza pēkšņi apstāties, pacelt purniņu gaisā un teikt: „Tur ir pele!”

„Kur?” Rudmatainie jautāja.

„Tur!” Viņa pamāja uz kādu vietu trīssimts metru tālumā. Kad viņi tur nokļuva, viņi zem zemes atrada peli.

Rudmatainie bija pārsteigti. „Kā tu uzminēji?”

„Mans deguns,” viņa mēdza atbildēt.

Vasarā, kad viņi ķēra pīles, Rudmatainie bez skaņas peldēja klāt savam laupījumam, un virs ūdens bija redzami tikai degunu galiņi. Parasti pīles aizlidoja prom tieši no viņu degungala. Spožais Salms gaidīja upes krasta dzeltenajā zālē, pieplakusi zemei kā kaķis. Pīles smagnēji pacēlās gaisā, viegli skarot ūdeni. Kad resnākā pīle lidoja pāri viņas galvai – hop!

„Kā tu to izdarīji?” Rudmatainie vaicāja.

„Manas acis!” Spožais Salms atbildēja.

Viņas kājas bija tik ātras, ka viņa pat varēja noķert zaķus – tas bija kaut kas tāds, kas nevienam vilkam pirms tam nebija izdevies.

Neskatoties uz šiem varoņdarbiem, Spožais Salms laida garām pašas vienkāršākās izdevības. Viņa skrēja pakaļ vecam, nogurušam briedim, kad pēkšņi pievērsa uzmanību putnam, kas lidoja virs galvas. Paskatījusies uz augšu, viņa sapinās savās kājās un izplūda smieklos, vāļājoties pa zemi.

„Tu neko neuztver nopietni,” kādu dienu sūdzējās Zilais Vilks.

„Un tu nekad neredzi lietu jautro pusi,” viņa atbildēja.

Zilajam Vilkam nepatika viņas atbilde. „Kāpēc tu tik daudz smeji, Spožais Salm?”

Viņa paskatījās Zilajam Vilkam tieši acīs un teica: „Tāpēc, ka man ir garlaicīgi. Nekad nekas nenotiek; nekas nemainās!”

Tā kā viņa jutās garlaikota, tad Spožais Salm vēlējās redzēt kaut ko jaunu. Viņa gribēja redzēt, kā tuvumā izskatās cilvēki.

Kādu nakti radās tāda izdevība. Grupa mednieku bija pavisam tuvu uz vilku ģimenes pēdām. Mednieki bija uzslējuši nometni pļavā netālu no alas. Spožais Salm varēja saost viņu ugunskuru dūmus. Viņa varēja pat dzirdēt, kā sausais koks sprakšķēdams dega.

Tā stunda ir klāt, es dodos prom, viņa sev teica. Es būšu atpakaļ pirms saules lēkta. Beidzot es redzēju, kā viņi izskatās. Man būs ko pastāstīt, lai ikvienam padarītu dzīvi interesantāku.

Viņa bija prom kādu stundu, kad pamodās Zilais Vilks, juzdams, ka kaut kas nav tā, kā vajag. Viņš uzreiz nojauta, kas par lietu.

Man viņa jānoķer, viņš domāja. Tomēr viņš nepaspēja viņu noķert laikus.

Kad viņš sasniedza mednieku nometni, viņš redzēja vīrus dejojām uguns gaismā ap tīklu, kas rupjā virvē karājās no koka. Tīklā iekšā bija Spožais Salm, kas dūsmās grieza zobus. Satraukti suņi lēkāja zem tīkla.

Ja es pārkodušu virvi, domāja Zilais Vilks, tad tīkls nokritīs tieši suņu barā. Viņa skrien pārāk ātri, lai suņi viņu noķertu, un mēs izbēgsim. Viņam bija jāpārlec pāri ugunskuriem, un vilkiem to nepatīk darīt. Tomēr tas bija vienīgais ceļš, un tas bija jādara ātri. Nebija laika baidīties. Viņam bija cilvēkus jāpārsteidz.

Viņš jau bija gaisā, virs liesmām, virs cilvēkiem un virs tīkla. Viņš sarāva virvi ar vienu zobu kodienam un sauca: „Bēdz, Spožais Salm!”

Vīri un viņu suņi samulsuši joprojām skatījās naksnīgajā gaisā.

Spožais Salm vilcinājās. „Piedod, Zilais Vilks, es –”

Un tad sākās elles kņada. Zilais Vilks ievilka divus suņus liesmās. „Skrien un rūpējies par ģimeni!”

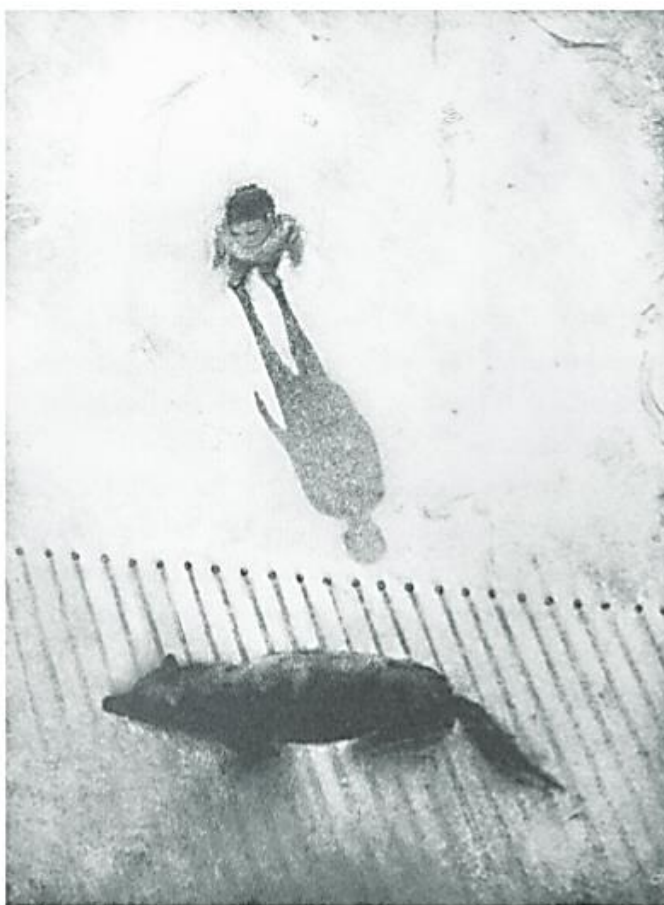
Zilais Vilks redzēja Spožo Salmu milzīgā lēcienā. Tad viņa pazuda nakts tumsā.

Nebija laika priecāties. Viņa priekšā stāvēja kāds vīrs un vicināja zaru. Sitiens nāca kā šoks. Zilais Vilks juta, ka galva plīst vai pušu. Tad sekoja tumsa ar zvaigznēm, galva griezās, un viņš krita.

Kad pamodās, viņš bija pavisam viens. Viņš atradās zooloģiskajā dārzā, apkārt bija dzīvnieki, kurus viņš nepazina un kuri arī bija būros.

„Cilvēks ir kolekcionētājs.”

Tagad viņš saprata savas mātes vārdus.

Jautājumi Spožais Salmis

1. Kāpēc mazo vilceni sauca par Spožo Salmu?

- (A) Viņas acis bija kā zelta stars.
- (B) Viņas spalva bija kā zelta stars.
- (C) Viņa bija tik ātra kā zelta stars.
- (D) Viņa rotaļājās ar zelta staru.

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	32,3	53,5	9,7	2,4	2,0	56,7	52,8
Latvija 2016	25,0	62,9	10,6	0,4	1,1	64,1	63,0
Lietuva 2021	19,4	64,4	13,2	0,7	2,3	69,5	62,2
Lietuva 2016	20,4	67,1	10,3	1,3	1,0	69,3	66,5
Somija 2021	25,0	68,6	5,2	1,1	0,1	69,3	68,0
Somija 2016	19,6	75,6	4,2	0,5	0,1	77,6	73,9
Polija 2021	26,3	60,1	11,5	0,3	1,9	60,5	61,9
Polija 2016	22,2	68,6	9,0	0,1	0,1	70,2	67,2
Īrija 2021	27,0	67,5	4,4	0,8	0,2	71,2	64,2
Īrija 2016	33,1	63,2	3,2	0,3	0,1	64,3	62,3
Starptautiski vidējais 2021	27,7	60,9	8,1	1,9	1,4	63,4	59,9
Starptautiski vidējais 2016	28,1	61,5	8,1	1,5	0,7	62,7	61,1

Komentārs par datiem: Interesanti, ka šajā uzdevumā nepareizā atbilde A skolēniem šķitusi ļoti vilinoša, tātad tā ir veiksmīgi formulēta un ļauj viegli atšķirt skolēnus ar augstākām un zemākām tekstpratības prasēm.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāatrod tekstā teikums: “Septītais, maza dzeltena vilceniņa, līdzinājās zelta staram.” Un jāizdara secinājums, ka vilceniņa var būt dzeltena tikai tad, ja dzeltena ir tās spalva, kā arī, ka visu vilceniņa vārdi bija atvasināti no to spalvas krāsas.

Skolotājs ar skolēniem var diskutēt par šādiem jautājumiem: personvārdu veidošanās un nozīme, tradīcijas/kultūras, kurās vārds saistīts ar esošām vai vēlamām vārda īpašnieka īpašībām, personvārda izvēle un vārda došana. Skolēni pāros var dalīties savā pieredzē saistībā ar vārda došanu (mājdzīvniekam, rotaļlietai u.c.). Kurš bija vārda devējs? Kā vārds tika izvēlēts? [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu.]

2. Kāpēc Spožais Salms bija labāka medniece nekā citi vilki?

- (A) Viņa devās medībās, kamēr citi gulēja.
- (B) Viņa nopietni uztvēra katru iespēju.
- (C) Viņa uzmanīgi klausījās mātes stāstos.
- (D) Viņa bija ātrāka, un viņai bija izteiktākas maņas.

Pareizā atbilde: D.

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C	D*	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	8,7	8,6	6,9	75,3	0,5	77,9	73,8
Latvija 2016	5,1	5,9	5,9	82,6	0,5	84,9	80,9
Lietuva 2021	3,5	6,2	8,7	79,9	1,7	83,0	79,5
Lietuva 2016	6,0	8,4	7,6	77,5	0,5	78,4	77,5
Somija 2021	3,5	4,2	8,7	83,5	0,1	83,9	83,3
Somija 2016	3,9	1,4	4,5	89,9	0,2	91,1	89,2
Polija 2021	4,7	4,4	5,6	84,6	0,7	86,6	84,0
Polija 2016	2,1	4,3	5,3	88,3	0,0	89,3	87,5
Īrija 2021	5,4	4,7	7,9	81,8	0,2	82,9	80,9
Īrija 2016	7,4	6,1	7,1	79,5	0,0	78,4	80,6
Starptautiski vidējais 2021	8,5	8,3	11,3	70,6	1,3	73,2	69,7
Starptautiski vidējais 2016	7,0	9,7	10,9	71,8	0,7	72,6	71,8

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem tekstā jāatrod rindkopa, kas sākas ar vārdiem: "Kā medniece Spožais Salms bija par visiem pārāka..." Tajā teikts, ka viņa bija gan ātrāka, gan ar asāku redzi, labāku dzirdi un jūtīgāku degunu nekā citi vilki.

Ja skolēniem ir grūtības atrast šo rindkopu, skolotājs var atgādināt, ko darīt, ja ir grūtības atrast noteiktu informāciju tekstā. Iespējams, skolēniem būs jāpārlasa tā teksta daļa, kurā ir sniegta atbilde, vai daļa, kas tai seko. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība un precizēšana.]

3. Kad mediņa, Spožais Salms gulēja „dzeltenajā zālē, pieplakusi zemei kā kaķis”. Kāpēc tas palīdzēja viņai būt labākai medniecei?

Izpratnes līmenis – 4. – satura, valodas un tekstuālo elementu izvērtēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	49,7	37,5	12,7	48,9	37,3
Latvija 2016	55,8	37,8	6,4	35,5	45,9
Lietuva 2021	47,1	43,8	9,1	52,1	43,7
Lietuva 2016	55,2	38,0	6,8	40,2	41,3
Somija 2021	41,7	47,7	10,6	53,0	53,7
Somija 2016	46,8	46,0	7,2	50,8	48,4
Polija 2021	31,1	52,2	16,7	56,6	67,7
Polija 2016	37,0	59,0	4,1	61,3	61,7
Īrija 2021	37,9	59,5	2,6	58,5	63,6
Īrija 2016	41,1	56,2	2,7	55,1	60,4
Starptautiski vidējais 2021	50,4	36,8	12,8	39,8	43,1
Starptautiski vidējais 2016	55,5	35,6	8,8	35,9	40,8

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē parādīta izpratne, ka tādejādi pīles vilceni **neredzēja**. Atbilde var atsaukties uz to, ka vilcene bija paslēpusies, jo viņa pieliekusies lavījās, vai uz to, ka viņa maskējās, jo vilcenes spalva bija dzeltena kā zāle.

Piemēri:

- *Viņa uzmanīgi lavījās un saplūda ar zāles krāsu tā, lai neviens viņu nevarētu redzēt.*
- *Viņa bija maskējusies.*
- *Vilcenes spalva bija dzeltena kā zāle, tāpēc viņa varēja noslēpties.*
- *Viņa varēja piezagties, neviena nemanīta.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē netiek parādīta izpratne, ka tādējādi pīles vilceni neredzēja. Atbildē ir citāta pārfrāzējums, pieminētas vilcenes spalvas, ir pozas apraksts vai iemesls, kāpēc Spožais Salms medīja.

Piemēri:

- *Viņa bija pieplakusi zemei kā kaķis.*
- *Viņas spalva bija dzeltena kā zāle.*
- *Viņa nekustējās.*
- *Viņa skatījās uz medījumu.*

Komentārs par datiem: Interesanti, ka šajā uzdevumā Latvijas skolēniem 2016. gadā zēnu pareizo atbilžu īpatsvars bija lielāks nekā meiteņu, bet 2021. gadā – otrādi. Starptautiski vidēji šis ir viens no retajiem uzdevumiem, kurā zēnu sasniegumi ir augstāki.

Atšķirībā no citiem uzdevumiem šajā nav redzams Latvijas skolēnu sasniegumu kritums starp 2016. un 2021. gadu.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāsaista informācija no teksta par to, ka "dzeltena vilcenīte" "gaidīja upes krasta dzeltenajā zālē", un jāizdara secinājums, ka Spožais salms vizuāli saplūda ar zāli un nebija redzama. Pie pareizās atbildes var nonākt arī, spriežot, ka vilcene pieplaka zemei, lai nebūtu pamanāma/būtu neredzama.

Lai demonstrētu līdzīgu krāsu saplūšanu un maskēšanās efektu, skolotājs var aicināt skolēnus veikt eksperimentus ar priekšmetu un fona krāsu kombinācijām, piemēram, novietojot uz pelēka galda pelēku zīmuli un zaļu zīmuli un jautājot skolēniem, kurš zīmulis no attāluma labāk pamanāms. Var palūgt skolēnu, kura apgērba krāsa ir līdzīga klases sienas krāsai, pie tās nostāties un blakus uzaicināt skolēnu, kura apgērbs ir kontrastējošā krāsā, ļaut skolēniem izdarīt secinājumu, kuram klasesbiedram būtu vieglāk pie klases sienas noslēpties un kāpēc. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.]

4. Ko Spožais Salms varēja noķert, ko neviens cits vilks pirms tam nebija noķēris?

- (A) briežus
- (B) zaķus
- (C) pīles
- (D) peles

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	7,4	57,6	20,7	10,5	3,8	63,0	57,2
Latvija 2016	5,4	59,2	22,5	9,4	3,5	60,7	62,1
Lietuva 2021	3,6	59,6	18,5	15,5	2,7	64,0	58,5
Lietuva 2016	4,4	70,4	13,6	9,7	1,9	74,8	69,5
Somija 2021	3,5	63,6	18,9	13,7	0,0	63,5	63,9
Somija 2016	2,8	72,6	14,4	9,3	0,9	73,2	73,5
Polija 2021	6,8	58,5	17,1	10,0	7,6	60,4	65,6
Polija 2016	3,9	63,7	20,6	8,8	3,0	64,9	66,3
Īrija 2021	4,9	71,2	16,0	7,7	0,3	70,7	72,1
Īrija 2016	6,4	70,0	13,4	9,9	0,4	70,1	70,3
Starptautiski vidējais 2021	8,1	56,9	19,5	12,7	2,4	59,3	57,6
Starptautiski vidējais 2016	7,2	59,6	19,5	12,0	1,6	60,7	60,4

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem tekstā jāatrod šis teikums: “Viņas kājas bija tik ātras, ka viņa pat varēja noķert zaķus – tas bija kaut kas tāds, kas nevienam vilkam pirms tam nebija izdevies.” Tajā skaidri pateikts, ko vienīgi Spožais Salms varēja noķert.

Skolotājs var palīdzēt skolēniem apgūt teksta skenēšanas prasmes, kad teksts tiek lasīts ātrā tempā, galvenokārt fokusējoties uz galveno saturu un svarīgāko informāciju, neapstājoties pie katra vārda vai detalizēta apraksta, bet mēģinot sajust teksta būtību un galveno domu vai atrast nepieciešamo fragmentu, kuru pēc tam pārlasīt rūpīgāk. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: orientēšanās uz tekstu.]

5. Kāpēc Spožais Salms dažreiz palaida garām pašas vienkāršākās veiksmīgu medību izdevības?

- (A) Viņa lēca pārāk augstu.
- (B) Viņas uzmanību piesaistīja kaut kas cits.
- (C) Viņa nobijās.
- (D) Viņa apmaldījās.

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	18,8	73,8	2,2	3,7	1,5	79,4	71,0
Latvija 2016	12,4	84,2	1,8	0,6	1,0	82,9	87,4
Lietuva 2021	18,6	60,0	5,7	13,6	1,9	64,6	57,6
Lietuva 2016	22,5	65,1	2,7	8,5	1,2	70,0	62,7
Somija 2021	21,2	69,4	6,0	2,7	0,5	67,8	72,0
Somija 2016	18,4	74,5	3,8	1,9	1,5	74,0	77,2
Polija 2021	16,9	67,8	10,1	3,2	2,0	74,4	65,0
Polija 2016	15,3	72,7	7,0	4,5	0,5	76,3	70,1
Īrija 2021	13,2	79,3	1,9	5,3	0,3	79,7	79,3
Īrija 2016	14,1	75,1	6,0	4,3	0,6	74,9	76,3
Starptautiski vidējais 2021	21,7	64,8	5,4	5,8	1,7	67,0	65,4
Starptautiski vidējais 2016	21,3	66,1	5,9	5,2	1,2	66,4	67,6

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šajā Latvijas skolēni visvairāk ir pārspējuši starptautiskos vidējos rādītājus – šis uzdevums mūsu skolēniem bijis vieglāk izpildāms nekā vidēji citās valstīs.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem atbilde jāmeklē rindkopā, kas sākas ar vārdiem: “Neskatoties uz šiem varoņdarbiem...” Teksts jautājumā sakrīt ar tekstu rindkopā: “...laida garām pašas vienkāršākās (medību) izdevības”, un pēc tā var spriest, ka atrasta pareizā rindkopa. Tad no apraksta par to, kā Spožais Salms nenokāra ļoti vieglu medījumu, jo aizskatījās uz putnu, jāizsecina, ka viņas uzmanība tika novērsta.

Skolotājs var rosināt skolēnus izteikt viedokļus un dalīties pieredzē, kas jādara, lai kādu nokertu, un kas varētu notikt, ja skrienot skatās gaisā/uz augšu? Tad saistīt skolēnu pieredzi ar Spožā Salma neveiksmīgajām medībām tekstā. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: sasaistes izveidošana].

6. Kāpēc Zilais Vilks sūdzējās par Spožo Salmu?

- A Viņa nekad neko neuztvēra nopietni.
- B Viņa izplūda smieklos.
- C Viņa atrada vairāk dzīvnieku nekā viņš.
- D Viņa bija ātrāka par citiem vilkiem.

Pareizā atbilde: A.

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A*	B	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	54,5	23,6	6,2	13,7	2,1	61,4	50,7
Latvija 2016	61,7	26,1	3,8	7,7	0,7	63,0	61,3
Lietuva 2021	61,5	17,3	4,9	12,1	3,7	66,1	62,2
Lietuva 2016	64,2	18,5	2,0	14,4	0,8	74,6	57,0
Somija 2021	65,5	13,3	6,4	13,7	0,9	70,5	62,2
Somija 2016	76,2	12,2	2,1	8,9	0,5	78,8	74,5
Polija 2021	74,7	6,8	4,9	11,1	2,5	78,9	74,8
Polija 2016	76,3	7,9	4,5	10,9	0,4	81,0	72,6
Īrija 2021	74,1	16,2	3,6	5,9	0,2	73,8	74,6
Īrija 2016	70,2	16,6	4,5	7,8	1,0	70,7	71,1
Starptautiski vidējais 2021	58,9	19,0	5,9	13,6	1,9	63,1	57,7
Starptautiski vidējais 2016	60,8	18,7	5,5	13,3	1,3	62,9	60,5

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem tekstā jāatrod teikums: “Tu neko neuztvē nopietni,” kādu dienu sūdzējās Zilais Vilks.” Atbilde uz jautājumu tajā ir precīzi formulēta.

Uzdevuma atrisināšanai nepieciešama prasme tekstā atrast atslēgvārdus. Skolotājs var paskaidrot, kas ir atslēgvārdi un kā tos atpazīt un atrast jautājumos un tekstā. Šo prasmi skolēni var attīstīt, vingrinoties atslēgvārdu noteikšanā un atrašanā jebkurā tekstā. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta struktūras atpazīšana.]

7. Ko Spožais Salms vēlējās darīt, kad bija nogarlaikojusies?

- A) Kļūt par vislabāko mednieku.
- B) Redzēt cilvēkus tuvumā.
- C) Atrast lietas, par ko smieties.
- D) Kļūt par kolekcionētāju.

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	7,9	80,1	9,0	2,1	0,9	82,7	79,2
Latvija 2016	2,8	86,6	8,7	1,3	0,5	86,1	88,1
Lietuva 2021	4,4	86,1	5,2	3,4	0,3	89,9	83,6
Lietuva 2016	5,0	88,4	3,6	2,5	0,5	90,5	87,5
Somija 2021	8,2	84,6	5,2	1,3	0,5	89,4	81,1
Somija 2016	3,1	91,8	3,7	0,6	0,7	92,1	93,0
Polija 2021	5,0	79,2	12,7	1,6	1,5	79,6	81,1
Polija 2016	6,1	73,8	18,3	1,6	0,1	70,6	77,0
Īrija 2021	4,0	86,0	9,3	0,4	0,3	85,8	86,7
Īrija 2016	3,7	85,1	9,9	0,7	0,6	83,5	88,0
Starptautiski vidējais 2021	9,3	75,8	9,4	3,3	1,4	78,6	76,2
Starptautiski vidējais 2016	8,5	77,5	9,1	3,4	1,0	78,0	79,1

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šis ir bijis visvieglākais gan Latvijas skolēniem, gan starptautiski, gan 2021., gan 2016. gadā.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāatrod tekstā rindkopa: "Tā kā viņa jutās garlaikota, tad Spožais Salms vēlējās redzēt kaut ko jaunu. Viņa gribēja redzēt, kā tuvumā izskatās cilvēki," un jānolasa no tās pareizā atbilde.

Skolotājs var palīdzēt skolēniem iemācīties atrast informāciju tekstā, izmantojot citus lasītus tekstus un uzdodot par tiem jautājumus, kuru atbildes tekstā skaidri uzrakstītas. Piemēram, tie var būt jautājumi par faktiem vai saturēt atslēgvārdus no teksta segmenta blakus atbildei. Jāiedrošina skolēni atgriezties pie teksta, pārlasīt to un meklēt atbildi nevis mēģināt to sniegt pēc atmiņas pēc vienreizējs izlasīšanas. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība un precizēšana.]

8. Ko mednieki izdarīja ar Spožo Salmu?

- A Aizsūtīja viņu uz zooloģisko dārzu.
- B Iesita viņai ar nūju.
- C Sagūstīja viņu tīklā.
- D Iemeta viņu upē.

Pareizā atbilde: C.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C*	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	25,9	4,7	65,5	1,8	1,8	69,2	64,8
Latvija 2016	21,5	4,4	72,9	0,7	0,5	73,4	73,2
Lietuva 2021	15,1	6,4	73,6	2,0	2,4	76,2	75,5
Lietuva 2016	14,4	2,4	81,9	0,8	0,5	86,2	79,3
Somija 2021	18,0	3,4	75,6	1,9	1,0	76,7	76,3
Somija 2016	16,7	4,3	77,7	0,3	1,0	78,8	78,3
Polija 2021	16,3	3,4	76,8	1,8	1,6	82,5	74,6
Polija 2016	14,3	2,2	81,8	1,3	0,4	85,4	79,1
Īrija 2021	17,8	1,2	79,6	1,1	0,3	83,5	76,3
Īrija 2016	17,7	1,6	79,1	1,0	0,5	79,9	79,3
Starptautiski vidējais 2021	23,2	4,1	66,7	3,2	1,8	71,2	65,8
Starptautiski vidējais 2016	21,1	4,0	70,1	2,9	1,2	72,7	69,8

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem tekstā jāatrod rindkopa, kas sākas ar vārdiem: “Kad viņš sasniedza mednieku nometni...”, un no tās jāsecina, ka, ja Spožais Salms bija tīklā mednieku nometnē, tātad viņi to ir sagūstījuši.

Lai palīdzētu skolēniem atrast pareizo vietu tekstā un izdarīt nepieciešamos secinājumus, skolotājs var uzdot šādus jautājumus: “Mums jāuzzina, ko mednieki izdarīja ar Spožo Salmu. Kur tekstā varam atrast informāciju par medniekiem? Tekstā teikts, ka Spožais salms bija tīklā, kas karājās no koka. Kā viņa varēja nokļūt tīklā?” [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana.]

9. Kādas divas lietas izdarīja Zilais Vilks, lai palīdzētu Spožajam Salmam izbēgt?

1.

2.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	11,8	27,5	50,2	10,2	77,7	65,6
Latvija 2016	8,0	24,1	64,5	3,3	80,8	77,4
Lietuva 2021	11,8	27,7	52,1	7,9	76,9	66,4
Lietuva 2016	8,2	19,0	69,9	2,8	86,8	77,7
Somija 2021	8,6	27,6	57,6	6,0	81,0	71,1
Somija 2016	4,7	18,1	73,5	3,6	87,2	84,3
Polija 2021	5,9	24,5	58,0	11,7	83,6	76,0
Polija 2016	8,2	19,8	67,7	4,3	83,5	78,8
Īrija 2021	4,9	10,7	81,6	2,7	91,4	87,4
Īrija 2016	5,1	16,1	75,4	3,3	87,3	85,5
Starptautiski vidējais 2021	13,4	20,3	55,1	9,9	75,2	70,1
Starptautiski vidējais 2016	13,7	20,6	58,2	6,8	74,4	72,3

Vērtēšanas vadlīnijas:

2 – Pilnīga izpratne

Atbildē ir minētas **divas** darbības, ko Zilais Vilks veic, lai palīdzētu Spožajam Salmam izbēgt no mednieku tīkla. Skatīt sarakstu ar atbilstošām darbībām šīs tabulas pēdējā rindā.

1 – Daļēja izpratne

Atbildē ir minēta **viena** darbība, ko Zilais Vilks veic, lai palīdzētu Spožajam Salmam izbēgt no mednieku tīkla. Skatīt sarakstu šīs tabulas pēdējā rindā.

0 – Nav izpratnes

Atbildē nav minēta skaidra vai atbilstoša Zilā Vilka darbība, kas palīdzēja Spožajam Salmam aizbēgt.

Piemēri:

- *Zilais Vilks skrēja viņai pakaļ.*
- *Viņš devās uz mednieku nometni.*
- *Viņš pārliecinājās, ka neviens viņai nesekoja.*
- *Viņš izglāba Spožā Salma dzīvību.*

Ko Zilais Vilks darīja, lai palīdzētu Spožajam Salmam izbēgt.

PIEZĪME VĒRTĒTĀJIEM: Skolēni var arī pārfrāzēt šīs idejas saviem vārdiem.

Piemēri:

- *Viņš pārkoda tīklu/virvi.*
- *Viņš pārlēca pāri uguns kuriem/leca tīkla virzienā.*
- *Viņš pārsteidza medniekus.*
- *Viņš sauca Spožajam Salmam, lai viņa skrien un rūpējas par ģimeni.*
- *Viņš upurēja sevi./Viņš riskēja ar savu dzīvību.*
- *Viņš ievilka suņus liesmās/nogalināja suņus.*

Didaktiskais komentārs: Lai iegūtu maksimālo punktu skaitu par atbildi uz šo jautājumu, skolēniem jāatrod pareizā teksta daļa, kas sākas ar vārdiem: “Ja es pārkodīšu virvi...”, un jāizvēlas un atbildē jāuzraksta divas Zilā Vilka veiktas darbības.

Šo teksta daļu var būt noderīgi vizualizēt, piemēram, veidojot komiksu, kurā attēlota Spožā Salma glābšana. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.]

10. Kāpēc Spožais Salms teica: „Piedod, Zilais Vilks”?

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	54,1	31,3	13,9	41,1	32,5
Latvija 2016	63,3	32,8	3,9	34,6	33,6
Lietuva 2021	50,9	40,4	7,5	44,9	43,5
Lietuva 2016	63,0	32,3	4,8	37,6	30,8
Somija 2021	38,5	49,7	11,5	61,8	51,1
Somija 2016	33,6	58,6	7,6	61,8	65,4
Polija 2021	43,4	40,0	16,3	48,2	47,7
Polija 2016	41,5	51,2	7,2	60,3	50,5
Īrija 2021	25,0	70,8	4,2	75,2	72,7
Īrija 2016	38,6	56,4	4,8	65,7	53,2
Starptautiski vidējais 2021	47,7	38,5	11,6	46,0	41,1
Starptautiski vidējais 2016	52,0	38,4	8,2	43,0	40,9

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē parādīta izpratne par nožēlu, ko Spožais Salms jūta tāpēc, ka bija aizskrējusi prom, lai apskatītu medniekus, tādējādi arī apdraudējusi Zilā Vilka dzīvību.

Piemēri:

- *Spožais Salms pietuvojās medniekiem/cilvēkiem un tika noķerta.*
- *Viņa nožēloja, ka devās prom, nevienam nepasakot.*
- *Viņa pakļāva briesmām Zilo Vilku.*
- *Viņai bija jāatstāj prom un atstāt Zilo Vilku.*
- *Spožais Salms nožēloja, ka ir jāpaklausā Zilajam Vilkam un jābēg.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē ir neskaidra vai neprecīza Spožā Salma atvairināšanās interpretācija.

Piemēri:

- *Viņa neko neuztvēra nopietni.*
- *Viņa neklausīja Zilo Vilku.*
- *Viņa smējās.*

Komentārs par datiem: 2021. gadā Latvijas skolēni šo jautājumu izlaiduši visbiežāk, pat biežāk nekā starptautiski vidēji. Šis uzdevums Latvijas skolēniem arī bijis grūtāks nekā vidēji skolēniem citās valstīs. Šī nav pirmā reize, kad redzams, ka mūsu skolēniem rada grūtības literāro tekstu uzdevumi, kuros nepieciešams iejusties literārajā tēlā – saprast literārā tēlā izjūtas vai darbības no viņa skatpunkta.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāspēj interpretēt cēloņsakarību ķēdīte stāsta notikumos: Spožais Salms bija pārgalvīga, iekļuva nepatikšanās, pati nespēja no tām izkļūt, pakļāva briesmām Zilo Vilku, atvainojās, aizbēga.

Skolotājs ar skolēniem var pārrunāt, kuros gadījumos cilvēki saka: “Piedod”?, un sasaistīt to ar tekstu. Piemēram: “Vai kāds kādreiz tev ir lūdzis piedošanu vai tu kādam? Kāpēc cilvēki tā dara? Kāpēc Spožais Salms tā teica?” [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu].

11. Kas lika Zilajam Vilkam saprast savas mātes vārdus: „Cilvēks ir kolekcionētājs”?

- (A) Viņš pamodās pavisam viens.
- (B) Viņš pamodās zooloģiskajā dārzā.
- (C) Viņš tuvumā redzēja medniekus.
- (D) Viņš redzēja Spožo Salmu tīklā.

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteni %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	6,6	68,7	4,8	15,7	2,0	71,3	72,0
Latvija 2016	4,8	79,9	4,0	10,7	0,5	80,7	80,1
Lietuva 2021	4,5	71,8	9,9	10,6	2,1	76,2	71,9
Lietuva 2016	5,9	75,0	5,9	11,5	1,5	84,6	69,5
Somija 2021	5,5	70,7	4,0	17,6	0,8	74,7	69,9
Somija 2016	6,2	81,0	2,6	9,2	0,6	84,1	79,6
Polija 2021	4,4	77,6	3,8	11,9	2,1	81,3	78,0
Polija 2016	4,2	79,9	4,6	11,0	0,1	84,2	76,4
Īrija 2021	4,9	76,4	5,0	13,0	0,4	78,3	75,6
Īrija 2016	7,1	72,6	6,6	12,7	0,6	74,5	72,2
Starptautiski vidējais 2021	8,0	62,7	8,3	16,0	2,0	65,2	65,6
Starptautiski vidējais 2016	8,3	64,9	8,8	14,6	1,3	67,3	66,1

Komentārs par datiem: Šis ir uzdevums, kurā gan Latvijas skolēniem, gan starptautiski nav atšķirību pareizo atbilžu īpatsvarā starp zēniem un meitenēm.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāsaista kolekcijas un zooloģiskā dārza jēdzieni. Tekstā ir izskaidrots, ka “zooloģiskajā dārzā, apkārt bija dzīvnieki, kurus viņš nepazīna un kuri arī bija būros”, bet lasītājam pašam jāatvasina doma, ka zooloģiskais dārzs arī ir kolekcija.

Ja skolēni nezina vārdus “kolekcija” vai “kolekcionētājs”, skolotājs var parādīt viņiem dažādu kolekciju piemērus un runāt ar skolēniem par to, kādas var būt kolekcijas un ko skolēni paši varētu kolekcionēt, tādējādi kļūstot par kolekcionētājiem. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība un precizēšana].

12. Izvēlies **vienu** no nosauktajiem vārdiem, kas, tavuprāt, raksturo Spožo Salmu.

Atzīmē ar ķeksīti savu atbildi.

_____ Neapdomība

_____ Zinātkāre

_____ Drosme

Paskaidro, kas no stāstā izlasītā liek tev tā domāt.

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	48,9	10,1	37,3	1,5	49,4	39,2
Latvija 2016	36,7	16,8	46,3	0,1	57,5	51,8
Lietuva 2021	36,7	20,0	41,2	1,0	55,0	49,2
Lietuva 2016	40,3	9,8	48,9	0,4	60,3	49,5
Somija 2021	38,6	8,9	50,1	1,1	63,9	47,9
Somija 2016	26,8	7,5	64,8	0,4	72,2	66,2
Polija 2021	43,9	3,1	50,8	2,0	59,6	48,7
Polija 2016	34,3	6,1	57,1	2,2	66,0	57,6
Īrija 2021	20,6	11,9	66,8	0,4	75,3	71,3
Īrija 2016	24,1	5,1	68,6	1,5	73,3	72,2
Starptautiski vidējais 2021	40,9	9,3	43,4	3,3	53,7	47,4
Starptautiski vidējais 2016	40,7	7,5	46,6	2,8	54,8	49,6

Vērtēšanas vadlīnijas:

2 – Pilnīga izpratne

Atbildē parādīta izpratne par izvēlēto vārdu, kas raksturo Spožo Salmu, sasaistot raksturojošo vārdu ar notikumu stāstā. Šīs tabulas pēdējā rindā uzskaitīti katram vārdam atbilstošie skaidrojumi.

PIEZĪME VĒRTĒTĀJIEM: Skolēni var arī pārfrāzēt saviem vārdiem. Skolēna sniegtajā pamatojumā jābūt skaidri saprotamam, kuru no raksturojošiem vārdiem skolēns izvēlējies.

1 – Daļēja izpratne

Atbildē dotais apraksts lielā mērā atsaucas uz stāsta notikumiem vai parāda izpratni par raksturojošo vārdu stāsta kontekstā.

Piemēri:

- *Viņa vēlējās redzēt ko jaunu. (Zinātkāre)*
- *Viņa nekad neaizdomājas par Zilo Vilku. (Neapdomība)*
- *Viņa neko neuztvēra nopietni. (Neapdomība)*

VAI atbildē nav skaidri saprotama viena vārda izvēle, taču apraksts sniedz atbilstošu skaidrojumu. Skat. sarakstu tabulas pēdējā rindā.

- *Viņa devās ieraudzīt cilvēkus.*
- *Viņa neklausījās mātes teiktajā.*

0 – Nav izpratnes

Atbildē netiek sniegts precīzs vai piemērots izvēlēta vārda skaidrojums.

Piemēri:

- *Viņa daudz smējās. (Zinātkāre)*
- *Viņa medīja dzīvniekus, ko neviens cits vilks nevarēja noķert. (Drosme).*
- *Viņa pārlēca uguns kuriem. (Drosme) [Piezīme: Zilais Vilks bija tas, kurš pārlēca uguns kuriem.]*

Atbilstošie Spožā Salma raksturojumi

Neapdomība:

- *Viņa neklausījās savas mātes vārdos.*
- *Viņa neapdomāja to, ko māte viņai teica.*
- *Viņa devās pie cilvēkiem, nedomājot par briesmām.*
- *Viņa devās ieraudzīt cilvēkus/medniekus.*

Drosme:

- *Viņa uzdrošinājās doties pie cilvēkiem, tuvoties ugunij, doties tumsā viena.*
- *Viņai nebija bail no cilvēkiem.*
- *Viņa devās ieraudzīt cilvēkus/medniekus (viena pati/ bez saviem brāļiem).*

Zinātkāre:

- *Viņa devās ieraudzīt cilvēkus/medniekus (pavisam tuvu pirmo reizi).*
- *Viņa vēlējās uzzināt, ko viņas māte domāja ar vārdiem "cilvēks ir kolekcionētājs".*

Didaktiskais komentārs: Lai iegūtu maksimālo punktu skaitu par atbildi uz šo jautājumu, skolēniem jāizvēlas viena no dotajām īpašībām un jāpamato sava izvēle ar notikumu no stāsta, kurā izvēlēta īpašība ir redzama.

Skolēni var strādāt pāros. Viens var izlasīt tekstu, bet otrs var pateikt, kādas personāžu īpašības konkrētajā teksta fragmentā ir redzamas. Skolēni var viens otru papildināt. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu].

13. Tu uzzināji, kāds bija Zilais Vilks, no tā, ko viņš teica un darīja.

Apraksti, kāds bija Zilais Vilks, un sniedz divus piemērus no viņa teiktā vai darītā, kas to parāda.

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	3 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	14,9	27,7	24,3	18,5	12,0	53,4	49,5
Latvija 2016	10,9	32,0	25,4	25,9	5,5	59,8	53,4
Lietuva 2021	21,4	23,9	27,4	15,9	9,9	52,0	42,4
Lietuva 2016	11,3	31,8	24,1	23,8	8,1	59,4	52,1
Somija 2021	13,2	35,2	21,9	21,2	6,5	55,5	48,2
Somija 2016	14,4	37,5	20,7	17,6	9,2	53,0	44,2
Polija 2021	4,7	27,4	21,8	26,3	18,2	65,6	59,4
Polija 2016	12,1	30,7	25,8	23,9	6,4	59,2	51,9
Īrija 2021	9,3	26,9	21,8	35,9	5,4	66,5	60,0
Īrija 2016	11,1	24,3	23,7	33,4	5,9	65,4	58,5
Starptautiski vidējais 2021	19,1	25,5	19,7	16,5	14,0	48,2	43,1
Starptautiski vidējais 2016	19,2	26,1	21,5	18,1	10,7	49,5	44,9

Vērtēšanas vadlīnijas:

3 – Plaša izpratne

Atbildē dota vismaz viena Zilā Vilka rakstura īpašība (piemēram, drosmīgs, nopietns, piesardzīgs, uzmanīgs, gudrs, drošsirdīgs, labs, jauks, apdomīgs, reālistisks), minot divus piemērus, ko viņš teica vai darīja stāstā, ilustrējot izvēlēto īpašību.

Piemēri:

- *Viņš ir drosmīgs, jo viņš devās meklēt Spožo Salmu, kad bija sapratis, ka viņa ir pazudusi, un viņš pārlēca pāri uguns kuriem, lai izglābtu Spožo Salmu.*
- *Zilais Vilks ir gādīgs un nopietns. Gādīgs, jo viņš nepieļāva, ka mednieki Spožo Salmu nonāvē. Nopietns, jo viņš nesmejas un ne par ko neuzjautrinās.*
- *Viņš ir drošsirdīgs, jo izglāba Spožo Salmu, un viņš atbrīvoja Spožo Salmu vienu pašu. [Piezīme: Tikai tad, ja Spožā Salma izglābšana un tas, ka izglābās tikai viņa viena, ir minēti atsevišķi, piemēri var tikt ieskaitīti kā divi.]*

2 – Apmierinoša izpratne

Atbildē dota vismaz viena rakstura īpašība, bet ir minēts tikai viens piemērs, kas to parāda no darbības vai izteikuma stāstā.

Piemēri:

- *Viņš ir labs, jo viņš riskē ar savu dzīvību, lai palīdzētu Spožajam Salmam izbēgt.*
- *Apdomīgs. Viņš teica, lai Spožais Salms skrien un rūpējas par ģimeni.*
- *Drosmīgs. Viņš viens devās izglābt Spožo Salmu.*

1 – Minimāla izpratne

Atbildē dota vismaz viena rakstura īpašība, bet bez piemēra, kas to parāda no darbības vai izteikuma stāstā.

VAI atbildē ir minēts viens vai vairāki piemēri, ko viņš teica vai darīja, kas paskaidrotu rakstura īpašību, taču konkrētā rakstura īpašība nav nosaukta.

Piemēri:

- *Zilais Vilks ir drošsirdīgs un mīļš.*
- *Viņš ir labs brālis.*
- *Viņš pakļauj sevi briesmām, lai Spožais Salms var būt brīva.*
- *Zilais Vilks pārkoda tīklu. Viņš teica, lai Spožais Salms skrien un rūpējas par ģimeni.*

Vai arī atbildē minētā īpašība un apraksts neprecīzi atspoguļo Zilā Vilka raksturu.

- *Zilais Vilks bija zinātkārs. Viņš jautāja Spožajam Salmam, kāpēc viņa lietas neuztvēra nopietni.*

0 – Neapmierinoša izpratne

Atbildē netiek minēts precīzs, piemērots, stāstā balstīts Zilā Vilka raksturojums. Atbildē minēta darbība vai Zilā Vilka izteikums no stāsta, kas nav saistīti ar viņa raksturu VAI ir saistīti ar Spožā Salma raksturu, VAI atbildē ir Zilā Vilka fiziskais apraksts.

Piemēri:

- *Viņš ir tik zils kā sasalis ūdens.*
- *Viņš nekad lietas neuztver nopietni.*

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šis ir bijis visgrūtākais gan Latvijas skolēniem, gan starptautiski, gan 2016., gan 2021. gadā. Tas nav pārsteigums, jo maksimālā punktu skaita iegūšanai jāsniedz detalizēta aprakstoša atbilde, kas lasītājam pašam jākonstruē no informācijas, kas atrodama visā tekstā.

Didaktiskais komentārs: Lai iegūtu maksimālo punktu skaitu par atbildi uz šo jautājumu, skolēniem no visa izlasītā teksta un Zilā Vilka darbībām jāsecina par vismaz vienu viņa īpašību un jāpamato tā ar diviem piemēriem no teksta.

Skolēni var individuāli, pāros vai grupās veidot tabulu, kur vienā ailē rakstītas Zilā Vilka vai Spožā Salma īpašības un otrā ailē pretim īpašībām viņu darbības stāstā, kas šo īpašību parāda. Tabulas aizpildīšanu var sākt gan ar īpašību, gan ar darbību tekstā. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu.]

14. Vai „Zilais Vilks” būtu bijis labāks virsraksts nekā „Spožais Salms”?

Atzīmē savu atbildi ar ķeksīti.

_____ Jā

_____ Nē

Kas stāstā liek tev tā domāt?

Izpratnes līmenis – 4. – satura, valodas un tekstuālo elementu izvērtēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meitenu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	48,3	16,6	30,6	1,2	46,8	35,3
Latvija 2016	29,8	19,9	49,3	0,2	63,8	55,4
Lietuva 2021	59,4	3,1	34,9	0,2	43,9	30,3
Lietuva 2016	36,3	10,0	51,2	1,0	62,2	53,9
Somija 2021	37,9	12,9	46,0	0,5	60,2	48,2
Somija 2016	26,1	18,0	53,1	0,6	71,1	56,8
Polija 2021	27,2	27,1	43,2	0,0	63,6	53,8
Polija 2016	17,1	36,0	44,9	0,1	70,1	58,7
Īrija 2021	29,5	15,8	53,0	0,3	64,1	59,8
Īrija 2016	31,8	16,7	48,3	0,6	61,4	55,5
Starptautiski vidējais 2021	42,5	15,2	33,6	1,3	47,0	41,6
Starptautiski vidējais 2016	39,4	17,0	36,0	1,1	50,3	44,3

Vērtēšanas vadlīnijas:

2 – Pilnīga izpratne

Atbildē parādīts izvērtējums un izpratne par Zilā Vilka vai Spožā Salma **nozīmīgumu** šajā stāstā. Atbildē ir minēta kāda no šo stāsta varoņu darbībām, kas ir stāstā būtiska. VAI atbildē ir raksturota kāda stāsta varoņa loma.

Piemēri par galvenā stāsta varoņa lomu:

<ul style="list-style-type: none"> - <i>Jā, viņš ir stāsta varonis.</i> - <i>Nē, jo pārsvarā stāsts ir par Spožo Salmu. Zilais Vilks daudz izdara tikai beigās.</i> - <i>Nē, jo viņa ir galvenā varone.</i> <p><u>Piemēri par galvenajām stāsta darbībām:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Jā, jo Zilā Vilka došanās glābt Spožo Salmu ir vissvarīgākā lieta.</i> - <i>Nē, jo Spožais Salms ir tā, kura iekuļas nepatikšanās, ejot pie cilvēkiem.</i>
<p>1 – Daļēja izpratne</p> <p>Atbildē parādīts izvērtējums, bet netiek parādīta izpratne par varoņa nozīmīgumu stāstā. Minēta konkrēta varoņa darbība vai vispārējs raksturojums.</p> <p><u>Piemēri:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Nē, jo Spožais Salms bija labāka medniece.</i> - <i>Jā, jo Zilais Vilks bija drosmīgāks par Spožo Salmu.</i> - <i>Jā, jo Zilais Vilks teica, lai Spožais Salms lietas uztver nopietni.</i>
<p>0 – Nav izpratnes</p> <p>Atbildē vai nu ir vai nav parādīts izvērtējums, taču nav minēta konkrēta un atbilstoša informācija no stāsta par kādu no vilkiem.</p> <p><u>Piemēri:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Stāsts ir par Spožo Salmu.</i> - <i>Stāsts ir tikai par Spožo Salmu. [Ievērojiet, ka tas ir neprecīzi.]</i> - <i>Spožais Salms skan labāk.</i> - <i>Zilais Vilks bija labāks vilks/Spožais Salms bija labāka vilcene.</i>

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šajā ir redzams vislielākais Latvijas skolēnu sasniegumu kritums starp 2016. un 2021. gadu – maksimālo punktu skaitu ieguvuši par 19% mazāk skolēnu, bet 0 punktus par 19% skolēnu vairāk.

Didaktiskais komentārs: Lai iegūtu maksimālo punktu skaitu par atbildi uz šo jautājumu, skolēniem sava atbilde jāpamato ar argumentu, ka izvēlētais vilks ir stāsta galvenais varonis.

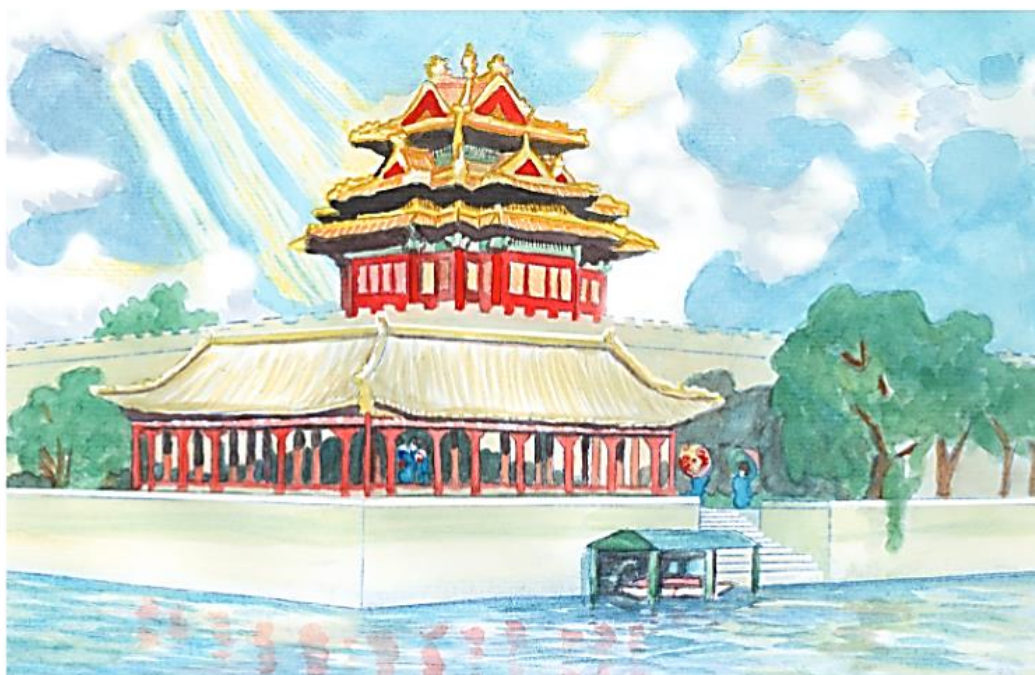
Skolotājs var ar piemēriem demonstrēt, ka parasti (ja vien vispār) stāstu nosaukumos parādās galveno varoņu vārdi. Skolēni var izveidot divas debašu komandas (Spožā Salma un Zilā Vilka komandas), kas cenšas viena otrai argumentēti pierādīt, ka viņu vilks ir stāsta galvenais varonis. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu.]

3.4. Tukšais podiņš (PIRLS 2016 un PIRLS 2021)

Tukšais podiņš

*Atstāstīja Eleina L. Lindija
Ilustratore Dženifera Moere*

Ķīnas imperators izsludināja sacensības, lai izvēlētos nākamo troņmantinieku. Imperators bija vecs, un viņam nebija bērnu. Tā kā viņam patika augi, viņš paziņoja, ka ikvienam bērnam, kas vēlas kļūt par imperatoru, ir jāierodas pilī, lai saņemtu vienu karalisku sēklu. Kurš bērns sasniegs vislabākos rezultātus sešu mēnešu laikā, uzvarēs sacensībās un kļūs par nākamo imperatoru.

Jūs varat iedomāties, cik visi bija satraukti! Dienā, kad bija paredzēts izdalīt sēklas, cerību pilnu bērnu pūļi pulcējās pilī. Katrs bērns atgriezās mājās ar vienu vērtīgu iespēju savās rokās.

Un tā bija arī ar zēnu vārdā Juns. Viņš jau tika uzskatīts par vislabāko dārznieku ciematā. Viņa kaimiņi ar prieku dalījās ar viņa dārzā audzētajām melonēm, kāpostiem un cukurzirņiem. Juns gādīgi nesa mājās imperatora sēklu, cieši turot to rokās, lai tā neizkristu, bet ne tik cieši, lai to saspiestu.

Mājās viņš puķu podiņa apakšā iebēra lielus akmeņus, virs akmeņiem uzbēra oļus, tad piepildīja podiņu ar bagātīgi samitrinātu augsni. Viņš iespieda sēklu apmēram dažu centimetru dziļumā un uzbēra tai vieglu augsni. Dažas nākamās dienas Juns tāpat kā visi citi bērni, ko viņš pazina, laistīja podiņu katru dienu un gaidīja, kad virs zemes izsprauksies pirmais asns.

Čeuns bija pirmais bērns Juna ciematā, kurš paziņoja, ka viņa sēkla ir izdīgusi. Šis paziņojums tika sagaidīts ar prieka pilniem apsveikuma saucieniem. Viņš lielījās, ka noteikti kļūs par nākamo imperatoru, un trenēja karaliskās manieres, izrīkojot jaunākos bērnus. Mings bija nākamais, kura puķu podiņā bija parādījies mazs asniņš, pēc tam sekoja Vongs. Juns bija izbrīnījies – neviens no šiem zēniem neprata audzēt augus tik labi kā viņš! Bet Juna sēkla neizdīga.

Drīz vien asni podiņos izdīga visā ciematā. Bērni būvēja sētas ap saviem podiņiem un sargāja tos no tiem, kas varētu nejauši – vai varbūt ne tik nejauši – apgāzt tos. Drīz Juna ciematā pirmās lapiņas parādījās dučiem asnu podiņos. Bet Juna sēkla neauga. Viņš bija apjucis – ko viņš bija izdarījis nepareizi? Juns rūpīgi pārstādīja savu sēklu jaunā podiņā, kas piepildīts ar vislabāko un bagātīgāko melno augsni no viņa dārza. Viņš sadrupināja katru augsnes pikuci mazās daļiņās. Viņš maigi piespieda sēklu un laistīja podiņu, un vēroja to katru dienu. Tomēr Juna sēkla neauga.

Stipri, spēcīgi augu stublāji parādījās podiņos, par kuriem rūpējās citi bērni Juna ciematā. Juns bija noskumis un satriekts. Citi bērni smējās par viņu.

Pagāja seši mēneši. Pienāca diena, kad bērniem vajadzēja nest savus augus uz pili vērtēšanai. Viņi tīrīja savus podiņus, līdz tie spīdēja, maigi slaucīja lielās augu lapas un saģērbās labākajās drānās. Daži vecāki gāja kopā ar saviem bērniem, kas nesa podiņu uz pili, pieturot augu, lai tas nesašķiebtos.

„Ko es darīšu?” – Juns skaļi sūdzējās vecākiem, kad viņš pa logu uzmanīgi vēroja citus bērnus, kas gatavojās uzvaras gājienam uz pili. „Mana sēkla neizdīga! Mans podiņš ir tukšs!”

„Tu darīji visu iespējamo,” teica viņa tēvs, šūpojot galvu.

„Jun, vienkārši aiznes imperatoram savu podiņu”, teica viņa māte, „tas bija labākais, ko tu spēji izdarīt.”

Juns nokaunējies nesa savu tukšo podiņu pa ceļu uz pili, bet pa labi un pa kreisi no viņa straumēm plūda līksmi bērni ar podiņiem, kas no milzīgo augu svara bija kļuvuši nestabili.

Pie pils bērni ar ziedošajiem augiem sastājās rindās un gaidīja vērtējumu. Imperators, tērpies zīda tērpā, soļoja gar cerību pilno sacensību dalībnieku rindām, vērojot katru augu ar sarauktu pieri. Kad viņš pienāca pie Juna, viņš sadrūma vēl vairāk un teica: „Kas tas ir? Tu esi man atnesis tukšu podiņu?”

Juns ar pūlēm valdījās, lai nesāktu raudāt. „Ja atļausiet paskaidrot, Majestāte,” teica Juns, „Es darīju, ko varēju. Es iestādīju jūsu sēklu vislabākajā augsnē, ko varēju atrast, es laistīju un vēroju to katru dienu. Kad sēkla neizdīga, es to pārstādīju jaunā augsnē. Bet tā tik un tā neauga. Man ir ļoti žēl.” Juns nokāra galvu.

„Hm,” noteica imperators. Pagriežoties tā, lai ikviens varētu dzirdēt, viņš skaļā balsī teica: „Es nezinu, kur visi šie bērni ir dabūjuši sēklas. No sēklām, kuras es jums iedevu, nekas nevarēja izaugt, jo tās visas bija vārītas!”

Un imperators uzsmaidīja Junam.

Jautājumi Tukšais podiņš

1. Kāpēc imperators izsludināja sacensības?

- (A) Lai bērni iegūtu zināšanas par augiem.
- (B) Lai izvēlētos nākamo imperatoru.
- (C) Lai parādītu, cik viņš ir varens.
- (D) Lai noskaidrotu vislabāko augu.

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	10,2	87,1	1,2	1,0	0,4	89,7	85,2
Latvija 2016	5,0	93,9	0,4	0,7	0,0	95,9	91,7
Lietuva 2021	7,1	88,1	1,2	2,7	0,9	87,9	89,8
Lietuva 2016	4,4	91,6	1,4	2,2	0,4	93,2	90,7
Somija 2021	4,6	91,9	0,6	2,4	0,6	91,6	93,0
Somija 2016	3,1	94,4	0,2	1,5	0,8	97,4	92,7
Polija 2021	7,1	91,5	1,2	0,1	0,0	90,7	92,2
Polija 2016	5,8	92,5	0,4	1,1	0,3	94,9	90,5
Īrija 2021	3,4	94,3	0,5	1,8	0,0	94,6	94,0
Īrija 2016	2,8	92,7	0,5	3,9	0,1	94,3	91,2
Starptautiski vidējais 2021	9,5	82,1	2,3	5,2	0,8	84,0	81,4
Starptautiski vidējais 2016	8,2	83,8	1,9	5,5	0,6	85,5	83,0

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šis gan Latvijas skolēniem, gan starptautiski, gan 2016., gan 2021. gadā ir bijis visvieglākais. Tā tam arī būtu jābūt, ka pareizi izveidotā testā pirmais uzdevums ir salīdzinoši viegli atbildams. Līdz ar to arī tikpat kā nav skolēnu, kas uz šo jautājumu nebūtu mēģinājuši atbildēt.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāatrod atbilde pirmajā teikumā: “Ķīnas imperators izsludināja sacensības, lai izvēlētos nākamo troņmantinieku,” un jāsaprot, ka “nākamais imperators” un “troņmantinieks” ir sinonīmi.

Skolotājs var skaidrot vārdus “imperators” un “troņmantinieks”, ar piemēriem stāstot par senām un mūsdienu monarhijām un piedāvājot skolēniem izlasīt vēl kādu tekstu, kurā darbojas kāds monarhs. Pēc otra teksta izlasīšanas skolēni var meklēt līdzības un atšķirības monarhu uzvedībā, salīdzinot abus tekstus. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība un precizēšana].

2. Ko katrs bērns saņēma no imperatora?

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	12,0	82,8	5,2	89,1	85,3
Latvija 2016	18,2	80,8	1,0	85,4	77,5
Lietuva 2021	4,5	93,0	2,4	96,0	94,7
Lietuva 2016	4,7	95,1	0,2	96,5	94,0
Somija 2021	7,1	86,3	6,6	93,4	91,7
Somija 2016	3,8	92,3	3,8	97,6	94,1
Polija 2021	4,4	94,4	1,2	94,6	96,4
Polija 2016	6,2	91,9	1,9	94,7	92,5
Īrija 2021	5,6	91,7	2,7	93,8	94,7
Īrija 2016	9,8	88,5	1,6	90,8	89,2
Starptautiski vidējais 2021	17,4	75,8	6,8	81,5	79,5
Starptautiski vidējais 2016	18,0	77,0	4,9	82,7	77,9

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē norādīts, ka imperators katram bērnam iedeva sēklu.

Piemēri:

- *sēklu*
- *vārītu sēklu*
- *vienu karalisku sēklu*

Vai arī atbildē ir minēts, ko katram bērnam nozīmēja dotā sēkla.

Piemēri:

- *iespēju kļūt par imperatoru*
- *vērtīgu iespēju*

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē nav precīzi minēts, ko imperators iedeva katram bērnam.

Piemēri:

- *podīņu*
- *augu*
- *stādu*
- *sacensību augu*

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāizlasa teksta otrais teikums: “Tā kā viņam patika augi, viņš paziņoja, ka ikvienam bērnam, kas vēlas kļūt par imperatoru, ir jāierodas pilī, lai saņemtu vienu karalisku sēklu.” Tas skaidri norāda, ka imperators katram bērnam iedeva vienu sēklu.

Ja skolēniem ir grūtības atrast šo teikumu, skolotājs var atgādināt, ko darīt, ja viņi nevar atrast noteiktu informāciju tekstā. Iespējams, viņiem būs jāpārlasa tā teksta daļa, kurā ir sniegta atbilde. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība un precizēšana.]

3. Kāpēc katra sēkla tika saukta par „vērtīgu iespēju”?

- A Katra sēkla deva iespēju uzvarēt sacensībās.
- B Katra sēkla bija karaliska un ļoti dārga.
- C Katrai sēklai bija jāizaug par skaistu augu.
- D Katra sēkla deva iespēju kļūt par vislabāko dārznieku.

Pareizā atbilde: A.

Izpratnes līmenis – 4. – satura, valodas un tekstuālo elementu izvērtēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A*	B	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	72,3	9,2	5,9	10,7	1,9	75,6	71,8
Latvija 2016	77,6	7,4	7,9	6,7	0,4	80,5	75,1
Lietuva 2021	74,1	13,3	5,4	5,4	1,7	72,8	77,9
Lietuva 2016	68,9	11,8	10,6	7,4	1,3	73,3	65,9
Somija 2021	68,4	17,8	5,3	6,7	1,8	68,2	70,7
Somija 2016	72,8	15,4	5,6	5,1	1,1	75,7	71,3
Polija 2021	78,2	5,1	7,3	8,6	0,8	78,1	79,4
Polija 2016	83,2	4,6	6,9	4,9	0,4	85,4	81,6
Īrija 2021	79,5	7,9	7,0	5,4	0,2	78,7	80,6
Īrija 2016	71,6	10,1	9,6	8,2	0,5	72,6	71,3
Starptautiski vidējais 2021	67,0	10,3	9,4	11,4	1,7	68,7	67,4
Starptautiski vidējais 2016	65,8	10,2	10,7	11,9	1,3	67,7	65,4

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem teikumā: “Katrs bērns atgriezās mājās ar vienu vērtīgu iespēju savās rokās,” jāsaprot, ko autors apzīmējis ar vārdiem “vērtīgā iespēja”.

Skolotājs var skaidrot, kas ir tēlainais apzīmējums un kāpēc autori to izmanto teksta veidošanā, izmantojot piemērus, lai skolēniem būtu vieglāk saprast šo koncepciju. Sagatavot dažādus tekstus ar tēlainiem apzīmējumiem un lūgt skolēniem tos identificēt un izskaidrot saviem vārdiem. Var organizēt diskusijas par to, kā tēlaini apzīmējumi papildina tekstu un padara to dzīvīgāku. Iespējams veikt vingrinājumus, kur skolēniem jāizmanto tēlaini apzīmējumi, lai aprakstītu konkrētu situāciju vai objektu. Tas palīdzēs viņiem saprast, kā izmantot tēlainus apzīmējumus, lai padarītu savu rakstu interesantāku un krāšņāku. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu.]

4. Atrodiet teksta daļu, pie kuras ir redzama šāda lapīņa: .
Kas liecina, ka Juns bija vislabākais dārznieks ciematā?

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	64,4	28,1	7,5	36,2	24,2
Latvija 2016	60,8	35,7	3,5	47,0	25,8
Lietuva 2021	55,2	40,6	4,0	49,6	35,8
Lietuva 2016	49,6	47,5	2,9	53,2	44,1
Somija 2021	49,1	40,8	10,1	53,3	39,0
Somija 2016	38,9	51,6	9,4	59,7	53,9
Polija 2021	29,1	63,8	7,2	72,9	65,2
Polija 2016	28,0	68,1	3,9	73,7	67,8
Īrija 2021	44,3	53,5	2,2	56,8	52,6
Īrija 2016	45,7	49,1	5,2	56,9	46,2
Starptautiski vidējais 2021	46,7	44,3	8,9	50,9	45,6
Starptautiski vidējais 2016	46,8	46,1	7,0	53,7	44,9

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē dots viens iemesls, kā pierādījums stāstā, parādot, ka Juns bija labākais dārznieks. Iespējama atsauce uz viņa dārzeni/augu/dārza kvalitāti vai kvantitāti vai to, ka Juna kaimiņiem patika viņa dārzeni/augu/dārzs.

Piemēri:

- *Viņš audzēja labākos augus.*
- *Viņš audzēja daudz dārzenus.*
- *Viņa dārzā bija daudz augu.*
- *Juna kaimiņi ar prieku dalījās ar viņa dārzeniem.*
- *Viņa kaimiņi dalījās ar viņa dārzeniem.* [Lūdzu, ievērojiet, ka šī atbilde norāda, ka kaimiņiem ļoti patika Juna dārzeni.]

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē nav minēti tekstā balstīti iemesli, kas parāda, ka Juns tika uzskatīts par labāko dārznieku. Atbildē minēti konkrēti dārzeni, ko Juns audzēja, aprakstīts, kā viņš rūpējās par saviem augiem, atsauce uz Juna dārza ainu, Juna domām par audzēšanas progresu vai sacensības rezultātu.

Piemēri:

- *Viņš audzēja kāpostus.*

- *Viņš daudz zināja par augiem.*
- *Viņš aplaista savu augu.*
- *Viņš uzmanīgi/gādīgi nesa sēklu mājās.*
- *Viņš dalījās ar saviem dārzeņiem.* [Šī atbilde neparāda, ka tieši kaimiņi ar prieku dalījās ar Juna dārzeņiem, un tā neparāda viņa dārzeņu kvalitāti.]
- *Neviens neprata audzēt augus tik labi kā Juns.* [Šī atbilde parāda, ko Juns domā pats par saviem panākumiem.]
- *Visi dalījās ar visu.* [Šī atbilde ir vispārīga.]
- *Viņš sacensībās uzvarēja.*

Vai arī atbildē atkārtojas ideja, ka Juns tika uzskatīts par vislabāko dārznieku.

Piemērs:

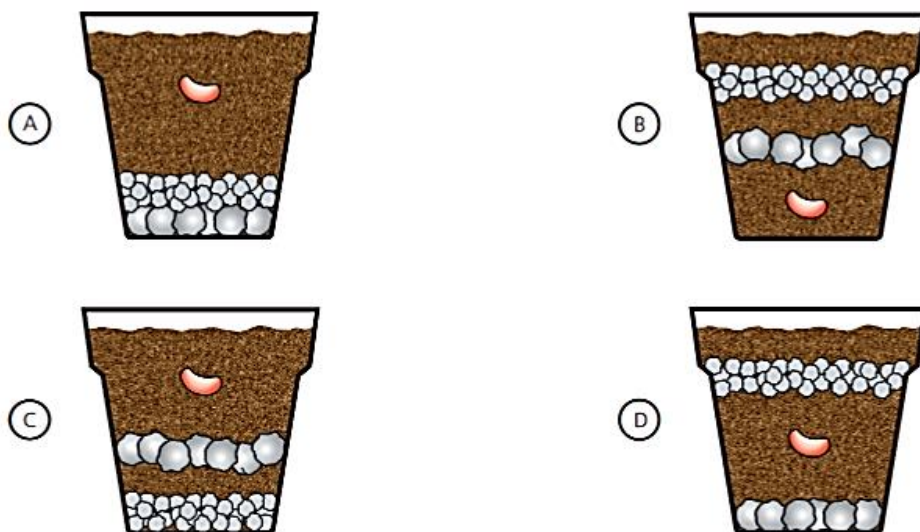
- *Cilvēki ciematā uzskatīja viņu par vislabāko dārznieku.*

Komentārs par datiem: Interesanti, ka Latvijas skolēniem šis ir bijis uzdevums, kurā gan 2016., gan 2021. gadā meitenēm veicies ievērojami labāk, kaut arī uzdevums ir salīdzinoši viegls – tajā pat ir pateikts priekšā, kurā teksta daļā meklējama atbilde. Šo uzdevumu Latvijas skolēni gan 2016., gan 2021. gadā visbiežāk izlaiduši/nav izpildījuši, un tas viņiem ir bijis ievērojami grūtāks nekā starptautiski vidēji.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem no teikuma: “Viņa kaimiņi ar prieku dalījās ar viņa dārzā audzētajām melonēm, kāpostiem un cukurzirņiem,” jāizdara secinājums, ka Juns izaudzēja daudz dārzeņu/augļu (jo varēja dalīties) vai arī, ka kaimiņiem tie patika.

Skolotājs var uzdot jautājumu: “Kas varētu liecināt par to, ka kāds ir labs dārznieks?” un piedāvāt skolēniem meklēt tekstā informāciju, kas atbilst viņu sniegtajām atbildēm. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana.]

5. Kurš no šiem puķu podiņiem visvairāk izskatās pēc Juna puķu podiņa, kurā viņš pirmo reizi bija iesējis sēklu?

Pareizā atbilde: A.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A*	B	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	71,4	5,6	11,0	10,3	1,7	75,4	69,7
Latvija 2016	78,7	6,2	5,3	9,5	0,1	79,9	77,7
Lietuva 2021	87,9	3,8	3,6	3,8	0,7	89,4	88,1
Lietuva 2016	86,6	5,6	3,4	4,2	0,2	86,8	86,6
Somija 2021	82,4	6,9	3,8	5,5	1,4	82,4	84,5
Somija 2016	86,7	7,3	2,6	2,7	0,6	89,6	84,7
Polija 2021	84,6	3,2	3,6	8,3	0,3	84,0	85,4
Polija 2016	78,4	7,3	3,8	10,3	0,1	78,3	78,8
Īrija 2021	81,6	9,9	3,1	5,2	0,1	83,2	80,4
Īrija 2016	78,3	11,6	4,0	6,0	0,1	80,5	76,3
Starptautiski vidējais 2021	68,7	11,9	6,2	10,8	2,2	71,7	68,7
Starptautiski vidējais 2016	69,1	13,3	6,1	9,9	1,4	71,8	68,4

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāizlasa šis teksta fragments: "Mājās viņš puķu podiņa apakšā iebēra lielus akmeņus, virs akmeņiem uzbēra oļus, tad piepildīja podiņu ar bagātīgi samitrinātu augsni. Viņš iespieda sēklu apmēram dažu centimetru dziļumā un uzbēra tai vieglu augsni," un jāsaprot tajā uzskaitīto darbību secība.

Skolotājs var skolēniem skaļi lasīt priekšā teksta fragmentu un lūgt izveidot numurētu sarakstu ar Juna veiktajām darbībām pareizā secībā. Tad pārrunāt ar skolēniem, kā varētu izskatīties podiņa saturs. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.]

6. Atrodiet teksta daļu, pie kuras redzams šāds ziedīnš: .
Ko šī rindkopa stāsta par Junu?

- (A) Viņš domāja, kas izaugs no sēklas.
(B) Viņš jūta, ka uzvarēs sacensībās.
(C) Viņš rūpīgi iesēja sēklu.
(D) Viņš rikojās nepareizi, kad sēja sēklu.

Pareizā atbilde: C.

Izpratnes līmenis – 4. – satura, valodas un tekstuālo elementu izvērtēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C*	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	9,7	6,5	77,9	4,3	1,6	82,7	75,5
Latvija 2016	8,0	7,0	80,4	4,1	0,4	83,7	77,7
Lietuva 2021	8,5	10,1	73,6	5,0	2,6	79,4	72,5
Lietuva 2016	10,8	14,4	70,7	3,3	0,8	73,1	69,1
Somija 2021	7,3	9,8	73,9	6,5	2,0	79,0	73,4
Somija 2016	6,6	7,6	80,1	4,7	1,0	85,0	76,3
Polija 2021	15,2	13,7	65,8	3,4	1,9	73,5	61,9
Polija 2016	22,5	12,2	59,6	4,1	1,6	65,3	55,6
Īrija 2021	9,6	10,9	74,8	3,3	1,2	81,8	69,7
Īrija 2016	7,0	13,1	70,5	7,9	1,6	76,7	66,4
Starptautiski vidējais 2021	11,0	14,6	61,6	9,9	2,6	66,8	59,8
Starptautiski vidējais 2016	12,3	15,9	59,2	10,9	1,6	62,8	57,6

Komentārs par datiem: Savukārt šis uzdevums, kurš (tapāt kā “grūtais” 4. uzdevums) arī prasa pēc atbildes lūkoties konkrēti norādītā teksta vietā, Latvijas skolēniem ir bijis krietni vieglāk izpildāms nekā starptautiski vidēji.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem pēc aprakstītajām darbībām jāsecina, ka Juns pret sēklu izturējās ļoti rūpīgi.

Skolotājs var rosināt skolēnus dalīties pieredzē par to, kā viņi izturas pret kaut ko, kas viņiem šķiet ļoti vērtīgs. Uzklusīt un pārrunāt piemērus no skolēnu dzīves, un saistīt tos ar Juna darbībām tekstā. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: sasaistes izveidošana].

7. Kāpēc bērni būvēja sētas ap saviem podiņiem?

- A) Lai auga lapas būtu tīras.
- B) Lai viņu augus neviens neapgāztu.
- C) Lai augsne būtu mitra.
- D) Lai citi bērni neredzētu viņu augus.

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	4,1	81,0	5,4	8,4	0,6	87,9	75,7
Latvija 2016	2,8	89,3	3,0	4,2	0,4	92,1	87,4
Lietuva 2021	3,5	83,4	3,6	8,6	0,7	87,4	81,3
Lietuva 2016	1,3	87,2	3,3	7,9	0,1	88,8	86,0
Somija 2021	3,0	81,7	6,9	5,9	2,0	84,6	83,3
Somija 2016	1,5	92,5	2,8	2,1	1,1	94,7	92,4
Polija 2021	7,1	76,4	6,7	9,1	0,8	77,4	76,6
Polija 2016	4,8	80,1	7,3	7,5	0,3	82,7	78,0
Īrija 2021	2,0	90,3	2,8	4,6	0,3	89,2	92,0
Īrija 2016	1,4	88,6	4,2	5,0	0,8	89,6	89,0
Starptautiski vidējais 2021	7,2	72,9	9,1	8,3	1,7	76,0	72,8
Starptautiski vidējais 2016	6,9	74,3	9,6	7,8	1,1	77,2	73,2

Komentārs par datiem: 2021. gada Latvijas skolēnu rezultātos, salīdzinot ar 2016. gadu, šajā uzdevumā redzams samērā liels pareizo atbilžu īpatsvara samazinājums, it īpaši zēniem. Jāteic, ka saistībā ar vidējo sasniegumu pazemināšanos kopumā, protams, gandrīz visos uzdevumos konstatējams lielāks vai mazāks rezultātu kritums.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāatrod tekstā teikums: "Bērni būvēja sētas ap saviem podiņiem un sargāja tos no tiem, kas varētu nejauši – vai varbūt ne tik nejauši – apgāzt tos," kurā ir skaidri formulēts, ka sētas sargāja podiņus no apgāšanas.

Uzdevuma atrisināšanai nepieciešama prasme tekstā atrast atslēgvārdus. Šajā gadījumā atslēgvārds jautājumā ir "sēta", un pēc tā tekstā var atrast fragmentu, kas sniedz atbildi uz jautājumu. Skolotājs var paskaidrot, kas ir atslēgvārdi un kā tos atpazīt un atrast jautājumos un tekstā. Šo prasmi skolēni var attīstīt, vingrinoties atslēgvārdu noteikšanā un atrašanā jebkurā tekstā un skolotāja uzdotajos jautājumos par to. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta struktūras atpazīšana.]

8. Ko vispirms darīja Juns, kad viņa sēkla neizdīga?

- A Viņš uzbūvēja sētu ap savu podiņu.
- B Viņš biežāk laistīja sēklu.
- C Viņš sūdzējās saviem vecākiem.
- D Viņš pārstādīja savu sēklu jaunā podiņā.

Pareizā atbilde: D.

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C	D*	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	2,7	8,7	3,5	82,1	2,4	88,1	81,0
Latvija 2016	1,9	4,3	4,2	89,3	0,2	91,8	87,2
Lietuva 2021	2,1	5,3	2,3	88,1	2,0	93,8	87,0
Lietuva 2016	2,0	5,5	0,9	90,9	0,6	95,3	87,4
Somija 2021	3,1	8,8	3,9	81,2	2,5	83,8	83,7
Somija 2016	2,1	5,3	2,8	88,8	0,7	92,0	87,2
Polija 2021	2,0	5,6	5,3	85,6	1,2	90,4	84,0
Polija 2016	2,0	6,5	6,9	84,2	0,4	85,6	83,5
Īrija 2021	1,2	2,9	2,9	92,0	1,0	92,2	93,5
Īrija 2016	2,3	4,3	4,0	88,2	1,2	90,6	88,0
Starptautiski vidējais 2021	6,2	9,3	7,2	74,5	2,0	79,3	73,7
Starptautiski vidējais 2016	6,0	9,5	6,5	76,2	1,4	80,2	74,7

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāatrod šī teksta daļa: “Bet Juna sēkla neauga. Viņš bija apjucis – ko viņš bija izdarījis nepareizi? Juns rūpīgi pārstādīja savu sēklu jaunā podiņā...” Un pareizā atbilde tajā ir formulēta vārds vārdā – “pārstādīja savu sēklu jaunā podiņā”.

Skolotājs var skaidrot, kā lietot jautājumus atbilžu meklēšanai. Piemēram, tajos jau var būt ietverta norāde uz teksta daļu, kur meklējama atbilde – šajā gadījumā – “kad viņa sēkla neizdīga”. Tātad vispirms ir jāatrod tā vieta tekstā, kur pirmo reizi runāts par sēklas nedīgšanu. Kad pareizā teksta daļa atrasta, jāskatās jautājumā, kāda atbilde tajā jāmeklē – “ko vispirms darīja Juns?” Tātad jāizvēlas pirmā no visām Juna darbībām pēc sēklas nedīgšanas. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta struktūras atpazīšana.]

9. Kāpēc pārējie bērni smējās par Junu? Lai paskaidrotu savu atbildi, apraksti notikumus, kas minēti tekstā.

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	10,1	57,2	24,6	7,3	60,8	54,6
Latvija 2016	6,9	57,8	32,0	3,2	68,8	56,7
Lietuva 2021	10,7	59,2	26,3	3,5	61,0	55,5
Lietuva 2016	10,7	60,8	26,9	1,5	62,8	53,2
Somija 2021	8,1	62,3	25,4	3,4	60,8	57,7
Somija 2016	5,2	61,8	30,8	1,8	65,6	60,2
Polija 2021	6,7	65,1	26,2	1,8	63,6	57,0
Polija 2016	6,2	58,5	34,3	1,0	68,5	59,7
Īrija 2021	4,8	64,3	29,2	1,7	64,9	60,0
Īrija 2016	9,0	52,6	35,2	3,2	66,8	60,1
Starptautiski vidējais 2021	11,3	56,6	24,8	6,4	60,0	53,6
Starptautiski vidējais 2016	13,2	56,7	24,8	4,9	59,6	52,0

Vērtēšanas vadlīnijas:

2 – Pilnīga izpratne

Atbildē parādīta izpratne par to, kāpēc citi bērni smējās par Junu, identificējot Juna situāciju (viņa sēkla neauga), pretstatā pārējiem bērniem (viņu sēklas augs) vai pretstatā viņa ierastajiem panākumiem (viņš bija labākais dārznieks).

Piemēri:

- *Viņa sēkla neauga, kamēr citiem bērniem sēklas augs.*
- *Viņa sēkla bija vienīgā sēkla, kas neauga.*
- *Viņa sēkla neauga, kaut arī viņš bija labākais dārznieks.*
- *Pārējie bērni smējās par viņu, jo viņa sēkla neauga, kaut arī viņš par to rūpējās.*

1 – Daļēja izpratne

Atbildē identificēta Juna situācija stāstā (viņa sēkla neauga) vai pārējo bērnu panākumi, taču netiek minēts pretstats, lai paskaidrotu, kāpēc citi bērni smējās.

Piemēri:

- *Viņa podiņš bija tukšs.*

- *Juna podiņā nebija auga.*
- *Viņa sēkla neauga.*
- *Viņš nevarēja uzvarēt sacensībās.*
- *Pārējo bērnu sēklas auga.*
- *Viņš bija bēdīgs un sakauts. [Šis ir vispārīgs Juna situācijas raksturojums.]*

0 – Nav izpratnes

Atbildē netiek paskaidrots, kāpēc par viņu smējās, vai arī atsauce ņemta no nepareizās stāsta daļas.

Piemēri:

- *Juns bija labākais dārznieks.*
- *Viņi bija ļauni/nejauki.*
- *Viņiem likās, ka Juns ir smieklīgs.*
- *Viņiem nepatika Juna podiņš.*
- *Kad viņi pilnībā ieraudzīja Juna podiņu, viņi ieraudzīja, ka Juna sēkla nebija augusi.*

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šis gan Latvijas skolēniem, gan starptautiski, gan 2016., gan 2021. gadā ir bijis visgrūtākais – vismazāk skolēnu ir ieguvuši maksimālo punktu skaitu. Tā kā tā izpildei nepieciešams konstruēt atbildi, pareizi interpretējot tekstā sniegto informāciju, vājākiem lasītājiem tas ir izdevies tikai daļēji.

Didaktiskais komentārs: Lai iegūtu maksimālo punktu skaitu par atbildi uz šo jautājumu, skolēniem jāsaista/jāpretnostata divi fakti no teksta – ka Juna sēkla neauga, bet pārējiem bērniem – auga.

Skolotājs var palīdzēt skolēniem vingrināties sniegt izvērstas atbildes uz jautājumiem un praktizēt sniegto atbilžu pamatošanu. Šim nolūkam var izmantot tādus papildjautājumus, kā, piemēram: “Kas tekstā to parāda? Nosauc piemēru no teksta! Kādēļ tu tā domā? u.c.” [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība un precizēšana.]

10. Kāpēc, pēc tavām domām, Juna vecāki teica, lai viņš nes uz pili tukšo podiņu?

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	60,2	31,5	7,2	32,6	36,3
Latvija 2016	65,2	32,4	2,3	30,0	36,8
Lietuva 2021	60,1	34,1	5,3	37,9	34,6
Lietuva 2016	58,2	37,6	3,9	41,0	37,3
Somija 2021	31,9	61,3	5,6	62,5	68,3
Somija 2016	30,2	65,5	3,8	70,1	66,6
Polija 2021	58,8	28,5	12,4	39,3	27,0
Polija 2016	72,4	20,9	6,6	25,6	18,8
Īrija 2021	54,0	44,4	1,5	44,5	45,7
Īrija 2016	57,6	39,1	3,2	43,9	36,8
Starptautiski vidējais 2021	45,7	43,7	9,4	50,9	45,7
Starptautiski vidējais 2016	50,5	41,7	7,2	47,5	42,1

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē parādīta izpratne, ka Juna vecāki gribēja vai nu, lai Juns ir godīgs un lai viņš uzņemas atbildību par savu darbu, vai arī, lai viņš lepojas un ir apmierināts ar darbu, kuru darīja, cik vien labi varēja.

Piemēri:

- *Vecāki domāja, ka viņam nevajadzētu kaunēties, jo Juns bija centies darīt visu, cik vien labi viņš varēja.*
- *Viņš darīja labāko, ko varēja.*
- *Vecāki gribēja, lai Juns ir godīgs.*
- *Viņš centās.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē netiek parādīta izpratne par to, kāpēc Juna vecāki domāja, ka viņam vajadzētu nest savu tukšo podiņu uz pili. Atbilde dota, atsaucoties uz to, kā Juns jutās, vai arī uz stāsta beigām. Stāstā nav informācijas, kas atbalstītu ideju, ka Juna vecāki zināja, ka sēklas bija vārtas vai, ka vecāki zināja, kāds būs sacensības iznākums jau iepriekš.

Piemēri:

- *Viņiem bija kauns par Junu.*
- *Lai uzzinātu, ko Juns bija darījis nepareizi.*

- *Juns gribēja būt godīgs.* [Ievērojiet, ka tas norāda uz to, kā Juns jutās, nevis ko domāja viņa vecāki.]
- *Viņi zināja, ka Juna sēkla bija izvērtā.*
- *Viņi zināja, ka Juns uzvarēs.*
- *Viņi ticēja, ka Juns varētu uzvarēt.*

Komentārs par datiem: Interesanti, ka šajā uzdevumā Latvijas zēniem veicas salīdzinoši labi, kaut arī tas ir uzdevums, kurā pašam jāuzraksta atbilde un nepieciešamas teksta tēlu uzvedības vai viedokļa interpretācijas prasmes.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir pareizi jāinterpretē vecāku teiktais: „Tu darīji visu iespējamo,” teica viņa tēvs, šūpojot galvu. „Jun, vienkārši aiznes imperatoram savu podiņu”, teica viņa māte, „tas bija labākais, ko tu spēji izdarīt,” no šī fragmenta saprotot, ka vecāki vēlas, lai dēls ir godīgs un nekaunas par sava darba rezultātu.

Ja skolēniem ir grūtības interpretēt šo ainu, skolotājs var piedāvāt dažiem skolēniem izspēlēt šo stāsta daļu un uzdot jautājumus par Juna un vecāku sajūtām. Piemēram: “Juns skaļi sūdzējās vecākiem. Kā, jūsuprāt, viņš tajā brīdī jutās? Ko jūs viņam teiktu, ja būtu vecāku vietā? Kāpēc?” [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.]

11. Kurš vārds vislabāk raksturo, kā jutās Juns, kad devās uz vērtēšanas vietu?

- A nokaunējies
- B izbrīnījies
- C cerību pilns
- D priecīgi satraukts

Pareizā atbilde: A.

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A*	B	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	87,6	2,9	6,5	1,0	0,8	89,6	89,1
Latvija 2016	92,5	1,0	4,3	1,2	0,9	96,6	90,1
Lietuva 2021	68,3	11,9	3,0	13,6	2,7	77,0	64,9
Lietuva 2016	72,6	12,9	3,3	10,6	0,4	73,1	73,0
Somija 2021	88,8	5,1	2,6	1,3	1,0	90,8	91,0
Somija 2016	92,2	4,8	1,1	0,7	0,8	95,4	91,0
Polija 2021	90,3	3,7	1,2	4,1	0,5	91,2	90,8
Polija 2016	89,8	3,9	0,7	5,1	0,4	92,2	88,3
Īrija 2021	90,5	6,7	2,0	0,4	0,3	91,6	90,2
Īrija 2016	86,5	8,0	3,3	1,6	0,6	87,8	86,2
Starptautiski vidējais 2021	77,0	8,7	6,3	4,8	1,6	81,6	77,1
Starptautiski vidējais 2016	77,8	10,3	6,2	3,8	1,0	80,7	77,6

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir tekstā jāatrod fragments: “Juns nokaunējies nesa savu tukšo podiņu pa ceļu uz pili...” Tas skaidri norāda, ka Juns bija nokaunējies.

Ja skolēniem ir grūtības atrast šo teikumu, skolotājs var atgādināt, ko darīt, ja viņi nevar atrast noteiktu informāciju tekstā. Iespējams, viņiem būs jāpārlasa tā teksta daļa, kurā ir sniegta atbilde, vai daļa, kas tai seko. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība un precizēšana.]

12. Kāpēc imperators sadrūma, skatoties uz Juna podiņu?

- (A) Viņš bija noraizējies par sacensībām.
- (B) Viņš domāja, ka Juna podiņš nebija pietiekami spīdīgs.
- (C) Viņš slēpa, ko domāja.
- (D) Viņš nezināja, kāpēc Juns bija ieradies.

Pareizā atbilde: C.

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C*	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	15,1	3,8	61,5	14,7	3,7	70,1	58,8
Latvija 2016	11,7	2,6	68,0	17,1	0,5	70,9	65,7
Lietuva 2021	9,2	2,7	69,1	16,3	2,3	72,3	70,0
Lietuva 2016	8,5	2,9	64,8	22,3	1,2	67,2	64,1
Somija 2021	12,9	3,6	70,5	10,3	1,5	78,0	68,3
Somija 2016	10,8	2,8	74,5	10,2	1,1	77,1	74,4
Polija 2021	6,3	3,6	84,3	4,4	1,1	88,7	82,9
Polija 2016	9,4	1,9	84,4	3,2	0,8	86,1	84,4
Īrija 2021	6,4	3,0	75,4	13,7	1,2	80,5	72,7
Īrija 2016	9,0	2,6	68,0	19,3	1,0	74,5	63,0
Starptautiski vidējais 2021	13,5	7,7	58,8	15,4	2,7	64,9	57,4
Starptautiski vidējais 2016	14,7	7,3	58,9	16,4	1,8	62,9	57,5

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāsaista imperatora sadrūmšana ar imperatora teikto pašās stāsta beigās (“No sēklām, kuras es jums iedevu, nekas nevarēja izaugt, jo tās visas bija vārītas!”) un uzsmaidīšanu Junam.

Skolotājs ar skolēniem var pārrunāt, kā tas var gadīties, ka cilvēki tiešā tekstā nesaka, ko viņi domā, un sasaistīt to ar tekstu. Piemēram: “Vai kādreiz esi teicis kādam to, ko patiesībā nedomā? Kāpēc cilvēki tā dara? Kāpēc imperators tā rīkojās?” [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu].

13. Kāpēc Juns teica imperatoram „Man ir ļoti žēl”?

- A Viņš bija krāpies sacensībās.
- B Viņš nevēlējās kļūt par imperatoru.
- C Viņš domāja, ka ir licis vilties imperatoram.
- D Viņš pārāk bieži laistīja savu sēklu.

Pareizā atbilde: C.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C*	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	2,8	2,4	78,8	11,5	2,1	84,1	80,9
Latvija 2016	2,8	2,7	85,5	8,4	0,1	89,4	82,4
Lietuva 2021	2,5	1,7	91,1	3,2	0,9	95,6	89,8
Lietuva 2016	1,4	1,3	92,3	4,0	0,7	94,7	91,7
Somija 2021	2,5	0,8	91,2	2,7	1,4	95,6	92,6
Somija 2016	0,0	0,9	95,3	2,7	0,4	96,6	96,1
Polija 2021	1,6	1,1	89,8	6,5	0,6	90,9	90,6
Polija 2016	2,0	1,9	91,5	4,2	0,1	93,4	90,3
Īrija 2021	1,0	1,1	95,4	1,7	0,3	96,6	95,8
Īrija 2016	1,5	1,2	94,2	2,4	0,5	95,8	94,0
Starptautiski vidējais 2021	3,9	3,4	80,3	8,0	1,6	85,6	81,2
Starptautiski vidējais 2016	4,3	3,3	80,6	9,4	1,0	84,6	79,9

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem no Juna sacītā: „Es darīju, ko varēju... Man ir ļoti žēl,” jāizdara secinājums, ka Juns mēģina taisnoties, jo jūtas vainīgs par uzdevuma neizpildīšanu, tātad nav piepildījis uz viņu liktās cerības.

Skolotājs var rosināt skolēnus dalīties pieredzē par to, kā viņi jūtas, kad nav izpildījuši doto uzdevumu. Kā, viņuprāt, jūtas uzdevuma uzdevējs, kad redz, ka uzdevums nav izpildīts. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu].

14. Kāpēc augi citu bērnu podiņos auga?

- A Citi bērni bija izmantojuši labāku augsni.
- B Citi bērni vēroja savus podiņus.
- C Viņu sēklas pasargāja sētas.
- D Viņi sēklas nomainīja pret citām.

Pareizā atbilde: D.

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C	D*	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteni %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	5,8	3,6	4,4	81,7	2,0	89,1	81,6
Latvija 2016	3,8	3,6	6,4	85,7	0,0	88,2	83,8
Lietuva 2021	1,9	1,9	4,2	89,3	1,9	94,0	89,8
Lietuva 2016	3,2	3,1	8,4	84,7	0,3	87,1	83,3
Somija 2021	6,1	4,9	9,4	75,8	1,3	82,5	75,9
Somija 2016	5,4	3,9	9,2	79,2	1,5	82,7	79,2
Polija 2021	0,8	2,3	5,3	90,6	0,5	89,9	92,8
Polija 2016	3,5	4,1	4,9	86,3	0,9	89,7	84,9
Īrija 2021	4,4	2,2	5,8	86,8	0,3	87,2	87,9
Īrija 2016	5,8	3,3	10,5	79,6	0,6	83,6	76,8
Starptautiski vidējais 2021	7,7	5,6	10,4	71,2	2,1	77,0	71,5
Starptautiski vidējais 2016	9,3	6,1	11,6	69,9	1,5	74,4	69,0

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem no imperatora teiktā: “No sēklām, kuras es jums iedevu, nekas nevarēja izaugt, jo tās visas bija vārītas!” un fakta, ka visiem bērniem, izņemot Junu, bija izauguši krāšņi augi, jāizdara secinājums, ka citi bērni bija krāpušies (t.i., samainījuši vārītās sēklas pret citām - augtspējīgām).

Mudinot skolēnus uzdot sev jautājumus par tekstu, skolotājs palīdz viņiem labāk izprast attiecīgo teksta daļu. Var skaidri demonstrēt, kādus jautājumus skolēni varētu uzdot, piemēram: “Kāpēc bērni gribēja, lai viņu sēklas augtu? Kā jums šķiet, kā bērni jutās, kad sēklas neauga? Ko viņi tajā situācijā varēja darīt?” [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana].

15. Ko, pēc tavām domām, imperators cilvēkos vērtēja visaugstāk?

- A karaliskas manieres
- B godīgumu
- C cieņu pret saviem vecākiem
- D labas dārznieka prasmes

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 4. – satura, valodas un tekstuālo elementu izvērtēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	3,6	73,9	1,1	15,4	3,1	81,2	75,9
Latvija 2016	3,6	72,9	2,3	19,9	0,7	77,0	70,4
Lietuva 2021	3,5	83,0	0,2	11,3	1,0	86,7	82,9
Lietuva 2016	6,8	71,9	2,3	18,3	0,3	75,6	68,8
Somija 2021	3,0	73,2	1,7	18,5	0,9	85,3	68,9
Somija 2016	2,9	72,4	1,6	21,7	0,5	78,9	67,2
Polija 2021	1,4	79,8	1,9	15,4	0,9	87,0	76,1
Polija 2016	0,8	77,5	1,8	18,4	0,9	80,5	76,8
Īrija 2021	6,3	79,0	0,6	12,8	0,8	82,0	78,2
Īrija 2016	7,9	67,4	1,2	22,6	0,5	71,8	64,3
Starptautiski vidējais 2021	8,0	64,3	4,7	17,8	1,9	69,2	64,9
Starptautiski vidējais 2016	9,1	60,9	4,9	21,9	1,3	64,9	60,1

Komentārs: Nepareizā atbilde *D* šajā uzdevumā izdevusies ļoti laba un palīdz identificēt skolēnus, kas nav uztvēruši teksta galveno vēstījumu, jo tas nav burtiski uzrakstīts.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāsaprot netiešā veidā tekstā pateiktais, ka imperators bērniem bija sarīkojis godīguma pārbaudi, tātad šo īpašību vēlējās redzēt savā pēctecī un tātad to vērtēja visaugstāk.

Skolotājs var rosināt grupu diskusiju par cilvēku labajām/vēlamajām rakstura īpašībām, rosināt skolēnus nosaukt pēc iespējas vairāk labu īpašību. Skolēni grupās var izvēlēties dažas no nosauktajām īpašībām, kuras būtu vissvarīgākās imperatoram/karalim/valdniekam un kāpēc. Pārrunāt, kā būtu iespējams pārliecināties, ka šīs īpašības cilvēkam piemīt. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu.]

16. Kāpēc imperators uzsmaidīja Junam?

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	22,7	69,2	4,5	74,5	76,1
Latvija 2016	32,2	66,4	0,8	73,2	60,9
Lietuva 2021	22,5	72,5	4,0	79,6	73,3
Lietuva 2016	39,5	58,4	1,7	63,7	54,9
Somija 2021	34,4	59,8	3,0	69,2	59,0
Somija 2016	31,8	64,8	2,5	71,3	62,4
Polija 2021	20,5	73,7	5,2	83,6	74,0
Polija 2016	32,4	64,2	2,6	71,3	61,2
Īrija 2021	24,2	74,2	0,9	80,0	70,9
Īrija 2016	36,3	60,3	3,0	67,0	57,6
Starptautiski vidējais 2021	33,3	57,2	5,8	66,2	58,2
Starptautiski vidējais 2016	42,4	51,0	4,4	56,8	50,8

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē parādīta izpratne, ka Juns sacensībās uzvarēja/kļuva par imperatoru.

Piemēri:

- *Juns kļuva par imperatoru.*
- *Juns uzvarēja sacensībās.*

Vai arī atbildē parādīta izpratne, ka imperators bija pamanījis Juna godīgumu.

Piemēri:

- *Juns vienīgais bija godīgs.*
- *Juns bija vienīgais, kurš nebija apmainījis doto sēklu.*
- *Juns nekrāpās.*
- *Viņš darīja to, kas bija prasīts.*

Vai arī atbildē parādīta izpratne, ka imperators saprata, ka viņa plāns atrast piemērotu mantinieks bija nostrādājis.

Piemērs:

- *Imperatora plāns nostrādāja.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē nav parādīts ticams, tekstā balstīts iemesls imperatora reakcijai. Atbildē ir atkārtoti vārdi no jautājuma vai dots neskaidrs paskaidrojums tam, kāpēc imperators

uzsmaidīja Junam. Lūdzu, ievērojiet, ka paskaidrojums par imperatora rīcību, lai realizētu savu plānu (iedeva bērniem vārītas sēklas), ir uzskatāms par nepareizu.

Piemēri:

- *Viņš bija priecīgs.*
- *Imperators lepojās ar Junu.* [Šis ir neprecīzs skaidrojums tam, kāpēc imperators uzsmaidīja Junam.]
- *Viņš smējās par Junu.*
- *Imperators apmānīja Junu.*
- *Juns ļoti centās.*
- *Sēkla bija izvārīta.*
- *Imperators zināja, ka sēklas bija vārītas.*

Komentārs par datiem: No visiem brīvo atbilžu uzdevumiem par šo tekstu šis gan Latvijas skolēniem, gan starptautiski ir bijis visvieglākais. Tas ir samērā neparasti, jo citos literārajos tekstos Latvijas skolēniem, it īpaši zēniem, ar literāro tēlu rīcības vai izteikumu pareizu interpretāciju negāja tik viegli. Toties 2021. gadā Latvijas zēniem šis uzdevums padevies krietni vieglāk nekā 2016. gadā.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir pareizi jāinterpretē tas, ka stāsta beigās imperators bija apmierināts par to, ka bija izvēlējis nākamo imperatoru vai ka Juns bija godīgs.

Skolotājs var uzsākt diskusiju par to, ko skolēni no teksta var mācīties. Vispirms skolēni to var apspriest mazās grupās, izmantojot kartītes ar jautājumiem, piemēram: “Ko galvenais varonis (Juns) mācās no šī stāsta?” vai “Ja jūs būtu šī stāsta autors, kādu vēstījumu jūs gribētu nodot lasītājam?”, un pēc tam aicināt viņus dalīties savos secinājumos ar visu grupu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu].

17. Juns stāstā piedzīvoja dažādas sajūtas. Izmanto tekstā uzziņāto, lai paskaidrotu, kāpēc Juns piedzīvoja katru no šīm sajūtām.

 1 cerību pilns

 1 izbrīnījies

 1 satriekts

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums visam uzdevumam kopā:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	3 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	8,2	16,8	32,5	32,4	3,6	66,8	65,8
Latvija 2016	6,2	15,3	38,9	37,4	1,2	69,3	70,7
Lietuva 2021	14,0	16,1	28,8	33,8	3,6	62,7	63,3
Lietuva 2016	8,4	12,7	31,4	42,8	3,1	72,9	69,5
Somija 2021	5,8	10,5	31,7	45,0	2,4	74,1	75,4
Somija 2016	3,3	12,7	26,3	52,7	3,1	80,4	76,0
Polija 2021	3,0	13,7	24,8	50,8	4,4	78,3	77,6
Polija 2016	4,0	12,7	36,7	41,6	2,8	77,0	70,6
Īrija 2021	8,7	7,2	23,6	57,4	1,8	81,5	74,3
Īrija 2016	8,2	12,7	25,9	49,6	2,7	75,6	71,8
Starptautiski vidējais 2021	16,6	14,2	22,8	32,1	6,8	60,8	57,1
Starptautiski vidējais 2016	17,6	15,5	23,7	31,3	6,8	60,0	55,6

Rezultātu salīdzinājums atsevišķi uzdevuma 1. daļai – *Cerību pilns*:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	21,9	64,7	7,0	74,5	75,0
Latvija 2016	23,1	73,7	2,3	76,5	75,8
Lietuva 2021	36,5	54,3	5,5	59,6	60,0
Lietuva 2016	22,7	71,4	4,4	77,2	74,4
Somija 2021	17,0	73,6	4,7	80,4	81,9
Somija 2016	16,9	77,2	4,0	82,2	81,8
Polija 2021	15,7	75,4	5,6	81,5	83,8
Polija 2016	15,7	79,2	2,9	86,7	79,9
Īrija 2021	18,9	76,1	3,7	81,0	79,1
Īrija 2016	25,9	69,7	3,6	73,4	72,5
Starptautiski vidējais 2021	31,1	51,5	9,8	62,2	58,9
Starptautiski vidējais 2016	33,3	52,6	8,9	61,6	57,5

Rezultātu salīdzinājums atsevišķi uzdevuma 2. daļai – *Izbrīnījies*:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	27,7	60,0	6,0	71,2	65,4
Latvija 2016	31,3	65,4	2,4	67,4	67,8
Lietuva 2021	34,1	54,2	8,0	62,4	60,5
Lietuva 2016	35,4	56,7	6,4	64,0	58,8
Somija 2021	18,7	67,7	9,0	76,5	79,9
Somija 2016	17,5	74,1	6,5	81,7	79,9
Polija 2021	25,9	65,2	5,5	68,3	74,2
Polija 2016	30,7	63,9	3,2	66,9	68,3
Īrija 2021	19,3	75,0	4,4	83,7	75,4
Īrija 2016	19,9	75,7	3,6	80,9	77,4
Starptautiski vidējais 2021	28,8	52,4	11,2	64,7	59,5
Starptautiski vidējais 2016	31,3	53,3	10,2	63,7	58,4

Rezultātu salīdzinājums atsevišķi uzdevuma 3. daļai – *Satriekts*:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	31,7	54,4	7,6	61,5	65,2
Latvija 2016	29,7	66,5	2,9	68,1	70,3
Lietuva 2021	24,3	66,7	5,3	71,8	74,6
Lietuva 2016	18,0	75,9	4,6	81,4	80,3
Somija 2021	22,3	67,6	5,5	74,1	76,1
Somija 2016	19,6	73,2	5,3	83,9	73,1

Polija 2021	11,9	75,2	9,6	89,7	83,5
Polija 2016	24,2	68,2	5,5	79,6	67,4
Īrija 2021	19,4	75,4	4,0	83,5	75,6
Īrija 2016	26,1	68,4	4,7	75,0	69,8
Starptautiski vidējais 2021	28,7	52,1	11,6	63,3	61,2
Starptautiski vidējais 2016	32,8	51,1	10,9	61,1	57,1

Vērtēšanas vadlīnijas:

CERĪBU PILNS	
1 – Pareiza atbilde	
<p>Cerību pilns: Atbildē parādīta izpratne, ka Juns bija cerību pilns par izredzēm labi izaudzēt sēklu/uzvarēt sacensībās/kļūt par imperatoru, pielietojot savas dārznieka prasmes.</p> <p><u>Piemēri:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Viņš domāja, ka bija vislabākais dārznieks.</i> - <i>Juns vēlējās, lai viņa sēkla augtu.</i> - <i>Viņš vēlējās būt nākamais imperators.</i> - <i>Viņam bija iespēja uzvarēt sacensībās.</i> 	
0 – Nepareiza atbilde	
<p>Atbildē dotā sajūta netiek atbilstoši izskaidrota.</p> <p><u>Piemēri:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Viņš vēlējās redzēt imperatoru.</i> - <i>Pirmo reizi viņam nesanāca.</i> [Ievērojiet, ka atsauce uz šo atbildi ņemta no nepareizās stāsta daļas.] - <i>Viņš ļoti centās.</i> <p>Vai arī atbilde ir vispārīga, un atbildē netiek izmantota informācija no teksta.</p> <p><u>Piemērs:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Viņš vēlējās, lai notiek kaut kas labs.</i> 	
IZBRĪNĪJIES	
1 – Pareiza atbilde	
<p>Izbrīnījies: Atbildē parādīta izpratne, ka par spīti viņa rūpēm un dārznieka prasmēm, Juns bija izbrīnījies, ka viņa sēkla neauga (un citiem auga).</p> <p><u>Piemēri:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Viņš nesaprata, kāpēc citu sēklas auga, kamēr viņa sēkla neauga.</i> - <i>Viņš bija labākais, bet viņa sēkla nedīga.</i> - <i>Viņa sēkla neauga.</i> 	
0 – Nepareiza atbilde	
<p>Atbildē dotā sajūta netiek atbilstoši izskaidrota.</p> <p><u>Piemēri:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Viņš nevēlējās nest imperatoram savu tukšo podiņu.</i> - <i>Pārējie zēni nevarēja izaudzēt tik labus augus kā viņš.</i> <p>Vai arī atbilde ir vispārīga, un atbildē netiek izmantota informācija no teksta.</p> <p><u>Piemērs:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Viņš bija apjucis.</i> 	
SATRIEKTS	
1 – Pareiza atbilde	

Satriekts: Atbildē parādīta izpratne, ka Juns jutās satriekts, saprotot, ka par spīti viņa centieniem, sēkla neauga, tādejādi viņam bija tukšs podiņš un nebija iespējas uzvarēt.

Piemēri:

- *Viņa sēkla bija vienīgā, kas neauga.*
- *Viņam bija jānes tukšs podiņš pie imperatora.*
- *Viņš nevarēja uzvarēt.*
- *Viņa podiņš bija tukšs.*
- *Viņa sēkla neauga.*
- *Citiem bērniem bija augi.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē dotā sajūta netiek atbilstoši izskaidrota.

Piemēri:

- *Bērni par viņu smējās.*
- *Viņa augs bija miris.*

Vai arī atbilde ir vispārīga, un atbildē netiek izmantota informācija no teksta.

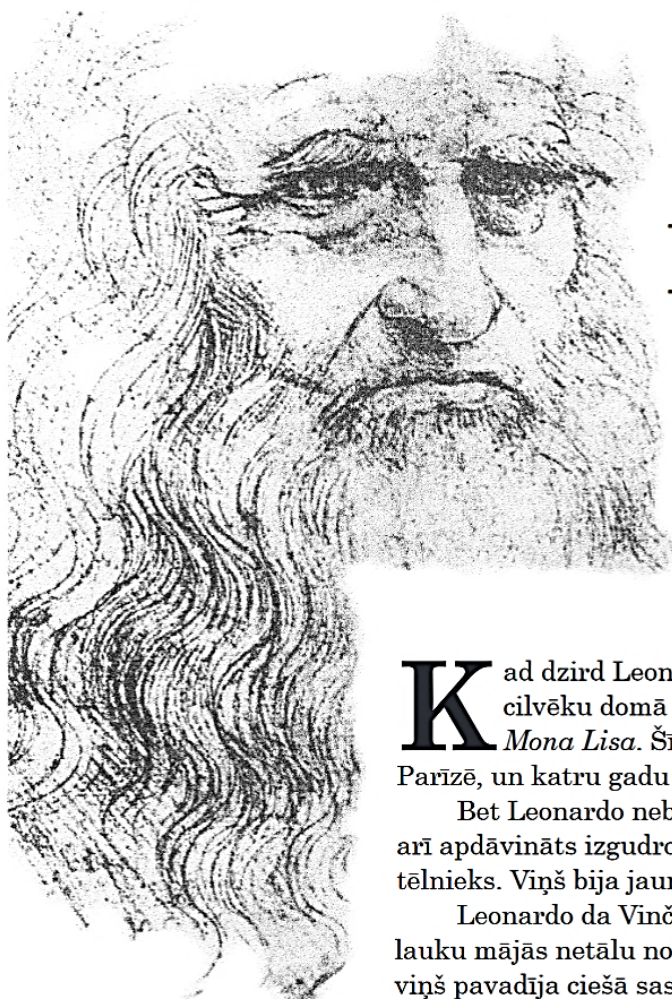
Piemērs:

- *Viņš zaudēja.*

Didaktiskais komentārs: Lai iegūtu maksimālo vērtējumu par atbildi uz šo jautājumu, skolēniem jāatrod pareizi piemēri no teksta katrai no nosauktajām sajūtām, tātad atbilstošās teksta vietās pareizi jāidentificē galvenā varoņa (Juna) sajūtas no to apraksta.

Skolotājs var rosināt skolēnus strādāt pāros, veidojot sarakstu ar Juna sajūtām atbilstoši secībai, kādā tās parādās stāstā, un katrai blakus pierakstot, kāpēc, viņuprāt, Juns tajā brīdī tā jūtas. Pēc tam skolēni var samainīties pāriem un pārrunāt sajūtu sarakstu, ko veidojuši citi klases biedri, to papildinot vai precizējot. Pēc tam skolotājs var pārrunāt visas stāstā identificētās sajūtas un kopā ar skolēniem izveidot apkopojošu sarakstu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: padziļināta mijiedarbība ar tekstu].

4.1. Leonardo da Vinči (PIRLS 2016)

Leonardo da Vinči

*Cilvēks, kurš
aizsteidzies priekšā
savam laikam*

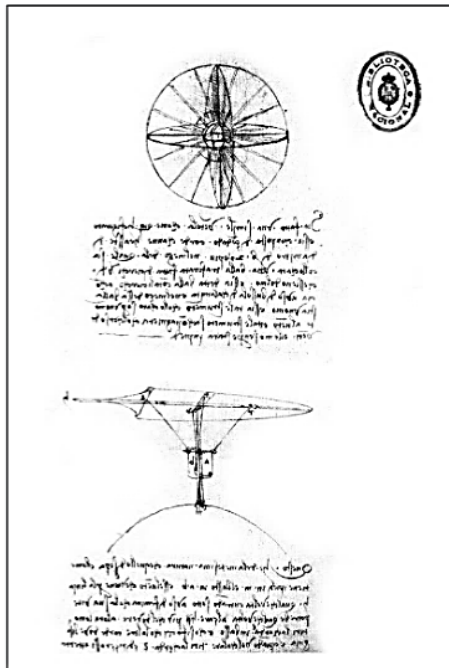
Kad dzird Leonardo da Vinči vārdu, lielākā daļa cilvēku domā par viņa pasauleslaveno gleznu *Mona Lisa*. Šī glezna atrodas mākslas galerijā Parīzē, un katru gadu to apskata miljoniem tūristu.

Bet Leonardo nebija tikai gleznotājs. Viņš bija arī apdāvināts izgudrotājs, inženieris, arhitekts un tēlnieks. Viņš bija jaunu un aizraujošu ideju pilns.

Leonardo da Vinči ir dzimis 1452. gadā sava tēva lauku mājās netālu no Vinči pilsētas Itālijā. Bērniņu viņš pavadīja ciešā saskarsmē ar dabu, iespējams,

Florences pilsētā. Šeit Leonardo sāka strādāt un mācīties pie labi pazīstama gleznotāja un tēlnieka Andrea del Verročio.

Strādājot pie Verročio, Leonardo apguva daudz tā laika tehnoloģiju. Tas palīdzēja viņam saprast, kā daudz kas ir uzbūvēts un kā tas darbojas. Viņš iemācījās arī, kā sajaukt dažādas krāsas gleznošanai un kā lietot metālu, veidojot skulptūras.

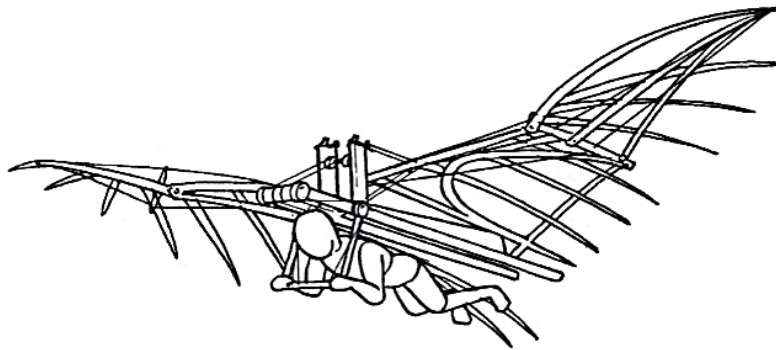
Lappuse no Leonardo Da Vinči piezīmju grāmatas.

Leonardo vienmēr bija kā izsalcis pēc zināšanām. Viņš pētīja pasauli, kas bija ap viņu, un gleznoja lietas, ko redzēja. Viņš lasīja visu, kas bija atrodams, uzklusīja citu cilvēku domas un pierakstīja to, ko bija iemācījies. Dažas no viņa piezīmju grāmatām bija tik lielas kā milzīgi plakāti, bet citas tik maziņas, lai varētu nēsāt sev līdzi, aizliktas aiz jostas. Daudzas no tām laika gaitā ir pazudušas, bet dažas bija publicētas 19. gadsimtā un ir apskatāmas arī mūsdienās. Tajās ir zīmējumi un glītu pierakstu rindas.

Piezīmju grāmatas rāda Leonardo izgudrojumus, kā arī to, ka viņš ļoti gribēja uzzināt, kā viss notiek. Viņš interesējās gan par mašīnām, gan par to, kā viss iekārtots un notiek dabā. Viņš pētīja un zīmēja tekošus ūdeņus, koku

lapas, lidojošus putnus un cilvēkus. Viņš visu laiku apguva ko jaunu, vērojot un mācoties no pasaules, kas bija ap viņu.

Leonardo uzlaboja visas lietas, ko viņš pētīja, kā arī idejas, ko aizguva no citiem. Rezultātā lielākā daļa zīmējumu viņa piezīmju grāmatās izskatījās kā pilnīgi jaunas idejas. Daži no zīmējumiem izskatījās kā nākotnes pasaules vīzijas - pasaules, kādu mēs pazīstam šodien. Piemēram, viņa "lidojošās mašīnas" izgudrojums bija lielisks ilgi pirms tam, kad pirmās lidmašīnas vai gaisa baloni parādījās debesīs.

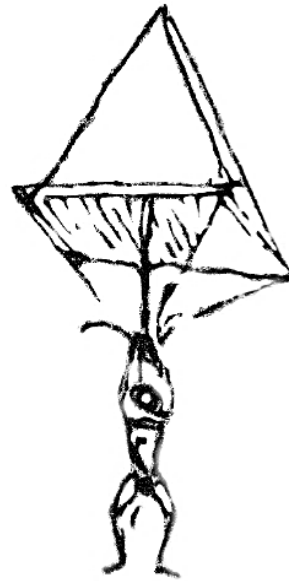

Leonardo da Vinči izgudrotās lidmašīnas zīmējums.

Leonardo bija tik pārpilns ar jaunām idejām, ka daudzus no saviem izgudrojumiem, kas redzami zīmējumos, viņš reāli neizgatavoja. Vienā no viņa piezīmju grāmatām redzams zīmējums – cilvēks ar izpletni. Šis izgudrojums tika izgatavots un izmēģināts tikai apmēram 300 gadus vēlāk, 1783. gadā, kad kāds francūzis kļuva par pirmo cilvēku, kurš nolaidies uz zemes ar izpletni.

Kāds cits Leonardo da Vinči izgudrojums ir balstīts uz cilvēka ķermeņa un tā darbības pētījumiem. Leonardo daudz zīmēja rokas, kājas un citas ķermeņa daļas, un viņš bija tas, kurš izgudroja mehānisko cilvēku - robotu! Šis robots varēja apsēsties, kustināt rokas, galvu, kā arī atvērt un aizvērt muti.

Leonardo da Vinči nomira 1519. gadā. Viņš patiesi bija cilvēks, kurš aizsteidzās priekšā savam laikam.

Leonardo da Vinči zīmējums - cilvēks ar izpletni.

Jautājumi Leonardo da Vinči

1. Kas bija Leonardo da Vinči?

- A zemnieks
- B ārsts
- C tēlnieks
- D celtnieks

Pareizā atbilde: C.

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C*	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	2,3	0,1	95,5	1,8	0,3	98,1	92,6
Lietuva	0,8	0,4	97,9	0,9	0,0	98,3	97,4
Somija	0,6	0,0	86,3	12,4	0,7	87,8	84,9
Polija	0,2	0,5	92,9	6,1	0,2	95,9	90,1
Īrija	0,3	0,4	95,6	3,4	0,2	96,8	94,4
Starptautiski vidējais	2,3	1,4	88,2	7,4	0,7	90,1	86,3

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šis gan Latvijas skolēniem, gan starptautiski ir bijis visvieglākais. Viens no laba testa izveides pamatprincipiem ir tieši tāds – pirmo jāliek uzdevumu, kuru pareizi var atbildēt gandrīz visi.

Šim uzdevumam varētu vēlēties ticamāku nepareizo atbildi B, jo skolēni to izvēlējušies ārkārtīgi reti – Somijā neviens un Latvijā gandrīz neviens.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēnam ir jāspēj atrast precīzu atbildi teksta otrajā rindkopā: “Viņš bija arī apdāvināts izgudrotājs, inženieris, arhitekts un tēlnieks.”

Lai palīdzētu skolēniem izprast, kura atbilde ir pareiza, nepieciešams pārliecināties, ka skolēns saprot atbilžu variantos dotos piemērus, t.i., ka skolēns zina, ka zemnieks, ārsts, celtnieks un tēlnieks ir lietvārdi, kas raksturo cilvēka nodarbošanos vai profesiju, tāpat tekstā ir jāatrod rindkopa vai teikums, kurā tiek uzskaitītas Leonardo da Vinči nodarbošanās. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: izpratnes pārraudzība un precizēšana]. Kad skolēni ir ieguvuši izpratni par doto atbilžu variantu nozīmi, skolotājs var skolēniem parādīt vēl kādu noderīgu testa jautājumu atbildēšanas stratēģiju – atbildes atrašanu pēc izslēgšanas principa, t.i., skolotājs kopīgi ar skolēniem, uzdodot jautājumus, var secināt, ka tekstā nekur nebija teikts, ka Leonardo da Vinči ir zemnieks, celtnieks vai ārsts, tādējādi vienīgā pareizā atbilde ir “tēlnieks”, jo, salīdzinot dotos atbilžu variantus ar tekstu, šis “atslēgvārds” ir vienīgais, kurš sakrīt. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana].

2. Kāda pieredze Leonardo da Vinči bērnībā palīdzēja viņam kļūt par izgudrotāju?

- (A) Ceļošana uz Parīzi kopā ar tēvu.
- (B) Dzīvnieku un kukaiņu vērošana.
- (C) Mākslas izstāžu apmeklēšana.
- (D) Krāsu jaukšana gleznošanai.

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	12,9	54,8	8,6	22,6	1,1	58,1	51,2
Lietuva	11,0	50,0	10,9	26,9	1,2	54,4	45,2
Somija	12,5	57,4	6,4	23,1	0,6	60,8	54,6
Polija	11,6	50,3	10,2	27,6	0,4	48,9	51,5
Īrija	12,4	61,8	9,9	15,0	0,9	60,7	63,0
Starptautiski vidējais	14,3	52,2	10,2	22,2	1,1	52,8	51,6

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir uzmanīgi jāizlasa jautājums un jāspēj tajā atrast būtiskāko atslēgvārdu “bērnībā”. Ja skolēns spēj identificēt minēto atslēgvārdu, viņam nav grūtības atrast vienīgo teksta daļu, kurā ir runa par Leonardo da Vinči bērnību: “Bērnību viņš pavadīja ciešā saskarsmē ar dabu, iespējams, vērojot apkārtne esošos dzīvniekus un kukaiņus.”

Lai palīdzētu skolēniem izprast, kura atbilde ir pareiza, nepieciešams pievērst īpašu uzmanību jautājuma tekstam un uzdot skolēniem jautājumus nevis par dotajām atbildēm, bet gan par pašu jautājumu, piemēram: “Par kuru Leonardo da Vinči dzīves posmu ir uzdots jautājums?” Kad skolotājs ar skolēniem ir pārrunājis Leonardo da Vinči dzīves posmus un to, ka par izgudrotāju viņš kļuva vēlāk, skolēniem ir skaidrs, ka krāsu jaukšana nenotika bērnībā, bet gan tad, kad Leonardo da Vinči jau strādāja.[Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta struktūras atpazīšana]. Savukārt pārējos divus atbilžu variantus nav iespējams atrast tekstā, kā arī nekur tekstā nav minēts, ka da Vinči būtu apmeklējis Parīzi vai izstādes, līdz ar to šīs atbildes ir nepareizas.

3. Kāpēc Andrea del Verročio bija slavens?

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	37,7	61,4	0,9	68,1	54,0
Lietuva	17,2	81,7	1,1	85,3	77,8
Somija	25,8	69,7	4,5	76,1	64,3
Polija	16,5	79,6	3,9	83,2	76,2
Īrija	22,3	75,9	1,8	75,2	76,6
Starptautiski vidējais	33,3	62,4	4,3	65,2	59,6

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē akurāti identificēts vismaz viens nepārprotams Verročio sasniegums, kas minēts tekstā.

Pierādījums:

Atbildē minēts, ka Verročio bija gleznotājs vai tēlnieks. Abus minēt nav nepieciešams, vajadzīgs tikai viens no tiem. ("Mākslinieks" arī ir pieņemams.)

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē netiek akurāti identificēts kāds no minētajiem Verročio sasniegumiem tekstā.

Pierādījums:

Atbildē nav minēts, ka Verročio bija gleznotājs vai tēlnieks. Dota cita ar Verročio saistīta informācija no teksta, kas nepaskaidro, kāpēc viņš bija slavens.

Piemēri:

- *Viņš strādāja ar Leonardo da Vinči.*
- *Jo viņš dzīvoja Florencē.*

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šajā Latvijas skolēniem ir vislielākā sasniegumu atšķirība starp dzimumiem – par 14% vairāk meiteņu nekā zēnu to ir atbildējušas pareizi. Izņemot Īriju, līdzīga situācija bijusi arī pārējās salīdzinājumam izvēlētajās valstīs un starptautiski vidēji. Kopumā uzdevums bijis vidēji grūts kaut arī tajā prasīts vienkārši atrast konkrētu informāciju tekstā.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem nepieciešams atrast tekstā rindkopu, kurā ir pieminēta jautājumā nosauktā persona: "Šeit Leonardo sāka strādāt un mācīties pie labi pazīstama gleznotāja un tēlnieka Andrea del Verročio." Tā kā par minēto personu ir tikai viens teikums, tad skolēniem atbildē nepieciešams minēt šīs personas nodarbošanos – gleznotājs un tēlnieks.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, nepieciešams pievērst viņa uzmanību teksta struktūrai un veidot savienojumu starp teikumu tekstā un jautājumu. Nepieciešams uzsvērt, ka tas, ka Leonardo da Vinči no Andrea del Verročio iemācījās tehnoloģijas, krāsu jaukšanu un metāla liešanu, nenozīmē, ka tāpēc del Verročio bija slavens. Iespējams, to prata daudzi. Skolotājs var paskaidrot skolēniem, ka tajā laikā, kad dzīvoja Leonardo da Vinči, skolotāji jeb cilvēki, no kuriem citi gāja mācīties, bija labi sava amata (aroda) pratēji. Tieši viņu nodarbošanās (profesija) un viņu radītie darbi padarīja viņus slavenus. Skolotājs var paskaidrot, ka tajā laikā nebija sociālo tīklu un nebija pat telefonu vai reklāmas brošūru. Profesionāli atpazīna pēc viņa darbiem, atpazīstami darbi padarīja cilvēku par slavenu. Tāpat kā mūsdienās, arī tajā laikā skolēni vēlējās līdzināties slaveniem cilvēkiem, tāpēc, ja vien bija iespējams, gāja pie viņiem mācīties. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: sasaistes izveidošana un teksta struktūras atpazīšana.]

4. Leonardo da Vinči daudz iemācījās no Andrea del Verročio. Uzraksti **divas** lietas, ko viņš iemācījās, un paskaidro, kā tās palīdzēja viņam turpmākajā dzīvē.

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	3 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	6,6	52,0	23,5	14,9	2,7	17,2	12,5
Lietuva	3,8	69,7	11,3	11,3	3,8	12,6	10,0
Somija	6,2	60,4	13,5	14,1	5,8	17,7	11,0
Polija	3,5	46,3	23,2	23,9	3,0	24,0	23,9
Īrija	6,2	55,9	17,0	18,9	2,0	24,0	13,6
Starptautiski vidējais	12,7	54,2	15,7	11,7	5,5	13,1	10,4

Vērtēšanas vadlīnijas:

3 – Plaša izpratne

Atbildē tiek demonstrēta plaša izpratne par to, kā Leonardo pavadītais laiks ar Andrea del Verročio veicināja da Vinči vēlākos sasniegumus, saskaņojot un integrējot idejas no teksta.

Pierādījums:

Atbildē minētas **vismaz divas** no lietām, ko Leonardo iemācījās no Verročio, kas uzskaitītas tabulas apakšā. Papildus tam atbildē dots atbilstošs paskaidrojums, kā šīs lietas vēlāk Leonardo dzīvē palīdzēja. Atbilstošais paskaidrojums savieno lietas, ko viņš iemācījās, ar **vismaz diviem** no šiem sasniegumiem: gleznošana, tēlniecība vai izgudrošana. Par atbilstošiem sasniegumiem katrai lietai, ko viņš iemācījās no Verročio, skatīt tabulu zemāk.

Piemēri:

- *Viņš apguva tehnoloģiju, un tas viņam palīdzēja saprast izgudrojumus, un Verročio viņam iemācīja sajaukt krāsas un lietot metālu, lai viņš varētu kļūt par gleznotāju un tēlnieku.*

- *Viņš apguva tehnoloģiju, krāsu sajaukšanu un citas nozīmīgas lietas, kas viņam palīdzēja glezniecībā, tēlniecībā un izgudrošanā.*
- *Viņš apguva tehnoloģiju un metāla lietošanu, tas viņam ļāva kļūt par izgudrotāju.*

2 – Apmierinoša izpratne

Atbildē tiek demonstrēta apmierinoša izpratne par to, kā Leonardo pavadītais laiks ar Andrea del Verročio veicināja da Vinci vēlākos sasniegumus, saskaņojot idejas no visa teksta.

Pierādījums:

Atbildē minētas **vismaz divas** no lietām, ko Leonardo iemācījās no Verročio, kas uzskaitītas tabulas apakšā. Papildus tam atbildē dots atbilstošs paskaidrojums, kā šīs lietas vēlāk Leonardo dzīvē palīdzēja. Taču paskaidrojums norāda tikai uz **vienu** no šiem sasniegumiem: gleznošana, tēlniecība vai izgudrošana. Par atbilstošiem sasniegumiem katrai lietai, ko viņš iemācījās no Verročio, skatīt tabulu zemāk.

Piemēri:

- *Viņš daudz mācījās par tehnoloģiju un krāsu sajaukšanu. Tas viņam palīdzēja kļūt par slavenu gleznotāju.*

1 – Minimāla izpratne

Atbildē tiek demonstrēta minimāla izpratne par to, kā Leonardo pavadītais laiks ar Andrea del Verročio veicināja da Vinci vēlākos sasniegumus.

Pierādījums:

Atbildē minēta **vismaz viena** no lietām, ko Leonardo iemācījās no Verročio, kas uzskaitītas tabulas apakšā. Taču **netiek** norādīts uz nevienu no vēlākiem Leonardo sasniegumiem: gleznošana, tēlniecība, izgudrošana. Par atbilstošiem sasniegumiem katrai lietai, ko viņš iemācījās no Verročio, skatīt tabulu zemāk.

Piemēri:

- *Viņš daudz mācījās par tehnoloģiju un krāsu sajaukšanu.*
- *Viņš iemācījās, kā lietot metālu, lai veidotu skulptūras. Tas palīdzēja viņam kļūt slavenam.*

Vai arī atbildē minēta **viena** lieta, ko Leonardo iemācījās no Verročio, kas uzskaitītas tabulas apakšā. Taču tiek norādīts tikai uz **vienu** no vēlākiem Leonardo sasniegumiem: gleznošana, tēlniecība, izgudrošana. Par atbilstošiem sasniegumiem katrai lietai, ko viņš iemācījās no Verročio, skatīt tabulu zemāk.

Piemēri:

- *Viņš mācījās, kā jaukt krāsas, lai gleznotu, un viņš kļuva par izcilu gleznotāju.*
- *Verročio mācīja viņam par to, kā lietas darbojas, un vēlāk viņš izdomāja robotu.*

Vai arī atbildē netiek minēts nekas, ko Leonardo iemācījās no Verročio, kas uzskaitītas zemāk. Taču, tiek norādīts tikai uz **vienu** no vēlākiem Leonardo sasniegumiem: gleznošana, tēlniecība, izgudrošana.

Piemērs:

- *Tas viņam palīdzēja, lai strādātu pie izgudrojumiem.*

0 – Neapmierinoša izpratne

Atbildē tiek demonstrēta neapmierinoša izpratne par to, kā Leonardo pavadītais laiks ar Andrea del Verročio veicināja da Vinči vēlākos sasniegumus.

Pierādījums:

Atbildē netiek minēts nekas no tabulas apakšā uzskaitītā, ko Leonardo iemācījās no Verročio. Un netiek norādīts neviens no vēlākiem Leonardo sasniegumiem: gleznošana, tēlniecība, izgudrošana.

Piemēri:

- *Viņš iemācījās cītīgi strādāt.*
- *Tas palīdzēja viņam kļūt slavenam.*

Lietas, ko Leonardo iemācījās	Kā tas viņam vēlāk dzīvē noderēja
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Tā laika tehnoloģiju</i> - <i>Kā lietas darbojās</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Izgudrot, būt izgudrotājam, būt inženierim, vai kāds specifisks izgudrojums (piem., robots, lidojoša mašīna)</i>
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Kā sajaukt krāsas (kā gleznot arī ir pieņemams)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Gleznot, būt māksliniekam, gleznot Monu Lisu, utt.</i>
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Kā lietot metālu, veidojot skulptūras (veidot skulptūras arī ir pieņemams)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Kļūt par tēlnieku</i> - <i>Izgudrot, būt izgudrotājam, būt inženierim, vai kāds specifisks izgudrojums (piem., robots, lidojoša mašīna)</i>

Komentārs par datiem: Starptautiski vidēji šis uzdevums skolēniem bijis visgrūtākais, kas arī ir pamatoti, jo tas gan prasa apjomīgu atbildi no teksta, gan mēra augstu kognitīvo lasītprasmes līmeni. Latvijas skolēniem šis ir bijis 2. grūtākais uzdevums par šo tekstu.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu un iegūtu maksimālo punktu skaitu, skolēniem ir jāspēj identificēt, ka jautājumā ir lūgts norādīt divus cēloņus un prasīts uzrakstīt divas sekas, t.i., lūgts nosaukt divas lietas, kuras da Vinči iemācījās, kā arī paskaidrot, kā šīs divas lietas palīdzēja stāsta galvenajam varonim vēlāk dzīvē. Skolēniem jāspēj izsecināt prasītās divas lietas un ieguvumi no šīs teksta rindkopas: “Strādājot pie Verročio, Leonardo apguva daudz tā laika tehnoloģiju. Tas palīdzēja viņam saprast, kā daudz kas ir uzbūvēts un kā tas darbojas. Viņš iemācījās arī, kā sajaukt dažādas krāsas gleznošanai un kā lietot metālu, veidojot skulptūras.”

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var aicināt skolēnus sadalīties grupās un lūgt vienu grupu izrakstīt no teksta rindkopas visas tās lietas, kuras da Vinči iemācījās, savukārt otru skolēnu grupu lūgt izrakstīt ieguvumus, ko da Vinči ieguva, mācoties pie del Verročio. Abu grupu atrastos 3 ieguvums un 3 lietas, kuras iemācījās, skolotājs var ar organizatoru, piemēram, tabulas, palīdzību savienot, izveidojot vizuālu materiālu, kas skolēniem palīdz izprast cēloņa un seku sakarību. No atrastajiem 3 cēloņu un seku pāriem skolotājs var aicināt katru skolēnu uzrakstīt jebkurus divus pēc saviem ieskatiem. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: struktūras atpazīšana un vizualizēšana.]

5. Ko Tev par Leonardo da Vinči stāsta vārdi “izsalcis pēc zināšanām”?

- (A) Viņš vēlējās iemācīties, cik daudz vien iespējams.
- (B) Viņam bija daudz ideju par lietām, ko varētu izgatavot.
- (C) Viņš bija apdāvināts gleznotājs un tēlnieks.
- (D) Viņam bija nākotnes pasaules vīzijas.

Pareizā atbilde: A.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A*	B	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	52,2	24,0	12,1	10,0	1,4	55,4	48,7
Lietuva	61,4	13,2	13,5	10,7	1,1	65,6	56,9
Somija	68,1	13,4	8,9	9,4	0,3	67,1	68,9
Polija	61,4	20,4	10,1	7,5	0,5	61,5	61,4
Īrija	76,8	7,7	8,6	6,5	0,4	79,7	73,8
Starptautiski vidējais	55,2	19,2	14,1	10,1	1,3	55,1	55,3

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāspēj atpazīt pārnesto nozīmi jautājuma vārdu salikumā “izsalcis pēc zināšanām”. Ja skolēnam šī izteiciena nozīmē ir saprotama, tad no dotajiem atbilžu variantiem nav grūti atrast pareizo.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var aicināt viņus vēlreiz uzmanīgi izlasīt šos divus teikumus no teksta un izrakstīt vārdu savienojumus ar darbības vārdiem: “Viņš pētīja pasauli, kas bija ap viņu, un gleznoja lietas, ko redzēja. Viņš lasīja visu, kas bija atrodams, uzklauģīja citu cilvēku domas un pierakstīja to, ko bija iemācījies.” Skolotājs var aicināt skolēnus izdomāt, kā viņi raksturotu vai nosauktu tādu cilvēku, kurš uzvedas tā, kā to darīja da Vinči, piemēram, zinātkārs – kārs pēc zināšanām. Ar šīs līdzības palīdzību skolotājs var mudināt skolēnus dziļāk izprast arī teiciena “izsalcis pēc zināšanām” nozīmi, t.i., tāds cilvēks, kurš vēlas pēc iespējas vairāk uzzināt. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: izpratnes pārraudzība.]

6. Kāpēc Leonardo da Vinči piezīmju grāmatas ir nozīmīgas cilvēkiem šodien?

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteni %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	34,1	62,5	3,0	68,7	55,7
Lietuva	64,9	32,0	3,1	33,3	30,6
Somija	50,6	42,6	6,7	46,4	39,4
Polija	51,9	41,8	6,2	46,5	37,5
Īrija	48,3	49,9	1,8	54,6	45,0
Starptautiski vidējais	47,4	46,5	5,8	49,1	43,8

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē doti atbilstoši secinājumi attiecībā uz Leonardo piezīmju grāmatu nozīmīgumu.

Pierādījums:

Atbildē demonstrēta izpratne par to, ka Leonardo piezīmju grāmatas dara zināmas viņa idejas cilvēkiem šodien. Atbildē dotas specifiskas idejas vai informācija, kas ietverta piezīmju grāmatās, vai arī atbilde plašāk koncentrējas uz piezīmju grāmatu komunikatīvo vērtību.

Piemēri:

- *Tās parāda, ka viņš domāja par lidošanu jau tad.*
- *Viņa piezīmju grāmatas parāda viņa idejas.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē netiek doti atbilstoši secinājumi attiecībā uz Leonardo piezīmju grāmatu nozīmīgumu.

Pierādījums:

Atbildē netiek demonstrēta izpratne par to, ka Leonardo piezīmju grāmatas dara zināmas viņa idejas cilvēkiem šodien. Atbildē minēts, ka piezīmju grāmatās ir viņa zīmējumi, taču netiek aprakstīts zīmējumos izteikto ideju nozīmīgums.

Piemēri:

- *Tās parāda, cik labi viņš prata zīmēt.*
- *Ir svarīgi, ka cilvēki tās apskata.*

Komentārs par datiem: No visiem brīvo atbilžu uzdevumiem par šo tekstu šajā Latvijas skolēniem veicies vislabāk – ievērojami lielāks pareizi atbildējušo skolēnu īpatsvars nekā citās salīdzinājumvalstīs vai starptautiski vidēji. Īpaši liels ir pareizi atbildējušo Latvijas meiteņu īpatsvars.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēni var gan atrast precīzu citātu no teksta: “Piezīmju grāmatas rāda Leonardo izgudrojumus,” gan arī minēt jebkuru citu informāciju, kas izsecināma no teksta par Leonardo da Vinči piezīmju grāmatu saturu, piemēram, “Viņa piezīmju grāmatās esošie zīmējumi tika realizēti 300 gadus vēlāk,” u.c.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var lūgt uzmanīgi apskatīt dotos zīmējumus un šo zīmējumu kontekstā vēlreiz izlasīt uzdevuma jautājumu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: orientēšanās uz tekstu]. Skolotājs var arī uzdot jautājumus, ļaujot skolēniem savstarpēji pārrunāt, kāpēc viņi paši zīmē, kāpēc ir svarīgi savas domas pierakstīt vai zīmēt. Skolotājs var rosināt skolēnus domāt par to, kādi ir labākie paņēmieni, lai savas idejas atcerētos, saglabātu un nodotu nākamajām paaudzēm. Šādas sarunas var vedināt skolēnus dziļāk izprast gan tekstu, gan arī rast pareizo atbildi uz jautājumu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana.]

7. Kāpēc Leonardo da Vinči neredzēja, kā praktiski izmanto lielāko daļu viņa izgudrojumu?
- (A) Viņš bija aizņemts, izgudrojot daudz jaunu lietu.
- (B) Viņš bija ne tikai izgudrotājs, bet arī gleznotājs.
- (C) Viņš nomira pirms tie tika izgatavoti.
- (D) Viņš neļāva nevienam tos izgatavot.

Pareizā atbilde: C.

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C*	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	16,9	29,4	51,5	0,9	0,8	56,0	46,5
Lietuva	11,6	19,8	66,5	1,4	0,6	69,4	63,5
Somija	12,0	20,0	63,6	3,7	0,5	69,4	58,7
Polija	18,3	31,1	46,6	2,7	1,1	50,7	42,7
Īrija	20,1	23,0	53,8	2,8	0,3	55,2	52,3
Starptautiski vidējais	24,3	21,9	48,4	3,5	1,3	49,9	47,0

Komentārs par datiem: Šim uzdevumam izdevusies ticama nepareizā atbilde *B*, ko izvēlējušies diezgan daudz skolēnu, jo atraduši tādu atbildi tekstā. Bet jautājums nav uzdots par to, kāpēc Leonardo neizgatavoja savus izgudrojumus (tādā gadījumā šis būtu 1. kognitīvā līmeņa uzdevums), bet gan par to, kāpēc viņš neredzēja, kā tie tiek praktiski izmantoti (šī informācija jāizsecina no visa teksta kopumā – nav tajā tiešā veidā uzrakstīta).

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāpievērš uzmanība jautājuma tekstam un atslēgvārdiem: "...neredzēja, kā praktiski izmanto..." tajā. Skolēniem ir ne tikai jāprot izlasīt un saprast, ka Leonardo da Vinči bija cilvēks, kuram bija plašs interešu loks un daudz ideju, bet arī integrēt zināšanas par šo ideju realizācijas tehnoloģiskajām iespējām da Vinči dzīves laikā. Lai arī, pavisam izlasot teikumu "Leonardo bija tik pārpilns ar jaunām idejām, ka daudzus no saviem izgudrojumiem, kas redzami zīmējumos, viņš reāli neizgatavoja," šķiet, ka tieši Leonardo aizņemība varētu būt galvenais iemesls, kāpēc viņš neredzēja, kā praktiski izmanto lielāko daļu viņa izgudrojumu, integrējot visā rindkopā lasāmo informāciju, iespējams saprast, ka pareizā atbilde uz jautājumu ir variants *D*, ka viņš nomira pirms viņa izgudrojumi tika izgatavoti un izmēģināti (lietoti).

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, līdzīgi kā jautājumā par Leonardo skolotāju, pedagogam būtu nepieciešams pārrunāt ar skolēniem, kādas bija būtiskākās Leonardo dzīves laikmeta iezīmes. Skolotājs kopā ar skolēniem var veidot laika līniju, uz kuras var atzīmēt Leonardo dzīves gājumu un laiku, kurā cilvēki praktiski guva iespēju izgatavot un izmēģināt viņa izgudrojumus, kā arī var vēlreiz pārrunāt un sasaistīt tekstā aprakstīto (iepriekšējās zināšanas, iepriekš lasīto) ar jauno informāciju, uzsvaru liekot

tieši uz jautājuma atslēgvārdiem. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: struktūras atpazīšana.]

8. Uzraksti **vienu** piemēru, ko Leonardo da Vinči mācījās no dabas! Paskaidro, kā tas palīdzēja viņa izgudrojumos!

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	34,6	41,5	20,1	3,2	18,2	22,2
Lietuva	24,4	57,3	12,6	5,6	12,9	12,3
Somija	17,5	61,8	13,7	6,4	12,2	15,1
Polija	12,5	44,6	40,0	2,7	37,4	42,5
Īrija	24,6	43,6	25,8	5,8	27,3	24,3
Starptautiski vidējais	31,1	43,4	16,8	8,0	16,2	17,3

Vērtēšanas vadlīnijas:

2 – Pilnīga izpratne

Atbildē demonstrēta pilnīga teksta izpratne, norādot izrietošo izgudrojumu saistību ar to, ka Leonardo pētīja dabu.

Pierādījums:

Atbildē dots **viens** piemērs no tā, ko Leonardo mācījās no dabas/pētīja dabā, kas uzskaitīti tabulas apakšā. Papildus tam, tiek parādīta ticama **saistība** starp viņa pētīto un vienu no viņa izgudrojumiem. ("Pilnīgākās" atbildes koncentrēsies uz vienu no divām tekstā visvairāk atbalstītajām saistībām: putnu studēšanu un viņa lidojošo mašīnu, un cilvēka pētīšanu un viņa robotu.)

Piemērs:

- *Viņš pētīja putnus, lai viņš zinātu kā izveidot lidojošu mašīnu.*

Vai arī, atbildē dots **viens** piemērs no tā, ko Leonardo mācījās no dabas/pētīja dabā, kas uzskaitīti tabulas apakšā, un tiek atbilstoši paskaidrots, **kā** tas viņam palīdzēja lietas izgudrot.

Piemērs:

- *Viņš pētīja lidojošus putnus un kukaiņus. Tas palīdzēja viņam saprast, kā likt lietām lidot.*

1 – Daļēja izpratne

Atbildē demonstrēta daļēja izpratne par to, ko Leonardo dabā pētīja, bet tas netiek sasaistīts ar viņa izgudrojumiem.

Pierādījums:

Atbildē dots **viens** piemērs no tā, ko Leonardo mācījās no dabas/pētīja dabā, kas uzskaitīti tabulas apakšā. Atbildē netiek minēta ticama saistība starp viņa pētīto un kādu no viņa izgudrojumiem vai, kā tas palīdzēja viņam lietas izgudrot. Vai arī ir mēģināts izveidot saistību, taču tā nebalstās tekstā, tā ir neskaidra vai nepatiesa.

Piemērs:

- *Viņš izmantoja, ko bija iemācījies par putniem, lai veidotu izgudrojumus.*
- *Pētot cilvēka ķermeni, viņš varēja nākt klajā ar jaunām idejām.*
- *Viņš pētīja lidojošus putnus.*
- *Viņš pētīja tekošu ūdeni un koku lapas. Tas viņam palīdzēja izveidot robotu.*

0 – Nav izpratnes

Atbildē netiek demonstrēta izpratne par Leonardo pētīto dabā vai tā saistību ar sekojošiem izgudrojumiem.

Pierādījums:

Atbildē netiek dots neviens piemērs no tā, ko Leonardo mācījās no dabas/pētīja dabā, kas uzskaitīti tabulas apakšā. Atbildē tiek minēts kāds viņa izgudrojums, taču to nesaista ar viņa pētījumiem dabā.

Piemēri:

- *Viņš pētīja daudz lietu dabā.*
- *Viņš izgudroja lidojošu mašīnu un robotu.*

Lietas, ko Leonardo mācījās no dabas/pētīja dabā:

- *Dzīvniekus*
- *Kukaiņus*
- *Tekošu ūdeni (vai ūdeni)*
- *Koku lapas (vai lapas)*
- *Lidojošus putnus (vai putnus)*
- *Cilvēka ķermeni*
- *Kā lietas kustas*
- *Kā lietas ir uzbūvētas*

Komentārs par datiem: Šis uzdevums ir īpašs ar to, ka pareizi atbildējušo zēnu īpatsvars Latvijā bijis lielāks nekā meiteņu, un tā ir netipiska situācija. Var uzskatīt, ka starptautiski vidēji šajā uzdevumā nav atšķirību starp dzimumiem.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēni var vai nu koncentrēties uz vienu, jebkuru teksta daļu, kurā aprakstīta da Vinci pieredze ar dabu, piemēram: “Kāds cits Leonardo da Vinci izgudrojums ir balstīts uz cilvēka ķermeņa un tā darbības pētījumiem...”, “Bērniņu viņš pavadīja ciešā saskarsmē ar dabu, iespējams, vērojot apkārtņē esošos dzīvniekus un kukaiņus”, vai “...kā viss iekārtots un notiek dabā. Viņš pētīja un zīmēja tekošus ūdeņus, koku lapas, lidojošus putnus un cilvēkus.” Lai iegūtu maksimālo punktu skaitu, skolēniem nepieciešams atbildēt arī

uz otru jautājumu – paskaidrot, kā tas palīdzēja viņa izgudrojumos. Atbildi nepieciešams sniegt atbilstoši atrastajam piemēram, kurā aprakstīts, ko da Vinči mācījās no dabas.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var izvēlēties, kuru lasītprasmes stratēģiju īstenot. Piemēram, skolotājs var lūgt skolēnus aplūkot lidmašīnas zīmējumu un lūgt viņus tekstā atrast, kas no minētajiem piemēriem varētu būt pamudinājis da Vinči uzzīmēt šo lidmašīnu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: orientēšanās uz tekstu.] Skolotājs var arī aicināt skolēnus sadalīties vairākās grupās, un katrai grupai caurskatīt atsevišķas rindkopas, izrakstot atslēgvārdus, kuri raksturo dabu. Kad skolēni ir izrakstījuši nepieciešamos atslēgvārdus, izmantojot domu karti vai citu līdzīgu grafisko organizatoru, skolēni var sasaistīt minētos atslēgvārdus ar iespējamajiem Leonardo da Vinči izgudrojumiem. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.]

9. Kurā gadā pirmo reizi tika izmantots izpletnis?

- (A) 1452
- (B) 1519
- (C) 1783
- (D) 1800

Pareizā atbilde: C.

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C*	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	2,3	4,7	91,9	0,5	0,1	91,3	92,4
Lietuva	3,4	5,1	90,8	0,7	0,0	91,4	90,1
Somija	1,9	2,7	85,9	8,4	0,6	89,6	82,7
Polija	3,2	5,8	89,7	0,7	0,4	93,3	86,3
Īrija	2,0	5,2	82,6	9,1	0,4	84,2	80,9
Starptautiski vidējais	5,0	5,8	81,4	6,0	0,8	83,2	79,6

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem tekstā nepieciešams atrast teikumu: "Šis izgudrojums tika izgatavots un izmēģināts tikai apmēram 300 gadus vēlāk, 1783. gadā, kad kāds francūzis kļuva par pirmo cilvēku, kurš nolaidies uz zemes ar izpletni," un izvēlēties atbilstošo gadskaitli.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājam nepieciešams skolēnus mudināt atgriezties pie jau izlasītā teksta un, velkot, piemēram, ar pirkstu pa teksta rindām, izrakstīt visus gadskaitļus, kurus skolēns tekstā var atrast. Atrastajiem gadskaitļiem nepieciešams pierakstīt pretī notikumu, piemēram, 1452. – Leonardo da Vinči dzimšanas gads utt. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.]

10. Šajā stāstā ir teikts, ka Leonardo da Vinči - bija cilvēks, kurš aizsteidzies priekšā savam laikam. Uzraksti **vienu** piemēru no tā, ko Leonardo da Vinči ir izdarījis. Paskaidro, kā tas pierāda, ka viņš bija aizsteidzies priekšā savam laikam!

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	36,7	33,8	24,2	4,8	22,6	25,9
Lietuva	36,1	28,0	25,9	10,0	27,7	23,9
Somija	23,7	42,7	22,8	10,3	28,2	18,2
Polija	21,9	32,8	37,3	7,7	40,8	33,9
Īrija	35,3	36,2	22,6	5,1	25,0	20,0
Starptautiski vidējais	37,5	30,2	20,5	10,6	21,3	19,7

Vērtēšanas vadlīnijas:

2 – Pilnīga izpratne

Atbildē demonstrēta pilnīga teksta centrālās idejas izpratne, aprakstot virsraksta saistību ar informāciju tekstā.

Pierādījums:

Atbildē ietverts pierādījums par jautājuma abu elementu izpratni: 1) identificēt vienu no Leonardo sasniegumiem vai idejām, kas uzskaitītas tabulas apakšā, un 2) paskaidrot, kā šis sasniegums parāda, ka viņš bija aizsteidzies priekšā savam laikam.

Paskaidrojumā skaidri jābūt parādītam, ka viņa idejas vai izgudrojumi nebija pielietoti viņa laikā.

Piemērs:

- *Viņš izdomāja veidu, kā cilvēki varētu lidot. Tas parāda, ka viņš bija aizsteidzies priekšā savam laikam, jo lidmašīnas netika izgudrotas vēl ilgu laiku pēc viņa nāves.*

1 – Daļēja izpratne

Atbildē demonstrēta daļēja teksta centrālās idejas izpratne, identificējot būtisko tekstā.

Pierādījums:

Atbildē identificēts viens no Leonardo sasniegumiem vai idejām, kas uzskaitīti tabulas apakšā. Taču netiek paskaidrots, kā minētais izgudrojums parāda, ka viņš bija aizsteidzies priekšā savam laikam.

Piemērs:

- *Viņš izdomāja, kā veidot robotu.*

Vai arī atbildē identificēts viens no Leonardo sasniegumiem vai idejām, kas uzskaitīti tabulas apakšā, un tas tiek paskaidrots neskaidri vai atkārtoti jautājumu.

Piemērs:

- *Viņš parādīja, kā lietot izpletņi. Tas parāda, ka viņš bija aizsteidzies priekšā savam laikam.*

0 – Nav izpratnes

Atbildē netiek demonstrēta teksta centrālās idejas izpratne.

Pierādījums:

Atbildē netiek identificēts neviens no Leonardo sasniegumiem vai idejām, kas uzskaitīti tabulas apakšā. Ietverta cita informācija no teksta.

Piemērs:

- *Viņš izmantoja metālu, lai veidotu skulptūras.*

Vai arī atbildē atkārtota vai pārfrāzēta ideja, ka Leonardo bija aizsteidzies priekšā savam laikam.

Piemērs:

- *Lietas, ko viņš darīja, parādīja, ka viņš bija aizsteidzies priekšā savam laikam.*
- **gleznas*

Leonardo sasniegumi vai idejas, kas bija aizsteigušās priekšā savam laikam:

- *“lidojošas mašīnas” dizains/plāns/konstrukcija [vai tikai mašīnas]*
- *zīmējums “cilvēks ar izpletņi”*
- *mehāniska cilvēka vai “robotu” dizains/plāns/konstrukcija*

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem vispirms ir jāsaprot izteiciena “aizsteidzies priekšā savam laikam” nozīme, kā arī jābūt spējīgiem izprast teksta centrālo domu. Atbildē skolēniem ir jāsniedz ne tikai piemērs, bet arī jāpaskaidro, kādā veidā konkrētais piemērs apstiprina izteicienu. Uz šo jautājumu nav iespējams tekstā atrast precīzu atbildi.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, pirmkārt, nepieciešams noskaidrot, vai viņiem ir saprotams teiciens “aizsteidzies priekšā savam laikam”. Ja šāds teiciens nav saprotams, skolotāja uzdevums ir pārrunāt ar skolēniem, kā ir iespējams aizsteigties priekšā savam laikam – kas šajā gadījumā ir domāts ar “savs laiks” (tas ir laikmets vai periods, kurā cilvēks ir dzīvs) un ko nozīmē “aizsteigties priekšā” (apdzīt, būt pirmajam). Var pārrunāt ar skolēniem, kas ir tās idejas, kuras viņi ir redzējuši video spēlēs vai filmās, vai lasījuši grāmatās, kuras mūsdienās vēl nav realizētas, piemēram, portāls ar iespēju teleportēties. Var pārrunāt ar skolēniem, ka tas ir kas līdzīgs, kā da Vinci laikā ļaudis uztvēra viņa ideju par lidmašīnu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: izpratnes

pārraudzība.] Kad skolotājs ir pārliecinājies, ka visiem skolēniem ir izpratne par teiciena nozīmi, var izmantot gan teksta apkopošanas stratēģijas, gan integrēt izmantotos/izgatavotos materiālus, kas palīdzēja skolēniem saprast atbildes uz iepriekšējiem teksta jautājumiem, lai veidotu skaidru saistību starp da Vinči ideju un to, ka tajā laikā šo ideju nebija iespējams realizēt. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: sasaistes izveidošana.]

11. Kurš no minētajiem būtu vislabākais šī raksta virsraksts?

- Ⓐ Leonardo da Vinči – pasauleslavens metālmākslinieks.
- Ⓑ Leonardo da Vinči – cilvēks, kurš dzīvoja Itālijā.
- Ⓒ Leonardo da Vinči – pasauleslavens gleznotājs.
- Ⓓ Leonardo da Vinči – cilvēks ar daudzām jaunām idejām.

Pareizā atbilde: D.

Izpratnes līmenis – 4. – satura, valodas un tekstuālo elementu izvērtēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C	D*	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	3,8	3,0	11,9	80,3	0,1	82,7	77,8
Lietuva	2,6	3,4	15,9	77,2	0,6	80,7	73,4
Somija	0,7	1,4	22,2	74,4	0,6	78,8	70,7
Polija	1,1	4,2	10,1	83,8	0,3	84,8	82,9
Īrija	1,0	1,1	13,4	83,3	0,3	86,7	79,8
Starptautiski vidējais	4,1	4,2	19,9	68,8	1,0	69,8	67,9

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu skolēniem ir jāspēj apkopot visu tekstā lasīto informāciju un izdarīt no šī apkopojuma secinājumu. Tā kā teksts bija par da Vinči kā par izgudrotāju, uzreiz atkrīt pilnīgi visas tās atbildes, kurām nav saistības ar izgudrojumiem.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, tad skolotājam nepieciešams kopīgi ar skolēniem veikt teksta galvenās domas ekstrakciju, piemēram, apkopojot katrā rindkopā minēto svarīgāko domu, kā arī izrakstot katras rindkopas svarīgākos atslēgvārdus, kas raksturo Leonardo da Vinči – kas viņš bija, kāds viņš bija vai, ko darīja. Pēc šādas teksta apkopošanas pārrunāt ar skolēniem, kuri atslēgvārdi tekstā minēti biežāk – tie, kuri norāda uz da Vinči dzīvesvietu vai nodarbošanos. Tā kā visvairāk atslēgvārdu raksturo da Vinči nodarbošanos, turklāt raksturo viņu pašu kā zinātkāru cilvēku, piemēram, “izgudrotājs”, “vēroja dzīvniekus”, “apguva tehnoloģijas”, “saprata, kā tās darbojas”, “iemācījās sajaukt krāsas”, “pētīja pasauli”, “lasīja visu, kas bija” utt., skolotājs var rosināt skolēnus izteikt domas, vai tikai gleznotāji, vai arī tikai metālmākslinieki ir zinātkāri cilvēki? Skolotājs var mudināt skolēnus rast saistību starp da Vinči zinātkāri un viņa daudzajām jaunajām idejām, kā arī norādīt uz iepriekš atbildēto jautājumu par Leonardo da Vinči kā cilvēku, kurš apsteidza savu laiku. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta būtības apkopošana.]

12. Ko autors domā par Leonardo da Vinči? Izmanto informāciju no teksta, lai atbildētu uz šo jautājumu!

Izpratnes līmenis – 4. – satura, valodas un tekstuālo elementu izvērtēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	12,6	67,0	11,7	7,8	13,7	9,6
Lietuva	14,7	66,1	10,7	8,1	12,4	9,0
Somija	15,8	48,9	20,0	14,5	19,7	20,3
Polija	11,5	70,5	11,5	6,0	11,8	11,2
Īrija	12,4	53,7	27,4	5,5	27,8	27,0
Starptautiski vidējais	22,1	46,4	17,4	11,7	19,2	15,7

Vērtēšanas vadlīnijas:

2 – Pilnīga izpratne

Atbildē demonstrēta pilnīga izpratne par autora pozitīvo skatījumu un dots novērojums, izmantojot teksta informāciju.

Pierādījums:

Atbildē ietverti abi jautājuma elementi: 1) autora pozitīvais **skatījums/domas** par Leonardo un 2) atsauce no teksta, kas **paskaidro** šīs pozitīvās domas. (Vai nu autora viedokļa apraksts vai tā paskaidrojums ir specifiska informācija no teksta, vai arī tas ir atbilstošs citāts.)

Piemēri:

- *Autors domā, ka Leonardo acīmredzot bija ļoti gudrs vīrs, ja viņš varēja izdomāt visus tos izgudrojumus.*
- *Autors domā, ka viņš ir izcils cilvēks, jo, lai aprakstītu viņu, autors izmantoja vārdus “apdāvināts gleznotājs, inženieris, arhitekts un tēlnieks”.*
- *Autors domā, ka viņš ir cilvēks, kurš aizsteidzās priekšā savam laikam, jo viņam bija daudz ideju izgudrojumiem. (Piezīme: Šajā atbildē, “cilvēks, kurš aizsteidzās priekšā savam laikam” tiek lietots, lai aprakstītu autora domas.)*
- *Autors domā, ka viņš ir ļoti gudrs un talantīgs cilvēks, jo autors viņu nosauc par cilvēku, kurš aizsteidzās priekšā savam laikam. (Piezīme: Šajā atbildē,*

<p>“cilvēks, kurš aizsteidzās priekšā savam laikam” tiek lietots, lai paskaidrotu autora domas.)</p>
<p>1 – Daļēja izpratne</p> <p>Atbildē demonstrēta daļēja izpratne par autora pozitīvo skatījumu.</p> <p><u>Pierādījums:</u></p> <p>Atbildē ietverts tikai autora pozitīvais skatījums/domas par Leonardo. Pozitīvais skatījums/domas var tikt izpausts tieši (piem., viņš bija labs cilvēks) vai kā specifiska informācija no teksta, vai arī kā atbilstošs citāts, kas pauž pozitīvo skatījumu.</p> <p><u>Piemēri:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Autors domā, ka Leonardo ir ļoti talantīgs un ļoti gudrs.</i> - <i>Autors saka, ka Leonardo bija ļoti labs izgudrotājs.</i> - <i>Autors domā, ka Leonardo tiešām bija cilvēks, kas aizsteidzās priekšā savam laikam.</i>
<p>0 – Nav izpratnes</p> <p>Atbildē netiek novērtēts autora pozitīvais skatījums/domas par Leonardo.</p> <p><u>Pierādījums:</u></p> <p>Atbildē nav ietverti abi jautājuma elementi: 1) autora pozitīvais skatījums/domas par Leonardo un 2) atsauce no teksta, kas paskaidro šīs pozitīvās domas.</p> <p>Atbildē netiek parādīta izpratne par nevienu no jautājuma elementiem: 1) autora pozitīvais skatījums/domas par Leonardo un 2) atsauce no teksta, kas paskaidro šīs pozitīvās domas.</p> <p><u>Piemēri:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Leonardo dzīvoja ilgu laiku atpakaļ.</i> - <i>Autors uzrakstīja ļoti labu stāstu.</i>

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šis Latvijas skolēniem bijis visgrūtākais. Maksimālo punktu skaitu ieguvušo skolēnu īpatsvars bijis mazāks nekā starptautiski vidēji. *PIRLS* pētījumā tas ir visai rets gadījums, jo, tā kā Latvijas skolēnu sasniegumi ir krietni virs starptautiskā vidējā, tad arī atsevišķos uzdevumos lielākoties tie ir augstāki par dalībvalstu vidējo.

Šis arī bijis uzdevums, ko visvairāk skolēnu ir izlaiduši/nav izpildījuši. Tam var būt divi iemesli – nogurums un nevēlēšanās atbildēt uz visai apjomīgu augstākā kognitīvā līmeņa uzdevumu pašās testa vai testa daļas beigās vai arī, iespējams, ka vājākie lasītāji līdz tam netika vai nepaspēja/nevarēja izdomāt atbildi. Latvijā tikai 0,9% skolēnu testēšanas sesijas (45 minūšu) laikā nebija paspējuši tikt līdz šim uzdevumam, tātad aptuveni 7% vai nu negribēja vai nevarēja izdomāt atbildi.

Lai panāktu lielāko iespējamo atbildējušo īpatsvaru visiem testa uzdevumiem, ir ļoti vēlams grūtākos un laikietilpīgākos nelikt kā pēdējos, jo skolēniem ir liels vilinājums padoties īsi pirms beigām.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāsaprot autora rakstības stils, autora emocijas un attieksme, kuras viņš pauž tekstā, rakstot par Leonardo da Vinči. Lai iegūtu maksimālo punktu skaitu, skolēniem ir jāspēj tekstā arī atrast pamatojumu, kurš, skolēna ieskatā, paskaidro autora viedokli. Tātad skolēniem ir

jāspēj pamanīt, ka jautājums prasa tādu atbildi, kura tiek veidota no divām daļām – autora viedoklis un viedokļa pamatojums, kurš ir pausts tekstā.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var lūgt skolēniem sadalīties vairākās grupās un katrai grupai no noteiktas teksta daļas izrakstīt, viņuprāt, tos vārdu savienojumus, kuri raksturo, kāds bija da Vinči, piemēram, “apdāvināts izgudrotājs”, “aizraujošu ideju pilns”, tāds, kas vēro apkārtni utt. Katram vārdu savienojumam piezīmēt, piemēram, emociju – priecīgu smaidiņu, ja šis raksturojums ir uzskatāms par pozitīvu, vai bēdīgu smaidiņu, ja uzskatāms par negatīvu. Apkopojot visus smaidiņus, visas grupas var secināt, ka autors paudis tikai pozitīvus raksturojumus, piemēram, tekstā nebija teikts, ka da Vinči ir slinks. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta struktūras atpazīšana.] Lai mudinātu skolēnus izprast jautājuma būtību un tādējādi palīdzētu viņiem sniegt atbildi, kura demonstrētu pilnīgu teksta izpratni, skolotājs var aicināt apkopot visas minētās īpašības, izdarot secinājumu par to, kāds ir cilvēks, kuru iespējams šādi raksturot, piemēram, gudrs, zinātkārs, centīgs, aizrautīgs utt. Pēc tam, kad skolēni ir vienojušies par vismaz vienu raksturojumu, skolotājs var lūgt viņus atgriezties pie teksta, lai atrastu tajā pamatojumu, piemēram: “Autors domā, ka da Vinči bija zinātkārs, jo viņš lasīja visu, kas bija atrodams, un pierakstīja to, ko bija iemācījies.” [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta kopsavilkuma veidošana.]

Zaļās jūras bruņurupucienes dzīves ceļojums

No raksta „Bruņurupuciene ceļo”
Autors Gerijs Millers

Ārā no smiltīm

Ir zvaigžņota augusta nakts. Kostarikas pludmalē vairāk nekā sešdesmit centimetru dziļumā smiltīs ir aprakta ligzda ar olām. Ligzdā ir vairāk nekā 100 zaļā jūras bruņurupuča olu, katra ola ir apmēram golfa bumbiņas lielumā.

Viena no mazajām bruņurupucītēm sāk kustēties un šķilties ārā no savas olas. Šķīloties mazulīte plēš olas čaumalu ar sava knābja aso malu. Joprojām esot zem smiltīm, mazā jūras bruņurupucīte nokļūst brīvībā. Drīz vien kustība ir sākusies visā ligzdā.

Mazā bruņurupucīte izmanto savas plezmas, lai rāptos arvien augstāk un augstāk. Lai tiktu ārā no smiltīm, var būt nepieciešama vairāk nekā viena diena.

Ūdenī

Kad izšķīlusies mazulīte ir izkļuvusi no smiltīm, viņa vilina mēnessgaisma, kas atspīd okeāna ūdenī. Laimīgā kārtā tuvumā nav ne ielas, ne mājas, no kurām atspīdētu gaismas. Šādas gaismas var samulsināt mazo bruņurupucīti. Gaismu dēļ viņa var aiziet nepareizā virzienā – projām no jūras.

Izšķīlušās mazās bruņurupucītes ceļojums līdz ūdenim ir sacensība par izdzīvošanu. Viņa nav lielāka par valriekstu. Krabji un putni, piemēram, gārņi, sakāpj dažus bruņurupučus, kas ir pludmalē. Šī bruņurupucīte nokļūst līdz ūdenim.

Putojoša banga atsviež mazo bruņurupucīti atpakaļ. Viņa cīnās, lai peldētu pret viļņiem, kas sitas pret krastu. Izšķīlusies bruņurupucīte turpina peldēt pirmo dienu un nakti, un viņa neapstājas divas dienas.

Ārā atklātā jūrā

Mazās bruņurupucītes ceļojums pa atklātu jūru bieži tiek saukts par „zaudētajiem gadiem”. Zinātnieki zina ļoti maz par šo posmu zaļās jūras bruņurupucītes dzīvē. Viņa var peldēt pa straumi līdz ar jūras zāļu kumšķiem.

Mazā bruņurupucīte var uzkost garneles, nelielas medūzas un gliemežus, kas peld kopā ar jūras zāļu kumšķiem un to tuvumā. Diemžēl jūrā ir arī plastmasa un atkritumi, kurus izmet cilvēki. To apēšana būtu bruņurupucītei nāvējoša.

Jūrā draud arī daudzas citas briesmas. Tādi ienaidnieki kā haizivis peld zem mazās bruņurupucītes, un lielie putni lido virs viņas. Par laimi, viņu nedaudz pasargā viņas bruņu krāsas. Apakšā tās ir gandrīz baltas, lai haizivis, kas peld zem viņas, nevarētu viņu saskatīt saules gaismā. Bruņu virspuse ir tumša, lai, skatoties no augšas, bruņurupucīte saplūstu ar tumšajiem ūdeņiem.

Pieaugšana un zaļās krāsas iegūšana

Pēc vairākiem gadiem viņa kļuvusi par pusaugu bruņurupuci. Viņa vairs nav tikko izšķīlies mazulis, bet viņa nav arī vēl pieaugusi. Viņas bruņas ir izaugušas apmēram pusdienu šķīvja lielumā. Tagad ir laiks atstāt atklāto jūru, lai dotos uz siltajiem piekrastes ūdeņiem Floridā, ASV.

Ar savām lielajām bruņām viņa ir lielākā drošībā nekā tad, kad bija tikko izšķīlusies. Lai arī viņa dažkārt iesūc kādu medūzu, pārsvarā viņa tagad ēd aļģes un jūraszāles.

Iet gadi, un viņa lēnām aug lielāka. Viņa dodas tālāk prom no krasta uz barošanās vietām, kur viņa kļūst par pieaugušu bruņurupucieni.

Naktī viņa atpūšas ūdenī zem akmeņiem un klintīm, aizturot elpu līdz pat piecām stundām. Katru dienu viņa atgriežas pie viena un tā paša

jūras zāles pleķīša, kuru sauc par bruņurupuču zāli. Bruņurupuciene savu zāles pleķīti nograuž pavisam īsu tāpat kā zāles pļāvējs. Jūras zāļu un aļģu ēšana iekrāso viņas taukus zaļā krāsā. Faktiski tieši šī iemesla dēļ zaļie jūras bruņurupuči ieguvuši savu nosaukumu!

Atpakaļ smiltīs

Kad bruņurupuciene ir apmēram 26 gadus veca, viņas bruņas ir vairāk nekā 90 centimetrus garas, un viņa sver aptuveni 130 kilogramus. Tagad viņa dodas jaunā piedzīvojumā. Viņa uzsāk savu garo ceļu atpakaļ uz pludmali, kur pati piedzima. Viņa dēs olas.

Jūras bruņurupucienei var būt jāceļo vairāk nekā 1000 kilometri, bet viņa ir ļabi sagatavojusies ceļojumam. Viņas plezmas ir kā spārni. Viņa slīd pa ūdeni.

Zinātnieki joprojām pēta, kā jūras bruņurupuciene var atrast ceļu okeānā. Viņi domā, ka bruņurupuči spēj sajust zemes magnētiskā lauka izmaiņas. Tas var palīdzēt bruņurupučiem veidot prātā tādu kā karti. Viņu atmiņas par ķīmiskām vielām vai smaržām ūdenī arī var palīdzēt atrast ceļu.

Kad viņa ierodas vietā, kur dzimusi, viņa atrod bruņurupuču tēviņu. Dažas nedēļas vēlāk viņa sagaida, līdz kļūst tumšs, un tad dodas uz pludmali.

Nākamā paaudze

Kad bruņurupuciene nav ūdenī, viņa ļoti piepūlas, lai pārvietotos pa zemi. Viņa rāpo uz vietu, kur paisums neaizskalos prom viņas olas. Izmantojot savas priekšējās pleznas, viņa izrok platu bedri. Tā būs viņas ligzda. Ar savām pakaļējām pleznām viņa izdobj mazāku padziļinājumu bedres iekšpusē.

Pēc divu stundu smaga darba viņa ir gatava izdēt vairāk nekā 100 baltas olas ar ādai līdzīgu čaumalu mazākajā, dziļākajā padziļinājumā. Viņa sablīvē tām virsū smiltis. Pēc tam viņa apber visu ligzdu ar smiltīm.

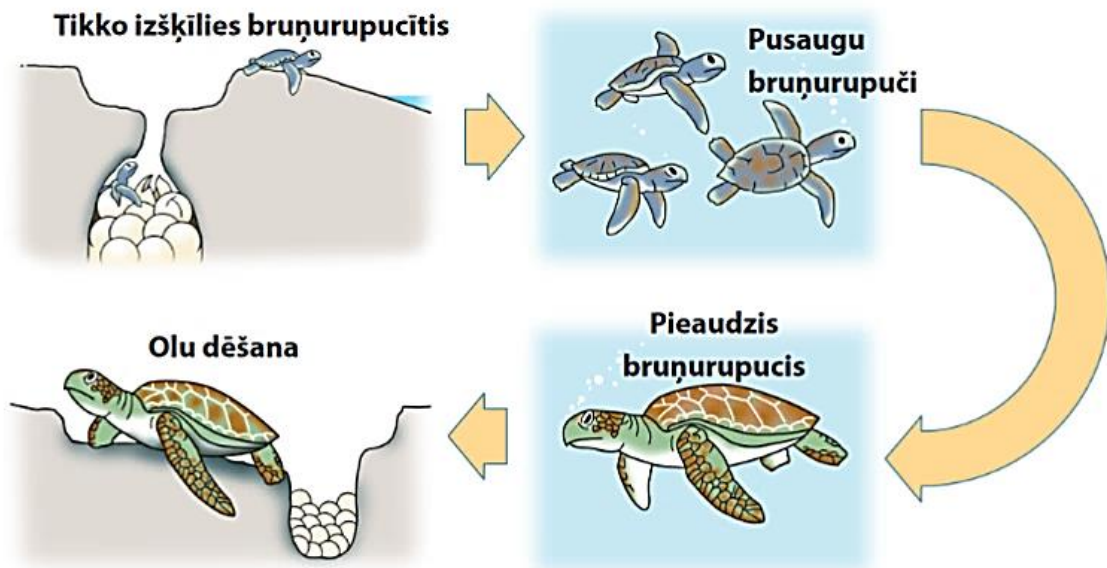
Nākamo divu mēnešu laikā viņa izrok vēl trīs ligzdas, kurās iedēj olas. Pēc diviem mēnešiem no olām izšķiļas bruņurupuču mazuļi un sāk paši savu ceļojumu.

Bruņurupucienes dzīve turpinās

Kad izdētas visas olas, pieaugusī bruņurupuciene vēlreiz dodas uz barošanās vietām prom no Floridas krastiem. Ik pēc dažiem gadiem viņa un citas pieaugušas bruņurupucienes atgriežas šajā pludmalē, lai dētu vēl olas.

Katrs zaļais jūras bruņurupucis šādi rīkojas visu savu dzīvi, kas ilgst apmēram 80 gadus. Pa šo laiku piedzimst un atklātajā jūrā dodas tūkstošiem mazo zaļo jūras bruņurupucīšu.

Ceļojums uz jūru un atpakaļ

Jautājumi Zaļās jūras bruņurupucienes dzīves ceļojums

1. Par ko stāsta pirmā teksta sadaļa „Ārā no smiltīm”?

- (A) kā izskatās dažādi jūras bruņurupuči
- (B) kā jūras bruņurupuči iemācās peldēt
- (C) kas garšo jūras bruņurupučiem
- (D) kā šķīļas jūras bruņurupuču olas

Pareizā atbilde: D.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C	D*	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	4,1	2,3	0,6	92,6	0,5	92,2	93,0
Lietuva	6,8	1,9	1,0	90,0	0,3	92,4	87,6
Somija	2,4	3,5	1,5	92,0	0,6	92,5	91,5
Polija	4,4	2,5	0,5	92,4	0,2	93,6	90,9
Īrija	3,2	3,0	0,5	92,2	1,1	91,5	93,0
Starptautiski vidējais	6,7	5,8	2,3	84,4	0,8	86,4	82,4

Komentārs par datiem: Gan Latvijā, gan starptautiski no visiem uzdevumiem par šo tekstu šis skolēniem ir bijis visvieglākais. Klasiski pareizi sastādītā testā tā arī būtu jābūt, ka pirmie jautājumi ir vieglāk atbildami.

Šajā uzdevumā arī redzams, ka nepareizā atbilde C skolēniem ne Latvijā, ne starptautiski nav šķitusi ticama alternatīva. Šo nepareizo atbildi skolēni izvēlējušies vidēji divas reizes retāk nekā pārējās divas nepareizās atbildes. Atšķirībā no citām atbildēm, šo ar konkrētās teksta daļas saturu sasaistīt ir gandrīz neiespējami, ja ticis izlasīts kaut vai tikai virsraksts.

Tā kā šis uzdevums ir pirmais un viegls, tam ir arī vismazākais neatbildējušo skolēnu īpatsvars no visiem šī teksta uzdevumiem gan Latvijā, gan starptautiski. Latvijā tikai aptuveni 7% 4. klases skolēnu ir kļūdījušies, atbildot uz šo jautājumu; daudz mazāku īpatsvaru ir gandrīz neiespējami sasniegt.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem nepieciešams sameklēt teksta daļu ar virsrakstu “Ārā no smiltīm” un tajā atrast šos divus secīgos teikumus: “Viena no mazajām bruņurupucītēm sāk kustēties un šķīļties ārā no savas olas. Šķīļoties mazulīte plēš olas čaumalu ar sava knābja aso malu.” Pirmajā teikumā ir pateikts, kas notiek – bruņurupucīte cenšas izšķīļties, savukārt otrajā teikumā ir raksturots, kā tas notiek – plēšot čaumalu.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs ar jautājumu palīdzību var lūgt skolēniem apkopot katras teksta rindkopas galveno domu, piemēram, par ko stāstīts pirmajā rindkopā – par ligzdu, par ko stāstīts otrajā rindkopā – par šķilšanos zem smiltīm, par ko stāstīts trešajā rindkopā – par izkļūšanu no ligzdas. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta kopsavilkuma veidošana.] Pēc tam, izmantojot grafisko organizatoru, piemēram, laika līniju, skolēni var uz tās secīgi atlikt katras rindkopas apkopojumu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.] Kad skolēni atlikuši notikumus uz laika līnijas, skolotājs palīdz viņiem izveidot sasaisti starp dažādajiem notikumiem tajā, tādējādi palīdzot gūt izpratni par teksta vēstījumu – tajā ir stāstīts par to, kā šķiļas jūras bruņurupuču olas. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: sasaistes izveidošana.]

2. „Viena no mazajām bruņurupucītēm sāk kustēties un šķilties ārā no savas olas.”

Uzraksti pirmās divas lietas, ko mazā bruņurupucīte dara uzreiz pēc tam.

1.

2.

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	10,7	36,1	51,9	1,4	51,6	52,3
Lietuva	13,3	23,3	60,0	3,4	61,5	58,5
Somija	5,0	24,6	68,8	1,7	69,5	68,1
Polija	19,4	31,2	47,4	1,9	58,3	34,5
Īrija	10,8	21,2	65,5	2,5	65,5	65,5
Starptautiski vidējais	15,6	29,4	51,0	4,1	53,8	48,2

Vērtēšanas vadlīnijas:

2 – Pilnīga izpratne

Atbildē minētas divas no dotajām lietām: saplēš olas čaumalu, izklūst no olas, izrokas/izrāpjas ārā no bedres/ligzdas vai dodas uz ūdens pusi.

Piemēri:

- Saplēš čaumalu
 - *Viņa atver olu.*
 - *Saplēš čaumalu.*
- Izklūst no olas
 - *Viņa izlaužas ārā no olas.*
 - *Izlaužas brīvībā/laukā no olas čaumas.*
- Izrokas ārā
 - *Viņa rāpjas augstāk un augstāk.*
 - *Viņa izmanto savas plezmas, lai tiktu ārā.*
 - *Rokas cauri smiltīm.*
 - *Viņa izrokas no ligzdas.*
- Dodas uz ūdens pusi
 - *Viņa dodas uz jūru.*

1 – Daļēja izpratne

Atbildē dots viens no iepriekš minētajiem punktiem.

0 – Nav izpratnes

Atbildē nav dots neviens no iepriekš minētajiem punktiem vai atbilde ir neskaidra, nav saistīta ar tekstu vai atkārto vārdus no jautājuma.

Piemēri:

- *Plēš.*
- *Rāpjas.*
- *Rok.*
- *Viņa peld.*
- *Viņa izveido bedri.*
- *Viņa ir dzīva un kustās.*
- *Pusaudzis.*
- *Pieaudzis.*

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem tekstā nepieciešams atrast jebkurus divus no šiem vārdu savienojumiem:

- “plēš olas čaumalu”,
- “izmanto savas pleznas, lai rāptos”,
- “rāptos arvien augstāk”,
- “nokļūst līdz ūdenim”.

Vai arī skolēni var no teksta secināt un formulēt divus notikumus, piemēram, “saplēš olu/čaumalu” un “izkļūst no ligzdas” vai “izrāpjas no smiltīm” un “dodas/aizrāpo uz jūru”, un izrakstīt divus vārdu savienojumus ar darbības vārdu, ievērojot notikumu secību.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var lūgt skolēnus uzmanīgi pievērsties tekstā minētajai notikumu secībai, uzdodot uzdevumu aprakstīto tekstu pārveidot šādā struktūrā: “vispirms...” un “pēc tam...”, piemēram, “vispirms bruņurupucīte sāk kustēties” un “pēc tam šķilties ārā no savas olas”, vai “vispirms mazulīte plēš olas čaumalu” un “pēc tam nokļūst brīvībā” utt. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta struktūras atpazīšana.] Nepieciešams uzsvērt, ka atbildē tiek sagaidīts vārdu savienojums vai teikums, jo, ja nosaukta tikai darbība, nav iespējams pārliecināties par skolēna teksta izpratni.

3. Kas palīdz mazajai bruņurupucītei atrast pareizo ceļu, kad viņa izkļuvusi no smiltīm?

Kas var samulsināt mazo bruņurupucīti?

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	33,9	28,3	36,4	1,2	36,5	36,1
Lietuva	27,9	21,9	47,6	2,6	52,3	42,8
Somija	16,0	25,2	56,6	2,1	61,2	52,3
Polija	17,6	23,3	55,8	3,3	61,6	48,8
Īrija	22,8	26,0	49,0	2,2	47,6	50,4
Starptautiski vidējais	31,3	23,6	40,8	4,2	42,8	38,7

Vērtēšanas vadlīnijas:

2 – Pilnīga izpratne

Atbildē parādīta izpratne par abām jautājuma daļām.

- Palīdz: mazo bruņurupucīti vilina (mēness) gaisma, kas atspīd okeāna ūdenī/vilina prom no tumsas.

Piemēri:

- *Mēnessgaisma.*
- *Gaisma no mēness.*
- *Atspīdums ūdenī.*
- *Spīguļojoša jūra.*
- *Mēnessgaisma, kas atspīd okeānā.*

- Samulsina: mazo bruņurupucīti samulsina salas mākslīgais apgaismojums.

Piemēri:

- *Ielas apgaismojums.*
- *Gaisma, kas nāk no mājām.*
- *Gaisma no cilvēkiem/cilvēku radītā gaisma.*
- *Mašīnu gaismas.*

1 – Daļēja izpratne

Atbildē parādīta izpratne par vienu no jautājuma daļām.

0 – Nav izpratnes

Atbildē netiek parādīta izpratne par nevienu no jautājuma daļām. Atbilde ir neskaidra, nav saistīta ar tekstu vai atkārtos vārdus no jautājuma.

Piemēri:

- *Saules gaisma.*
- *Gaisma.* (Nav skaidrs vai tā ir mēnessgaisma vai ielu apgaismojums.)
- *Mēness.* (Netiek norādīts uz gaismu.)
- *Viļņi.*
- *Ūdens.*
- *Ūdens ieraudzīšana.*
- *Atspīdums mēnesī.*

Komentārs par datiem: Šajā uzdevumā Latvijas skolēniem ir salīdzinoši mazāks īpatsvars pilnīgi pareizu atbilžu nekā varētu sagaidīt atbilstoši viņu lasītprasmes līmenim. Tātad šis uzdevums ir izrādījies grūtāks nekā prognozēts.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem nepieciešams saprast, ko nozīmē vārds "vilina", jo atšķirībā no vārda "samulsina", kurš ir ietverts gan jautājumā, gan tekstā, vārds "vilina" jautājumā ir aizvietots ar vārdu savienojumu "palīdz atrast". Skolēniem ir jāsaprot, ka bruņurupucītes uzmanību piesaista gaisma un ka mēnessgaisma to aizved pareizā virzienā, savukārt cita veida apgaismojums to aizved nepareizā virzienā – projām no jūras, tātad – samulsina.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var rosināt skolēnus domāt par šo divu teikumu nozīmi: "...viņu vilina mēnessgaisma..." un "Laimīgā kārtā tuvumā nav ne ielas, ne mājas, no kurām atspīdētu gaismas." Skolotājs var skolēniem jautāt, piemēram, kas ir kopīgs mēnessgaismai un ielu un māju apgaismojumam – kopīgs ir tas, ka tie dod gaismu. Kas bruņurupucīti piesaista? – Visa veida gaisma. Kas tekstā ir teikts, kādā virzienā bruņurupucīti aizved ielu un māju apgaismojums? – Nepareizā. Tātad ko dara mēnessgaisma? – Palīdz atrast pareizo virzienu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana.]

4. Kāpēc mazās bruņurupucītes ceļojums līdz ūdenim ir „sacensība par izdzīvošanu”?

Izmanto tekstu, lai paskaidrotu savu atbildi.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	37,2	59,8	2,8	59,3	60,1
Lietuva	37,0	54,5	8,5	56,9	52,1
Somija	20,8	73,4	5,8	72,5	74,3
Polija	26,5	68,0	5,5	74,1	60,7
Īrija	30,8	65,5	3,6	63,4	67,7
Starptautiski vidējais	38,3	52,8	8,6	53,0	52,6

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē norādīts, ka mazajai bruņurupucītei jāizvairās no plēsējiem.

Piemēri:

- *Krabji, putni un gārņi to sakamps.*
- *Krabji un putni to nogalinās.*
- *Viņu visdrīzāk apēdīs.*
- *Jo putni var sagrābt un apēst viņu.*
- *Kaijas un krabji viņu sakamps.*
- *Tā ir sacensība par izdzīvošanu, jo jūras putni ēd jūras bruņurupučus.*
- *Plēsēju/ienaidnieku dēļ.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē norādīts, ka mazajai bruņurupucītei jāpārvietojas ātri, bet netiek paskaidrots, kāpēc, pieminēts, ka haizivis to var apēst, atbilde ir neskaidra, nav saistīta ar tekstu, vai atkārtoti vārdus no jautājuma.

Piemēri:

- *Viņai jāskrien ļoti ātri.*
- *Bruņurupucīšiem jāpacenšas, ja viņi vēlas izdzīvot. (Atkārtots uzdevuma teksts.)*
- *Viņa nav lielāka par valriekstu.*
- *Haizivis viņu apēdīs.*
- *Haizivis un citas zivis var apēst viņu.*

Komentārs par datiem: Šis ir viens no retajiem uzdevumiem, kurā Latvijas skolēniem nav sasniegumu atšķirības starp dzimumiem. Salīdzinot dalībvalstis, situācija ir mainīga, bet arī starptautiskajā vidējā rādītājā atšķirības starp zēniem un meitenēm šajā uzdevumā netiek konstatētas.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāsaprot jautājumā ietvertais vārdu savienojums “sacensība par izdzīvošanu”. Skolēniem jāsaprot, ka bruņurupuči sacenšas par izdzīvošanu nevis savā starpā (kurš pirmais no visiem nokļūs ūdenī), bet ar citiem dzīvniekiem, kuri ir starp viņu izšķilšanās vietu un ūdeni (kurš pirmais – bruņurupucis līdz ūdenim vai krabis/putns līdz bruņurupucim). Skolēnam jāprot tekstā atrast teikums: “Krabji un putni, piemēram, gārņi, sakampj dažus bruņurupučus, kas ir pludmalē.” No šī teikuma skolēns drīkst izrakstīt precīzu atbildi vai arī to pārfrāzēt, piemēram: “Krabji un putni, piemēram, gārņi, var sakampt/noķert/apēst viņu.”

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotāja pirmais uzdevums ir noskaidrot, vai skolēns saprot teikuma uzbūvi, vai ir skaidrs, kas ar ko stāstā sacenšas. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība.] Tad, kad skolēni ir sapratuši stāstā iesaistītos personāžus – kas ar ko sacenšas, skolotājs var aicināt skolēnus atrast teikumu, kurā ir minēti iespējamie sacensību dalībnieki, un lūgt izveidot jaunu teikumu, kas sākas ar vārdiem: “Tā ir sacensība par dzīvību, jo..., piemēram, krabji un gārņi ēd bruņurupučus.” [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta struktūras atpazīšana.]

5. Kas ir pirmā lieta, ko dara izšķīlusies bruņurupucīte, kad viņa visbeidzot nokļūst pāri viļņiem, kas sitas pret krastu?

- (A) meklē citus tikko izšķīlušos bruņurupucīšus
- (B) turpina peldēt tālu atklātā jūrā
- (C) atpūšas jūraszālēs
- (D) meklē barību, ko ēst

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	3,4	66,7	3,5	25,2	1,0	72,7	60,1
Lietuva	6,5	62,5	7,9	22,0	1,1	67,1	57,9
Somija	2,8	59,4	12,3	24,6	0,9	59,4	59,4
Polija	6,8	57,1	9,1	26,3	0,7	58,2	55,8
Īrija	4,0	57,1	11,9	25,8	0,8	57,5	56,7
Starptautiski vidējais	6,3	56,6	10,4	24,5	1,7	58,3	54,9

Komentārs par datiem: Interesanti, ka šis Latvijas skolēniem izrādījies “meiteņu uzdevums”. Kā redzams, pareizi atbildējušo meiteņu Latvijā bijis par 12,6% vairāk nekā zēnu. Starptautiski starpība ir mazāka, un ir valstis, kurām šajā uzdevumā tādas nav vispār.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir uzmanīgi jāizlasa šis teikums līdz galam: “Izšķīlusies bruņurupucīte turpina peldēt pirmo dienu un nakti, un viņa neapstājas divas dienas.” Pareizā atbilde ir atrodama atslēgvārdos “turpina peldēt”. Starp pareizajiem atbilžu variantiem, atšķirībā no teksta, nav minēts precīzs laiks, cik ilgi bruņurupuči peld, bet ir norādīts, ka peld “tālu atklātā jūrā”. Lai atbildētu pilnībā pareizi, skolēnam ir jāspēj iztēloties bruņurupuča peldēšanas virziens šo divu dienu laikā, ka tas ir iekšā jūrā un nevis gar jūras malu – krastā.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var aicināt skolēnus atrast tekstā vārdu savienojumu no jautājuma: “...viļņiem, kas sitas pret krastu”, un pārfrāzēt šo teikuma daļu kontekstā ar nākamo teikumu: “Kad bruņurupucīte ir tikusi pāri viļņiem, kas sitas pret krastu, tad viņa (ko dara?) turpina peldēt.” Skolotājs var pārrunāt ar skolēniem, kā viņiem šķiet, kādā virzienā bruņurupucīte turpina peldēt. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta struktūras atpazīšana.] Pēc tam, kad skolēni ir izveidojuši cēloņu un seku teikumu, skolotājs var turpināt diskusiju, uzdodot jautājumus, piemēram, vai šajā tekstā ir teikts, ka bruņurupuči meklē viens otru, vai arī, ka tie ēd vai atpūšas? Tā kā šādu apgalvojumu nav, tad pareizā atbilde ir D. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana.]

6. Kāds ir viens no veidiem, kā cilvēks ir padarījis jūru bīstamāku bruņurupučiem, ņemot vērā to, kas teikts tekstā?

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	15,7	80,3	3,8	83,5	76,9
Lietuva	17,3	77,0	5,6	79,9	73,9
Somija	6,6	89,7	3,8	91,1	88,3
Polija	23,9	70,7	5,4	74,3	66,4
Īrija	11,8	85,0	2,7	85,0	85,1
Starptautiski vidējais	19,7	72,1	7,6	74,6	69,6

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē dots viens no šiem:

- Plastmasa;
- Atkritumi/gruži/netīrumi;
- Piesārņojums;
- Gaisma/ielas apgaismojums/mašīnu gaismas.

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē minētas citas bīstamas lietas, kas nav dotas tekstā. Atbilde ir neskaidra, nav saistīta ar tekstu, vai atkārtoti vārdus no jautājuma.

Piemēri:

- *Cilvēki tos samīn.*
- *Medīšana.*
- *Zvejošana ar tīkliem.*
- *Haizivis.*
- *Inde.*
- *Nafta.*
- *Ķīmiskas vielas.*

Komentārs par datiem: No visiem brīvo atbilžu uzdevumiem par šo tekstu šis ir bijis visvieglākais gan Latvijas skolēniem, gan starptautiski. Iemesli varētu būt tādi, ka ir iespējamas vairākas pareizās atbildes, kas tekstā viegli atrodamas, un atbildē nav prasīts izvērst skaidrojums vai pierādījums.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāprot atrast tekstā teikums, kurā ir runāts par cilvēku ietekmi uz vidi, piemēram: "Diemžēl jūrā ir arī

plastmasa un atkritumi, kurus izmet cilvēki. To apēšana būtu bruņurupučītei nāvējoša.” Par pareizu atbildi šajā gadījumā tiek uzskatīts arī secinājums, kas izriet no teikuma teksta sākumā: “Laimīgā kārtā tuvumā nav ne ielas, ne mājas, no kurām atspīdētu gaismas. Šādas gaismas var samulsināt mazo bruņurupučīti.” Kad skolēns ir atradis atbilstošo teikumu, viņam ir jāizvēlas viens no tajos minētajiem veidiem, kā cilvēks ir padarījis jūru bīstamāku, piemēram, rakstot “ar plastmasu” vai “ar atkritumiem”, vai “ielas apgaismojumu”. Par pareizu tiek uzskatīta arī atbilde, kurā skolēns spējis vispārināt visas tekstā minētās ietekmēs un rakstījis “piesārņojums”.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var pārrunāt piesārņojuma jautājumu, iespējams, skolēni jau ir dzirdējuši par cilvēka darbības ietekmi uz vidi, iespējams, ir dzirdējuši par plastmasu. Skolotājs var aicināt skolēnus pārrunāt, kāpēc plastmasas apēšana bruņurupučiem ir tik bīstama, ka tie var pat nomirt, iespējams, kāds skolēns ir guvis pieredzi, kas notiek ar viņa zivtiņām akvārijā vai kāmīti būrī, ja tas apē kaut ko, kas nav paredzēts ēšanai. Šo sarunu rezultātā skolēni var nonākt pie secinājuma, ka vides piesārņošana, piemēram, plastmasas maisiņu nomešana zemē vai atstāšana pludmalē, ir viens no veidiem, kā cilvēks ir padarījis jūru bīstamāku bruņurupučiem. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: sasaistes izveidošana.]

7. Maza bruņurupuča bruņu krāsa pasargā to no ienaidniekiem.

Raksturo, kādā veidā tas tiek pasargāts no putniem.

Raksturo, kādā veidā tas tiek pasargāts no haizivīm.

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	42,0	26,0	30,0	1,8	35,7	23,9
Lietuva	34,4	25,0	36,0	4,3	42,7	29,2
Somija	33,0	20,6	40,8	5,6	45,5	36,3
Polija	41,8	16,8	37,0	4,3	45,6	26,9
Īrija	47,8	23,9	26,1	1,9	28,5	23,6
Starptautiski vidējais	48,7	19,1	24,8	6,4	27,7	21,9

Vērtēšanas vadlīnijas:

2 – Pilnīga izpratne

Atbildē dota pareiza informācija par to, kā bruņu krāsa bruņurupučus pasargā gan no putniem, gan no haizivīm.

- Pasargāts no putniem: Atbildē identificēts, ka tās no virspuses ir tumšas, tāpēc bruņurupucis saplūst ar tumšajiem ūdeņiem.

Piemēri:

- *Tumšā krāsa bruņu virspusē saplūst ar tumšajiem ūdeņiem, kad skatās no augšas.*
- *Augšējā daļa ir tumša, tāpēc bruņurupucis saplūst ar tumšajiem ūdeņiem.*
- *Tas ir tādā pašā krāsā kā ūdens.*
- *Tas saplūst ar jūru, jo tā bruņas ir melnas.*
- *Bruņas nomaskē viņus.*
- *Tas saplūst ar jūru.*
- *Viņas bruņas ir tumšas, tāpēc viņa saplūst ar fonu.*
- *Tā bruņas saplūst ar fonu.*

- Pasargāts no haizivīm: Atbildē identificēts, ka apakšā bruņas ir gaišas, tāpēc bruņurupucis nav pamanāms saules gaismā.

Piemēri:

- *Apakša ir balta, lai haizivis nevarētu viņus saskatīt saules gaismā.*

<ul style="list-style-type: none"> - <i>Bruņu apakša ir balta, tāpēc haizivs, kas ir zem bruņurupuča, domā, ka tas ir saules gaismā.</i> - <i>Tas ir tādā pašā krāsā kā saules gaisma.</i> - <i>Bruņas saplūst ar ūdeni.</i> - <i>Tas nomaskē sevi.</i>
<p>1 – Daļēja izpratne</p>
<p>Atbildē dota pareiza informācija par to, kā bruņu krāsa bruņurupučus pasargā vai nu no putniem, vai no haizivīm.</p>
<p>0 – Nav izpratnes</p>
<p>Netiek pilnīgi atpazīts, kā bruņu krāsa paslēpj bruņurupuci. Atbilde sniedz daļēju izskaidrojumu, ir neskaidra, nav saistīta ar tekstu vai atkārtos vārdus no jautājuma.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pasargāts no putniem <p><u>Piemēri:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Tas ir pasargāts no putniem savu tumšo bruņu dēļ.</i> - <i>Tas ir pasargāts no putniem savu bruņu dēļ.</i> - <i>Tas var sevi nomaskēt zālē.</i> - <i>Bruņu virsējā daļa ir zaļa, tāpēc tā saplūst ar zāles un akmeņu krāsu.</i> <ul style="list-style-type: none"> • Pasargāts no haizivīm <p><u>Piemēri:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Viņu bruņu apakša ir balta.</i> - <i>Tas ir pasargāts no haizivīm cieto bruņu dēļ.</i> - <i>Tas saplūst ar smiltīm.</i>

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāprot interpretēt rindkopā: “Jūrā draud arī daudzas citas briesmas. Tādi ienaidnieki kā haizivis ...,” izlasītais. Skolēniem ir jāprot atbildē integrēt vispārējās zināšanas, ka haizivis peld dziļāk ūdenī nekā bruņurupuči, tātad haizivis uz bruņurupučiem skatās no apakšas uz augšu, savukārt putni lido virs bruņurupučiem, tātad viņi skatās uz bruņurupučiem no augšas (uz apakšu). Ja lasot tekstu, skolēnam nav izveidojies šāds vizuāls priekšstats, piemēram, skatoties attēlus, skolēns iedomājas, ka bruņurupuči rāpo pa jūras gultni, tad arī pareizo atbildi no minētas rindkopas ir sarežģīti izgūt.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var aicināt uzzīmēt, kā viņi iztēlojas, kur atrodas bruņurupucis, kur haizivis un kur – putni. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.] Pēc skolēnu zīmējumiem skolotājs var pārrunāt ar viņiem, kā stāsta autors ir raksturojis bruņurupuču bruņas, kurā vietā tās ir gaišas un kurā – tumšas. Uzdodot jautājumus, skolotājs var mudināt skolēnus rast saikni starp sauli, gaišajām bruņām un to, kāpēc tās aizsargā no haizivīm, kā arī tumšajiem ūdeņiem un tumšo bruņu krāsu – kā tā pasargā no putniem. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: sasaistes izveidošana.]

8. Kad jūras bruņurupucis aiztur elpu līdz 5 stundām?

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	26,3	67,6	5,9	71,7	63,1
Lietuva	23,6	64,2	12,0	73,4	54,9
Somija	16,0	76,1	7,6	78,7	73,7
Polija	34,1	56,8	9,0	62,3	50,3
Īrija	27,8	67,5	4,4	69,7	65,2
Starptautiski vidējais	34,4	53,1	11,1	57,0	49,2

Vērtēšanas vadlīnijas – skolēnu īpatsvars procentos:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē norādīts uz gulēšanu, atpūšanos, vai nakts laiku.

Piemēri:

- *Lai gulētu.*
- *Atpūšoties.*
- *Naktī/nakts laikā.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē minēta kāda cita darbība, kas nav minēta augstāk. Atbilde ir neskaidra, nav saistīta ar tekstu, vai atkārtoti vārdus no jautājuma.

Piemēri:

- *Lai dotos zem ūdens.*
- *Kad viņš ir pusaugu/pieaudzis bruņurupucis.*
- *Lai dabūtu barību.*
- *Zem akmeņiem un klintīm.*
- *Uz sauszemes.*
- *Briesmās.*

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāprot pareizi atrast tekstā teikumu: “Naktī viņa atpūšas ūdenī zem akmeņiem un klintīm, aizturot elpu līdz pat piecām stundām.” No teikuma pietiek izrakstīt tikai pirmo vārdu – “naktī”, vai arī veidot vārdu salikumu: “Kamēr atpūšas.” Par pareizu atbildi tiek uzskatīta arī skolēna spēja demonstrēt dziļāku tekstpratību un minēto darbību nosaukt par gulēšanu.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājam nepieciešams kopīgi ar skolēniem atrast teikumu, kurā minēts par jautājumā prasītajām piecām stundām. Izmantojot latviešu valodā apgūtās prasmes teikuma konstrukcijas analīzē, skolotājs var

vēlreiz skolēniem uzdot jautājumu: "Kurš vārds šajā teikumā atbild uz jautājumu "kad?"."
[Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: izpratnes pārraudzība.]

9. Ko šis teksts tev stāsta par pieauguša zaļā jūras bruņurupuča barošanās paradumiem?
- (A) Tas meklē barību zem akmeņiem un klintīm.
 - (B) Tas nopeld lielu attālumu, lai atrastu pārtiku.
 - (C) Tas katru dienu dodas uz vienu un to pašu vietu, lai paēstu.
 - (D) Tas izmanto smaržas ūdenī, lai atrastu pārtiku.

Pareizā atbilde: C.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C*	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	12,6	16,7	57,6	11,2	1,7	60,4	54,5
Lietuva	11,0	11,6	60,8	13,6	2,5	64,1	57,3
Somija	9,2	15,2	59,0	13,5	2,8	61,3	56,9
Polija	17,7	16,3	43,9	20,1	1,8	47,9	39,2
Īrija	9,5	12,2	64,7	10,9	2,1	65,3	64,0
Starptautiski vidējais	15,2	17,3	47,4	14,9	3,2	48,6	46,2

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāprot tekstā atrast teikums: “Katru dienu viņa atgriežas pie viena un tā paša jūras zāles pleķīša, kuru sauc par bruņurupuču zāli,” un no šī teikuma atrast atslēgvārdus “katru dienu atgriežas pie ... pleķīša”. Skolēnam ir arī jāsaprot vārda “pleķītis” nozīme kā vieta.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var pārrunāt ar skolēniem vārda “pleķītis” nozīmi, var meklēt un atrast šim vārdam sinonīmus. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība.] Kad skolotājs ir pārliecinājies, ka skolēni saprot šī vārda nozīmi, skolotājs var palīdzēt skolēniem atrast teikumu, kurā redzama atbilde uz jautājumu, un kopīgi ar skolēniem pārrunāt, kāpēc citi dotie atbilžu varianti šajā gadījumā nav uzskatāmi par pareiziem.

10. Kāpēc jūras bruņurupuča tauki kļūst zaļi?

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	20,5	72,5	6,6	74,5	70,4
Lietuva	18,7	71,0	9,9	76,9	65,0
Somija	19,3	72,5	7,9	73,5	71,6
Polija	25,2	62,4	12,2	67,2	56,6
Īrija	16,4	78,9	3,5	80,2	77,6
Starptautiski vidējais	26,1	61,1	10,5	64,2	58,0

Vērtēšanas vadlīnijas – skolēnu īpatsvars procentos:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē norādīts, ka tas ēd zaļu barību.

Piemēri:

- *Jūraszāles.*
- *Aļģu un jūras zāļu ēšana padara to zaļu.*
- *Tas ēd jūraszāles.*
- *Tas ēd zaļu barību.*
- *Zāli.*
- *Tas ēd augus.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē netiek dots iemesls vai tā ir nepareiza. Atbilde ir neskaidra, nav saistīta ar tekstu vai atkārto vārdus no jautājuma.

Piemēri:

- *Tam ir zaļi tauki.*
- *Tā viņi iegūst savu nosaukumu.*
- *Kļūst zaļš no tā, ko viņš ēd.*
- *Tas kļūst par pieaugušu bruņurupuci.*
- *Bruņurupuča tauki ir zaļi, jo tas ir zaļais jūras bruņurupucis.*
- *Jo bruņurupucis ir vecs.*

Komentārs par datiem: Salīdzinot ar citiem uzdevumiem par šo tekstu, šo Latvijas skolēni visbiežāk ir atstājuši neatbildētu.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem nepieciešams atrast tekstā precīzu citātu: "Jūras zāļu un aļģu ēšana iekrāso viņas taukus zaļā krāsā."

Šis citāts der kā pareizā atbilde, skolēni var arī saīsināt citātu, nosaucot tikai jūras zāles vai aļģes, vai jūras zāles un aļģes, tomēr par pareizu atbildi šajā gadījumā netiek uzskatīts skolēna vispārinājums “no ēdiena” vai arī “no tā, ko ēd”. Šis atbildes netiek uzskatītas par pareizām, jo tās ir pārāk plašas un nenorāda uz faktu, ka šo atbildi skolēns ieguvīis, izlasot tekstu. Šāda atbilde tikpat labi var būt skolēnam zināma no teiciena: “Tu esi tas, ko ēd” vai citiem līdzīgiem izteicieniem, kas nav saistīti ar šo tekstu.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var palīdzēt skolēniem atrast atslēgas teikumu rindkopā, uzdodot jautājumus, piemēram: “Vai tekstā kaut kas bija rakstīts par bruņurupuču taukiem?” vai arī “Kas bija teikts teikumā, kurā autors stāsta par bruņurupuču taukiem?” [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana.] Šie jautājumi mudinās skolēnus meklēt un atrast tekstā teikumu par tauku zaļo krāsu. Kad skolēni to atraduši, skolotājs var aicināt skolēnus aplūkot piedāvātos attēlus un pārrunāt, ka zaļa ir ne tikai zāle virszemē, bet arī zem jūras. Kopīgi ar skolēniem var pārrunāt teikuma konstrukciju, no kuras saprotams, ka tieši jūras zāļu un aļģu ēšana padara taukus zaļus. Lai pārliecinātos, ka skolēni teikuma konstrukciju ir sapratuši, skolotājs var aicināt viņus pārfrāzēt teikumu, piemēram: “Ēdot zaļu zāli, bruņurupučiem tauki iekrāsojas zaļā krāsā.” [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība.] Daži skolēni varētu jautāt, kāpēc govīs piens nav zaļš, vai arī, kāpēc aitas vilna nav zaļa, ja govīs/aitas arī ēd zaļu zāli, dodot iespēju skolotājam aicināt skolēnus izpētīt detalizētāk, kāpēc pastāv šādas atšķirības.

11. Kādu informāciju šis raksts sniedz par bruņurupuča izmēriem un barību katrā tā dzīves posmā?

Aizpildi zemāk redzamo tabulu.

Trīs lietas jau ir ierakstītas tabulā kā paraugs.

Dzīves posms	Izmērs	Barība
ola		Olā pašā ir barības vielas.
tikko izšķīlies bruņurupucītis		
pusaugu bruņurupucis	pusdienu šķivis	
pieaudzis bruņurupucis		aļģes un jūraszāles

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	3 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	37,1	16,1	16,3	24,4	5,7	28,9	19,6
Lietuva	35,9	14,6	16,3	22,1	9,6	30,1	14,1
Somija	32,2	14,3	16,6	29,3	7,3	35,7	23,2
Polija	35,6	15,2	18,0	22,3	8,5	24,5	19,5
Īrija	25,6	9,7	13,8	44,4	5,1	45,1	43,8
Starptautiski vidējais	37,5	11,2	15,1	22,4	10,7	24,4	20,8

Vērtēšanas vadlīnijas:

3 – Plaša izpratne

Atbildē pareizi aizpildītas visas 5 tukšās šūnas. Skatīt nākamo tabulu, kur dotas pareizās (teksts treknrakstā) un nepareizās atbildes katrai šūnai.

Piezīme vērtētājam: Atbildes, kurās ir jebkāda nepareiza informācija, nav ieskaitāmas.

2 – Apmierinoša izpratne

Atbildē pareizi aizpildītas 4 no 5 šūnām.

1 – Minimāla izpratne

Atbildē pareizi aizpildītas 3 no 5 šūnām.

0 – Neapmierinoša izpratne

Atbildē pareizi aizpildītas 2 vai mazāk no tukšajām šūnām. Atbilde ir neskaidra, nav saistīta ar tekstu vai atkārtoti vārdus no jautājuma.

Dzīves posms	Izmērs	Barība
ola	golfa bumbiņa NAV PIENĒMAMS bumbiņa golfs	Olā pašā ir barības vielas.
tikko izšķīlies bruņurupucītis	valrieksts NAV PIENĒMAMS rieksts	garneles (akceptēt: krabji, gliemenes) medūzas gliemeži/jūras gliemeži NAV PIENĒMAMS plastmasa jūraszāles vai jūras zāļu kumšķi aļģes zivis
pusaugu bruņurupucis	pusdienu šķīvis	aļģes jūraszāles/zāle/bruņurupuču zāle vai jūraszāles medūzas NAV PIENĒMAMS mauriņš zālājs zivis
pieaudzis bruņurupucis	90 centimetri 130 kilogrami NAV PIENĒMAMS 90 130	aļģes un jūraszāles

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šis gan Latvijas skolēniem, gan starptautiski bijis visgrūtākais. Gan tādēļ, ka, lai par to saņemtu maksimālo punktu skaitu, jāsniedz 5 pareizas atbildes, gan tādēļ, ka uzdevuma formāts ir mazāk izplatīts un pierasts nekā, piemēram, jautājumi ar dotiem atbilžu variantiem.

Didaktiskais komentārs: Lai skolēniem būtu iespēja demonstrēt savu tekstsprātību, viņiem jābūt labai prasmei strādāt ar tabulu – skolēniem jāsaprot, kādā veidā tabulā informācija tiek rakstīta/nolasīta. Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem nepieciešama prasme orientēties izlasītajā tekstā, prasme atgriezties atpakaļ pie teksta daļas, kura jau ir tikusi caurskatīta, atbildot uz citiem jautājumiem, kā arī, prasme izprast

notikumu secību un grupēt dažādus notikumus/secības, noteiktā veidā, piemēram, pēc kategorijas "vecums". Tas prasa atrast tekstā un grupēt "olu" ar "golfa bumbiņu" un "olā pašā ir barības vielas" (pēdējais nebija teikts tekstā, šīs zināšanas skolēnam nepieciešams integrēt no dabaszinību stundām). Turklāt skolēns nedrīkst apmulst, aizpildot pēdējo tabulas rindas otro kolonnu, jo visos iepriekšējos dzīves posmos bruņurupuča izmērs bija dots, salīdzinot ar kādu priekšmetu, bet pēdējā dzīves posmā tam ir doti konkrēti izmēri.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var sadalīt skolēnus vairākās grupās un katrai grupai lūgt vēlreiz pārlasīt atbilstošo bruņurupuča vecuma raksturojumu, tekstā atrodot gan vecumu, gan izmēru, gan barību. Katrai grupai nepieciešams izgūto informāciju vizualizēt, piemēram secības diagrammā. Savienojot secīgi visas izveidotās diagrammas, skolēni var aizpildīt tabulā prasīto informāciju. [Apgūstamās lasītprasmes stratēģijas: vizualizācija un teksta struktūras atpazīšana.]

12. Cik gadu ir pieaugušai bruņurupucienei, kad viņa pirmo reizi dodas dēt olas?

- Ⓐ apmēram 3 gadi
- Ⓑ apmēram 10 gadi
- Ⓒ apmēram 26 gadi
- Ⓓ apmēram 80 gadi

Pareizā atbilde: C.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C*	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	3,4	1,8	75,5	16,2	1,6	77,4	73,4
Lietuva	4,2	3,2	78,2	10,3	2,2	80,3	76,0
Somija	5,0	3,4	81,0	7,6	2,6	80,6	81,4
Polija	3,4	8,2	73,7	13,5	0,8	75,1	71,9
Īrija	3,0	3,3	80,5	7,6	3,5	81,6	79,3
Starptautiski vidējais	4,6	4,9	68,6	14,1	4,0	70,9	66,5

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem nepieciešama prasme apkopot tekstu un izsecināt, ka viens notikums izraisījis citu, t.i., cēlonis: "Kad bruņurupuciene ir apmēram 26 gadus veca..." jāprot sasaistīt ar sekām: "Viņa dēs olas."

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var uzdot skolēniem jautājumus par tekstu, sākot ar sekām: "Viņa dēs olas", piemēram: "Kad bruņurupuciene dēs olas?" vai arī pakāpeniski, ejot atpakaļgaitā pa tekstu: "Kur viņa dēs olas?" utt., līdz kopīgi ar skolēniem nonāk pie bruņurupucienes vecuma – 26 gadi, kas arī ir pareizā atbilde. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana.]

13. Kuru darbību pieaugušas zaļās jūras bruņurupucienes dzīvē zinātnieki pilnībā nesaprot?

- (A) kā viņa var nopeldēt vairāk nekā 1000 kilometrus
- (B) kā viņa sagatavo ligzdu savām olām
- (C) kā viņa izvairās no tā, ka viņu apēd plēsēji
- (D) kā viņa atrod pareizo pludmali, kur dēt olas

Pareizā atbilde: D.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C	D*	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	31,8	1,8	3,5	57,0	3,3	61,2	52,4
Lietuva	32,0	3,2	5,8	54,1	2,3	55,3	52,8
Somija	32,8	2,7	2,2	58,5	1,6	56,6	60,4
Polija	37,1	4,0	3,9	52,6	1,7	56,0	48,7
Īrija	32,0	3,3	5,8	51,9	2,2	48,0	55,9
Starptautiski vidējais	33,4	5,9	6,7	44,6	2,9	44,5	44,6

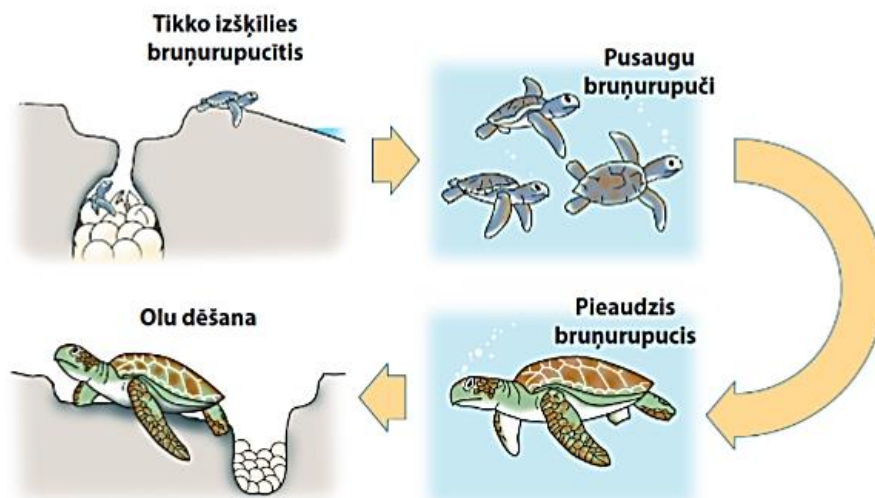
Komentārs par datiem: Šī uzdevuma nepareizā atbilde A gan skolēniem Latvijā, gan citur pasaulē šķitusi vilinoša, un to izvēlējusies aptuveni trešā daļa. Informācija par 1000 kilometriem tekstā ir vienu rindkopu virs pareizās atbildes un paviršam lasītājam var likties gana atbilstoša.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāspēj pareizi interpretēt kartes attēlā redzamā informācija un jāsavieno tā ar teikumu: "Zinātnieki joprojām pēta, kā jūras bruņurupuciene var atrast ceļu okeānā." Skolēniem jāsaprot, ka, lai arī kopējais ceļš ir vairāk nekā 1000 km, tas sākas un beidzas vienā un tajā pašā pludmalē – to var saprast, aplūkojot attēlu. Savukārt zinātnieki pēta visu ceļu nevis ceļa garumu.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var kopīgi ar skolēniem pārrunāt attēlā redzamo karti, pievēršot uzmanību detaļām – bultiņām un bruņurupuča izmēram. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: orientēšanās uz tekstu.] Kad skolotājs ar skolēniem pārrunājis attēlā redzamo informāciju un precizējis ceļa garumu, skolotājs var pievērst bērnu uzmanību atbildi veidojošajam teikumam, uzdodot jautājumus par to, piemēram: "Kā Jums šķiet, kas zinātniekiem vēl joprojām nav saprotams?" Meklējot atbildes kopā ar skolēniem, iespējams viņus mudināt atpazīt pareizo atbilžu variantu no dotajiem. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana.]

14. Zemāk ir redzams shematiskais zīmējums par rakstu.

Ko šis zīmējums palīdz tev saprast?

Izpratnes līmenis – 4. – satura, valodas un tekstuālo elementu izvērtēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	32,6	61,3	3,0	64,7	57,6
Lietuva	43,5	50,5	3,0	52,7	48,3
Somija	45,2	47,3	4,7	52,3	42,6
Polija	26,3	68,0	4,6	70,2	65,5
Īrija	37,4	53,7	3,0	53,0	54,5
Starptautiski vidējais	39,4	46,9	6,3	48,4	45,3

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē norādīts, ka tie ir bruņurupuča dzīves cikla posmi.

Piemēri:

- *Kādas ir visas cikla daļas.*
- *Dažādos posmus viņa dzīvē.*
- *Tas parāda posmu secību/kārtību.*
- *Bruņurupuča (dzīves) ciklu.*
- *Bruņurupuču dzīves ciklu.*
- *Tas palīdz mums saprast, kā viņi izaug/attīstās.*

- *Par ko viņi kļūst, kad viņi paliek vecāki.*
- *Bruņurupuča dzīvi.*
- *Bruņurupuči izšķiļas, un nokļūst ūdenī/rāpo pie ūdens, un atgriežas, lai dētu olas. (jāapraksta visi posmi)*
- *Kādus posmus jūras bruņurupuči piedzīvo.*
- *Dzīves ceļojumu/dzīves ceļu.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē netiek norādīts, ka tie ir bruņurupuča dzīves cikla posmi. Atbilde ir neskaidra, nav saistīta ar tekstu vai atkārtoti vārdus no jautājuma.

Piemēri:

- *Tas izskatās interesanti.*
- *Tas ir par bruņurupuča dzīvi.*
- *Kā viņi izšķiļas. (nav visu posmu)*
- *Palīdz saprast, ko bruņurupucis dara. (pārāk nenoteikti)*
- *Palīdz saprast jūras bruņurupuča ceļojumu.*
- *Kā viņi veido savu ligzdu.*
- *“Ceļojums jūrā un atpakaļ.” (nepietiek ar nosaukuma piedēvēšanu, jāpaskaidro vairāk)*

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāspēj demonstrēt augstāko tekstpratības līmeni, kurā tiek integrēta visa tekstā lasītā informācija – gan par bruņurupuču izšķilšanos, gan pieaugšanu, gan atgriešanos atpakaļ pludmalē, lai izdētu olas, un jāspēj vispārināt šos notikumus kā bruņurupuča dzīves/attīstības ciklu vai dzīves ceļojumu. Ja skolēni ir apguvuši dabaszinību tematu “Dabaszinības. 4.1. Kā vairojas, aug un attīstās dzīvie organismi?”, viņi, arī nelasot tekstu, bet tikai aplūkojot attēlu, spēj izdarīt pareizu secinājumu – attēls parāda bruņurupuča dzīves ciklu.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var sadalīt skolēnus grupās un lūgt katrai grupai no teksta atrast zīmējumam atbilstošu raksturojumu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: orientēšanās uz tekstu.] Kad visi skolēni tekstu ir atraduši, pedagogs var aicināt skolēnus izveidot laika līniju un uz tās atbilstošā secībā novietot attēlus, ar šīs darbības palīdzību skolēnus mudinot saprast, ka šis notikums nav attēlojams lineārā (taisnā) līnijā, bet tas veido kaut ko līdzīgu aplim, uz ko norāda arī bultiņas jautājumā redzamajā attēlā. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizācija.] Kopīgi ar skolēniem skolotājs var sasaistīt šo informāciju no teksta un attēliem ar dzīvnieku dzīves cikla posmiem un iegūt secinājumu, ka attēli palīdz izprast bruņurupuča dzīves ciklu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: sasaistes izveidošana.]

15. Kā autors parāda tev, ka zaļais jūras bruņurupucis ir īpašs?

- (A) lūdzot tev palīdzēt to glābt
- (B) pastāstot tev par pārsteidzošajām lietām, ko tas dara
- (C) aprakstot, cik skaists tas izskatās
- (D) brīdinot tevi, ka mūsdienās dzīvi ir tikai nedaudzi bruņurupuči

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 4. – satura, valodas un tekstuālo elementu izvērtēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	7,7	67,2	4,9	10,1	6,0	72,7	61,2
Lietuva	11,5	51,1	11,1	9,3	13,6	46,0	56,4
Somija	9,4	58,8	1,6	17,3	9,6	52,7	64,5
Polija	10,4	63,2	8,0	10,4	6,1	63,9	62,4
Īrija	5,6	61,9	4,7	9,8	11,0	58,0	66,0
Starptautiski vidējais	9,8	48,5	6,3	14,7	11,4	48,6	48,5

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāspēj iejusties teksta autora lomā un ne tikai izdarīt secinājumus, bet kritiski izvērtēt visu lasīto informāciju. Tekstā bija gan brīdinājumi par piesārņojuma riskiem (kas varētu vedināt skolēnu domāt, ka pareizā atbilde ir A vai D), gan raksturots bruņurupuča izskats (kas varētu vedināt skolēnus domāt, ka pareizā atbilde ir C), tomēr, kritiski izvērtējot visu sniegto informāciju un iejūtoties autora stāstījumā, sajūtot autora emocijas, piemēram, pārsteigumu vai apbrīnu, skolēns var secināt, ka pareizā atbilde ir B.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājam jāorganizē komplekss darbs ar tekstu, jo šis jautājums dod iespēju skolēniem demonstrēt augstāko izpratnes līmeni. Skolotājs var uzsākt sarunu ar skolēniem par jautājumā ietvertajiem vārdiem “kā autors parāda..., ka... ir īpašs” un pārrunāt ar viņiem, kas ir īpašs viņu dzīvē un kā viņi to raksturotu, uzsvaru liekot tieši uz saikli “kā”. Piemēram, ja kādam skolēnam ir mājdzīvnieks, var lūgt raksturot šo mājdzīvnieku, uzsverot, kas viņam ir īpašs, un pārējos skolēnus ieklausīties stāstījumā. Pēc stāstījuma var lūgt skolēniem atbildēt uz jautājumu: “Kā klasesbiedrs raksturoja savu mājdzīvnieku kā īpašu?” [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: sasaistes izveidošana.] Skolotājs var lūgt apkopot tekstu un izrakstīt no apkopojuma tikai tos teikumus, kas attiecas uz to, kā autors raksturojis bruņurupuci. Pēc konspekta satura skolēnus var mudināt izdarīt secinājumu, ka visi konspektā minētie aspekti liecina par to, cik pārsteidzošs ir bruņurupucis. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta būtības apkopošana.]

16. Šis teksts ir sadalīts sadaļās ar nosaukumiem.

Par ko tev stāsta katra sadaļa?

- A par dažādām briesmām, ar kurām sastopas jūras bruņurupuči
- B par dažādiem dzīves posmiem jūras bruņurupuča dzīvē
- C par dažādiem jūras bruņurupuču veidiem
- D par dažādiem uzskatiem par jūras bruņurupučiem

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 4. – satura, valodas un tekstuālo elementu izvērtēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija	6,8	76,2	2,9	4,2	0,6	81,0	70,9
Lietuva	11,0	66,6	4,1	2,3	0,9	67,2	66,0
Somija	3,8	77,9	2,9	0,9	2,0	74,7	80,9
Polija	10,0	70,6	6,1	4,7	1,0	74,0	66,6
Īrija	5,3	70,4	3,7	1,9	0,8	68,4	72,4
Starptautiski vidējais	10,3	56,7	6,6	5,3	1,3	58,7	54,7

Komentārs par datiem: Ar šo uzdevumu Latvijas skolēniem veicies daudz labāk nekā starptautiski vidēji. Kopumā *PIRLS* pētījuma visos ciklos redzams, ka Latvijas skolēniem ir augstāki sasniegumi augstāku kognitīvo līmeņu uzdevumos (3. un 4. līmenī) nekā vienkāršākos/zemāku kognitīvo līmeņu uzdevumos (1. un 2. līmenī).

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem nepieciešams integrēt iepriekšējās zināšanas, kuras gūtas dabaszinību stundās, un tekstā lasīto. Nepieciešama prasme apkopot un atcerēties galveno domu no katras rindkopas, kā arī prasme izvērtēt, kādā veidā katras nodaļas virsraksts saistās ar tajā aprakstīto, skolēna izsecināto galveno domu.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var lūgt skolēnus izrakstīt visu nodaļu virsrakstus un savienot tos tādā secībā, kādā tie parādās tekstā. Skolotājs, izmantojot dažādus jautājumus, var skolēnus aicināt savienot šos virsrakstus ar bruņurupuča dzīves posmiem jeb dzīves ciklu. [Apgūstamās lasītprasmes stratēģijas: teksta struktūras atpazīšana un kopsavilkuma veidošana.]

4.3. Haizivis (PIRLS 2016 un PIRLS 2021)

Haizivis

Vairums cilvēku, kad domā par haizivīm, iedomājas par žokļiem un zobiem. Daudzām haizivīm patiešām ir spēcīgi žokļi un asu zobu rindas. Dažas haizivis var izkost cauri biežai metāla plāksnei, un tām nekad nepietrūkst jaunu zobu. Haizivis žoklī ir divdesmit rindas zobu, kas atrodas viena aiz otras. Kad haizivis nolauž vai zaudē kādu zobu, tad cits pārvietojas, lai to aizstātu. Dažām haizivīm viens zobs nomaina otru, kamēr citām vienlaicīgi nomainās visa zobu rinda.

Tas, ko haizivis medī ēšanai, ir atkarīgs no tā, kur un kā tās dzīvo. Dažas ar savām milzīgajām mutēm uzslauka sīkus peldošus dzīvniekus un augus. Dažas ir ātras peldētājas un ar saviem asajiem, smailajiem zobiem ķer zivis. Citas piekrastē meklē roņus, delfīnus un jūras putnus. Daudzas dzīvo dziļi okeānā un pārtiek no krabjiem un vēžveidīgajiem dzīvniekiem. Visas haizivis ēd citus dzīvniekus.

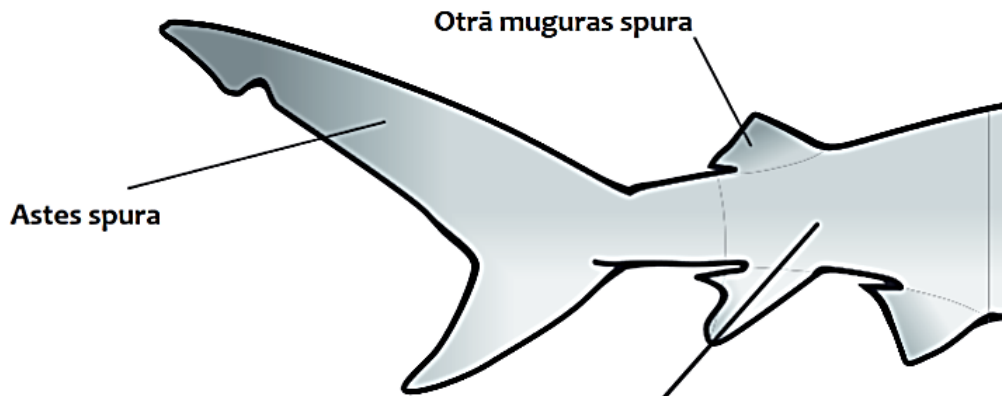
Tīģerhaizivis ar saviem spēcīgajiem, asajiem zobiem apēdis visu, ko vien tā var norīt, ieskaitot dažādus ēdienus, mašīnu numurzīmes un krāsu bundžas. Tās iesauka ir haizivis-atkritumu tvertne.

Kāpēc haizivis ir tik labas mednieces

Haizivij ir lieliskas maņas, tāpēc tā ir viena no vislabākajiem medniekiem pasaulē.

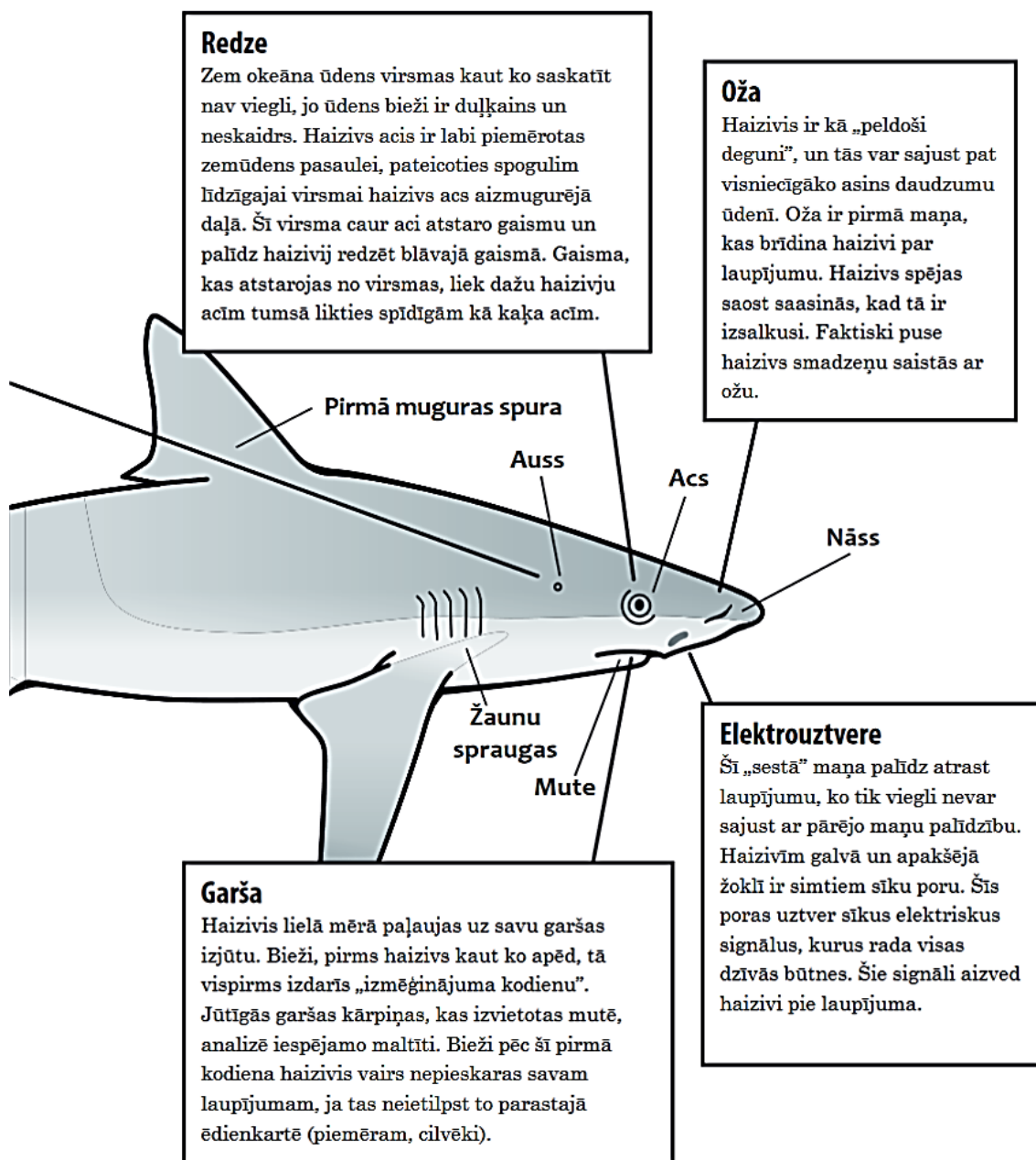
Dzirde

Tā kā skaņa zem ūdens pārvietojas piecas reizes ātrāk un tālāk nekā uz zemes, tad dzirde ir nozīmīga maņa, kas ziņo haizivij par laupījumu. Atšķirībā no cilvēkiem haizivīm ir divas iekšējās ausis, kas uztver zemas frekvences skaņas. Tās var dzirdēt ievainotas zivs svaidīšanos ūdenī pat 900 metru attālumā.

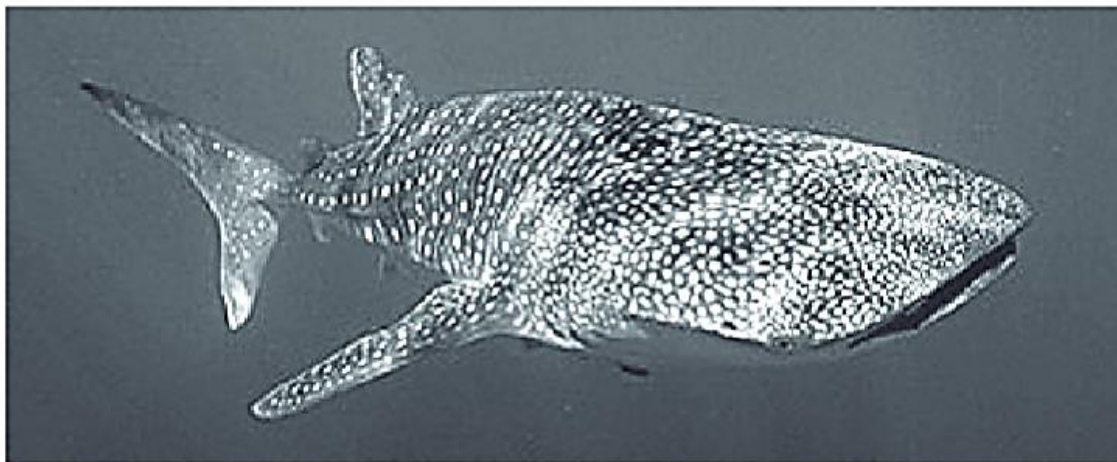

Tauste

Haizivīm ir divu veidu tauste. Viena tauste ir līdzīga tai, kāda ir mums, kad mēs sajūtam, vai kaut kas ir karsts vai auksts, raupjš vai gluds. Haizivs izmanto arī tā saucamo „tālo” tausti. Šī tālā tauste ļauj haizivij sajūst priekšmeta kustību ilgi pirms tā ir nonākusi kontaktā ar to.

Pavisam ir pazīstamas apmēram 450 haizivju sugas, un zinātnieki domā, ka var būt vēl neatklātas sugas. Izlasi par 3 dažādām haizivju sugām!

Valhaizivs

Šī ir lielākā haizivs un lielākā zivs okeānā. Tā var būt 18 metrus gara un svērt 20 tonnas. Tik liela ir milzīga kravas mašīna! Neskatoties uz tās izmēru, valhaizivs cilvēkiem ir nekaitīga. Valhaizivs ieguvusi savu nosaukumu, jo, līdzīgi dažiem vaļiem, tā barojas, filtrējot no ūdens dažādus sīkus dzīvniekus. Tas nozīmē, ka tā atver savu divus metros plato muti un filtrē no tūkstošiem tonnu ūdens planktonu un nelielas zivis.

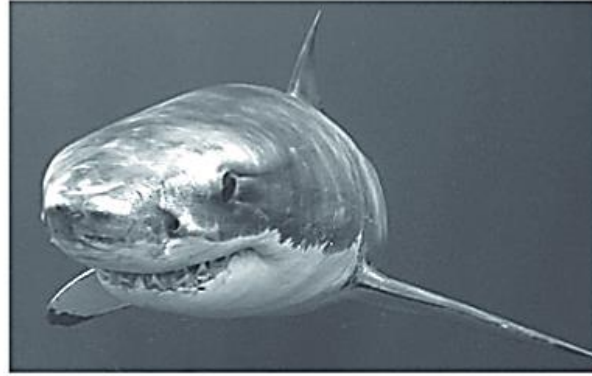
Āmurhaizivs

Āmurhaizivs ir viena no visdīvainākā izskata zivīm jūrā. Tās saplacinātā galva patiešām līdzinās āmuram. Tās acis, nāsis un elektrosensori atrodas šīs „āmurgalvas” sānos. Grozot galvu uz priekšu un atpakaļ, tā iegūst vairāk informācijas par apkārtni. Pavisam ir 9 veidu āmurhaizivis, un tās ir no viena līdz sešiem metriem garas. Vairums āmurhaizivju peld vienas un pārtiek no zivīm, ieskaitot citas haizivis!

Lielā baltā haizivs

Lielā baltā haizivs ir viena no vislabāk pazīstamajām haizivju sugām. Tai ir 50 zobi, un tie ir lielāki nekā citu haizivju zobi - sešus centimetrus gari! Baltā haizivs ar šiem zobiem ēd galvenokārt jūras lauvas un roņus. Baltās haizivis ir trešā lielākā haizivju suga, tās ir apmēram 6 metrus garas. Tās ir siltķermeņu dzīvnieki – kas nav tas pats, kas siltasiņu dzīvnieki. Tas nozīmē, ka tās ķermeņa temperatūra ir siltāka par apkārtējā ūdens temperatūru, kas dod tai vairāk enerģijas, lai varētu ātrāk peldēt.

Jautājumi Haizivis

1. Uzraksti divas lietas, kas raksta sākumā teiktas par haizivju zobiem.

1.

2.

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	11,3	23,0	62,8	2,9	80,5	72,9
Latvija 2016	7,6	27,2	63,7	1,6	81,8	75,0
Lietuva 2021	19,5	28,3	50,3	1,9	76,8	55,8
Lietuva 2016	14,9	26,1	57,2	1,8	69,6	45,8
Somija 2021	10,9	32,5	54,0	2,6	74,3	70,1
Somija 2016	6,4	23,3	68,5	1,8	77,3	58,7
Polija 2021	3,2	23,2	69,1	4,5	86,6	82,5
Polija 2016	7,9	24,7	65,7	1,7	84,2	75,3
Īrija 2021	8,2	18,2	73,3	0,3	86,8	79,3
Īrija 2016	9,3	24,5	63,7	2,5	80,1	75,8
Starptautiski vidējais 2021	13,3	26,0	55,6	5,1	74,9	69,1
Starptautiski vidējais 2016	14,3	28,9	52,7	4,2	73,8	66,0

Vērtēšanas vadlīnijas:

2 – Pilnīga izpratne

Atbildē minētas divas lietas, kas raksta sākumā teiktas par haizivju zobiem. Skatīt sarakstu ar pieņemamām atbildēm šīs tabulas pēdējā rindā.

PIEZĪME VĒRTĒTĀJAM: Abas lietas var tikt minētas vienā teikumā.

1 – Daļēja izpratne

Atbildē minēta viena lieta no zemāk uzskaitītajām.

0 – Nav izpratnes

Atbildē netiek minēta neviena lieta, kas raksta sākumā teikta par haizivju zobiem. Vai arī atbildē minēti fakti, kas ir neakurāti vai nav saistīti ar zobiem.

Piemēri:

- *Lielajai baltajai haizivij ir 50 zobi.*
- *Daudzi cilvēki iedomājas par žokļiem un zobiem, kad viņi domā par haizivīm.*
- *Tīģerhaizivs ēd visu, ko var norīt.*
- *Dažām haizivīm/lielajai baltajai haizivij ir 50 zobi.*
- *Dažu haizivju/lielo balto haizivju zobi ir sešus centimetrus gari.*
- *Haizivīm ir spēcīgi žokļi.*

Pieņemamie fakti par haizivju zobiem

Piemēri:

- *Haizivīm ir asi/smali zobi.*
- *Haizivīm ir ļoti stipri/spēcīgi zobi.*
- *Haizivis izmanto savus smailos zobus, lai ķertu zivis/ēstu citus dzīvniekus.*
- *Haizivīm ir (pat līdz divdesmit) zobu rindas. [Piezīme: vārds "rindas" viens pats nevar tikt novērtēts ar punktu.]*
- *Haizivju zobi var izkost cauri metālam.*
- *Haizivju zobi var sakost mašīnu numurzīmes vai krāsu bundžas.*
- *Haizivs nolauzto zobu var nomainīt cits zobs.*
- *Haizivis var vienlaicīgi nomainīt visu zobu rindu, nolauztā zoba dēļ.*
- *Haizivs zobi vienmēr atjaunojas.*

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāprot orientēties tekstā un saprast jautājumā pausto norādi: "...raksta sākumā..." Teksta sākumā ir dotas vairākas haizivs zobu iezīmes, piemēram, tie ir asi, to ir desmiti rindu, tie tiek aizvietoti utt. Skolēniem no visiem vārdu savienojumiem, kuri raksturo haizivs zobus, ir jāspēj izvēlēties divus un uzrakstīt tos.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var pārrunāt ar skolēniem, no kuras līdz kurai vietai tekstā varētu būt "raksta sākums". Kad vienošanās ir panākta, skolotājs var aicināt skolēnus pasvītrot visus vārdu savienojumus, kuros redzams vārds "zobs"/"zobi"/"zobiem" utt. Kad pasvītrojumi izdarīti, skolotājs var aicināt skolēnus skaļi nolasīt atrastos vārdu savienojumus un pārrunāt, kuri no tiem būtu piemēroti, lai tos ierakstītu kā atbildi jautājumā. Iespējams izveidot arī ātro balsošanu digitālajā vidē, piemēram, ar vietnes www.socratic.com palīdzību, lai apkopotu skolēnu balsojumu un izvēlētos divas lietas, kuras raksturo haizivs zobus. [Apgūstamās lasītprasmes stratēģijas: teksta struktūras atpazīšana un vizualizēšana.]

2. Vadoties pēc rakstā minētā, nosauc trīs dzīvnieku veidus, kurus haizivis ēd?

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	24,9	72,9	2,3	78,6	70,9
Latvija 2016	25,3	73,9	0,8	74,3	74,6
Lietuva 2021	26,5	68,4	5,1	74,6	69,8
Lietuva 2016	25,7	71,2	3,0	77,0	65,9
Somija 2021	32,9	63,7	3,4	65,3	66,5
Somija 2016	26,5	70,3	3,2	73,0	67,4
Polija 2021	10,6	85,0	4,4	91,2	86,6
Polija 2016	20,2	78,5	1,3	82,5	77,0
Īrija 2021	14,0	85,3	0,7	89,9	82,8
Īrija 2016	17,3	80,9	1,8	82,3	82,4
Starptautiski vidējais 2021	27,9	67,3	4,8	71,8	68,4
Starptautiski vidējais 2016	30,5	65,7	3,8	69,5	66,1

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē minēti jebkuri trīs dzīvnieku veidi no zemāk esošā saraksta.

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē minēts viens vai divi pareizie dzīvnieku veidi no zemāk esošā saraksta, iekļautas nepareizas atbildes (piem., *cilvēkus, augus un atkritumus*), vai atbilde ir neskaidra (piem., *piekrastes/jūras dzīvniekus*).

**Mazi zvēri/dzīvnieki.*

Dzīvnieki, kurus haizivis ēd

- roņi
- delfīni
- jūras putni/putni
- krabji
- vēžveidīgie

- *jūras lauvas*
- *citas haizivis*
- *planktons*
- *(mazas) zivis*
- *peldoši dzīvnieki*

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šis gan Latvijas skolēniem 2021. gadā, gan starptautiski bijis visvieglākais. Tā kā tas ir 1. kognitīvā līmeņa uzdevums un viens no pirmajiem uzdotajiem, tad, ņemot vērā testa uzbūves principu labo praksi, tam vajadzētu būt salīdzinoši viegli pareizi atbildamam.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāsaprot, ka, piemēram, augi nav dzīvnieku veidi, kā arī "citi dzīvnieki" šajā gadījumā nav dzīvnieku veids, tāpēc nederēs, kā pareizā atbilde. Tā kā tekstā ir minēti vismaz seši dzīvnieku veidi, prasmīgam lasītājam nebūs grūti izvēlēties no tiem jebkurus trīs. Par pareizu atbildi tiek uzskatīta arī atbilde "planktons", lai gan tiešā veidā tekstā tas tā nav nosaukts, bet ir minēti "sīki peldoši dzīvnieki", kas arī tiek uzskatīta par pareizu atbildi.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var pārrunāt ar viņiem, ko nozīmē dzīvnieku veidi, piemēram, vai augi arī ir dzīvnieki, kā arī, vai "sīki dzīvnieki" ir dzīvnieku veids? Kopīgi ar skolēniem pārrunājot, kādi ir dzīvnieku veidi (zivis, putni, rāpuļi, abinieki, jūras zīdītāji un sauszemes zīdītāji), skolotājs var aicināt skolēnus izveidot tabulu, kurā zem katra dzīvnieku veida nepieciešams atrast kādu tekstā minētu dzīvnieku, piemēram, zem "jūras zīdītāji" skolēni varētu rakstīt "delfīns". Izmantojot sastādīto tabulu, skolotājs var aicināt skolēnus izvēlēties, kurus trīs dzīvniekus uzrakstīt atbildē, kā tos, kurus haizivis ēd. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.]

3. Kāpēc tīģerhaizivi sauc par „atkritumu tvertnes haizivi”?

- A Tās asie zobi var izkosties cauri atkritumu tvertnei.
- B Tā smaržo kā atkritumu tvertne.
- C Tā ēd lietas, ko var atrast atkritumu tvertnē.
- D Tā līdzinās atkritumu tvertnei pēc formas.

Pareizā atbilde: C.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C*	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	37,2	5,7	48,8	5,6	1,8	52,2	48,4
Latvija 2016	31,1	2,5	60,0	5,7	0,7	64,3	56,4
Lietuva 2021	16,9	9,2	63,2	8,2	2,5	70,4	60,0
Lietuva 2016	27,8	1,9	62,3	6,8	1,2	66,4	58,6
Somija 2021	19,7	2,2	73,2	4,0	0,8	76,3	71,7
Somija 2016	15,4	2,0	78,1	3,7	0,8	82,3	73,5
Polija 2021	22,2	2,0	70,0	4,7	1,1	69,1	72,3
Polija 2016	22,5	1,8	71,7	3,7	0,4	68,4	75,0
Īrija 2021	21,7	2,0	71,4	4,2	0,6	75,5	69,0
Īrija 2016	31,1	2,5	60,0	5,7	0,7	64,3	56,4
Starptautiski vidējais 2021	28,0	4,6	58,3	6,1	2,7	61,6	58,3
Starptautiski vidējais 2016	26,2	4,7	61,2	6,2	1,5	63,1	61,0

Komentārs par datiem: Interesanti, ka nepareizā atbilde A Latvijas skolēniem šķitusi ļoti vilinoša alternatīva un, pazeminoties vidējiem sasniegumiem, arī šīs nepareizās atbildes izvēles biežums pieaudzis, pārsniedzot starptautiskos vidējos rādītājus.

Šis uzdevums 2021. gadā Latvijas skolēniem arī izrādījies grūtāks nekā starptautiski vidēji.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, vispirms skolēniem nepieciešams uzmanīgi aplūkot visu pirmajā lapaspusē esošo informāciju, tai skaitā ierāmētu attēlu ar tekstu tieši zem tā. Ja skolēns ir pratis noorientēties lapā un šo informāciju atrast, viņam no teikuma daļas: "...apēdīs visu, ko vien tā var norīt, ieskaitot dažādus ēdienus, mašīnu numurzīmes un krāsu bundžas," ir nepieciešams izdarīt tiešus secinājumus, ka tie ir atkritumi, kurus haizivs ēd un kuru dēļ tā ir iesaukta par atkritumu tvertni.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājam nepieciešams kopīgi ar skolēniem pārlūkot teksta pirmajā lapā redzamo informāciju un pārliecināties, vai skolēni spēj atrast tekstu par tīģerhaizivi. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: orientēšanās uz tekstu.] Kad informācija ir atrasta un izlasīta, skolotājs var aicināt skolēns izteikt viedokli, kāpēc, viņuprāt, tīģerhaizivij ir tāds nosaukums; ar ko skolēniem saistās atkritumu

tvertne; vai tas, ko haizivs ēd, ir atrodams atkritumu tvertnē utt. Kopīgi ar skolēniem nonākt pie secinājuma, ka tieši haizivs ēšanas paradumi ir iemesls tās iesaukai, tādējādi pareizā atbilde šajā gadījumā ir C, nevis A, kā tas varētu likties gadījumā, ja skolēns nav atradis pareizo teksta daļu vai arī nav spējis izdarīt tiešus secinājumus no teksta. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana.]

4. Kuru no maņām haizivs izmanto kā pirmo, lai atrastu savu laupījumu?

- (A) dzirdi
- (B) redzi
- (C) garšu
- (D) ožu

Pareizā atbilde: D.

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C	D*	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	25,2	3,0	3,9	65,2	1,8	70,4	64,2
Latvija 2016	30,5	2,2	2,1	64,1	1,1	67,2	62,4
Lietuva 2021	29,4	3,3	2,7	60,7	3,9	64,3	62,2
Lietuva 2016	31,2	2,4	3,5	61,5	1,4	68,6	56,6
Somija 2021	30,5	4,7	5,0	59,0	0,4	65,1	54,4
Somija 2016	23,5	2,9	6,3	66,7	0,6	72,1	61,6
Polija 2021	30,3	4,6	1,7	61,6	1,8	66,4	59,3
Polija 2016	33,9	6,1	1,8	57,3	0,9	58,8	57,0
Īrija 2021	30,8	3,4	3,7	62,0	0,1	68,8	56,7
Īrija 2016	33,2	3,8	3,2	59,2	0,6	60,0	59,2
Starptautiski vidējais 2021	33,4	5,9	5,9	52,4	2,0	55,0	52,4
Starptautiski vidējais 2016	33,4	6,1	6,1	53,1	1,3	54,1	53,5

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem nepieciešams paskaidrojošajā attēlā atrast teikumu: "Oža ir pirmā maņa, kas brīdina haizivi par laupījumu," kurā arī ir lasāma pareizā atbilde.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var aicināt skolēnus koncentrēties uz tekstu un atrast tekstā precīzu atbildi. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: orientēšanās uz tekstu.] Skolotāja galvenais uzdevums ir palīdzēt skolēniem iemācīties strādāt ar tekstu – drukātu vai digitālu, mudinot atgriezties pie jau izlasītā un atrast tajā citākus.

5. Kāpēc haizivs acis tumsā liekas spīdam?

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	45,1	47,8	6,3	58,1	45,4
Latvija 2016	41,1	54,5	4,4	61,7	51,9
Lietuva 2021	41,0	50,4	8,7	62,1	49,0
Lietuva 2016	36,7	57,3	6,1	69,6	52,7
Somija 2021	34,0	60,1	5,5	70,5	57,6
Somija 2016	28,9	67,1	4,0	72,4	67,0
Polija 2021	25,1	61,8	12,9	78,1	64,2
Polija 2016	36,2	58,6	5,2	65,8	58,4
Īrija 2021	35,9	62,2	1,9	63,8	63,0
Īrija 2016	41,8	54,3	3,9	55,6	57,3
Starptautiski vidējais 2021	41,5	48,7	9,2	57,3	49,2
Starptautiski vidējais 2016	47,4	44,7	7,7	52,0	44,3

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē norādīts, ka haizivs acīs ir spogulim līdzīga virsma.

Piemēri:

- *Acs aizmugurējā daļā ir atstarojoša virsma.*
- *Acī ir spogulim līdzīga virsma.*

Vai arī atbildē akurāti aprakstīts gaismas atstarošanās process no spogulim līdzīgās virsmas.

Piemēri:

- *Spīdošā (spogulim līdzīgā) acs virsma caur aci atstaro gaismu atpakaļ.*
- *Gaisma atstarojas no acs (aizmugures).*
- *Gaisma atstarojas no virsmas.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē netiek dots akurāts vai piemērots acs virsmas izskaidrojums vai paskaidrots gaismas atstarošanās process no spogulim līdzīgās virsmas.

Piemēri:

- *Gaisma no ūdens atspīd haizivs acīs.*

- *Gaisma atstarojas no ūdens virsmas.*
- *Lai palīdzētu viņām redzēt/būt labāk ieraugāmām.*

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šajā vērojama vislielākā pareizo atbilžu īpatsvara starpība starp zēniem un meitenēm Latvijas skolēniem 2016. gadā un starptautiski 2021. gadā.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāprot piedāvātajā paskaidrojošajā attēlā atrast informāciju par aci, par kuru aprakstīts zem virsraksta "Redze". No tekstā dotajiem trijiem teikumiem skolēnam ir jāprot izdarīt tiešu secinājumu, ka haizivs acs uzbūve ir iemesls tās spīdēšanai. Kā pareizā atbilde šajā gadījumā tiek pieņemts arī precīzs citāts no teksta: "Gaisma, kas atstarojas no virsmas," vai "...pateicoties spogulim līdzīgajai virsmai haizivs acī".

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājam nepieciešams pārrunāt ar skolēniem, kurā vietā tekstā varētu būt runa par haizivs acīm. Kad skolēni atraduši attiecīgo teksta daļu, skolotājs var aicināt viņus uzmanīgi izlasīt tekstu un uzzīmēt haizivs acs uzbūvi pēc dotā apraksta. Kopīgi ar skolēniem pārrunāt, kāpēc haizivs acs tumsā izskatās tā, it kā tā spīdētu. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.]

6. Kāpēc dažreiz pirms kaut kā apēšanas haizivis izdara „izmēģinājuma kodienu”?

- (A) Lai pārliecinātos, ka tas nesabojās zobus.
- (B) Lai novērtētu, vai tās vēlas apēst šo laupījumu.
- (C) Lai neļautu laupījumam aizpeldēt.
- (D) Lai pārbaudītu, vai tās ir pietiekami izsalkušas.

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	10,2	66,8	14,2	6,8	1,0	77,7	59,7
Latvija 2016	6,9	74,5	13,6	4,8	0,3	76,0	73,3
Lietuva 2021	18,6	62,5	12,0	5,4	1,5	62,9	63,9
Lietuva 2016	17,1	62,9	13,7	5,7	0,7	64,4	62,4
Somija 2021	11,3	76,3	9,1	2,2	0,7	81,9	72,8
Somija 2016	7,5	84,0	6,9	1,0	0,6	86,6	82,2
Polija 2021	12,0	75,6	7,2	4,3	0,7	79,5	73,3
Polija 2016	9,6	71,5	13,1	4,8	0,9	72,3	72,2
Īrija 2021	9,2	80,8	6,0	3,3	0,3	82,1	80,9
Īrija 2016	11,8	75,0	8,8	3,8	0,5	74,2	76,6
Starptautiski vidējais 2021	12,9	66,7	11,8	5,4	2,2	70,2	67,0
Starptautiski vidējais 2016	13,8	64,9	13,3	6,0	1,5	67,2	64,8

Komentārs par datiem: Interesanti, ka 2021. gadā šajā uzdevumā Latvijas skolēniem pēkšņi parādījušās 6 reizes lielākas sasniegumu atšķirības starp zēniem un meitenēm nekā 2016. gadā. Līdz ar to 2021. gadā no visiem uzdevumiem par šo tekstu šajā konstatēta vislielākā starpība starp zēnu un meiteņu rezultātiem.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem vispirms ir jāsaprot, ka ēšana ir saistīta ar garšas sajūtu, tātad, lai atbildētu uz šo jautājumu, viņiem nepieciešams iepazīties ar to teksta daļu, kura attēlā paskaidro garšu. Pareizo atbildi nepieciešams tiešā veidā izsecināt no rindkopā rakstītā, ka iemesls izmēģinājuma kodienam ir pagaršot, bet sekas – izvēlēties ēst vai neēt, kā tas lasāms attiecīgajās teksta daļās: “...pirms haizivis kaut ko apēd, tā vispirms izdarīs “izmēģinājuma kodienu”. ...pēc šī pirmā kodiena haizivis vairs nepieskaras savam laupījumam, ja tas neietilpst to parastajā ēdienkartē.”

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājam nepieciešams pārliecināties, vai skolēni saprot, ar kādu maņu varētu būt saistīts “izmēģinājuma kodiens”. Kad skolēni ir atraduši atbilstošo teksta apgabalu attēlā, skolotājs var aicināt viņus padomāt par tekstā lasāmā “izmēģinājuma kodiena” cēloņiem un sekām. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta struktūras atpazīšana.] Ja skolēniem ir grūtības uzreiz ieraudzīt

saistību, skolotājs var aicināt viņus apdomāt, vai viņi paši kādreiz ir veikuši “izmēģinājuma kodienus”, ja jā, tad kāds tam bija iemesls. Caur personīgajiem stāstiem skolēni var nonākt pie pareizās atbildes. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana.]

7. Kā haizivs tauste un dzirde atšķiras no cilvēka taustes un dzirdes?
Paskaidro katras maņas vienu atšķirību.

 1 Tauste

 1 Dzirde

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	18,5	25,6	45,2	9,7	72,5	58,1
Latvija 2016	18,9	28,7	47,9	4,4	69,8	60,0
Lietuva 2021	24,6	22,9	37,8	14,4	66,0	50,8
Lietuva 2016	22,7	31,0	39,3	6,9	65,3	53,0
Somija 2021	14,2	34,3	45,1	6,0	70,6	62,7
Somija 2016	12,3	30,4	52,0	5,2	75,0	66,5
Polija 2021	12,4	31,7	43,6	12,1	71,0	64,6
Polija 2016	15,4	29,0	49,0	6,5	70,2	65,9
Īrija 2021	14,6	26,5	57,1	1,1	77,0	67,4
Īrija 2016	21,6	27,6	47,1	3,6	64,4	62,0
Starptautiski vidējais 2021	24,1	27,6	35,6	11,5	58,9	52,7
Starptautiski vidējais 2016	27,9	28,6	33,2	9,7	55,3	49,5

Vērtēšanas vadlīnijas:

2 – Pilnīga izpratne

Atbildē ietverts viens paskaidrojums katrai maņai. Sarakstu ar pieņemamiem paskaidrojumiem katrai maņai skatīt tabulas pēdējā rindā.

PIEZĪME VĒRTĒTĀJAM: "Tā kā skaņa zem ūdens pārvietojas piecas reizes ātrāk un tālāk nekā uz zemes" ir vispārējs apgalvojums par skaņas īpašībām ūdenī, šeit netiek paskaidrota cilvēka un haizivs dzirdes atšķirība. Tomēr secinājums, ka haizivis var dzirdēt tālāk nekā cilvēki, ir pieņemams, ņemot vērā attālumu, no kura haizivs var dzirdēt ievainotu zivi.

1 – Daļēja izpratne

Atbildē ietverts korekts paskaidrojums tikai vienai no maņām.
0 – Nav izpratnes
Atbildē netiek dots akurāts vai piemērots paskaidrojums nevienai no maņām vai arī atbildē parādītas kopīgās cilvēka un haizivs maņu iezīmes. <u>Piemēri:</u> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Gan haizivs, gan cilvēks var sajust aukstumu un karstumu.</i> - <i>Tās var dzirdēt ātrāk nekā cilvēki.</i> - <i>Lai sajustu un sataustītu kā cilvēki, lietojot savas rokas un pirkstus, haizivis lieto savas spuras.</i> - <i>Haizivis var sataustīt lietas tikai no liela attāluma.</i> - <i>Labāk dzird/jūt.</i>
Pieņemamās haizivs un cilvēka taustes un dzirdes atšķirības
<u>Tauste:</u> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Haizivīm ir “tālā” tauste.</i> - <i>Tām ir divu veidu tauste.</i> - <i>Haizivis var sajust/sataustīt no attāluma.</i> - <i>Haizivis var sajust priekšmeta kustību ilgi pirms tā ir nonākusi kontaktā ar to.</i> - <i>Tā var sajust to, kam nevar pieskarties.</i> - <i>Tās var sajust savu upuri pat tad, kad atrodas ļoti tālu, kā cilvēki nevar.</i> <u>Dzirde:</u> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Haizivis var dzirdēt zivi 900 metru attālumā.</i> - <i>Haizivis dzird tālāk nekā cilvēki.</i> - <i>Tām ir 2 iekšējās ausis.</i> - <i>Tās ir jutīgas pret zemu frekvenču skaņām.</i>

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem nepieciešamas zināšanas par cilvēka tausti un dzirdi vai, izmantojot savu pasaules izpratni, skolēniem jāspēj, interpretēt šos teikumus jautājuma kontekstā: “Atšķirībā no cilvēkiem haizivīm ir divas iekšējās ausis, kas uztver zemas frekvences skaņas” un: “Viena tauste ir līdzīga tai, kāda ir mums, kad mēs sajūtam, vai kaut kas ir karsts vai auksts, raupjš vai gluds. Haizivs izmanto arī tā saucamo “tālo” tausti.” Par pareizu atbildi tiek uzskatīts arī pārfrāzēts citāts, kā arī skolēna spēja apkopot un izdarīt secinājumus par minētajiem citātiem, piemēram: “Haizivīm ir cita veida tauste, kas ļauj sajust tālu esoša priekšmeta kustību” vai: “Haizivīm ir spēja uztvert zemas frekvences skaņas”.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājam nepieciešams pārliecināties, ka skolēni prot atrast vietu attēlā, kurā ir aprakstīts par haizivs dzirdi un tausti. Skolotājam ar skolēniem ieteicams pārrunāt jautājumu – vai viņi saprot, kas tajā ir jautāts. Kad skolēni ir atraduši vietu tekstā un sapratuši jautājumu, skolotājs var sadalīt skolēnus divās grupās un lūgt katrai grupai uzmanīgi izlasīt informāciju par vienu no maņām un pārstrukturēt tekstā redzamos teikumus šādā formātā:

- cilvēkam ir, savukārt haizivij ir ...,
- cilvēki var/nevar, savukārt haizivs var ...,
- tāpēc haizivs tauste/dzirde atšķiras no cilvēka.

Pēc tam kopīgi ar skolēniem pārrunāt viņu izveidotos teikumus un vienoties par vislabāko atbildes variantu katrai no maņām. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta struktūras atpazīšana.]

8. Haizivs laupījums slēpjas zem akmens un nekustas. Ar kuru maņu haizivs to varētu sajust?

- A redzi
- B tālo tausti
- C dzirdi
- D elektrouztveri

Pareizā atbilde: D.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C	D*	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	2,0	29,8	12,5	49,9	3,5	53,6	52,5
Latvija 2016	3,8	26,6	9,7	58,9	0,9	58,3	60,8
Lietuva 2021	6,6	25,4	10,3	53,5	3,5	56,9	54,9
Lietuva 2016	7,3	24,9	17,1	47,9	2,8	51,6	47,2
Somija 2021	4,1	19,2	8,6	66,2	1,1	66,7	68,2
Somija 2016	3,2	20,0	7,8	67,1	1,7	66,8	70,3
Polija 2021	4,5	15,2	16,4	61,0	2,3	64,5	61,2
Polija 2016	6,4	19,8	13,7	59,7	0,4	57,5	61,9
Īrija 2021	3,4	18,9	12,5	63,4	1,2	65,5	63,9
Īrija 2016	5,6	18,8	14,3	59,9	1,0	61,2	60,3
Starptautiski vidējais 2021	7,0	21,8	15,3	50,4	3,1	52,2	53,9
Starptautiski vidējais 2016	7,8	21,4	15,0	52,8	1,8	54,0	54,3

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāprot no jautājuma atrast svarīgākos atslēgvārdus: “slēpjas zem akmens” un “nekustas”, izmantojot izslēgšanas metodi, skolēns visai viegli var nonākt pie pareizās atbildes. Ja laupījums slēpjas zem akmens – tas, ticamākais, nav redzams. Ja tas nekustas – tas, ticamākais, nav nedz dzirdams, nedz sataustāms ar “tālo” tausti, par kurām abām bija rakstīts, ka tās uztver kustību/svaidīšanos. Tātad šajā gadījumā skolēnam ir jāspēj aizpildīt tekstā “tukšās vietas” un izsecināt, ka tikai elektrouztvere šajā situācijā var palīdzēt, jo par to tekstā ir teikts: “Šīs poras uztver sīkus elektriskus signālus, kurus rada visas dzīvās būtnes.” Tekstā ir dots skaidrs mājiens atbildei – elektriskus signālus rada visas dzīvās būtnes.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var aicināt spēlēt paslēpes un pēc tam ar skolēniem pārrunāt, kāpēc meklētājs dažus skolēnus atrada uzreiz, bet citus – tikai vēlāk, iespējams, iemesls bija meklējamo kustība un kustības rezultātā radītā skaņa. Tātad, ja skolēns, kurš bija paslēpies, nekustējās un nebija redzams, viņu bija grūtāk atrast. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.] Skolotājs kopīgi ar skolēniem var secināt, ka cilvēks nevar atrast citu dzīvu būtni, ja to neredz vai nedzird, vai nesaož, un, uzdodot jautājumus, kopīgi nonākt pie secinājuma, ka haizivs to spēj, jo tai ir vēl viena īpaša maņa, kura nav cilvēkiem. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana.]

9. Kā shēma ar apzīmējumiem palīdz saprast, kāpēc haizivis ir tik labi mednieki?

- A Tā nosauc haizivs ķermeņa daļas.
- B Tā pastāsta, ko spēj haizivs maņas.
- C Tā paskaidro, kā haizivs redz.
- D Tā parāda, cik garas var būt haizivis.

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 4. – satura, valodas un tekstuālo elementu izvērtēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	16,9	66,0	6,0	4,2	4,1	76,6	65,9
Latvija 2016	15,5	77,6	2,5	3,5	0,9	80,9	75,6
Lietuva 2021	21,0	61,3	5,5	7,6	3,7	63,4	65,1
Lietuva 2016	25,8	56,4	7,3	7,5	2,7	58,7	57,7
Somija 2021	11,6	79,3	2,3	4,2	1,7	78,9	83,6
Somija 2016	10,3	81,4	2,9	3,2	0,9	87,8	78,1
Polija 2021	8,8	78,4	4,2	4,1	3,9	82,2	82,0
Polija 2016	12,4	76,5	3,5	7,0	0,6	79,5	74,9
Īrija 2021	8,1	85,0	1,0	3,3	1,1	86,6	87,7
Īrija 2016	10,1	78,7	3,6	5,8	0,9	80,3	80,0
Starptautiski vidējais 2021	15,7	62,9	6,8	7,2	4,0	67,9	66,3
Starptautiski vidējais 2016	18,4	63,6	6,3	7,7	2,6	66,3	65,3

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu 2016. gadā šis Latvijas skolēniem bijis visvieglākais. Pazeminoties vidējam lasītprasmes līmenim, 2021. gadā šo uzdevumu pareizi atbildēt Latvijas skolēniem vairs nebija tik viegli. Salīdzinot ar 2016. gadu, šajā uzdevumā Latvijas skolēniem ir vislielākais pareizo atbilžu īpatsvara samazinājums. Tā kā šis ir augstākā kognitīvā līmeņa uzdevums, tad šāda sakritība nav pārsteidzoša.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāsaprot, ka vārds "shēma" ir attiecināms uz attēlu ar paskaidrojumiem, kā arī nepieciešams iedziļināties jautājuma saturā: "Kā shēma paskaidro... ir tik labi mednieki". Tātad jautājums ir par haizivju spēju būt labām medniecēm. Skolēniem ir jāspēj secināt shēmā sniegto paskaidrojumu galvenais mērķis jautājuma kontekstā – lai arī līnijas shēmā norāda uz dažādām ķermeņa daļām, no kurām vairākas ir arī nosauktas, ķermeņa daļas pašas par sevi nepalīdz haizivīm būt labām medniecēm, tās ir haizivs maņas, kuras to nodrošina.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var pārrunāt ar skolēniem doto shematisko attēlu un atsaukt viņiem atmiņā, kāpēc šis attēls ir shēma, un pārrunāt tajā redzamo. Kad skolotājs ir pārliecinājies, ka skolēni shēmu saprot, viņš var aicināt

skolēnus kopīgi vēlreiz izlasīt jautājumu un pasvītrot tajā, viņuprāt, svarīgāko. Pēc tam skolotājs kopā ar skolēniem var pārrunāt, kas haizivi padara par labāku mednieku nekā, piemēram, līdaku vai asari. Skolotājs var skaļi domāt: “Arī līdakai un asarim ir žaunu spraugas un muguras spuras, tomēr tie nespēj sajukt nekustīgu medījumu”, tādējādi izveidojot saistību starp shēmā redzamajiem maņu aprakstiem un to, ka tieši maņas, nevis ķermeņa daļas haizivi padara par labu mednieci. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: sasaistes izveidošana.]

10. Izsalkusi haizivs medī roņus. Kādā secībā tā lietos maņas: garšu, redzi un ožu?

Paskaidro, kāpēc tā lietos maņas šādā secībā, lietojot informāciju no raksta.

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	31,6	26,7	17,6	21,0	47,3	35,0
Latvija 2016	39,6	23,2	25,7	11,3	41,9	42,4
Lietuva 2021	39,9	21,9	13,1	24,2	38,5	27,3
Lietuva 2016	44,2	10,8	24,8	19,8	40,5	35,4
Somija 2021	26,0	25,0	34,8	12,9	56,9	53,5
Somija 2016	27,7	23,4	37,5	10,1	60,1	50,1
Polija 2021	20,0	30,1	24,2	24,6	55,6	50,1
Polija 2016	22,7	27,0	38,2	11,9	56,1	61,2
Īrija 2021	36,7	10,2	45,2	6,1	52,3	56,6
Īrija 2016	36,4	14,2	41,3	7,2	56,2	49,1
Starptautiski vidējais 2021	40,4	13,2	20,6	21,6	35,5	34,7
Starptautiski vidējais 2016	43,4	14,9	21,6	18,3	35,7	35,0

Vērtēšanas vadlīnijas:

2 – Pilnīga izpratne

Atbildē dota pareizā secība: oža, redze, garša. Atbildē minēta akurāta informācija no teksta par vismaz vienu no šīm maņām, paskaidrojot secību vai ilustrējot, kā šī maņa tiks lietota aprakstītajā situācijā.

Piemēri:

- *No sākuma oža, jo oža ir pirmā maņa, kas brīdina haizivi par laupījumu. Pēc tam redze, jo haizivs acis var redzēt blāvā gaismā. Beidzamā ir garša, jo tai mutē ir jutīgas garšas kārpiņas.*
- *Tā no sākuma saostu roni, jo haizivis ir kā "peldoši deguni". Tālāk tā roni ieraudzītu, un tad izdarītu "izmēģinājuma kodienu", lai roni nogaršotu.*
- *Ožu, tad redzi. Garša ir pēdējā, jo haizivij jābūt tuvu klāt, lai izdarītu "izmēģinājuma kodienu".*

1 – Daļēja izpratne

Atbildē dota pareizā secība visām trim maņām, bet netiek dota paskaidrojoša informācija.

Piemērs:

- *oža, redze, garša*

VAI

Atbildē minētas tikai divas no piemērotajām maņām pareizā secībā un vismaz viena no tām tiek pamatota ar informāciju no teksta.

Piemēri:

- *Redze, jo haizivs acis var redzēt zem ūdens. Kad haizivs zina, kur ronis atrodas, tā var roni nogaršot.*
- *Dzirde un redze, jo haizivs acis ir ļoti piemērotas šai zemūdens pasaulei. Pēc tam garša, jo haizivīm ir jutīgas garšas kārpiņas. [Ievērojiet, ka dzirde nav viena no dotajām maņām.]*
- *Oža no sākuma, jo puse no haizivju smadzenēm ir saistīta ar ožu. Garša ir pēdējā.*
- *Oža ir pirmā maņa, kas brīdina haizivi par laupījumu. Tad haizivs to ierauga.*

0 – Nav izpratnes

Atbildē dotas divas no maņām pareizā secībā, bet netiek minēta paskaidrojoša informācija.

Piemērs:

- *oža, pēc tam garša*

VAI

Atbildē netiek parādīta izpratne par secību, kurā haizivs lieto savas maņas. Atbildē dota nepilnīga informācija no teksta par to, kā haizivs izmanto savas maņas.

Piemēri:

- *Garša, redze, oža.*
- *Haizivs acis ļauj tai redzēt blāvā gaismā.*
- *Haizivis lielā mērā paļaujas uz savu garšas izjūtu.*

Precīza informācija no teksta, kas pamato doto secību vai ilustrē veidu, kādā dotā maņa tiek lietota aprakstītajā situācijā

Citāts vai parafrāze/apkopojums par:

Oža:

- *Oža ir pirmā maņa, kas brīdina haizivi par laupījumu.*

- *Haizivis ir kā “peldoši deguni”.*
- *Haizivs var sajukt pat visniecīgāko asins daudzumu ūdenī.*
- *Puse haizivs smadzeņu saistās ar ožu.*

Redze:

- *Haizivs acis ir labi piemērotas zemūdens pasaulei.*
- *Haizivīm acu aizmugurējā daļā virsma ir līdzīga spogulim, tā atstaro gaismu atpakaļ.*
- *Haizivis var redzēt blāva gaismā.*

Garša:

- *Bieži, pirms haizivs kaut ko apēd, tā vispirms izdarīs “izmēģinājuma kodienus”.*
- *Jūtīgās garšas kārpiņas, kas izvietotas mutē, analizē iespējamo maltīti.*

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šis gan 2016., gan 2021. gadā, gan Latvijas skolēniem, gan starptautiski vidēji bijis visgrūtākais – maksimālo punktu skaitu ieguvis mazākais skolēnu īpatsvars. Tā kā šis ir 3. kognitīvā līmeņa uzdevums un prasa informācijas atrašanu un salīdzināšanu dažādās teksta daļās, turklāt arī izvērstu atbildi, tad šāds rezultāts nav pārsteidzošs.

Tā kā skolēniem šis uzdevums šķitis gan grūts, gan apjomīgs, spriežot gan pēc uzdotā jautājuma, gan atbildei paredzētās vietas lieluma, šis gan 2016., gan 2021. gadā, gan Latvijā, gan starptautiski bijis arī uzdevums, ko skolēni visbiežāk ir izlaiduši. Latvijā tādu skolēnu īpatsvars pieaudzis divas reizes. Tas mudina domāt, ka ar garu rakstisku atbilžu sniegšanu aptuveni katrs 5. Latvijas skolēns vairs nevēlas nodarboties, un tas, protams, ir šķērslis viņu zināšanu novērtēšanai.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem nepieciešams iztēloties jautājumā aprakstīto hipotētisko situāciju, kura nav precīzi aprakstīta tekstā. Skolēnam ir nepieciešams “iejusties” haizivs lomā un, integrējot un interpretējot iepriekš lasīto, izdarīt loģiskus spriedumus – ja es būtu haizivs un gribētu medīt roni, tad vispirms es to saostu, jo no jautājumā prasītajām trijām maņām: “Oža ir pirmā maņa, kas brīdina haizivi par laupījumu.” Pēc tam es peldētu laupījuma virzienā un to ieraudzītu, jo: “...acis ir labi piemērotas zemūdens pasaulei”, bet pēc tam es ronim iekostu, lai varētu novērtēt iespējamo maltīti.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var aicināt skolēnus iejusties haizivs lomā un izspēlēt etīdi, kur daži skolēni būtu roņi, bet daži – haizivis. Balstoties uz tekstā atrodamo informāciju, skolotājs var aicināt skolēnus skaļi izteikt haizivs lomai atbilstošo tekstu, piemēram: “Esmu haizivs, esmu izsalkusi un peldu okeānā”. Tad klases tālumā sakustas ronis un skolotājs jautā: “Vai haizivs kaut ko saož, redz vai dzird?” Kopīgi ar skolēniem haizivs lomas spēlētājs nonāk pie secinājuma, ka vispirms viņš saož, tad pietuvojoties arī ierauga un tikai pēc tam nogaršo. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.]

11. Rakstā teikts, ka dažas haizivis „ar savu milzīgo muti uzslauka sīkus peldošus dzīvniekus”. Kura haizivs šādā veidā atrod sev ēdamo?

- A Tīģerhaizivs
- B Vaļhaizivs
- C Āmurhaizivs
- D Lielā baltā haizivs

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	9,8	68,8	3,8	11,1	2,3	73,8	73,5
Latvija 2016	9,9	75,2	6,3	6,8	1,5	73,3	79,8
Lietuva 2021	15,8	59,0	10,1	11,4	2,2	65,6	57,7
Lietuva 2016	15,3	62,2	7,6	13,4	1,0	63,7	62,7
Somija 2021	17,3	59,4	8,1	11,9	1,2	59,0	63,6
Somija 2016	14,7	68,2	4,6	9,7	1,0	68,8	71,6
Polija 2021	17,5	57,4	8,7	13,4	2,0	62,3	56,3
Polija 2016	16,1	60,4	9,0	12,5	1,4	61,4	61,8
Īrija 2021	15,4	65,1	6,5	8,0	2,6	69,8	67,5
Īrija 2016	9,9	75,2	6,3	6,8	1,5	73,3	79,8
Starptautiski vidējais 2021	16,8	55,7	7,5	11,7	2,8	59,1	61,3
Starptautiski vidējais 2016	16,4	59,9	8,1	11,1	2,3	60,0	64,9

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu gan 2016., gan 2021. gadā gan Latvijas skolēniem, gan starptautiski šis bijis uzdevums ar vismazāko atšķirību starp dzimumiem. 2016. gadā zēniem ar šī uzdevuma pareizu izpildi veicies pat labāk nekā meitenēm.

Šis uzdevums Latvijas skolēniem arī padevis salīdzinoši vieglāk nekā vidēji skolēniem citās valstīs.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem nepieciešams atrast tekstā šo informāciju: “...tā barojas, filtrējot no ūdens dažādus sīkus dzīvniekus. Tas nozīmē, ka tā atver savu divus metros plato muti un filtrē no tūkstošiem tonnu ūdens planktonu un nelielas zivis,” un izdarīt tiešus secinājumus, atbilstoši jautājumam. Skolēnam ir jāsecina, ka “divus metrus plata mute” tekstā ir tas pats, kas “milzīga” jautājumā, un ka vārds “uzslaucīt” jautājumā attiecināms uz tekstā aprakstīto filtrēšanas darbību, tātad pareizā atbilde būtu vaļhaizivs, kurai vienīgajai ir tik milzīga mute, tai pat laikā, tā vienīgā ēd sīkus dzīvniekus.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājam nepieciešams noskaidrot, vai skolēns precīzi saprot visus vārdus, kas minēti jautājumā, kā arī pārrunāt, vai skolēni no izlasītā teksta atceras un var nosaukt kādu sīku dzīvnieku. Skolotājs var aicināt skolēnus atsaukt atmiņā multfilmu par sūkli Bobu, lai precīzāk raksturotu planktonu un tā izmēru kā sīku dzīvnieku. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzība.] Kad skolēni vienojušies par terminoloģiju, skolotājs var aicināt skolēnus sadalīties grupās un katrai grupai izveidot shēmu, kas līdzīga domu kartei – shēmas centrā liekot haizivs sugas nosaukumu, piemēram, “āmurhaizivs” un ar bultiņām uz āru, pievienot pie katras sugas būtiskāko, kas tekstā par to minēts – izskatu un uzturu. Kad skolēni apkopojuši informāciju grafiski, kopīgi ar skolotāju iespējams secināt, kura haizivs ēd mazus dzīvniekus, tos “uzslaukot”. [Apgūstamās lasītprasmes stratēģijas: vizualizēšana un kopsavilkuma veidošana.]

12. Šajā tabulā ir sakārtota raksta informācija par dažādām haizivju sugām. Aizpildi brīvos laukumus, lai tabula būtu pabeigta.

Haizivs veids	Garums	Barība	Īpašas iezīmes
Valhaizivs			Vislielākā haizivs
Āmurhaizivs	1-6 metri		
	6 metri	Jūras lauvas un roņi	

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	3 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	11,5	21,7	24,2	34,8	2,9	66,4	60,2
Latvija 2016	7,4	28,2	33,4	28,4	2,2	65,9	57,1
Lietuva 2021	11,6	26,8	27,9	18,2	13,6	56,2	52,3
Lietuva 2016	10,4	26,3	29,6	25,2	7,7	62,1	55,4
Somija 2021	10,2	27,7	24,8	29,3	5,2	64,9	55,1
Somija 2016	7,7	21,8	31,0	34,7	2,9	72,9	57,5
Polija 2021	9,5	22,5	27,7	36,8	2,4	69,0	61,4
Polija 2016	5,3	21,5	21,0	49,6	1,9	77,2	69,0
Īrija 2021	5,2	14,7	29,9	41,3	4,5	76,0	70,0
Īrija 2016	6,4	18,8	27,8	36,3	9,1	71,7	65,2
Starptautiski vidējais 2021	12,4	20,2	23,4	27,9	9,3	61,2	55,4
Starptautiski vidējais 2016	13,3	22,0	24,7	28,8	8,0	61,3	55,4

Vērtēšanas vadlīnijas:

3 – Plaša izpratne
Atbildē pareizi aizpildītas visas 6 tukšās ailes. Skatīt tabulu nākamajā lappusē, kur dotas pareizās (teksts trekņrakstā) un nepareizās atbildes katrai šūnai.
2 – Apmierinoša izpratne
Atbildē pareizi aizpildītas 5 no 6 ailēm.
1 - Minimāla izpratne
Atbildē pareizi aizpildītas 3 vai 4 no 6 ailēm.
0 – Neapmierinoša izpratne
Atbildē pareizi aizpildītas 2 vai mazāk no 6 ailēm.

Haizivs veids	Garums	Barība	Īpašas iezīmes
Vaihaizivs	18 metri	nelielas zivis planktons garneles stīki peldoši dzīvnieki augi NAV PIENĒMAMAS: zivis	<i>vislielākā haizivs</i>
Āmurgaizivs	1–6 metri	zivis citas haizivis	acis, nāsis un elektrореceptori atrodas “āmurgalvas” sānos peld vienas groza galvu uz priekšu un atpakaļ (āmurgeida) galva/plats saplacināts deguns neparastas/dīvaina izskata NAV PIENĒMAMAS: vismazākā haizivs
Lielā baltā haizivs	6 metri	<i>Jūras lauvas un roņi</i>	lielākie (6 centimetri) zobi vispazīstamākā siltķermeņu haizivs trešā lielākā suga balts vēders NAV PIENĒMAMAS: siltasiņu 50 zobi peld ātri asi zobi lielākā haizivs

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem nepieciešams integrēt no teksta izlasīto informāciju tabulā. Tā kā tekstā doti tikai trīs haizivju veidu apraksti un tabulā arī ir tikai trīs rindas, atjautīgākajiem lasītājiem noorientēties tekstā un tabulā nebūs grūti. Aizpildot tabulu, skolēns atrod tekstā precīzu informāciju par kolonnā prasīto aspektu un ieraksta brīvā formā vai citējot.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var aicināt vēlreiz izpētīt iepriekšējā jautājumā izveidoto domu karti un, ja nepieciešams, papildināt ar precīzāku informāciju. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.] Ja nepieciešams, ar jautājumu palīdzību skolotājs var uzveidot skolēnus saskatīt rindu skaita atbilstību aprakstīto haizivju veidu skaita atbilstībai. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana.] Protams, skolēniem ir nepieciešamas pamata prasmes un iemaņas tabulas lasīšanā/aizpildīšanā.

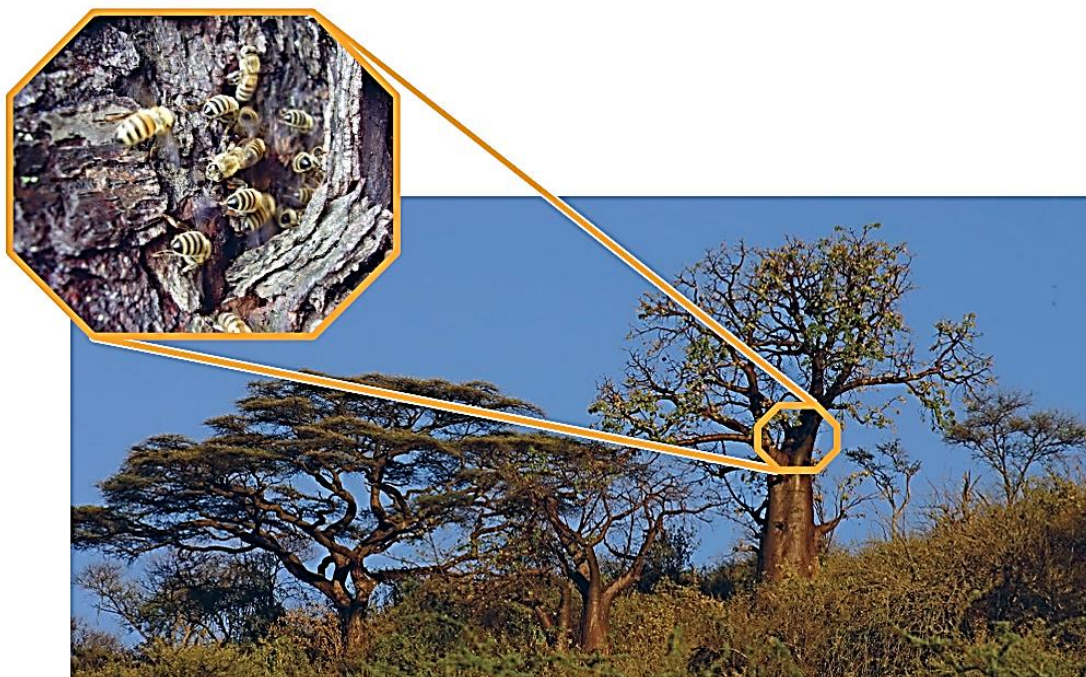
4.4. Kur ir medus? (PIRLS 2016 un PIRLS 2021)

Kur ir medus?

Vai cilvēki un savvaļas putni var strādāt kopā? Austrumāfrikā putns, kuru sauc par medusrādītāju, palīdz cilvēkiem atrast medu.

Medusrādītājs mīl ēst bišu vasku un kūniņas (bišu mazuļus) un vienmēr zina, kur atrast labu bišu stropu. Taču putns ir pārāk mazs, lai atvērtu stropu un piekļūtu lielajam gardās barības daudzumam tā iekšienē. Šeit tam noderīgas ir boranu ciltis. Viņi paši sagatavo visu savu ēdienu un laiku pa laikam vēlas ēst nedaudz svaiga medus. Lai iegūtu medu, viņiem ir jāsameklē savvaļas bišu strops un pašiem jāizņem medus no tā. Taču bišu stropus savvaļā sameklēt var būt grūti. Par laimi, boraniem palīdz medusrādītājs.

Savvaļas bites izveido savus stropus koka stumbru dobumos.

Iepazīsties ar putniem — medusrādītājiem

Skatoties uz medusrādītāju, tu nevarētu uzminēt, ka tas ir īpašs. Tas ir neizteiksmīgi brūnpelēkā krāsā ar baltiem plankumiem uz astes. Tas ir apmēram divdesmit centimetrus garš putns ar nelielu galvu un īsu knābi. Tā kā medusrādītājs nevar vienmēr iekļūt stropos, tas ēd arī augļus, tārpus un citus insektus.

Medusrādītājs tup uz zara.

Iepazīsties ar boranu cilti

Borani dzīvo Austrumāfrikā. Viņu mājas ir būvētas no zariem un pārklātas ar zāli. Borani ir pazīstami ar lopu audzēšanu, kas dod viņiem gaļu un pienu. Zeme Austrumāfrikā ir sausa, un lopiem nepietiek svaigas zāles, lai tie visu gadu varētu dzīvot vienā vietā. Tāpēc trīs vai četras reizes gadā borani ar saviem lopiem dodas uz jaunu dzīvesvietu. Viņi izjauc savas mājas lielās daļās un nes tās sev līdzi. Kad viņi ierodas jaunā vietā, viņi no jauna saliek kopā mājas. Taču viņu zemes kļūst arvien sausākas, un boraniem kļūst arvien grūtāk atrast pietiekami daudz svaigas zāles. Šī iemesla dēļ daži borani sāk meklēt jaunu dzīvi mazpilsētās un pilsētās.

Medus meklēšana

Kad putns vai borani vēlas doties pēc medus, viņiem ir signāli, kā vienam otru pasaukt. Boraniem ir īpaša svilpe, kuru var dzirdēt vairāk nekā viena kilometra attālumā. Medusrādītājs sauc cilvēkus, atkārtojot atkal un atkal divas dažāda augstuma skaņas: *tirr-tirr, tirr-tirr!*

Borans svilpj, lai sasauktu medusrādītāju.

Kad borani un medusrādītājs ir sagatavojušies, medības sākas. Putns aizlido ārpus redzesloka. Tad tas atgriežas un nosēžas vietā, kur to var redzēt. Tiklīdz kā cilvēki pienāk tam tuvāk, tas lido uz priekšu, rādot savas astes baltās spalvas.

Medusrādītājs dara zināmu boraniem, ka strops ir tuvu zemei, lidojot zem koku galotnēm. Ja tas lido augstāk, tas nozīmē, ka strops ir kokā.

Tad tas atkal nolaižas un gaida. Borani rada troksni, lai putns zinātu, ka viņi joprojām tam seko. Viņi svilpj, sit pa kokiem un skaļi sarunājas.

Tiklīdz viņi nonāk tuvāk stropam, medusrādītājs nolaižas arvien biežāk. Tas arī sāk nolaisties arvien tuvāk zemei. Tā borani var noteikt, ka viņi tuvojas stropam.

Visbeidzot, kad medusrādītājs nonāk pie bišu stropa, tas rada citādu skaņu. Tas klusu ar garām pauzēm starp skaņām saka boraniem: „Hei, mēs esam klāt!” Dažkārt tas lidinās apkārt stropam.

Borani iekur ugunskuru. Ar kūpošu pagali viņi aizbiedē bites. Tad viņi atver stropu un savāc medu. Viņi atstāj medusrādītājam daudz vaska un kūniņu.

Ieguvēji ir abi

Borani saka, ka bez putna palīdzības bišu stropa atrašanai ir vajadzīgas gandrīz deviņas stundas. Dažkārt viņi vispār nevar atrast nevienu stropu. Taču, ja ceļu rāda medusrādītājs, medības ilgst trīs stundas un viņi gandrīz vienmēr atrod stropu. Bez boraniem medusrādītājs parasti spēj tikai nedaudz paknābāt pie bišu stropa ieejas. Taču ar cilvēku palīdzību, viņu radītajiem dūmiem un instrumentiem medusrādītājs var iekļūt daudz vairāk stropos!

Pavisam vieni

Medusrādītāji dažreiz dodas uz stropu vieni paši. Kad tie tā rīkojas, tie izvēlas mākoņainus un vēsus rītus, kad bites ir miegainas. Tad tie var uzreiz pielidot pie stropa, taču tie neuzturas tur ilgi. Bites var tos sadzelt, un tie neiegūst daudz barības.

Legēnda par medusrādītājiem

Borani stāsta stāstu par to, kas notiek, ja medusrādītājam neatstāj barību kā atalgojumu par stropa atrašanu. Nākamajā reizē, kad jūs sekojat tam, medusrādītājs aizvedīs jūs pie kaut kā patiešām bīstama — piemēram, leoparda kokā!

Pagātne un nākotne

Veids, kādā kopā strādā cilvēki un medusrādītāji, ir tik izdevīgs viņiem visiem, ka zinātnieki domā, ka viņi tā ir strādājuši ļoti ilgu laiku. Zīmējumi akmenī mums stāsta, ka afrikāņi ir meklējuši medu vairāk nekā 20 000 gadu.

Taču šī sadarbība starp putnu un cilvēku ir apdraudēta. Daudzi medusrādītāji tagad dzīvo dabas rezervātos, kur cilvēkiem ienākt ir aizliegts. Un borani pārceļas uz pilsētām, kur nopirkt cukura paciņu veikalā ir vieglāk nekā meklēt bišu stropus. Ir

novērots, ka medusrādītāji aicina cilvēkus medībās viņu pagalmos un nesaņem nekādu atbildi.

Jautājumi Kur ir medus?

1. Ko ēdamu iegūst borani un medusrādītājs no bišu stropiem?

 1 Borani

 1 Medusrādītājs

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	24,0	17,5	56,5	2,0	66,9	66,2
Latvija 2016	7,3	22,8	69,3	0,6	81,3	81,0
Lietuva 2021	19,6	13,6	64,0	2,8	72,1	73,5
Lietuva 2016	9,5	26,3	62,4	1,8	79,3	74,2
Somija 2021	12,1	29,8	56,0	2,1	73,4	71,7
Somija 2016	6,1	28,2	65,2	0,5	80,9	78,3
Polija 2021	13,1	21,1	58,1	7,7	76,1	72,6
Polija 2016	12,1	17,3	68,0	2,7	81,9	75,6
Īrija 2021	8,4	20,1	71,3	0,2	82,4	80,8
Īrija 2016	6,5	21,1	71,1	1,3	83,0	82,4
Starptautiski vidējais 2021	19,9	24,8	50,4	4,9	66,0	64,9
Starptautiski vidējais 2016	17,6	26,0	53,5	2,9	69,4	67,0

Vērtēšanas vadlīnijas:

2 – Pilnīga izpratne

Atbildē norādīti ticami ieguvumi gan boraniem, gan medusrādītājam.

PIEZĪME VĒRTĒTĀJIEM: Atbildes, kurās ir JEBKURA no nepareizajām atbildēm kopā ar pareizajām, tiek vērtētas ar 0 punktiem.

Atbildes:

- **Borani:** medus
- **Medusrādītājs:** (bišu) vasks/kūniņas/bišu mazuļi

1 – Daļēja izpratne

Atbildē norādīti ticami ieguvumi vai nu tikai boraniem, vai tikai medusrādītājam no iepriekšminētajām atbildēm.

0 - Nav izpratnes

Atbildē netiek norādīti precīzi ieguvumi ne boraniem, ne medusrādītājam, vai arī atbilde ir pārāk neskaidra.

Nepareizās atbildes:

- **Borani:** cukurs, ēdiens
- **Medusrādītājs:** augļi, tārpi, citi insekti, medus, bišu oliņas, ēdiens

Piemēri:

- **Borani:** *ēdiens no veikala*
Medusrādītājs: *kūniņas un augļi*
- **Borani:** *cukurs*
Medusrādītājs: *medus*

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir nepieciešams tekstā atrast šos divus teikumus: “Medusrādītājs mīl ēst bišu vasku un kūniņas” un “...laiku pa laikam vēlas ēst nedaudz svaiga medus,” un citēt vai pārfrāzēt tos atbilstošajās atbildei paredzētajās vietās.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var aicināt viņus uzmanīgi izlasīt pirmo rindkopu un ar dažādu krasu zīmumiem pasvītrot visas nosauktās ēdamās lietas, kuras ēd vai nu medusrādītāji vai borani. Pēc pasvītrotas kopīgi ar skolēniem izvēlēties, kurus no ēdieniem ierakstīt atbildei paredzētajā vietā. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.]

2. Ko dara borani un medusrādītājs, lai palīdzētu viens otram?

 Borani

 Medusrādītājs

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	35,9	27,6	30,7	5,7	46,7	47,8
Latvija 2016	23,7	30,5	42,6	3,2	58,1	61,6
Lietuva 2021	31,8	23,2	35,8	9,1	52,1	52,3
Lietuva 2016	27,2	25,0	43,5	4,2	60,0	56,9
Somija 2021	15,7	23,1	51,6	9,7	72,8	67,7
Somija 2016	14,9	24,0	55,8	5,3	73,0	70,0
Polija 2021	25,9	24,1	31,4	18,6	54,4	52,3
Polija 2016	27,6	25,4	40,0	7,0	57,7	55,6
Īrija 2021	22,1	19,8	55,7	2,4	67,6	66,9
Īrija 2016	21,5	27,2	49,1	2,1	64,0	64,3
Starptautiski vidējais 2021	35,1	22,0	32,0	10,9	47,6	47,0
Starptautiski vidējais 2016	36,4	22,8	33,5	7,3	48,0	47,7

Vērtēšanas vadlīnijas:

2 – Pilnīga izpratne

Atbildē norādīts veids, kā borani palīdz medusrādītājam, un veids, kā medusrādītājs palīdz boraniem, no šī pieņemamo atbilžu saraksta.

Veidi, kā medusrādītājs un borani palīdz viens otram:

PIEZĪME VĒRTĒTĀJIEM: Skolēni var arī pārfrāzēt saviem vārdiem. Atbildei jānorāda uz darbību, ko veic katrs (gan cilvēks, gan putns), kas nepārprotami palīdz otram.

Veidi, kā borani palīdz medusrādītājam:

- Atver stropu/palīdz tam tikt iekšā stropā
- Atstāj kūniņas un vasku/iegūst viņiem ēdienu
- Aizbiedē bites (iekurot ugunsķuru/radot dūmus)

<p>Veidi, kā medusrādītājs palīdz boraniem:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Palīdz viņiem atrast stropu/medu/bites/ēdienu - Parāda viņiem, kur ir strops/lidinās apkārt stropam - Saka boraniem: “Hei, mēs esam klāt!” (klusu ar garām pauzēm starp skaņām)
<p>1 – Daļēja izpratne</p>
<p>Atbildē norādīts vai nu veids, kā borani palīdz medusrādītājam, vai veids, kā medusrādītājs palīdz boraniem (pieņemamās atbildes skat. sarakstā iepriekš).</p>
<p>0 - Nav izpratnes</p>
<p>Atbildē netiek norādīts atbilstošs veids, kā borani palīdz medusrādītājam vai, kā medusrādītājs palīdz boraniem. Atbildē dota darbība, bet nav paskaidrots, kādā veidā ar to tiek palīdzēts.</p> <p><u>Piemēri:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Borani: <i>palīdz medusrādītājam atrast ēdienu</i> [Ievērojiet, ka medusrādītājs ir tas, kurš <i>atrod</i> ēdienu (stropu). Borani tikai palīdz <i>piekļūt</i> ēdienam, kad strops jau ir atrasts.] - Medusrādītājs: <i>palīdz boraniem iegūt medu</i> - Borani: <i>svilpj</i> - Medusrādītājs: <i>tirr-tirr-tirr</i>

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem vispirms nepieciešams precīzi saprast jautājuma tekstu, bet pēc tam interpretēt izlasīto. Pavirši izlasot jautājumu, skolēns var maldīgi atbildēt par savstarpējo saskaidrošanos, tomēr tā vēl nav palīdzēšana, tā ir tikai sazināšanās. Atbildē skolēnam ir jāuzskaita veidi, ko viņi dara, lai katrs tiktu pie sava ēdiena. Kā pareizā atbilde tiek pieņemta gan citāts, piemēram: “...saka boraniem: „Hei, mēs esam klāt!”” vai “...lidinās apkārt stropam,” gan arī skolēna apkopots vai pareizi pārfrāzēts teksts, piemēram: “Parāda, kur atrodas strops” u.c.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājam nepieciešams precizēt jautājumu un aicināt skolēnus tekstā aprakstīto pārvērst cēloņu – seku teikumus, kuri pamatoti ar apgalvojumiem no teksta, piemēram: “Ja borani vēlas medu, tad viņi svilpj”, “Ja borani svilpj, tad putni atbild”, “Ja medusrādītājs lido augstu, tad borani tam seko”, “Ja medusrādītājs saka: „Hei, mēs esam klāt!”, tad borani ...” visus izrakstītos “ja ..., tad” teikumus skolēni sarindo notikumu secībā. Skolotājs pārrunā ar skolēniem, kuri no teikumiem parāda, ko dara medusrādītāji un ko dara borani, lai palīdzētu viens otram. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta struktūras atpazīšana.]

3. Kāpēc boraniem ir jādodas uz jaunu dzīvesvietu trīs vai četras reizes gadā?

- (A) Lai atrastu ūdeni.
- (B) Lai atrastu medu.
- (C) Lai pabarotu savus lopus.
- (D) Lai pārdotu gaļu un pienu.

Pareizā atbilde: C.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C*	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	12,3	19,0	63,7	3,6	1,0	67,6	61,2
Latvija 2016	4,4	14,8	76,7	3,7	0,3	77,2	76,7
Lietuva 2021	9,6	28,0	54,1	7,1	1,0	54,9	54,6
Lietuva 2016	4,8	18,7	63,8	11,8	0,9	63,9	65,0
Somija 2021	5,1	24,9	62,1	5,2	2,6	66,0	62,1
Somija 2016	4,4	16,4	71,6	6,6	0,9	75,2	69,4
Polija 2021	4,9	20,5	63,1	9,8	1,8	66,7	61,7
Polija 2016	3,8	20,0	70,6	5,1	0,4	76,9	65,1
Īrija 2021	2,8	8,7	83,7	4,4	0,4	86,6	81,8
Īrija 2016	1,8	10,4	82,4	4,9	0,3	82,7	83,0
Starptautiski vidējais 2021	5,5	25,1	60,4	7,2	1,5	63,1	59,4
Starptautiski vidējais 2016	4,0	24,4	64,0	6,4	1,0	66,8	62,3

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāspēj tekstā atrast attēlu ar paskaidrojumiem par boranu cilts dzīvesveidu. Tekstā jāatrod šie divi teikumi: "Zeme Austrumāfrikā ir sausa, un lopiem nepietiek svaigas zāles, lai tie visu gadu varētu dzīvot vienā vietā. Tāpēc trīs vai četras reizes gadā borani ar saviem lopiem dodas uz jaunu dzīvesvietu." No šiem diviem teikumiem skolēnam ir jāizdara tiešs secinājums, ka pārceļšanās iemesls ir lopbarības trūkums.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var aicināt skolēnus uzmanīgi ieskatīties dotajā tekstā un atrast tajā atbilstošo informāciju, kurā varētu būt aprakstīts boranu cilts dzīvesveids. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: orientēšanās uz tekstu.] Kad skolēni ir atraduši un vēlreiz izlasījuši teksta fragmentu, skolotājs var aicināt viņus pievērst vairāk uzmanības teksta struktūrai, pārveidojot divus pareizo atbildi veidojošos teikumus vienā, piemēram: "Tāpēc, ka lopiem nepietiek svaigas zāles, borani ar tiem dodas uz jaunu dzīvesvietu." [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta struktūras atpazīšana.]

4. Uzraksti divas lietas, no kā ir būvētas boranu mājas.

 1. _____

2. _____

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	23,9	74,0	1,7	78,4	72,6
Latvija 2016	16,9	81,6	1,4	85,1	80,2
Lietuva 2021	23,0	72,4	4,4	79,4	72,7
Lietuva 2016	16,3	82,4	1,3	86,0	80,7
Somija 2021	22,9	63,5	13,6	74,4	72,9
Somija 2016	15,2	79,9	4,8	89,6	78,0
Polija 2021	16,0	75,0	9,1	86,4	78,2
Polija 2016	18,5	77,1	4,4	89,7	71,9
Īrija 2021	15,7	82,2	2,1	86,9	81,3
Īrija 2016	13,2	85,6	1,1	89,4	83,9
Starptautiski vidējais 2021	23,9	67,7	8,0	75,8	69,9
Starptautiski vidējais 2016	24,7	69,3	5,7	75,8	70,2

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē norādīti zari un zāle kā divas lietas, no kurām ir būvētas boranu mājas.

PIEZĪME VĒRTĒTĀJIEM: Pieņemamie atbilžu varianti katram materiālam ir uzskaitīti. Atbildes, kurās ir JEBKURA no nepareizajām atbildēm kopā ar pareizajām, tiek vērtētas ar 0 punktiem.

Pieņemamās atbildes:

- Zari/žagari/nūjas
- Zāle/salmi/siens

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē netiek norādīti abi pieņemamie/pareizie materiāli. Atbilde atkārtō vārdus no jautājuma, norādīti neatbilstoši materiāli vai arī tiem papildus pierakstītas pareizās atbildes.

Piemēri:

- medus un dubļi
- liellopu ādas un zari
- zāle un koki

- *koka miza un lapas*
- *zari*
- *žagari, koka miza, zāle*

Komentārs par datiem: No visiem brīvo atbilžu uzdevumiem par šo tekstu, šis skolēniem gan Latvijā, gan citur pasaulē ir bijis visvieglākais. Tā kā tajā jāuzraksta īsa atbilde, kas tiešā veidā atrodama tekstā, tad tā tam arī vajadzētu būt.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir nepieciešams atrast tekstā šo teikumu: "Viņu mājas ir būvētas no zariem un pārklātas ar zāli," un atbildē ierakstīt tajā minētās divas boranu māju sastāvdaļas. Par pareizu atbildi tiek uzskatīti arī šo būvmateriālu sinonīmi, kas tekstā nav minēti, piemēram, žagari.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var kopīgi pārrunāt, kurā vietā dotajā tekstā atbilde būtu meklējama. Ja skolēns ir atradis atbilstošo teksta vietu, skolotājs var aicināt skolēnus izrakstīt teikumu burtnīcā un pasvītrot tajā vārdus, kas varētu raksturot iespējamus būvmateriālus. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: orientēšanās uz tekstu.]

5. Ko var uzzināt ierāmētajā tekstā „Iepazīsties ar boranu cilti”?

- A Kāpēc borani nedrīkst ienākt dabas rezervātos.
- B Kāpēc borani ir meklējuši medu tik ilgu laiku.
- C Kāpēc borani pārceļas uz dzīvi pilsētās.
- D Kāpēc zinātnieki ir pētījuši boranu dzīvi.

Pareizā atbilde: C.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C*	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meiteņu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	4,7	21,8	59,3	10,7	3,0	64,7	58,0
Latvija 2016	4,6	18,5	69,7	5,7	1,5	73,8	67,2
Lietuva 2021	4,9	22,8	60,0	9,5	2,7	64,5	59,3
Lietuva 2016	6,0	25,2	60,7	5,7	2,4	65,8	58,2
Somija 2021	10,2	19,8	59,1	6,3	4,5	63,4	60,7
Somija 2016	8,0	18,9	66,2	4,5	2,3	72,1	63,4
Polija 2021	4,7	23,5	64,9	3,1	3,7	75,6	58,9
Polija 2016	2,6	23,8	70,6	2,4	0,6	75,9	66,2
Īrija 2021	7,0	23,5	62,9	4,3	1,9	67,2	61,8
Īrija 2016	6,5	26,1	56,9	8,3	2,1	62,7	53,8
Starptautiski vidējais 2021	7,6	28,8	51,7	6,9	4,1	56,9	51,2
Starptautiski vidējais 2016	8,0	27,0	54,7	6,7	3,0	60,1	52,9

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem nepieciešams tekstā atrast šo divus teikumus: “Šī iemesla dēļ daži borani sāk meklēt jaunu dzīvi mazpilsētās un pilsētās,” un izdarīt tiešus secinājumus – tā kā tajā nekas nav teikts par dabas rezervātiem un zinātniekiem, vai medus meklēšanu, tad vienīgā pareizā atbilde ir C.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var lūgt viņiem vēlreiz pārlasīt norādīto teksta apgabalu un, uzdodot jautājumus, rosināt viņus uz vienkāršu secinājumu izdarīšanu – no dotajiem atbilžu piemēriem teksta apgabalā ir aprakstīta boranu cilts dzīve, kā arī uzsvērts, ka radušos apstākļu dēļ borani pārceļas. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana.]

6. Kā borani sasauc medusrādītāju?

- A Viņi izmanto dūmu signālus.
- B Viņi sit pa kokiem.
- C Viņi lieto īpašu svilpi.
- D Viņi sauc putna vārdu.

Pareizā atbilde: C.

Izpratnes līmenis – 1. – skaidri formulētas informācijas iegūšana no teksta.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C*	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	3,9	13,1	75,8	2,0	4,4	84,7	74,6
Latvija 2016	1,9	10,1	86,1	0,6	1,2	88,2	86,0
Lietuva 2021	2,2	9,7	82,3	1,3	4,3	88,5	84,1
Lietuva 2016	3,4	7,2	84,9	1,3	3,3	89,9	85,3
Somija 2021	2,7	8,1	82,1	4,5	2,4	88,6	81,0
Somija 2016	2,4	8,5	86,1	1,2	1,7	90,6	84,7
Polija 2021	6,5	14,5	74,4	1,7	2,5	76,6	76,7
Polija 2016	5,2	14,8	77,8	1,7	0,5	80,1	76,3
Īrija 2021	2,5	6,4	88,3	1,5	0,9	89,2	89,7
Īrija 2016	2,1	9,3	85,8	1,6	0,9	85,0	88,7
Starptautiski vidējais 2021	6,6	11,3	73,9	4,0	2,9	77,0	76,4
Starptautiski vidējais 2016	5,2	10,9	77,4	3,5	2,1	80,4	78,6

Komentārs par datiem: Šī uzdevuma nepareizā atbilde *D* skolēniem nav šķitusi ticama atšķirībā no, piemēram, nepareizās atbildes *B*. Ir vēlams, lai nepareizās atbildes gan šķiet ticamas, gan, protams, ir nepareizas, tādā veidā tās labi palīdz atšķirt skolēnus, kas izlasīto nav pilnībā izpratuši.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāsaprot, ka jautājumā izmantotais vārds “sasaukt” ir tas pats vārds, kas izmantots tekstā – “pasaukt”, kā arī jāatrod tekstā minētais pasaukšanas veids: “Kad putns vai borani vēlas doties pēc medus, viņiem ir signāli, kā vienam otru pasaukt. Boraniem ir īpaša svilpe, kuru var dzirdēt vairāk nekā viena kilometra attālumā.” No tekstā minētā pasaukšanas veida ir atrodama pareizā atbilde – *C*.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājam nepieciešams ar skolēniem pārrunāt vārda “sasaukt” nozīmi. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta izpratnes pārraudzīšana.] Kad skolēni ir sapratuši vārda nozīmi, pedagogs var aicināt viņus vēlreiz pārlasīt nodaļā “Medus meklēšana” aprakstīto un jautāt – kad borani izmanto svilpi, kad sit pa koku, bet kad – izmanto dūmu signālus, kā arī noskaidrot, vai boraniem ir īpašs vārds, kurā putnu saukt. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: jautājumu uzdošana.]

7. Medusrādītājs sūta boraniem dažādas ziņas, veicot dažādas darbības. Aizpildi tukšās vietas tabulā.

	Ko dara medusrādītājs	Ko tas nozīmē boraniem
 1	Lido virs koku galotnēm.	
 1		Viņi tuvojas stropam.
 1		Viņi ir nonākuši pie stropa.

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums visam uzdevumam kopā:

Valsts	0 punktu	1 punkts	2 punkti	3 punkti	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	31,6	17,7	19,7	21,6	8,2	46,8	42,8
Latvija 2016	23,5	19,6	22,4	30,3	4,1	56,5	51,2
Lietuva 2021	27,8	19,4	16,9	28,3	7,1	52,6	47,2
Lietuva 2016	26,8	19,9	18,3	29,2	5,7	57,1	44,2
Somija 2021	34,2	14,1	14,8	25,7	11,1	44,3	46,2
Somija 2016	27,3	16,0	18,0	32,5	6,0	55,2	51,0
Polija 2021	22,7	14,8	16,6	21,9	23,3	53,1	46,4
Polija 2016	28,6	17,3	19,4	24,9	9,9	51,9	44,8
Īrija 2021	27,3	12,9	22,3	33,1	4,1	57,1	52,5
Īrija 2016	31,4	15,1	20,4	27,4	5,4	51,6	46,1
Starptautiski vidējais 2021	33,2	14,8	15,6	19,3	15,3	42,3	38,3
Starptautiski vidējais 2016	35,9	14,8	16,9	19,7	11,5	41,8	38,1

Rezultātu salīdzinājums atsevišķi uzdevuma 1. daļai – Lido virs koku galotnēm:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	40,6	45,6	12,7	51,5	54,4
Latvija 2016	36,4	57,1	6,5	65,6	55,8
Lietuva 2021	39,8	50,2	9,5	59,2	52,5
Lietuva 2016	38,6	53,7	7,6	65,6	50,0
Somija 2021	40,8	45,0	14,0	53,4	51,7
Somija 2016	36,5	55,6	7,8	60,9	59,9
Polija 2021	38,6	34,3	26,4	50,0	44,1
Polija 2016	47,6	39,5	12,9	46,7	44,0
Īrija 2021	39,0	54,7	5,9	60,0	56,8
Īrija 2016	45,0	47,5	7,3	52,9	49,7
Starptautiski vidējais 2021	44,3	34,8	19,1	43,6	41,3
Starptautiski vidējais 2016	48,1	36,5	14,2	43,2	40,6

Rezultātu salīdzinājums atsevišķi uzdevuma 2. daļai – Viņi tuvojas stropam:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	39,1	46,3	13,4	56,5	51,7
Latvija 2016	37,7	55,1	7,2	61,9	56,4
Lietuva 2021	45,0	41,6	12,9	49,2	47,0
Lietuva 2016	42,8	48,5	8,5	58,3	47,4
Somija 2021	47,8	34,9	17,2	42,7	41,9
Somija 2016	41,2	46,5	12,1	57,2	48,5
Polija 2021	29,3	40,4	29,6	63,2	52,6
Polija 2016	44,7	41,1	14,3	55,9	39,4
Īrija 2021	45,6	48,3	5,7	55,6	47,7
Īrija 2016	51,6	41,4	6,8	47,1	41,9
Starptautiski vidējais 2021	43,1	35,7	19,4	46,5	40,5
Starptautiski vidējais 2016	47,5	36,6	14,6	45,4	39,2

Rezultātu salīdzinājums atsevišķi uzdevuma 3. daļai – Viņi ir nonākuši pie stropa:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	52,9	30,1	15,9	41,4	30,9
Latvija 2016	46,4	43,5	10,1	48,4	48,4
Lietuva 2021	38,9	46,3	14,4	59,7	49,2
Lietuva 2016	45,5	42,5	11,9	55,8	40,1
Somija 2021	36,5	40,9	22,5	46,0	58,1
Somija 2016	38,0	47,5	14,3	55,6	55,5

Polija 2021	29,5	39,0	30,9	64,0	50,1
Polija 2016	33,9	50,2	15,9	60,4	59,0
Īrija 2021	38,4	53,7	7,5	59,9	56,9
Īrija 2016	42,0	49,4	8,4	57,2	50,9
Starptautiski vidējais 2021	42,0	33,5	22,6	44,3	39,8
Starptautiski vidējais 2016	46,8	34,8	17,2	42,0	39,5

Pareizi aizpildīta tabula:

Ko dara medusrādītājs	Ko tas nozīmē boraniem
Lido virs koku galotnēm	Strops/medus ir kokā/augstu kokā.
Sāk nolaisties arvien tuvāk zemei VAI lido arvien mazākus attālumus/nolaižas arvien biežāk	Viņi tuvojas stropam.
Rada jaunu (citādu) skaņu/klusu skaņu (ar garām pauzēm starp skaņām) VAI lidinās tam apkārt (stropam)	Viņi ir nonākuši pie stropa.

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde	
Atbildē tiek parādīta izpratne, ka, lidojot virs koku galotnēm, medusrādītājs ziņo boraniem par stropa atrašanās vietu.	
Ko dara medusrādītājs	Ko tas nozīmē boraniem
Lido virs koku galotnēm	Strops/medus ir kokā/augstu kokā.
Sāk nolaisties arvien tuvāk zemei VAI lido arvien mazākus attālumus/nolaižas arvien biežāk	Viņi tuvojas stropam.
Rada jaunu (citādu) skaņu/klusu skaņu (ar garām pauzēm starp skaņām) VAI lidinās tam apkārt (stropam)	Viņi ir nonākuši pie stropa.
0 – Nepareiza atbilde	
Atbildē netiek parādīta izpratne par to, ko tas boraniem nozīmē, ka medusrādītājs lido virs koku galotnēm.	
Piemēri:	
- <i>Strops ir tuvu zemei.</i>	

- *Viņi saprot, kur ir strops.*

1 – Pareiza atbilde

Atbildē norādīta medusrādītāja rīcība, kas boraniem parāda, ka viņi tuvojas stropam.

Ko dara medusrādītājs	Ko tas nozīmē boraniem
Lido virs koku galotnēm	Strops/medus ir kokā/augstu kokā.
Sāk nolaisties arvien tuvāk zemei VAI lido arvien mazākus attālumus/nolaižas arvien biežāk	Viņi tuvojas stropam.
Rada jaunu (citādu) skaņu/klusu skaņu (ar garām pauzēm starp skaņām) VAI lidinās tam apkārt (stropam)	Viņi ir nonākuši pie stropa.

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē netiek parādīta izpratne par to, ko medusrādītājs dara, lai boraniem parādītu, ka viņi tuvojas stropam.

Piemēri:

- *Tas rāda savas astes baltās spalvas.*
- *Tas pārtrauc lidot.*
- *Tas lido tuvu zemei.*
- *Svilpo.*

1 – Pareiza atbilde

Atbildē norādīta medusrādītāja rīcība, kas boraniem parāda, ka viņi ir nonākuši pie stropa.

Ko dara medusrādītājs	Ko tas nozīmē boraniem
Lido virs koku galotnēm	Strops/medus ir kokā/augstu kokā.
Sāk nolaisties arvien tuvāk zemei VAI lido arvien mazākus attālumus/nolaižas arvien biežāk	Viņi tuvojas stropam.
Rada jaunu (citādu) skaņu/klusu skaņu (ar garām pauzēm starp skaņām) VAI lidinās tam apkārt (stropam)	Viņi ir nonākuši pie stropa.

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē netiek parādīta izpratne par to, ko medusrādītājs dara, lai boraniem parādītu, ka viņi ir nonākuši pie stropa.

Piemēri:

- *Tas rada īpašu skaņu.*
- *Tirr-tirr-tirr*
- *Tas atrod stropu.*
- *Hei, mēs esam klāt!*

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šis gan 2016., gan 2021. gadā gan Latvijas skolēniem, gan starptautiski vidēji bija visgrūtākais. Tā kā tas ir 3 punktu uzdevums, tad redzams, ka dažādu punktu skaitu ieguvušo skolēnu īpatsvars ir visai vienmērīgi sadalīts pa visām iespējamām vērtībām (0, 1, 2 un 3 punkti), kā tam arī būtu jābūt labi izveidotā uzdevumā.

Šī uzdevuma 3. daļu skolēni gan Latvijā, gan starptautiski atstājuši neatbildētu biežāk nekā citus uzdevumus. Ar šī uzdevuma 1. daļas izpildi Latvijas meitenēm 2021. gadā veicies ievērojami sliktāk nekā 2016. gadā, savukārt 3. daļā ir otrādi – 2021. gadā ir liels kritums zēnu pareizo atbilžu īpatsvaram. Kopumā, kā lielākajā daļā uzdevumu, arī šajā vērojama Latvijas skolēnu rezultātu pazemināšanās.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem nepieciešama dziļa izpratne pa nodaļas “Medus meklēšana” struktūru un secību. Skolēni šajā situācijā, visticamāk, nevar paļauties tikai uz savu atmiņu, viņiem jāatgriežas pie teksta vēlreiz un jāprecizē tabulā ierakstāmā informācija.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var aicināt viņus ieskatīties uz 2. jautājumu sagatavoto atbilžu pierakstos un precizēt tajos trūkstošo informāciju. Ja skolēni jau 2. jautājumā bija precīzi dokumentējuši medus meklēšanas un atrašanas procesu, tabulas aizpildīšana, ticamākais, nesagādās viņiem grūtības. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta struktūras atpazīšana.] Ja tomēr skolēniem rodas sarežģījumi, skolotājs var aicināt viņus uzzīmēt laika līniju, iztēlojoties, ka tā attēlo vienu medus iegūšanas reizi, un salikt secīgi uz līnijas visus notikumus, vai arī uzzīmēt tos. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.]

8. Kāpēc borani kurina ugunsroku?

- A) Lai aizvestu putnu pie stropa.
- B) Lai bites dotos prom no stropa.
- C) Lai atvērtu stropu.
- D) Lai parādītu, ka atraduši stropu.

Pareizā atbilde: B.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B*	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	4,3	78,3	6,7	7,0	2,3	79,6	83,2
Latvija 2016	3,4	85,7	7,2	3,1	0,6	85,9	86,5
Lietuva 2021	3,3	81,9	8,5	4,2	1,6	84,5	82,8
Lietuva 2016	3,6	86,1	5,0	4,2	0,9	88,5	85,6
Somija 2021	3,3	75,7	10,1	7,3	2,8	80,3	77,2
Somija 2016	2,3	83,7	7,5	4,2	1,6	85,8	85,6
Polija 2021	8,4	72,2	8,4	7,8	2,1	76,0	73,1
Polija 2016	7,2	76,5	8,7	6,8	0,9	76,6	77,7
Īrija 2021	2,8	79,1	12,3	4,0	1,0	77,2	83,6
Īrija 2016	2,5	74,5	15,3	6,8	0,7	70,7	79,6
Starptautiski vidējais 2021	7,0	67,6	12,3	7,8	2,6	68,7	73,2
Starptautiski vidējais 2016	6,5	67,9	13,1	8,7	1,6	68,6	71,7

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šis Latvijas skolēniem 2021. gadā bija visvieglākais. Šis uzdevums ir īpašs arī ar to, ka tajā nav sasniegumu atšķirības starp dzimumiem, zēniem pat veicas nedaudz labāk gan Latvijā, gan starptautiski vidēji.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāspēj tekstā atrast teikums: "Ar kūpošu pagali viņi aizbiedē bites." No šī teikuma ir jāizdara tiešs secinājums, ka kūpoša pagale tiek iegūta no ugunsrokas, tātad ugunsroks tiek kurināts, lai aizbiedētu bites.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājam nepieciešams pārliecināties, ka skolēni prot atrast teksta daļu, kurā meklējama pareizā atbilde. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: orientēšanās uz tekstu.] Skolotājs var lūgt pārfrāzēt pareizas atbildes apgabalā esošos divus teikumus vienā, piemēram: "Lai aizbiedētu bites, borani izmanto kūpošu pagali, kuru viņi paņēma no ugunsrokas." [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta struktūras atpazīšana.]

9. Kāda ir „Legendas par medusrādītājiem” galvenā doma?

- A Medusrādītājs ir jāatalgo.
- B Medusrādītājs ir ļoti gudrs putns.
- C Medusrādītājam vienmēr ir jāseko.
- D Medusrādītājs var būt bīstams.

Pareizā atbilde: A.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A*	B	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	41,0	26,6	7,8	20,6	2,6	43,4	42,0
Latvija 2016	55,7	15,9	7,4	19,5	1,4	60,2	52,4
Lietuva 2021	51,0	25,3	8,2	12,8	2,2	50,2	54,5
Lietuva 2016	55,4	21,1	9,2	11,3	2,7	57,4	56,8
Somija 2021	63,0	13,5	7,2	13,6	1,8	66,2	63,7
Somija 2016	69,4	9,6	4,9	13,4	2,0	69,7	73,1
Polija 2021	40,8	29,7	6,0	17,8	4,5	42,7	43,8
Polija 2016	46,5	28,4	5,8	18,3	1,0	49,1	44,9
Īrija 2021	54,9	24,4	4,8	13,6	1,3	52,6	59,4
Īrija 2016	57,4	19,7	7,8	14,2	0,6	56,1	59,7
Starptautiski vidējais 2021	41,7	24,4	9,9	18,3	2,7	42,0	45,7
Starptautiski vidējais 2016	44,1	22,3	9,6	19,7	1,9	44,7	46,8

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem ir jāspēj tekstā atrast šī teikuma daļa: “...ja medusrādītājam neatstāj barību kā atalgojumu par stopa atrašanu.” Protams, šāda putna uzvedība liecina, ka viņš ir gudrs, tomēr leģendas galvenā doma ir izteikta tieši šajā teikuma daļā – medusrādītājam ir jāatstāj atalgojums par stopa atrašanu.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājam nepieciešams virzīt skolēna uzmanību uz īsā teksta struktūru, tieši struktūra – “ja..., tad” šajā gadījumā norāda uz pareizo atbildi, kas izsecināma tieši no teksta. Skolotājs var mudināt skolēnus izgūt galveno teksta daļas domu, uzdodot jautājumu: “Kas notiks, ja ...?” [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta struktūras atpazīšana un jautājumu uzdošana.]

10. Kāpēc medusrādītājs dodas uz stropiem no rīta, kad ir viens pats?

- (A) Jo ir vieglāk atrast stropus.
- (B) Tajos ir vairāk kūniņu.
- (C) Stropā nav bišu.
- (D) Ir mazāka iespēja tikt sadzeltam.

Pareizā atbilde: D.

Izpratnes līmenis – 2. – tiešu secinājumu izdarīšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A	B	C	D*	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	14,8	9,0	11,5	60,8	2,1	63,4	63,1
Latvija 2016	10,1	6,4	6,3	76,4	0,6	79,8	73,8
Lietuva 2021	14,3	7,4	5,0	70,4	2,2	70,3	74,6
Lietuva 2016	13,5	6,9	9,8	68,5	1,1	70,5	68,2
Somija 2021	10,5	13,9	16,2	55,6	2,7	59,6	56,5
Somija 2016	10,0	9,3	14,5	62,8	2,2	66,4	63,6
Polija 2021	13,7	10,1	15,5	56,4	3,0	56,5	61,5
Polija 2016	10,2	9,3	11,0	69,1	0,4	73,1	65,8
Īrija 2021	15,3	9,1	9,3	63,9	1,5	69,3	62,1
Īrija 2016	12,6	11,4	13,5	61,5	0,8	65,3	59,1
Starptautiski vidējais 2021	18,3	12,0	14,7	48,8	2,9	52,5	50,4
Starptautiski vidējais 2016	16,6	12,1	14,9	51,8	1,8	53,9	53,6

Komentārs par datiem: Ar šī uzdevuma pareizu atbildēšanu Latvijas skolēniem veicies labāk nekā starptautiski vidēji, it īpaši 2016. gadā. Latvijas skolēnu vidējiem sasniegumiem pazeminoties, 2021. gadā sarukusi arī šī sasniegumu starpība.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem nepieciešams izdarīt tiešus secinājumus no teksta daļas ar virsrakstu "Pavisam vieni", savienojot otrajā teikumā minētos apstākļus (mākoņaini un vēsi rīti) ar iemeslu (miegainas bites) un sekām (bites dzēliens). Ja ir rīts, tad bites ir miegainas un nevar sadzelt putnu.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotāja galvenais uzdevums ir pievērst skolēnu uzmanību teksta struktūrai un tajā minētajām cēloņsakarībām. Ar jautājumu palīdzību skolotājs var rosināt skolēnus atklāt tiešu saistību starp bites dzēliena iespējamību, bišu miegainumu un rītiem. [Apgūstamās lasītprasmes stratēģijas: teksta struktūras atpazīšana un jautājumu uzdošana.]

11. Ko ir atraduši cilvēki, kas liecina, ka borani un medusrādītāji varētu būt strādājuši kopā tūkstošiem gadu?

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	53,3	29,5	14,3	38,8	32,0
Latvija 2016	42,0	47,7	10,1	54,0	52,2
Lietuva 2021	54,4	32,3	11,9	40,2	34,5
Lietuva 2016	52,7	38,0	9,0	50,9	32,2
Somija 2021	40,9	38,4	18,7	44,9	51,1
Somija 2016	39,4	49,3	9,8	59,9	50,9
Polija 2021	42,5	32,9	22,5	44,8	42,5
Polija 2016	46,8	40,6	12,4	47,2	45,8
Īrija 2021	33,0	60,6	5,0	65,6	64,0
Īrija 2016	47,2	45,6	6,9	48,8	49,3
Starptautiski vidējais 2021	44,4	34,8	16,8	41,8	41,3
Starptautiski vidējais 2016	47,4	35,9	13,5	42,0	40,6

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē ir norādīts uz zīmējumiem kā pierādījumu tam, ka borani un medusrādītāji sadarbojušies jau kopš seniem laikiem.

Piemēri:

- *zīmējumi*
- *zīmējumi akmenī*
- *afrikāņu zīmējumi*
- *alu zīmējumi*
- *gleznojumi uz sienām*

0 – Nepareiza atbilde

Atbilde neparāda pareizo atbildi. Atbildē atkārtoti vārdi no jautājuma.

Piemēri:

- *akmens grebums/gravējums*
- *grāmatas*
- *medus*
- *bišu stropi*

- *bildes*
- *Viņi labi sastrādājas.*

Komentārs par datiem: Šis ir uzdevums, kuru Latvijas skolēni salīdzinoši bieži izvēlējušies nepildīt. Tā kā tajā nav jāraksta gara atbilde, ticamākais iemesls ir nespēja to izdomāt, jo uzdevums mēra augsta kognitīvā līmeņa prasmes, un atbilde tiešā veidā tekstā nav atrodamā.

Salīdzinot Latvijas skolēnu rezultātus 2016. un 2021. gadā, redzams, ka 2021. gadā bija par 18% mazāk skolēnu, kas uz šo uzdevumu atbildēja pareizi, un tā ir ļoti liela starpība.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem nepieciešams orientēties dotajā tekstā un atrast tajā iekrāsoto laukumu "Pagātne un nākotne". Šajā tekstā ir teikts: "Zīmējumi akmenī mums stāsta, ka afrikāņi ir meklējuši medu vairāk nekā 20 000 gadu." Skolēniem nepieciešams interpretēt šo teikumu iepriekšējā teikuma un visa stāsta kontekstā, t.i., afrikāņi medu nav meklējuši vieni paši, un, ticamākais, ka viņiem jau arī tajā laikā ir palīdzējuši putni, kuri, iespējams, ir redzami zīmējumos akmenī. Par pareizu atbildi tiek uzskatīts gan skolēna paša uzrakstīts secinājums, gan arī precīzs citāts: "Zīmējumi akmenī".

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājam nepieciešams pārliecināties, ka skolēni prot atrast teksta daļu, kurā atbilde meklējama. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: orientēšanās uz tekstu.] Kad skolēni vēlreiz pārlasījuši konkrēto teksta daļu, skolotājs var palīdzēt skolēniem veidot sasaisti ar viņu iepriekšējām zināšanām par seniem laikiem un to, kā cilvēki mūsdienās uzzina par to, kas ir noticis senos laikos. Var pārrunāt tekstā minētos alu zīmējumus un apskatīti citus piemērus. Šāda sasaistes veidošana var palīdzēt skolēniem dziļāk izprast ne tikai šo tekstu, bet arī vēstures liecību nozīmi. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: sasaistes veidošana.]

12. Kāpēc sadarbība starp putnu un cilvēku ir apdraudēta?

- A Boraniem vairs nevajadzēs medusrādītājus.
- B Medusrādītājs vairs neseko boraniem.
- C Boraniem vairs negaršos medus.
- D Medusrādītājs ir atradis citu barību.

Pareizā atbilde: A.

Izpratnes līmenis – 3. – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	A*	B	C	D	Neatbildēts	Pareizi atbildējušo meitenu %	Pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	40,7	17,7	9,7	26,3	1,1	46,0	40,0
Latvija 2016	54,8	16,8	7,3	19,3	1,3	55,9	55,9
Lietuva 2021	55,5	14,4	9,0	16,5	2,0	59,1	57,4
Lietuva 2016	52,0	17,3	11,8	17,7	0,4	51,2	54,4
Somija 2021	52,5	12,8	6,4	22,4	2,1	59,6	52,9
Somija 2016	60,8	10,6	4,7	21,0	0,7	63,8	61,3
Polija 2021	49,0	17,4	10,9	16,5	1,9	54,7	49,7
Polija 2016	56,1	13,1	11,4	17,1	0,9	62,4	52,8
Īrija 2021	67,5	11,8	4,9	12,6	0,9	72,0	67,6
Īrija 2016	57,0	9,6	7,3	24,4	0,2	62,5	53,6
Starptautiski vidējais 2021	44,0	17,7	9,4	20,8	1,7	48,1	46,3
Starptautiski vidējais 2016	44,8	17,1	9,9	21,8	1,2	48,7	45,8

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem jāprot integrēt iepriekš lasīto šo divu teikumu kontekstā: “Daudzi medusrādītāji tagad dzīvo dabas rezervātos, kur cilvēkiem ienākt ir aizliegts. Un borani pārceļas uz pilsētām, kur nopirkt cukura paciņu veikalā ir vieglāk nekā meklēt bišu stropus.” Tātad sadarbība ir apdraudēta no abām pusēm – gan no tā, ka medusrādītāji tiek izolēti no cilvēkiem, gan arī no tā, ka borani pārceļas uz pilsētām. Skolēnam no dotajām atbildēm ir jāprot izvēlēties to, kas raksturo vienu no šiem diviem aspektiem, un tāda atbilde ir tikai viena – atbilde A. Par to, ka medusrādītāji nav atraduši citu barību, liecina rindkopas pēdējais teikums: “...medusrādītāji aicina cilvēkus medībās viņu pagalmos un nesaņem nekādu atbildi.”

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājs var lūgt skolēnus iejusties medusrādītāja lomā un no atbilstošā teksta apgabala izrakstīt apgalvojumus, kas ir zināmi par medusrādītāju, piemēram, viņš ir izolēts, viņš sauc, bet cilvēks neatsaucas. Var arī aicināt skolēnus iejusties borana lomā un izrakstīt atbilstošos apgalvojumus, piemēram, pārceļas uz pilsētu, nopērk cukuru veikalā. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: vizualizēšana.] Izrakstītos citātus skolotājs var lūgt interpretēt doto atbilžu kontekstā, kas palīdzētu precīzāk saprast tekstā minētos cēloņus un sekas, kā arī atpazīt pareizo atbildi. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta struktūras atpazīšana.]

13. Izmanto izlasīto, lai paskaidrotu, ko medusrādītājam vajadzētu darīt nākotnē, ja vēl vairāk boranu pārcelsies uz dzīvi pilsētās.

Izpratnes līmenis – 4. – satura, valodas un tekstuālo elementu izvērtēšana.

Rezultātu salīdzinājums – skolēnu īpatsvars procentos:

Valsts	0 punktu	1 punkts	Neatbildēts	Pilnīgi pareizi atbildējušo meiteņu %	Pilnīgi pareizi atbildējušo zēnu %
Latvija 2021	47,0	37,6	10,9	46,2	42,6
Latvija 2016	54,5	38,7	6,3	40,3	43,0
Lietuva 2021	49,3	36,6	11,6	45,7	40,0
Lietuva 2016	51,4	39,5	8,2	43,3	43,7
Somija 2021	41,5	40,1	14,1	43,6	53,6
Somija 2016	38,4	51,6	7,8	55,0	59,7
Polija 2021	32,3	38,9	23,7	57,2	51,9
Polija 2016	37,4	49,7	10,8	53,8	60,3
Īrija 2021	37,8	55,1	4,6	60,6	58,2
Īrija 2016	47,0	45,8	5,6	51,7	47,0
Starptautiski vidējais 2021	45,6	30,5	16,8	38,4	37,9
Starptautiski vidējais 2016	49,1	32,7	12,5	38,8	37,9

Vērtēšanas vadlīnijas:

1 – Pareiza atbilde

Atbildē minētas galvenās sekas, ko medusrādītāji piedzīvos, ja vēl vairāk boranu pārcelsies uz dzīvi pilsētās – tiem vajadzēs meklēt ēdienu (kūniņas/stropus/vasku) vieniem pašiem.

Piemēri:

- *Viņiem stropi būs jāmeklē vieniem pašiem.*
- *Viņiem vajadzēs pašiem sev meklēt ēdienu.*

VAI arī atbildē minēts ticams veids, kā medusmeklētāji varētu mainīt savus paradumus. Ierosināta kāda no šīm idejām:

- citu ēdienu atrašana, piemēram, vairāk ēst augļus, insektus, tārpus vai citus ēdienus, kas nav no stropiem;
- citu drošu veidu atrašana, kā iegūt ēdienu no stropiem, piemēram, doties uz stropu no rītiem (kad ir mākoņains un vēss);
- citu partneru atrašana vai pārcelšanās uz citu vietu.

Piemēri:

- *Viņi varētu ēst kaut ko citu, piemēram, insektus.*
- *Viņiem, iespējams, vajadzēs mainīt uzturu.*
- *Viņi varētu doties meklēt stropus agrāk no rīta.*
- *Viņiem vajadzēs atrast jaunus partnerus/citus cilvēkus, ar ko sadarboties.*
- *Viņiem vajadzēs pārcelties uz citu vietu, lai atrastu pietiekami daudz ēdiena.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē netiek minēta piemērota medusrādītāju rīcība nākotnē.

Piemēri:

- *Viņi vairs neēdīs kūniņas.* [Ievērojiet, ka šī atbilde nav precīza. Atbilde nav pietiekama, jo netiek piedāvāta alternatīva rīcība.]
- *Viņiem vajadzēs sasaukt boranus.*
- *Medusrādītāji nomirs.*
- *Viņi dosies uz pilsētu.* [Ievērojiet, ka pārcelšanās uz pilsētu nav uzskatāma par pieņemamu, jo tekstā parādīts, ka viņi jau iepriekš to ir mēģinājuši, negūstot panākumus.]

Komentārs par datiem: No visiem uzdevumiem par šo tekstu šajā Latvijas skolēnu rezultātos ir vismazākā starpība (nav atšķirības), salīdzinot pareizo atbilžu īpatsvaru 2021. un 2016. gadā.

Didaktiskais komentārs: Lai pareizi atbildētu uz šo jautājumu, skolēniem nepieciešams pilnībā izprast apdraudētās sadarbības sekas un izteikt savu viedokli/minējumu par to, kas ar putniem varētu notikt nākotnē. Šim jautājumam ir plašs pareizo atbilžu klāsts, būtībā, pareiza atbilde ir ikviens, kura ietver putna hipotētisku rīcību nākotnē.

Ja skolēniem ir grūtības atbildēt uz jautājumu, skolotājam nepieciešams pievērst skolēna uzmanību uzdotā jautājuma būtībai: "... ko medusrādītājam vajadzētu darīt nākotnē ...?", uzverot tieši darbības aspektu. Skolotājs var aicināt skolēnus iztēloties dažādas situācijas, zīmēt, izspēlēt lomu spēli vai arī uzdot jautājumus, kas rosinātu skolēnu iztēli un iedrošinātu viņus izteikties. [Apgūstamās lasītprasmes stratēģijas: jautājumu uzdošana un vizualizēšana.] Iespējams, skolēniem var palīdzēt arī teksta galvenās domas apkopošana un pagātnes notikumu sasaiste ar šodienu, lai rosinātu viņus iztēloties, kas varētu notikt nākotnē. [Apgūstamā lasītprasmes stratēģija: teksta kopsavilkuma veidošana un sasaistes izveidošana.]

IZDEVUMĀ IETVERTO TEKSTU RAKSTUROJUMS – SAREŽĢĪTĪBA UN SKOLĒNU ATGRIEZENISKĀ SAITE

5

Šajā izdevumā ietvertie *PIRLS* testa tekstu paraugi ir vai nu sarežģīti vai vidējas grūtības teksti (skat. 7. tabulu).

7. tabula.

Izdevumā ietverto tekstu raksturojums

Teksta veids	Nosaukums	Sarežģītības līmenis
Literārie teksti	Puķes uz jumta	Vidējas grūtības
	Meisija un sarkanā vista	Sarežģīts
	Spožais salms	Sarežģīts
	Tukšais podiņš	Vidējas grūtības
Informatīvie teksti	Leonardo da Vinči	Sarežģīts
	Zaļās jūras bruņurupucienes dzīves ceļojums	Sarežģīts
	Haizivis	Vidējas grūtības
	Kur ir medus?	Sarežģīts

Tā kā *PIRLS* lasītprasmes testa veidotājiem ir svarīgi, lai testēšanā izmantotie teksti skolēniem patiktu, katras testa brošūras beigās bija ietverts jautājums, kurā skolēniem tiek lūgts novērtēt, cik ļoti viņiem patika tikko lasītais teksts (skat. 2. attēlu).

Cik ļoti tev patika lasīt tekstu „Leonardo da Vinči”?

Aizkrāso tikai vienu aplīti.

 Ļoti patika

 Patika

 Ne pārāk patika.....

 Nepatika

Cik ļoti tev patika lasīt tekstu „Puķes uz jumta”?

Aizkrāso tikai vienu aplīti.

 Ļoti patika

 Patika

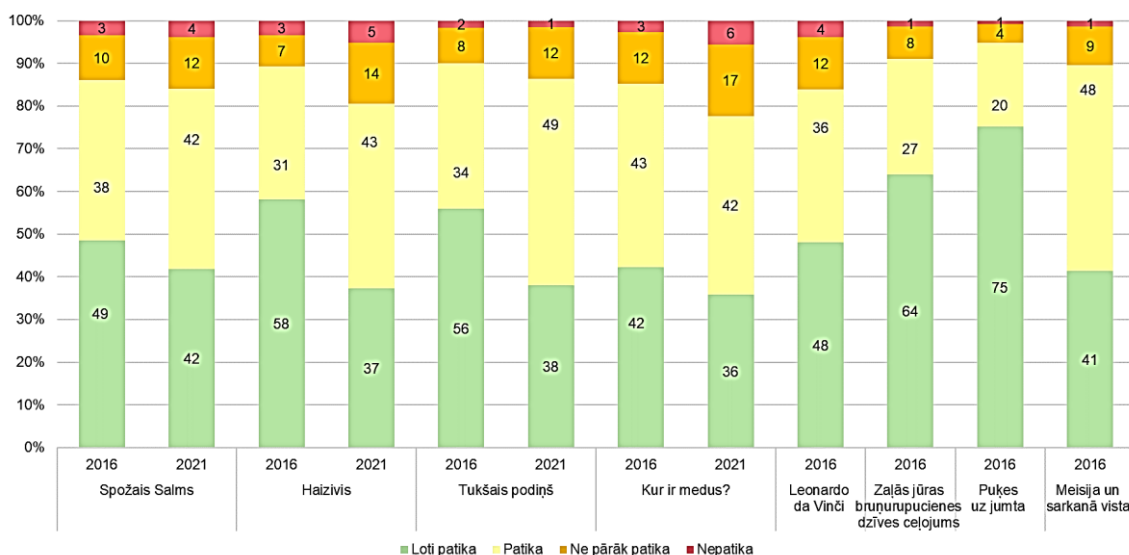
 Ne pārāk patika.....

 Nepatika

2. attēls.

Teksta novērtēšanas jautājums skolēniem

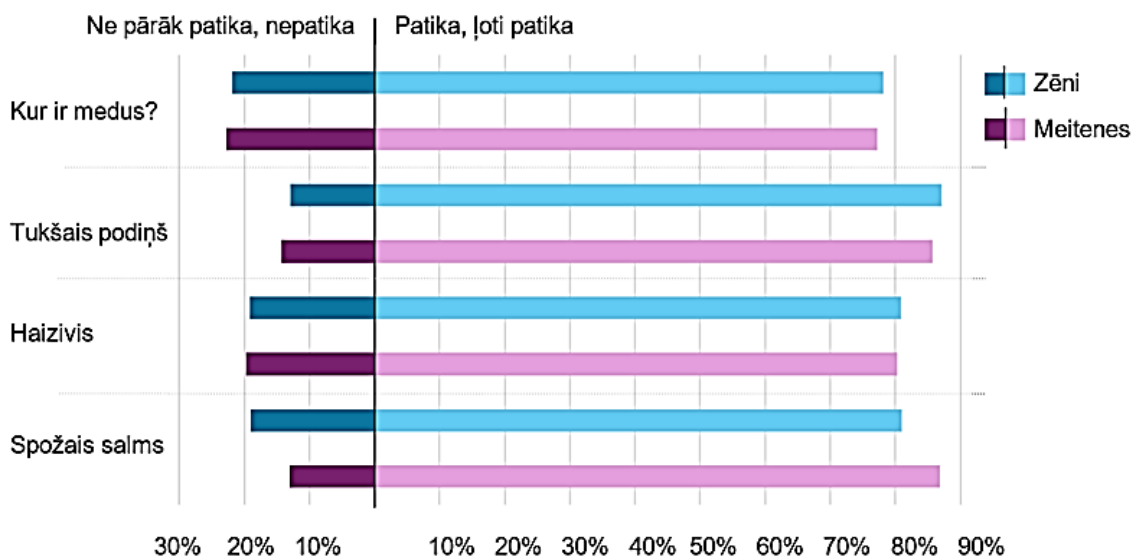
Apkopojot Latvijas skolēnu viedokli par šajā materiālā ietvertajiem tekstiem, redzams, ka pārsvarā skolēniem visi teksti patīk vai ļoti patīk (skat. 3. attēlu). Četri teksti tikuši izmantoti gan 2016., gan 2021. gada *PIRLS* pētījuma ciklos. Divos no šiem tekstiem skolēnu attieksmes izmaiņas nav redzamas – šie teksti ir: *Spožais Salms* un *Kur ir medus?* Savukārt divi teksti Latvijas skolēniem sākuši patikt nedaudz mazāk – tie ir: *Haizivis* un *Tukšais podiņš*. Redzams, ka 2016. gadā caurmērā Latvijas skolēniem vieglāki teksti patikuši labāk nekā sarežģīti. Savukārt 2021. gadā vērtējums par vidējas grūtības tekstiem ir pietuvojies sarežģīto tekstu novērtējumam. Iespējams, ka, pazeminoties Latvijas skolēnu vidējai lasītprasmei, salīdzinoši vienkāršākie teksti vairs nav tik viegli uztverami, tādēļ arī patikšanas rādītāji tiem kļuvuši zemāki.

3. attēls.

Latvijas skolēnu vērtējumi par tekstiem un to izmaiņas

Nav atšķirību Latvijas zēnu un meiteņu viedoklī par to, cik ļoti viņiem patīcis lasāmais teksts (skat. 4. attēlu). Visi aplūkotie teksti aptuveni vienādi patikuši gan zēniem, gan meitenēm. Jāteic, ka tieši tāds ir *PIRLS* testu veidotāju mērķis – lai skolēniem lasāmie teksti būtu interesanti un, lai tie nebūtu tādi, kas īpaši patīk vai nepatīk kādam no dzimumiem. Tiek piedomāts, lai tekstos būtu galveno varoņu dažādība, arī pēc dzimuma.

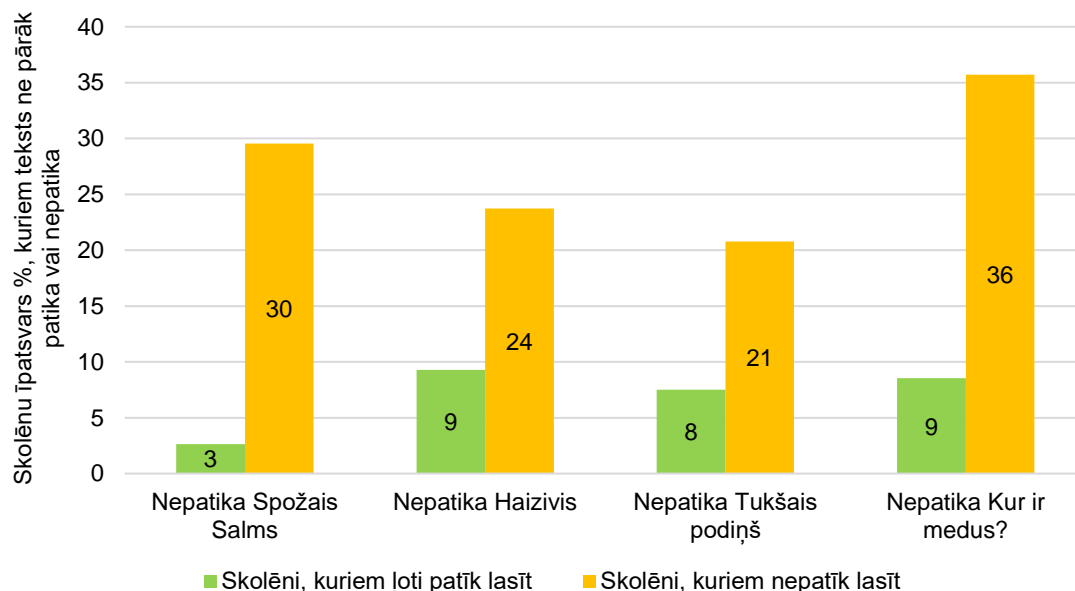

4. attēls.

Latvijas skolēnu PIRLS 2021 tekstu vērtējums atkarībā no dzimuma

Tas, vai skolēnam vairāk patīks vai nepatīks piedāvātais teksts, ir atkarīgs gan no skolēna lasītprasmes sasniegumiem, gan no tā, vai skolēnam vispār kopumā patīk lasīt. *PIRLS* pētījumā skolēnus pēc attieksmes pret lasīšanu var sadalīt trijās grupās – tajos, kuriem ļoti patīk lasīt, kuriem patīk lasīt un tajos, kuriem nepatīk lasīt. 5. attēlā salīdzinātas divas no minētajām grupām – tie, kam ļoti patīk lasīt, un tie, kam nepatīk.

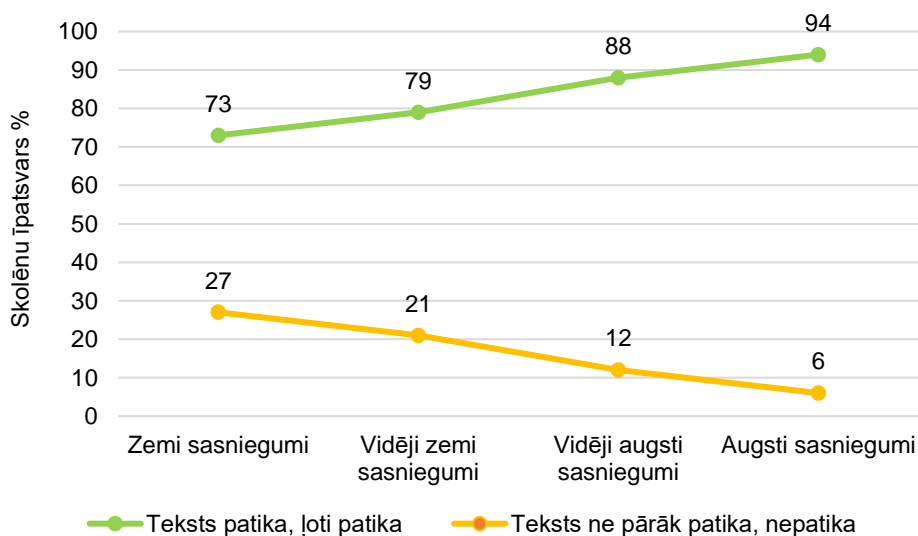
Analizējot *PIRLS 2021* gada Latvijas rezultātus, redzams, ka skolēni, kuriem kopumā nepatīk lasīt, ievērojami biežāk norādījuši, ka piedāvātais teksts viņiem ne pārāk patika vai nepatika, pretstatā skolēniem, kuriem kopumā ļoti patīk lasīt. Piemēram, no tiem skolēniem, kuriem ļoti patīk lasīt, 3% nepatika teksts *Spožais Salms*, bet no tiem skolēniem, kam nepatīk lasīt, *Spožais Salms* nepatika 30% skolēnu.

5. attēls.

Latvijas skolēnu attieksme pret tekstiem atkarībā no vispārējās patikšanas lasīt

Analizējot skolēnu novērtējumu par tekstu saistībā ar sasniegumiem *PIRLS 2021* lasītprasmes testā, skaidri iezīmējas tendence – jo zemāki lasītprasmes sasniegumi, jo vairāk nepatika piedāvātais teksts (skat. 6. attēlu).

6. attēls.

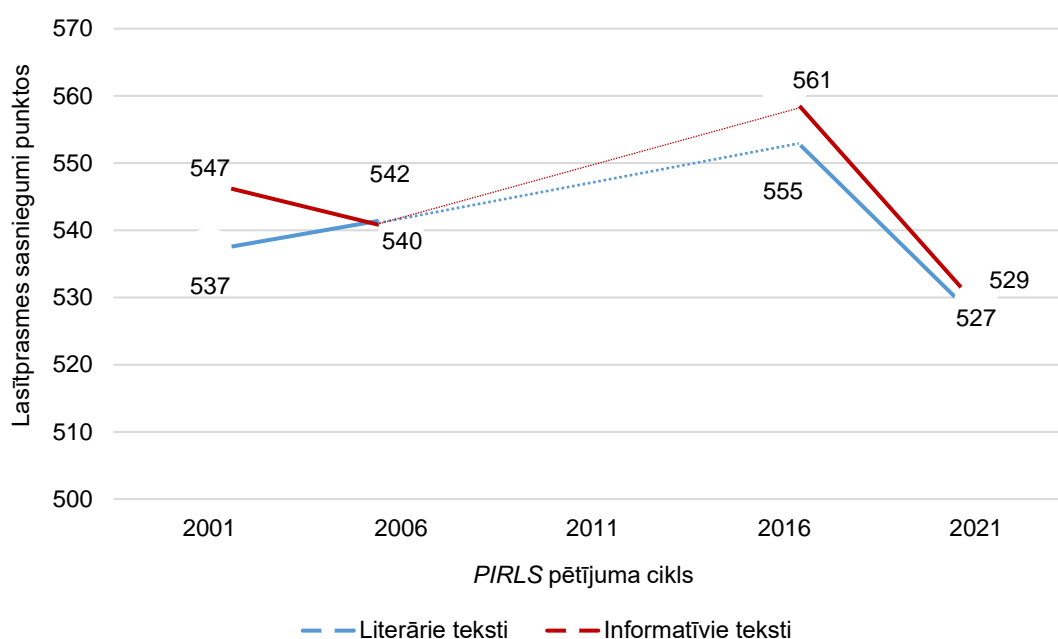
Latvijas skolēnu *PIRLS 2021* tekstu vērtējums saistībā ar sasniegumiem

LATVIJAS SKOLĒNU SASNIEGUMU RAKSTUROJUMS

6

Šajā nodaļā tiks apskatītas Latvijas 4. klases skolēnu lasītprasmes sasniegumu izmaiņas *PIRLS* mērītajos kognitīvajos līmeņos un lasīšanas mērķos 20 gadu laikā, un konstatētas Latvijas skolēnu “vājās vietas” *PIRLS 2021* testā.

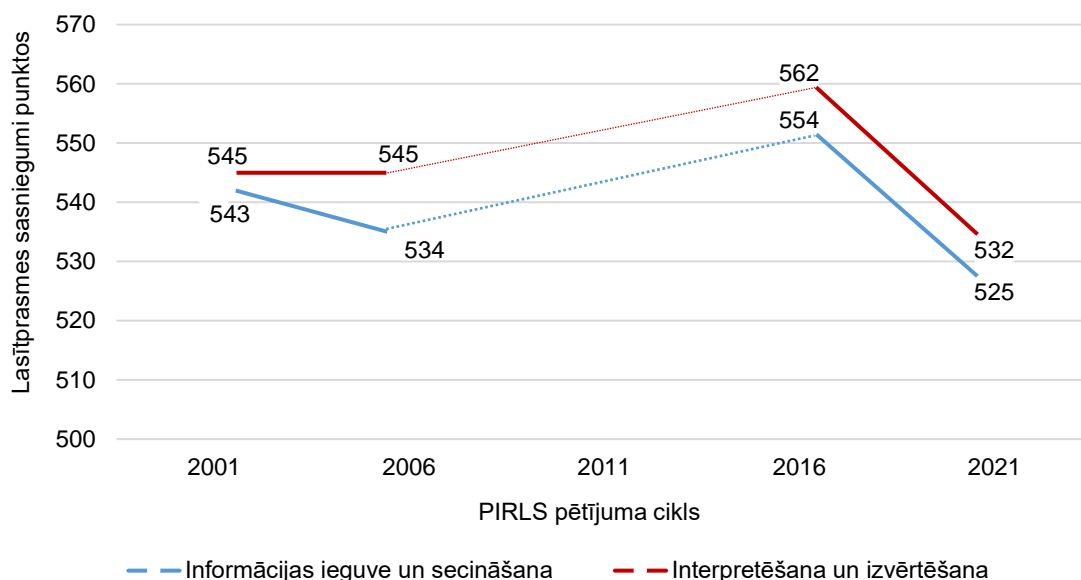
7. attēlā redzams, kā mainījušies Latvijas skolēnu rezultāti informatīvo un literāro tekstu lasīšanā kopš mērījumu sākuma 2001. gadā. 500 punkti ir *PIRLS* skalas vidējais, un redzams, ka Latvijas skolēnu vidējie sasniegumi vienmēr bijuši un joprojām ir virs tā. 2011. gadā Latvija *PIRLS* pētījumā nepiedalījās, tādēļ diagrammā redzamas raustītas līnijas. Parasti Latvijas skolēniem labāk veicas ar informatīvo tekstu izpratni, bet gan 2006., gan 2021. gadā šādas atšķirības nav. Skolēnu vispārējais lasītprasmes līmenis ir pazeminājies, un abi tekstu veidi kļuvuši grūtāk saprotami.

7. attēls.

Latvijas skolēnu sasniegumu izmaiņas PIRLS pētījuma ciklos atkarībā no lasīšanas mērķa

8. attēlā parādītas Latvijas skolēnu vidējo sasniegumu izmaiņas *PIRLS* mērītajos kognitīvajos līmeņos. Informācijas ieguves un tiešu secinājumu izdarīšanas kognitīvais līmenis mēra to, kā skolēni veic vienkāršas darbības ar tekstu, bet interpretēšanas un integrēšanas kognitīvais līmenis mēra skolēnu spējas veikt sarežģītākas lasītprasmi apliecinošas darbības, izmantojot izlasīto tekstu (Ozola, Geske, Kampmane, 2023).

8. attēls.

Latvijas skolēnu sasniegumu izmaiņas PIRLS pētījuma ciklos atkarībā no mērītā kognitīvā līmeņa

Tradicionāli Latvijas skolēniem labāk veicas augstāka kognitīvā līmeņa uzdevumos. Arī 2021. gadā atšķirība starp sasniegumiem informācijas atrašanās un interpretēšanā ir statistiski nozīmīga. Kā redzams, skolēnu sniegums ir krities visos uzdevumos, bet aizvien ir aktuāli strādāt pie vienkāršu darbību ar tekstu apgušanas.

Iespējams, šī starpība rodas no tā, ka skolēni nav raduši pēc izlasīšanas atgriezties pie teksta pārskatīšanas un meklēt informāciju tajā, tā vietā mēģinot atbildi uz jautājumu atrast savā atmiņā.

Izanalizējot uzdevumus, kuros Latvijas skolēnu sasniegumiem ir vismazākā starpība ar starptautiski vidējiem rezultātiem (un, tā kā Latvijas rezultāti ir ievērojami augstāki par starptautisko vidējo rādītāju, tas liecina par to, ka mūsu skolēniem šie uzdevumi padevušies ar lielākām grūtībām), iespējams secināt, ka:

- lielākā daļa grūto uzdevumu ir par literāriem tekstiem,
- parasti grūtības sagādā tiešu secinājumu izdarīšana un ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana,
- 60% no relatīvi grūtākajiem uzdevumiem ir brīvo atbilžu uzdevumi.

IETEIKUMI

Skolotājiem rekomendējams biežāk uzdot skolēniem uzdevumus, kuros:

- jāinterpretē literāro tēlu darbības,
- jāvērtē palūkoties uz notikumiem no literārā tēla skatpunkta,
- jāiztēlojas teksta autora nolūki,
- jāiedomājas sevi teksta autora vietā,
- jāizdomā tekstiem alternatīvi nosaukumi,
- jāsniedz izvērsta atbilde ar viedokļa pamatojumu no teksta,
- jāatbild ar pilnu teikumu,
- jāatrod (nevis jāatceras) ļoti konkrēta informācija tekstā (piemēram, kāds gadskaitlis, vārds vai teikuma daļa),
- jāinterpretē informācija no tabulas, diagrammas vai shēmas,
- tiek trenēta skolēnu prasme un pacietība sniegt garas un pamatotas rakstiskas atbildes.

Ieteicamie jautājumu formāti skolēnu lasītā izpratnes pārbaudei un veicināšanai:

- Kāpēc personāžs X tekstā teica: "..."? (šis jautājums Latvijas skolēniem īpaši bieži sagādā grūtības)
- Kāds ir personāžs X? Paskaidro, kas no izlasītā liek tev tā domāt.
- Ko izdarīja X, lai...?
- Kāda informācija no teksta liecina, ka....?
- Kāpēc to un to tekstā sauc tā un tā?
- Kāpēc tas un tas ir tā un tā?
- Kādēļ tas un tas dara to un to?
- Aizpildi tukšās vietas tabulā.
- Kāda ir pareizā secība? / Kādā secībā notiek...?
- Kāds varētu būt šī teksta (alternatīvais) virsraksts? Kāpēc?

Tā kā lasīšanu uz papīra aizvien vairāk aizstāj lasīšana ekrānā un pārbaudes dari, tostarp arī starptautiskie salīdzinošie izglītības pētījumi, tiek īstenoti digitāli, skolēnu mācību procesā jāietver arī digitālās lasītprasmes apguve – jāvērtē nelineāru un interaktīvu tekstu lasīšana, informācijas meklēšana digitālā vidē (gan izmantojot programmā iebūvēto atslēgvārdu meklēšanas funkciju, gan neizmantojot to) un atrastās informācijas izvērtēšana.

Kā parāda iepriekš veikti pētījumi, galvenais mērķis, kas visiem kopā jāsasniedz lasītprasmes attīstībai, ir, lai skolēniem (un arī pieaugušajiem) patiktu lasīt.

LITERATŪRA

Geske, A., Grīnfelds, A. (2006). *Izglītības pētniecība*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

Geske, A., Ozola, A. (2007). *Sasniegumi lasītprasmē Latvijā un pasaulē*. Monogrāfiju sērija „Izglītības pētniecība Latvijā”, Nr. 5. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Foy, P., Hooper, M. (2017). *PIRLS 2016 International Results in Reading*. USA: Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center. Available: <https://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/international-results/>

Mullis, I. V. S., & Martin, M. O. (Eds.). (2019). *PIRLS 2021 Assessment Frameworks*. USA: Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center. Available: <https://pirls2021.org/frameworks/home/reading-assessment-framework/overview/index.html>

Mullis, I. V. S., Martin, M. O. (2017). *PIRLS 2016 Item Writing Guidelines*. USA: Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center. Available: https://timssandpirls.bc.edu/publications/pirls/2016-methods/pdf/P16_ItemWritingGuidelines.pdf

Mullis, I. V. S., von Davier, M., Foy, P., Fishbein, B., Reynolds, K. A., & Wry, E. (2023). *PIRLS 2021 International Results in Reading*. USA: Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center. Available: <https://pirls2021.org/results>

Ozola, A. (2017). *Starptautiskā lasītprasmes novērtēšanas pētījuma IEA PIRLS 2016 pirmie rezultāti par 4. klašu skolēnu lasītprasmi Latvijā un pasaulē*. Rīga: LU PPMF Izglītības pētniecības institūts. Pieejams: https://www.ipi.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/ipi/Publikācijas/elektronisks_PIRLS2016_nacionalais_zinojums.pdf

Ozola, A. (Red.). (2020). *Skolēnu sasniegumi lasīšanā sākumizglītības posmā*. Monogrāfiju sērija “Izglītības pētniecība Latvijā” Nr.10. Rīga: LU PPMF Izglītības pētniecības institūts. Pieejams: https://www.ipi.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/ipi/Publikācijas/PIRLS_2016_monografija_gatava_ar_vakiem.pdf

Ozola, A., Geske, A., Kampmane, K. (2023). *Starptautiskā lasītprasmes novērtēšanas pētījuma IEA PIRLS 2021 pirmie rezultāti*. Rīga: LU PPMF Izglītības pētniecības institūts. Pieejams: https://www.ipi.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/ipi/PIRLS_2021_nacionalais_zinojums_ar_vakiem.pdf

Reynolds, K. A., Wry, E., Mullis, I. V. S., & von Davier, M. (eds.) (2022). *PIRLS 2021 Encyclopedia: Education Policy and Curriculum in Reading*. Available: <https://pirls2021.org/>

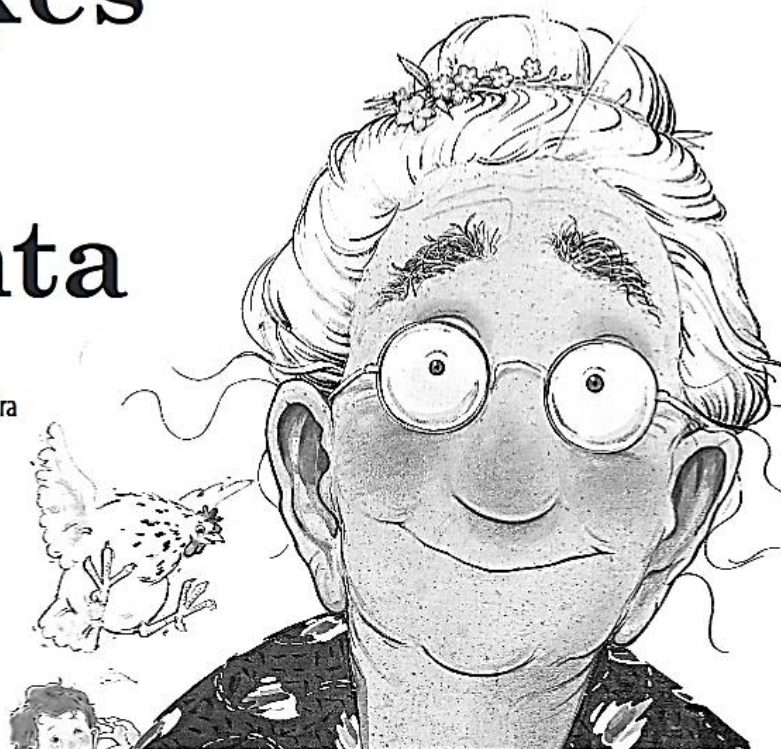
von Davier, M., Mullis, I. V. S., Fishbein, B., & Foy, P. (Eds.). (2023). *Methods and Procedures: PIRLS 2021 Technical Report*. USA: Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center. Available: <https://timssandpirls.bc.edu/pirls2021/methods>

PIELIKUMS

Turpmākajās lappusēs ievietoti jau aplūkotie teksti un uzdevumi, bet šoreiz bez pavadošās informācijas, lai skolotājiem vajadzības gadījumā tie būtu ērti izdrukājami izmantošanai mācību darbā.

Puķes uz jumta

Ingibjorga Sigurdardotira

Vai man pastāstīt jums par kādu man zināmu vecmāmiņu? Viņa ir patiešām savāda, veca un ļoti dzīvespriecīga kundze! Viņas īstais vārds ir Gunjona, bet es viņu saucu par vecmāmiņu Gunu.

Pirms viņa pārnāca dzīvot pilsētā, viņa dzīvoja laukos. Viņas lauku māja bija mazliet līdzīga leļļu mājai. Tai bija mazi lodziņi un ar zāli noklāts jumts. Un uz jumta auga arī puķes!

Vecmāmiņa Guna dzīvoja viena pati savā lauku mājā, bet viņa nekad nejutās vientuļa, jo viņai bija daudz dzīvnieku, ar kuriem spēlēties: govys, septiņas vistas, divas aitas un kaķis.

Kādu dienu vecmāmiņa Guna saslima.

“Tu neesi ļoti slima, tomēr tev vajadzētu pārcelties dzīvot uz pilsētu,” teica ārsts. “Tas nav sevišķi prātīgi dzīvot šeit vienai. Tava govš nevarēs man piezvanīt, ja tu, piemēram, dārzā salauzīsi kāju!”

“Es pati varu par sevi parūpēties!” vecmāmiņa Guna atbildēja. Bet tad viņa nodomāja, ka varbūt būtu interesanti dzīvot pilsētā.

“Labi!” viņa pēkšņi teica. “Es braukšu uz pilsētu.”

Drīz viņa pārdeva savu lauku māju un nopirka dzīvokli pilsētā, mūsu mājā.

Taču ko gan darīt ar dzīvniekiem? Viņa nevarēja tos ņemt līdzi uz pilsētu, vai ne? Par laimi, cilvēki no kaimiņmājas laipni piekrita tos pieskatīt. Vecmāmiņai Gunai bija ļoti grūti šķirties no saviem draugiem - dzīvniekiem. Viņa bija tik noraizējusies, ka beigās nolēma kaķi Robertu ņemt sev līdzi.

Vecmāmiņa Guna sapakoja visas savas mantas un drīz devās ceļā uz savām jaunajām mājām. Viņa bija ļoti uztraucies un patiešām nevarēja sagaidīt, kad ieraudzīs pilsētu.

Arī es biju uztraucies! Nevarēju vien sagaidīt, kad ieraudzīšu, kas ievāksies kaimiņu dzīvoklī. Varbūt tas būs vēl kāds zēns, ar ko es varēšu spēlēties. Bet tā bija vecmāmiņa Guna. Labi, ka viņai vismaz bija kaķis.

Vecmāmiņa Guna nebija pārāk priecīga, kad aplūkoja savu jauno dzīvokli.

“Tas ir vienkārši šausmīgi!” viņa teica. “Sienas ir līdzenas un baltas. Un paskatieties tikai uz tiem logiem! Tie ir krietni par lieli!” Viņa kļuva ļoti klusa.

“Es braucu atpakaļ mājās!” viņa teica un gatavojās doties prom.

Pēkšņi viņa iekliedzās. Viņas kaķis Roberts bija izlēcis pa logu!

“Neuztraucieties!” es iesaucos. “Viņš tikai izlēca uz balkona. Skaties.”

Vecmāmiņa Guna izskrēja man līdzī uz balkona. Taču, kad viņa tur nokļuva, viņa aizmirsa par savu Robertu. Balkons bija milzīgs, un tālumā viņa varēja redzēt kalnus un jūru. Vecmāmiņa Guna pietupās tā, lai neredzētu māju jumtus, bet tikai kalnus un debesis. Un galu galā viņa nolēma šeit palikt.

Taču nākamajā dienā, kad es palīdzēju viņai izpakot mantas, viņa joprojām izskatījās nelaimīga.

“Vai tu skumsti tāpēc, ka visi tavi dzīvnieki ir tik tālu prom?” es jautāju.

“Man tiešām viņu pietrūkst,” viņa nopūtās.

“Tad kāpēc tu nebrauc tiem pakaļ?” es jautāju.

Vecmāmiņa Guna piemiedza man ar aci un pasmaidīja.

Kad nākamajā dienā aizgāju viņu apciemot, neviens nebija mājās. Vecmāmiņa Guna bija ar autobusu aizbraukusi uz laukiem.

Tajā naktī es pamodos, jo kāpņu telpā dzirdēju jocīgu kladzināšanu. Kas tas varētu būt? Protams, vistas! Viņas noteikti bija ļoti pārsteigtas, ka jābrauc ar liftu!

Nākamajā rītā es palīdzēju vecmāmiņai Gunai barot vistas.

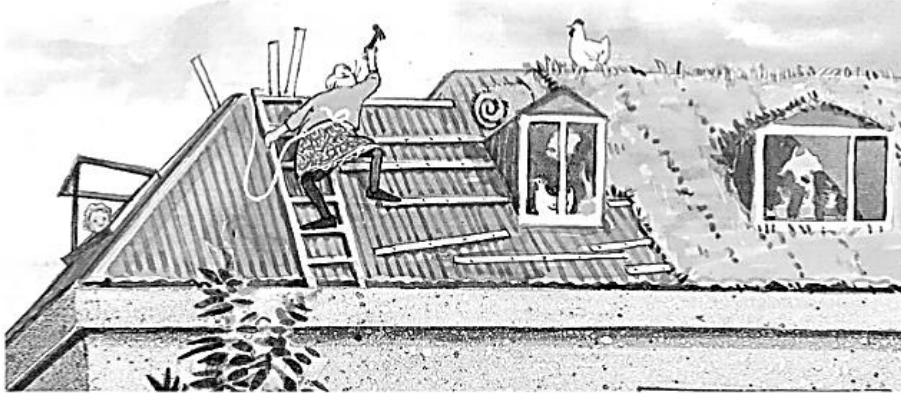

“Nu es jūtos kā mājās,” viņa teica. “Vistas kladzina visapkārt, un, ja es pieveru acis, es viegli varu iztēloties, ka kalni, kurus redzu pa logu, ir tie paši, kas pie manas lauku mājas. Vēl tikai pietrūkst zemes un zāles smaržas.” Pēkšņi viņa plati atvēra acis un apsēdās. Bija skaidri redzams, ka vecmāmiņa Guna ir izdomājusi kaut ko jaunu.

“Labi,” viņa teica. “Vai tu nedomā, ka būtu jauki, ja uz jumta augtu zāle? Es domāju, ka rīt mums būs jābrauc uz veikalu!”

Un tieši to mēs arī darījām.

Kad atgriezāmies mājās, vecmāmiņa Guna nesa zāles velēnu gabalus uz jumta. Viņa uzmanīgi tos nolika un piestiprināja, lai nekrīt zemē.

Tagad vecmāmiņa Guna bija daudz laimīgāka. Viņa šeit pilsētā bija izveidojusi nelielu lauku gabaliņu. Tagad viņai šeit uz jumta bija tikpat mīlīgs dārziņš kā viņas vecajā lauku mājā. Un atkal uz jumta auga puķes.

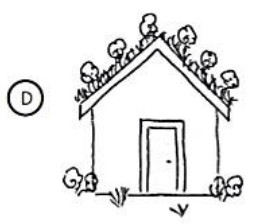
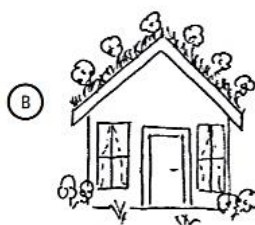
Vecmāmiņa Guna nelīdzinās nevienam citam, ko es pazīstu. Viņa var izdarīt visu! Ir tikai viena lieta, kas šobrīd nodarbina viņas prātu. Kā varētu iedabūt liftā govī?!

Jautājumi Puķes uz jumta

1. Kas stāsta šo stāstu?

- (A) vecmāmiņa
- (B) bērns
- (C) ārsts
- (D) zemnieks

2. Kura no šīm mājiņām varētu būt vecmāmiņas Gunas māja?

3. Kāpēc ārsts domāja, ka vecmāmiņai Gunai jāpārceļas dzīvot uz pilsētu?

- (A) Tāpēc, ka viņa bez draugiem jutās vientuļi.
- (B) Lai viņa varētu dzīvot kopā ar saviem radniekiem.
- (C) Tāpēc, ka viņa nevarēja aprūpēt savus dzīvniekus.
- (D) Jo viņai nepieciešams kāds, kas par viņu parūpējas.

4. Kas apsoliņa parūpētīs par vecmāmiņas Guna dzīvniekiem, kad viņa pārcelsies dzīvot uz pilsētu?

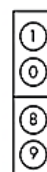
- (A) Kaimiņi.
- (B) Ārsts.
- (C) Vecmāmiņas Guna ģimene.
- (D) Roberts.

5. Vecmāmiņai Gunai nepatika sienas un logi jaunajā mājā. Kas vēl viņu darīja nelaimīgu?

- (A) Viņa bija slima.
- (B) Viņa ilgojās pēc sava kaķa.
- (C) Viņai nepatika balkons.
- (D) Viņa ilgojās pēc savām vecajām mājām.

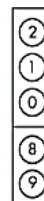
6. Kāpēc vecmāmiņa Guna iekliedzās, kad kaķis izlēca pa logu?

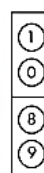
7. Kad vecmāmiņa Guna izgāja uz balkona, viņa pietupās, lai neredzētu māju jumtus, bet tikai kalnus un debesis. Kāpēc viņa tā darīja?

8. Atrodi stāstā vietu, kur ir šāds vecmāmiņas Gunas zīmējums. Kāpēc vecmāmiņa Guna uzsmaidīja un piemiedza ar aci mazajam zēnam?

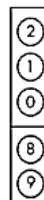
9. Uzraksti divas lietas, ko vecmāmiņa Guna darīja, lai jauno dzīvokli padarītu līdzīgu savām vecajām lauku mājām!

1.

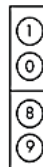

2.

10. Spriežot pēc stāsta beigām, kā vecmāmiņa Guna jutās savās jaunajās mājās?

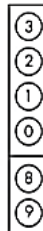
11. Stāsta pēdējā teikumā ir teikts: “Kā varētu iedabūt liftā govi?!”

Kāpēc stāsts beidzas ar šādu jautājumu?

- (A) Lai pievienotu stāstam kādu joku.
- (B) Lai izskaidrotu stāsta jēgu.
- (C) Lai padarītu stāstu ticamu.
- (D) Lai palīdzētu lasītājam saprast, kas noticis.

12. Ko mazais zēns domāja par vecmāmiņu Gunu, kad viņa tikko ieradās, un kā zēna attieksme mainījās stāsta beigās? Izmanto informāciju no teksta, lai raksturotu zēna domas par vecmāmiņu un paskaidrotu, kāpēc tās mainījās!

13. Ko Tu varētu no šī stāsta mācīties?

- Ⓐ Veci cilvēki nekad nebūs laimīgi, mainot dzīvesvietu.
- Ⓑ Jaunu dzīvesvietu iespējams padarīt mājīgāku, paņemot līdz mīļas un pierastas lietas.
- Ⓒ Tu vari pierast sadzīvot ar dzīvniekiem, pat ja domā, ka tie ir trokšņaini.
- Ⓓ Bērni un veci cilvēki nevar būt labi draugi.

Meisija un sarkanā vista

Autore Prū Andersone

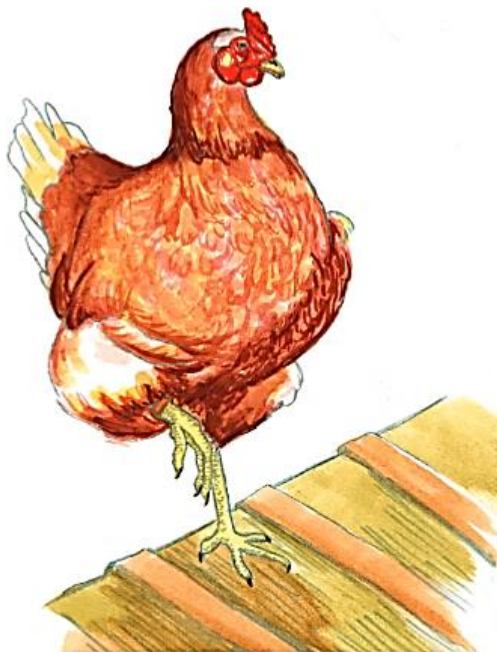
Meisija atāķēja būriša durvis. Viņa atvēra to vaļā un smaidīja, kad pagalmā izspurda vistu bars. Pamatīgi purinot spalvas un klaigājot, tās nosēdās zemē, lai apēstu pusdienu atliekas, kuras Meisija bija tām izkaisījusi. Kā parasti, sarkanā vista uzņēmās galveno lomu, pakampjot labākās ēdiena atliekas, knābjot citām vistām, kas uzdrošinājās stāties tai ceļā, plivinot spārnus un skraidot šurpu un turpu.

„Kāpēc citas vistas ļauj sarkanajai vistai tās šādi izrīkot?” – Meisija bija jautājusi savai mātei.

„Vistām ir noteikta hierarhija,” paskaidroja viņas māte. „Drosmīgākā un stiprākā vista ir galvenā. Viņa drīkst knābt visām citām vistām, bet neviena nedrīkst knābt viņai. Nākamā vista hierarhijā var knābt visas citas vistas, izņemot galveno, un tā tālāk līdz pašai lejai, tāpēc ir ļoti žēl nabaga vistas pašā hierarhijas apakšā. Vistām patīk vadone, kura tās izrīko.”

Taču Meisija domāja citādi. Katru vakaru viņai bija jāieslēdz vistas būrītī, lai lapsas un pūces nevarētu tikt tām klāt. Tas bija viņas darbs. Ikvienam viņas lielajā ģimenē bija savi darbi. Brīdī, kad kļuva tumšs, visas vistas bija priecīgas, ka varēja doties atpakaļ uz būri. Tas ir, visas, izņemot sarkano vistu. Viņa izlikās, ka dodas būrīša durvju virzienā un pēdējā brīdī pēkšņi metās prom un gaidīja, kad Meisija dzīsies viņai pakaļ.

Vēl viens sarkanās vistas triks bija sēdēt pagalma vidū. Tiklīdz kā Meisija pienāca pietiekami tuvu, lai noliektos un paceltu viņu, vista plivināja spārnus tik spēcīgi, ka Meisija nevarēja viņu paņemt, un tad viņa atkal aizbēga. Visbeidzot, kad sarkanā vista bija izlēmusi, ka Meisija ir pietiekami dzinusies viņai pakaļ, viņa mierīgi pati iegāja būrī, un viņas mazās sarkanās acis mirdzēja uzvaras priekā, kad Meisija aizcirta būra durvis aiz viņas.

Meisija bija mēģinājusi ievilināt sarkano vistu, vakarā būrī ieliekot viņas mīļāko barību, bet vistu nevarēja pielabināt. Meisija bija mēģinājusi skaļi sist katlu vākus, lai nobiedētu sarkano vistu, bet viņa izbiedēja pārējās vistas tik ļoti, ka tās nedēja olas divas dienas.

Meisija devās uzmeklēt savu tēvu. „Es vēlos pārmācīt sarkano vistu,” viņa teica. „Es atstāšu viņu ārā visu nakti, lai cīnās ar lapsām un pūcēm. Tā viņa iemācīsies iet uz būri, kad es lieku to darīt.”

„Meisij,” teica tēvs, pagriežoties, lai paskatītos uz viņu. „Vista nevar cīnīties ar pūci vai ar lapsu, un mums ir vajadzīgas mūsu vistas. Mums ir vajadzīgas visas olas, ko tās var izdēt.”

Viņš smaidīja. „Turklāt tas neatrisinās tavu problēmu, jo hierarhijā nākamā vista ieņems sarkanās vistas vietu.” Viņš pagriezās un turpināja savu darbu.

Meisija pikti devās uz virtuvi. „Mammu, man nepatīk mans darbs, es vēlos citu darbu.”

„Nu, tas ir viegli,” teica mamma. „Tu vari gatavot pusdienas.” Meisija paskatījās uz milzīgo pārtikas kaudzi uz sola, kas bija jānotīra un jāsgriež, un jāvāra, lai pabarotu visu viņas ģimeni.

„Tu vari mazgāt traukus.” Meisija paskatījās uz netīrajiem katliem un pannām, kas no vakar vakara joprojām bija sakrautas kaudzē pie izlietnes.

„Tu vari pieskatīt jaunāko māsu.” Meisija paskatījās uz savu mazo māsu, kas priecīga smērēja banānu sev pa seju, matiem un drēbēm.

Meisija izgāja ārā pa virtuves durvīm. „Man patīktu tavs darbs,” viņas māte sauca viņai nopakaļ.

Tajā vakarā, kamēr Meisija dzinās pakaļ sarkanajai vistai pa pagalmu, viņa redzēja pūci, kas planējot nosēdās pagalma žoga otrā pusē.

Pūce
metās lejup
zālē, izpletusi
savus milzīgos, baltos
spārnus, sagrāba savos
nagos peli un aizlaidās prom
tumsā. Meisijai radās ideja. Nākamajā dienā Meisija
sameklēja stiepli un nedaudz balta auduma, viņa
izgatavoja divus lielus spārnus garas kārts galā. Viņa
izstāstīja savu plānu savam brālim Semam.

Tajā vakarā Meisija kā parasti dzinās pakaļ sarkanajai vistai, Sems
iznāca pagalmā ar kārti, kuru Meisija bija izgatavojusi. Viņš plivināja
spārnus lejup sarkanās vistas virzienā. Vista pārtrauca skriet, saboza
savas spalvas, mežonīgi kļiedza un sita savus spārnus, gatava tikties ar
uzbrucēju, bet baltie spārni turpināja nākt tuvāk un tuvāk. Tad sarkanās
vistas kļiedzieni apklusā. Viņa pieplaka tuvu pie zemes, izslienot augšup
knābi gatavībā knābt, ja viņai būtu tāda iespēja. Pēkšņi iejaucās Meisija.

Meisija uzkliedza baltajiem spārniem. Viņa sīta spārniem ar rokām un grūda tos prom. Viņas brālis pacēla spārnus uz augšu. Tad tie atkal nāca lejup, un Meisija tos atvairīja. Sarkanā vista ar savām mazajām un apaļajām acīm to visu vēroja, pieplakusi Meisijas kājām. Visbeidzot šausminošie spārni padevās un aizlidoja.

Meisija noliecās un pastiepa rokas. Sarkanā vista steigšus metās tajās un maigi nolika savu knābi uz Meisijas rokas. Meisija juta vistas mazo sirsniņu daudzāmies spalvainajās krūtīs, kamēr nesa to atpakaļ uz būri. Viņa glāstīja vistu, līdz tās sirds nomierinājās, tad maigi ielika to būrī un uzsmaidīja Semam.

„Tagad tu esi hierarhijas augšgalā,” smējās Sems.

Jautājumi Meisija un sarkanā vista

1. Ko Meisija dara stāsta sākumā?

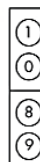
- (A) ņer vistu
- (B) baro vistas
- (C) meklē olas
- (D) lasa spalvas

2. Kā autore tev parāda, kāda ir sarkanā vista?

- (A) aprakstot, kā izskatās sarkanā vista
- (B) aprakstot sarkanās vistas mīļāko barību
- (C) aprakstot vietu, kur dzīvo sarkanā vista
- (D) aprakstot, kā izturas sarkanā vista

3. Kāpēc Meisijas mātei ir žēl nabaga vistas pašā hierarhijas apakšā?

4. Kāpēc sarkanā vista izjoko Meisiju?

1
0
8
9

5. Kāpēc Meisija aizcērt būra durvis?

- A Meisija ir dusmīga.
- B Durvis ir grūti aiztaisāmas.
- C Nāk lapsa.
- D Sarkanā vista bēg prom.

6. Meisija vēlas, lai sarkanā vista dotos būrī.

Kādas divas lietas Meisija dara, kas **neizdodas**?

1.

2.

2
1
0
8
9

7. Kāpēc tēvs nepiekrīt Meisijas idejai?

- (A) Sarkanā vista varētu nodarīt sev pāri.
- (B) Sarkanā vista pārtrauktu dēt olas.
- (C) Tēvs domā, ka sarkanā vista tiks nogalināta.
- (D) Tēvs vēlas pārmācīt vistu.

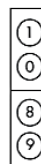
8. Tēvs saka, ka hierarhijā nākamā vista ieņems sarkanās vistas vietu.

Ko tas nozīmē?

9. Kāpēc mamma saka: „Man patiktu tavs darbs”?

- (A) Mammai ir žēl Meisijas.
- (B) Meisijai vajadzētu darīt vairāk darbu mājās.
- (C) Mammai patiešām ļoti patīk rūpēties par vistām.
- (D) Meisijai vajadzētu saprast, ka mamma dara grūtākus darbus.

10. Kā Meisijai radās viņas ideja?

- (A) Meisijas brālis Sems viņai izstāsta plānu.
- (B) Meisija redz pūci, kas ķer peli.
- (C) Meisijas tēvs stāsta viņai par pūcēm.
- (D) Meisija redz stiepli un balta auduma gabalus.

11. Kāpēc Meisija piestiprina spārnus kārtij?

- (A) lai tie izskatītos kā vistas spalvas
- (B) lai pieņemtu lēmumu
- (C) lai tie izskatītos kā pūce
- (D) lai atstātu iespaidu uz Semu

12. Meisija „sita spārnus ar rokām un grūda tos prom.”

Ko Meisija gribēja, lai vista domā?

- (A) ka Meisija glābj vistu
- (B) ka Meisija dusmojas uz vistu
- (C) ka Meisija baidās no pūces
- (D) ka Meisija spēlējas ar pūci

13. Tu uzzināji, kāda ir Meisija, lasot par to, ko viņa dara.

Raksturo, kāda ir Meisija, un mini divus piemērus no teksta, kas to parāda.

3
2
1
0
8
9

14. Kāpēc Meisija ir hierarhijas augšgalā stāsta beigās?

Izmanto informāciju no stāsta, lai paskaidrotu savu atbildi.

1
0
8
9

15. Kā tu domā, ko darīs sarkanā vista, kad Meisija nākamreiz liks vistas būrī?

1
0
8
9

16. Kāpēc šī stāsta nosaukums varētu būt arī „Meisija izdomā risinājumu”?

Uzraksti vienu iemeslu.

1
0
8
9

Spožais Salmis

Daniels Penaks

Melnajai Liesmai bija septiņi vilcēni. Pieci bija tādā pašā rūsas sarkanā krāsā kā viņu mātes acis. Viņus sauca par Rudmatainajiem. Sestajam vilcēnam, Zilajam Vilkam, spalva bija tik zila kā sasalis ūdens. Septītais, maza dzeltēna vilcēnīte, līdzinājās zelta staram. Jau paskatoties vien uz viņu, acis priekā samiedzās. Brāļi iesauca viņu par Spožo Salmu.

Vilcēni izauga par jauniem vilkiem. Taču viņi nekad nebija redzējuši cilvēku. Jebkurā gadījumā, tuvumā nē. Viņi vēroja cilvēkus no augstākā kalna virsotnes. Viņi redzēja, ka cilvēki staigā uz divām kājām. Bet kādi viņi izskatījās tuvumā?

Viņu māte stāstīja tiem stāstus par cilvēkiem, kurus tie ne vienmēr saprata. Reiz viņa teica: „Cilvēks ir kolekcionētājs.”

Kā medniece Spožais Salmis bija par visiem pārāka. Viņa bija ātrāka par Rudmatainajiem. Viņai bija asāka redze un labāka dzirde nekā Melnajai Liesmai, un daudz jūtīgāks deguns nekā Zilajam Vilkam.

Viņa mēdza pēkšņi apstāties, pacelt purniņu gaisā un teikt: „Tur ir pele!”

„Kur?” Rudmatainie jautāja.

„Tur!” Viņa pamāja uz kādu vietu trīssimts metru tālumā. Kad viņi tur nokļuva, viņi zem zemes atrada peli.

Rudmatainie bija pārsteigti. „Kā tu uzminēji?”

„Mans deguns,” viņa mēdza atbildēt.

Vasarā, kad viņi ķēra pīles, Rudmatainie bez skaņas peldēja klāt savam laupījumam, un virs ūdens bija redzami tikai degunu galiņi. Parasti pīles aizlidoja prom tieši no viņu degungala. Spožais Salms gaidīja upes krasta dzeltenajā zālē, pieplakusi zemei kā kaķis. Pīles smagnēji pacēlās gaisā, viegli skarot ūdeni. Kad resnākā pīle lidoja pāri viņas galvai – hop!

„Kā tu to izdarīji?” Rudmatainie vaicāja.

„Manas acis!” Spožais Salms atbildēja.

Viņas kājas bija tik ātras, ka viņa pat varēja noķert zaķus – tas bija kaut kas tāds, kas nevienam vilkam pirms tam nebija izdevies.

Neskatoties uz šiem varoņdarbiem, Spožais Salms laida garām pašas vienkāršākās izdevības. Viņa skrēja pakaļ vecam, nogurušam briedim, kad pēkšņi pievērsa uzmanību putnam, kas lidoja virs galvas. Paskatījusies uz augšu, viņa sapinās savās kājās un izplūda smieklos, vāļājoties pa zemi.

„Tu neko neuztver nopietni,” kādu dienu sūdzējās Zilais Vilks.

„Un tu nekad neredzi lietu jautro pusi,” viņa atbildēja.

Zilajam Vilkam nepatika viņas atbilde. „Kāpēc tu tik daudz smeji, Spožais Salm?”

Viņa paskatījās Zilajam Vilkam tieši acīs un teica: „Tāpēc, ka man ir garlaicīgi. Nekad nekas nenotiek; nekas nemainās!”

Tā kā viņa jutās garlaikota, tad Spožais Salm vēlējās redzēt kaut ko jaunu. Viņa gribēja redzēt, kā tuvumā izskatās cilvēki.

Kādu nakti radās tāda izdevība. Grupa mednieku bija pavisam tuvu uz vilku ģimenes pēdām. Mednieki bija uzslējuši nometni pļavā netālu no alas. Spožais Salm varēja saost viņu ugunsgrūdu dūmus. Viņa varēja pat dzirdēt, kā sausais koks sprakšķēdams dega.

Tā stunda ir klāt, es dodos prom, viņa sev teica. Es būšu atpakaļ pirms saules lēkta. Beidzot es redzēju, kā viņi izskatās. Man būs ko pastāstīt, lai ikvienam padarītu dzīvi interesantāku.

Viņa bija prom kādu stundu, kad pamodās Zilais Vilks, juzdams, ka kaut kas nav tā, kā vajag. Viņš uzreiz nojauta, kas par lietu.

Man viņa jānoķer, viņš domāja. Tomēr viņš nepaspēja viņu noķert laikus.

Kad viņš sasniedza mednieku nometni, viņš redzēja vīrus dejojām uguns gaismā ap tīklu, kas rupjā virvē karājās no koka. Tīklā iekšā bija Spožais Salm, kas dusmās grieza zobus. Satraukti suņi lēkāja zem tīkla.

Ja es pārkodīšu virvi, domāja Zilais Vilks, tad tīkls nokritīs tieši suņu barā. Viņa skrien pārāk ātri, lai suņi viņu noķertu, un mēs izbēgsim. Viņam bija jāpārlec pāri ugunsgrūdiem, un vilkiem to nepatīk darīt. Tomēr tas bija vienīgais ceļš, un tas bija jādara ātri. Nebija laika baidīties. Viņam bija cilvēkus jāpārsteidz.

Viņš jau bija gaisā, virs liesmām, virs cilvēkiem un virs tīkla. Viņš sarāva virvi ar vienu zobu kodienam un sauca: „Bēdz, Spožais Salm!”

Vīri un viņu suņi samulsuši joprojām skatījās naksnīgajā gaisā.

Spožais Salm vilcinājās. „Piedod, Zilais Vilks, es –”

Un tad sākās elles kņada. Zilais Vilks ievilka divus suņus liesmās. „Skrien un rūpējies par ģimeni!”

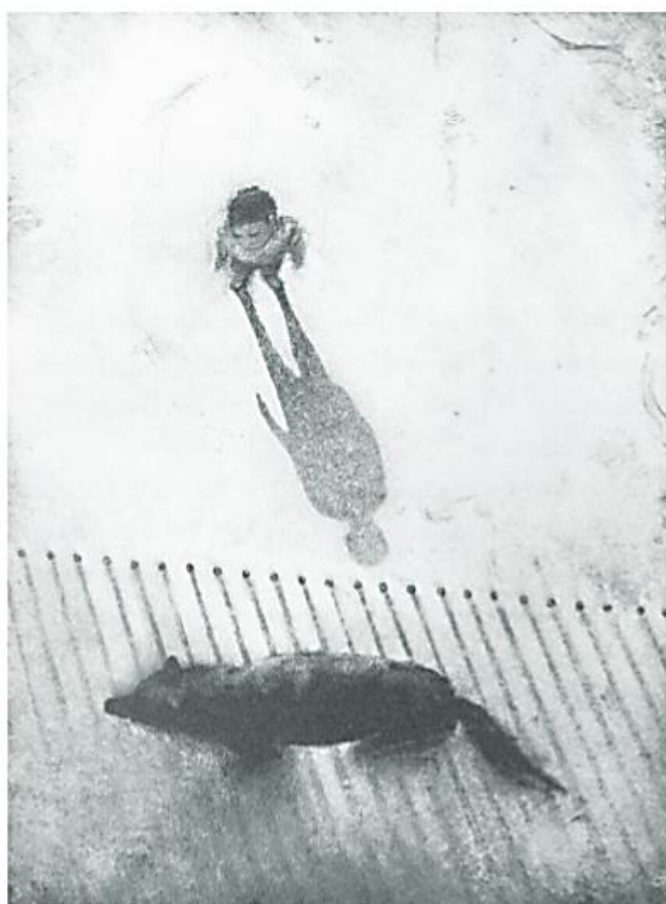
Zilais Vilks redzēja Spožo Salmu milzīgā lēcienā. Tad viņa pazuda nakts tumsā.

Nebija laika priecāties. Viņa priekšā stāvēja kāds vīrs un vicināja zaru. Sitiens nāca kā šoks. Zilais Vilks juta, ka galva plīst vai pušu. Tad sekoja tumsa ar zvaigznēm, galva griezās, un viņš krita.

Kad pamodās, viņš bija pavisam viens. Viņš atradās zooloģiskajā dārzā, apkārt bija dzīvnieki, kurus viņš nepazina un kuri arī bija būros.

„Cilvēks ir kolekcionētājs.”

Tagad viņš saprata savas mātes vārdus.

1. Kāpēc mazo vilceni sauca par Spožo Salmu?

- A Viņas acis bija kā zelta stars.
- B Viņas spalva bija kā zelta stars.
- C Viņa bija tik ātra kā zelta stars.
- D Viņa rotaļājās ar zelta staru.

2. Kāpēc Spožais Salms bija labāka medniece nekā citi vilki?

- A Viņa devās medībās, kamēr citi gulēja.
- B Viņa nopietni uztvēra katru iespēju.
- C Viņa uzmanīgi klausījās mātes stāstos.
- D Viņa bija ātrāka, un viņai bija izteiktākas maņas.

3. Kad medīja, Spožais Salms gulēja „dzeltenajā zālē, pieplakusi zemei kā kaķis”. Kāpēc tas palīdzēja viņai būt labākai medniecei?

4. Ko Spožais Salms varēja noķert, ko neviens cits vilks pirms tam nebija noķēris?

- (A) briežus
- (B) zaķus
- (C) pīles
- (D) peles

5. Kāpēc Spožais Salms dažreiz palaida garām pašas vienkāršākās veiksmīgu medību izdevības?

- (A) Viņa lēca pārāk augstu.
- (B) Viņas uzmanību piesaistīja kaut kas cits.
- (C) Viņa nobijās.
- (D) Viņa apmaldījās.

6. Kāpēc Zilais Vilks sūdzējās par Spožo Salmu?

- (A) Viņa nekad neko neuztvēra nopietni.
- (B) Viņa izplūda smieklos.
- (C) Viņa atrada vairāk dzīvnieku nekā viņš.
- (D) Viņa bija ātrāka par citiem vilkiem.

7. Ko Spožais Salms vēlējas darīt, kad bija nogarļākojusies?

- A Kļūt par vislabāko mednieku.
- B Redzēt cilvēkus tuvumā.
- C Atrast lietas, par ko smieties.
- D Kļūt par kolekcionētāju.

8. Ko mednieki izdarīja ar Spožo Salmu?

- A Aizsūtīja viņu uz zooloģisko dārzu.
- B Iesita viņai ar nūju.
- C Sagūstīja viņu tīklā.
- D Iemeta viņu upē.

9. Kādas divas lietas izdarīja Zilais Vilks, lai palīdzētu Spožajam Salmam izbēgt?

1.

2.

10. Kāpēc Spožais Salms teica: „Piedod, Zilais Vilks”?

11. Kas lika Zilajam Vilkam saprast savas mātes vārdus: „Cilvēks ir kolekcionētājs”?

- (A) Viņš pamodās pavisam viens.
- (B) Viņš pamodās zooloģiskajā dārzā.
- (C) Viņš tuvumā redzēja medniekus.
- (D) Viņš redzēja Spožo Salmu tīklā.

12. Izvēlies vienu no nosauktajiem vārdiem, kas, tavuprāt, raksturo Spožo Salmu.

Atzīmē ar ķeksīti savu atbildi.

___ Neapdomība

___ Zinātkāre

___ Drosme

Paskaidro, kas no stāstā izlasītā liek tev tā domāt.

Tukšais podiņš

Atstāstīja Eleina L. Lindija

Ilustratore Dženifera Moere

Ķīnas imperators izsludināja sacensības, lai izvēlētos nākamo troņmantinieku. Imperators bija vecs, un viņam nebija bērnu. Tā kā viņam patika augi, viņš paziņoja, ka ikvienam bērnam, kas vēlas kļūt par imperatoru, ir jāierodas pilī, lai saņemtu vienu karalisku sēklu. Kurš bērns sasniegs vislabākos rezultātus sešu mēnešu laikā, uzvarēs sacensībās un kļūs par nākamo imperatoru.

Jūs varat iedomāties, cik visi bija satraukti! Dienā, kad bija paredzēts izdalīt sēklas, cerību pilnu bērnu pūļi pulcējās pilī. Katrs bērns atgriezās mājās ar vienu vērtīgu iespēju savās rokās.

Un tā bija arī ar zēnu vārdā Juns. Viņš jau tika uzskatīts par vislabāko dārznieku ciematā. Viņa kaimiņi ar prieku dalījās ar viņa dārzā audzētajām melonēm, kāpostiem un cukurzirņiem. Juns gādīgi nesa mājās imperatora sēklu, cieši turot to rokās, lai tā neizkristu, bet ne tik cieši, lai to saspiestu.

Mājās viņš puķu podiņa apakšā iebēra lielus akmeņus, virs akmeņiem uzbēra oļus, tad piepildīja podiņu ar bagātīgi samitrinātu augsni. Viņš iespieda sēklu apmēram dažu centimetru dziļumā un uzbēra tai vieglu augsni. Dažas nākamās dienas Juns tāpat kā visi citi bērni, ko viņš pazina, laistīja podiņu katru dienu un gaidīja, kad virs zemes izsprauksies pirmais asns.

Čeuns bija pirmais bērns Juna ciematā, kurš paziņoja, ka viņa sēkla ir izdīgusi. Šis paziņojums tika sagaidīts ar prieka pilniem apsveikuma saucieniem. Viņš lielījās, ka noteikti kļūs par nākamo imperatoru, un trenēja karaliskās manieres, izrīkojot jaunākos bērnus. Mings bija nākamais, kura puķu podiņā bija parādījies mazs asniņš, pēc tam sekoja Vongs. Juns bija izbrīnījies – neviens no šiem zēniem neprata audzēt augus tik labi kā viņš! Bet Juna sēkla neizdīga.

Drīz vien asni podiņos izdīga visā ciematā. Bērni būvēja sētas ap saviem podiņiem un sargāja tos no tiem, kas varētu nejauši – vai varbūt ne tik nejauši – apgāzt tos. Drīz Juna ciematā pirmās lapiņas parādījās dučiem asnu podiņos. Bet Juna sēkla neauga. Viņš bija apjucis – ko viņš bija izdarījis nepareizi? Juns rūpīgi pārstādīja savu sēklu jaunā podiņā, kas piepildīts ar vislabāko un bagātīgāko melno augsni no viņa dārza. Viņš sadrupināja katru augsnes pikuci mazās daļiņās. Viņš maigi piespieda sēklu un laistīja podiņu, un vēroja to katru dienu. Tomēr Juna sēkla neauga.

Stipri, spēcīgi augu stublāji parādījās podiņos, par kuriem rūpējās citi bērni Juna ciematā. Juns bija noskumis un satriekts. Citi bērni smējās par viņu.

Pagāja seši mēneši. Pienāca diena, kad bērniem vajadzēja nest savus augus uz pili vērtēšanai. Viņi tīrīja savus podiņus, līdz tie spīdēja, maigi slaucīja lielās augu lapas un saģērbās labākajās drānās. Daži vecāki gāja kopā ar saviem bērniem, kas nesa podiņu uz pili, pieturot augu, lai tas nesašķiebtos.

„Ko es darīšu?” – Juns skaļi sūdzējās vecākiem, kad viņš pa logu uzmanīgi vēroja citus bērnus, kas gatavojās uzvaras gājienam uz pili. „Mana sēkla neizdīga! Mans podiņš ir tukšs!”

„Tu darīji visu iespējamo,” teica viņa tēvs, šūpojot galvu.

„Jun, vienkārši aiznes imperatoram savu podiņu”, teica viņa māte, „tas bija labākais, ko tu spēji izdarīt.”

Juns nokaunējies nesa savu tukšo podiņu pa ceļu uz pili, bet pa labi un pa kreisi no viņa straumēm plūda līksmi bērni ar podiņiem, kas no milzīgo augu svara bija kļuvuši nestabili.

Pie pils bērni ar ziedošajiem augiem sastājās rindās un gaidīja vērtējumu. Imperators, tērpies zīda tērpā, soļoja gar cerību pilno sacensību dalībnieku rindām, vērojot katru augu ar sarauktu pieri. Kad viņš pienāca pie Juna, viņš sadrūma vēl vairāk un teica: „Kas tas ir? Tu esi man atnesis tukšu podiņu?”

Juns ar pūlēm valdījās, lai nesāktu raudāt. „Ja atļausiet paskaidrot, Majestāte,” teica Juns, „Es darīju, ko varēju. Es iestādīju jūsu sēklu vislabākajā augsnē, ko varēju atrast, es laistīju un vēroju to katru dienu. Kad sēkla neizdīga, es to pārstādīju jaunā augsnē. Bet tā tik un tā neauga. Man ir ļoti žēl.” Juns nokāra galvu.

„Hm,” noteica imperators. Pagriežoties tā, lai ikviens varētu dzirdēt, viņš skaļā balsī teica: „Es nezinu, kur visi šie bērni ir dabūjuši sēklas. No sēklām, kuras es jums iedevu, nekas nevarēja izaugt, jo tās visas bija vārītas!”

Un imperators uzsmaidīja Junam.

1. Kāpēc imperators izsludināja sacensības?

- (A) Lai bērni iegūtu zināšanas par augiem.
- (B) Lai izvēlētos nākamo imperatoru.
- (C) Lai parādītu, cik viņš ir varens.
- (D) Lai noskaidrotu vislabāko augu.

2. Ko katrs bērns saņēma no imperatora?

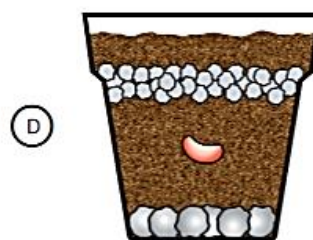
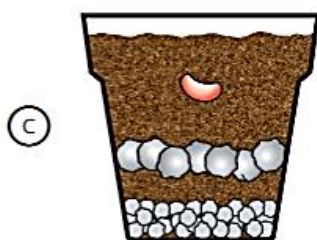
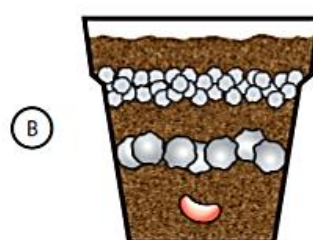
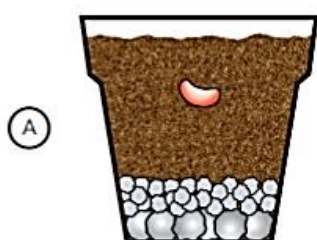
3. Kāpēc katra sēkla tika saukta par „vērtīgu iespēju”?

- (A) Katra sēkla deva iespēju uzvarēt sacensībās.
- (B) Katra sēkla bija karaliska un ļoti dārga.
- (C) Katrai sēklai bija jāizaug par skaistu augu.
- (D) Katra sēkla deva iespēju kļūt par vislabāko dārznieku.

4. Atrodiet teksta daļu, pie kuras ir redzama šāda lapiņa: .
Kas liecina, ka Juns bija vislabākais dārznieks ciematā?

5. Kurš no šiem puķu podiņiem visvairāk izskatās pēc Juna puķu podiņa, kurā viņš pirmo reizi bija iesējis sēklu?

6. Atrodiet teksta daļu, pie kuras redzams šāds ziediņš: .
Ko šī rindkopa stāsta par Junu?

- (A) Viņš domāja, kas izaugs no sēklas.
- (B) Viņš juta, ka uzvarēs sacensībās.
- (C) Viņš rūpīgi iesēja sēklu.
- (D) Viņš rīkojās nepareizi, kad sēja sēklu.

7. Kāpēc bērni būvēja sētas ap saviem podiņiem?

- (A) Lai auga lapas būtu tīras.
- (B) Lai viņu augus neviens neapgāztu.
- (C) Lai augsne būtu mitra.
- (D) Lai citi bērni neredzētu viņu augus.

8. Ko vispirms darīja Juns, kad viņa sēkla neizdīga?

- (A) Viņš uzbūvēja sētu ap savu podiņu.
- (B) Viņš biežāk laistīja sēklu.
- (C) Viņš sūdzējās saviem vecākiem.
- (D) Viņš pārstādīja savu sēklu jaunā podiņā.

9. Kāpēc pārējie bērni smējās par Junu? Lai paskaidrotu savu atbildi, apraksti notikumus, kas minēti tekstā.

10. Kāpēc, pēc tavām domām, Juna vecāki teica, lai viņš nes uz pili tukšo podiņu?

11. Kurš vārds vislabāk raksturo, kā jutās Juns, kad devās uz vērtēšanas vietu?

- (A) nokaunējies
- (B) izbrīnījies
- (C) cerību pilns
- (D) priecīgi satraukts

12. Kāpēc imperators sadrūma, skatoties uz Juna podiņu?

- Ⓐ Viņš bija noraizējies par sacensībām.
- Ⓑ Viņš domāja, ka Juna podiņš nebija pietiekami spīdīgs.
- Ⓒ Viņš slēpa, ko domāja.
- Ⓓ Viņš nezināja, kāpēc Juns bija ieradies.

13. Kāpēc Juns teica imperatoram „Man ir ļoti žēl”?

- Ⓐ Viņš bija krāpies sacensībās.
- Ⓑ Viņš nevēlējās kļūt par imperatoru.
- Ⓒ Viņš domāja, ka ir licis vilties imperatoram.
- Ⓓ Viņš pārāk bieži laistīja savu sēklu.

14. Kāpēc augi citu bērnu podiņos auga?

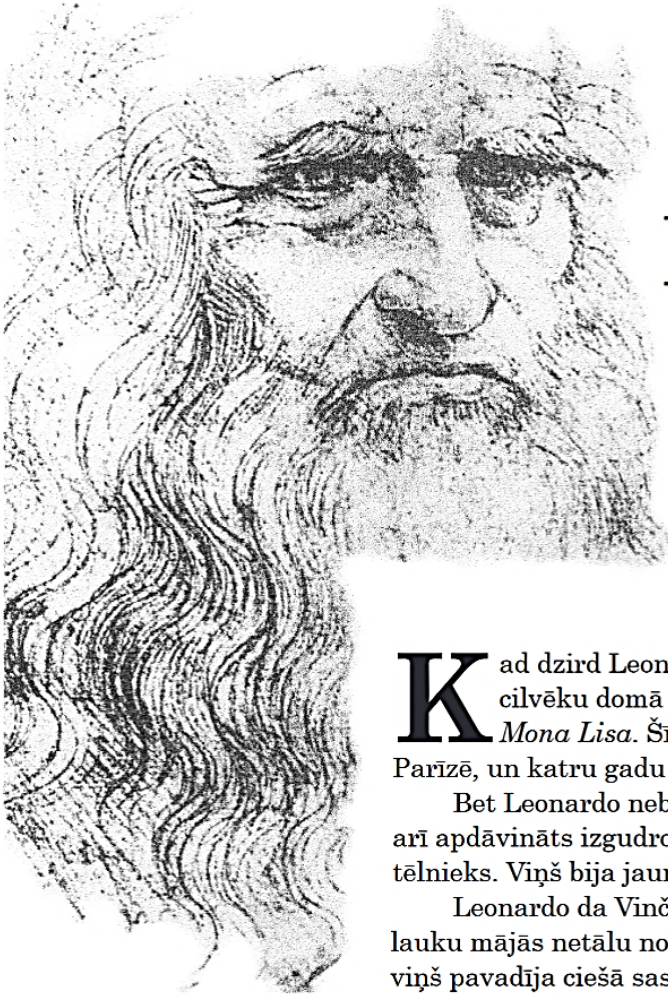
- Ⓐ Citi bērni bija izmantojuši labāku augsni.
- Ⓑ Citi bērni vēroja savus podiņus.
- Ⓒ Viņu sēklas pasargāja sētas.
- Ⓓ Viņi sēklas nomainīja pret citām.

15. Ko, pēc tavām domām, imperators cilvēkos vērtēja visaugstāk?

- Ⓐ karaliskas manieres
- Ⓑ godīgumu
- Ⓒ cieņu pret saviem vecākiem
- Ⓓ labas dārznieka prasmes

16. Kāpēc imperators uzsmaidīja Junam?

Leonardo da Vinči

*Cilvēks, kurš
aizsteidzies priekšā
savam laikam*

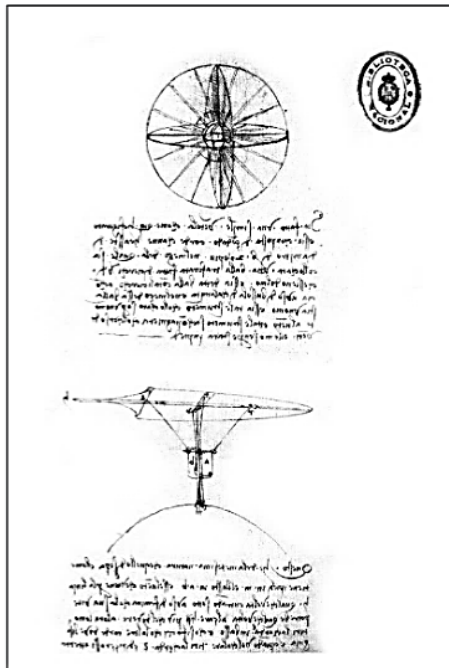
Kad dzird Leonardo da Vinči vārdu, lielākā daļa cilvēku domā par viņa pasauleslaveno gleznu *Mona Lisa*. Šī glezna atrodas mākslas galerijā Parīzē, un katru gadu to apskata miljoniem tūristu.

Bet Leonardo nebija tikai gleznotājs. Viņš bija arī apdāvināts izgudrotājs, inženieris, arhitekts un tēlnieks. Viņš bija jaunu un aizraujošu ideju pilns.

Leonardo da Vinči ir dzimis 1452. gadā sava tēva lauku mājās netālu no Vinči pilsētas Itālijā. Bērību viņš pavadīja ciešā saskarsmē ar dabu, iespējams,

Florences pilsētā. Šeit Leonardo sāka strādāt un mācīties pie labi pazīstama gleznotāja un tēlnieka Andrea del Verročio.

Strādājot pie Verročio, Leonardo apguva daudz tā laika tehnoloģiju. Tas palīdzēja viņam saprast, kā daudz kas ir uzbūvēts un kā tas darbojas. Viņš iemācījās arī, kā sajaukt dažādas krāsas gleznošanai un kā lietot metālu, veidojot skulptūras.

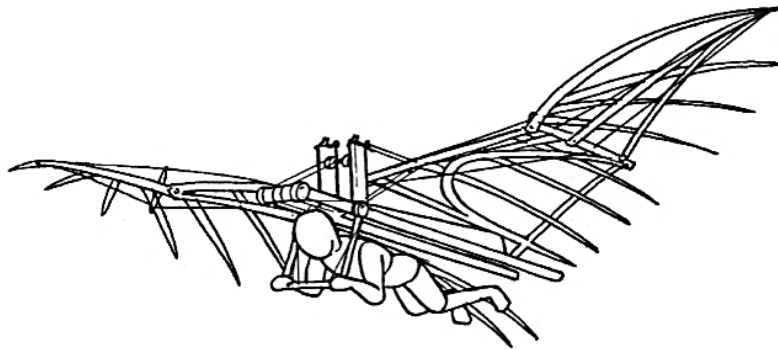
Lappuse no Leonardo Da Vinči piezīmju grāmatas.

Leonardo vienmēr bija kā izsalcis pēc zināšanām. Viņš pētīja pasauli, kas bija ap viņu, un gleznoja lietas, ko redzēja. Viņš lasīja visu, kas bija atrodams, uzklusīja citu cilvēku domas un pierakstīja to, ko bija iemācījies. Dažas no viņa piezīmju grāmatām bija tik lielas kā milzīgi plakāti, bet citas tik maziņas, lai varētu nēsāt sev līdzi, aizliktas aiz jostas. Daudzas no tām laika gaitā ir pazudušas, bet dažas bija publicētas 19. gadsimtā un ir apskatāmas arī mūsdienās. Tajās ir zīmējumi un glītu pierakstu rindas.

Piezīmju grāmatas rāda Leonardo izgudrojumus, kā arī to, ka viņš ļoti gribēja uzzināt, kā viss notiek. Viņš interesējās gan par mašīnām, gan par to, kā viss iekārtots un notiek dabā. Viņš pētīja un zīmēja tekošus ūdeņus, koku

lapas, lidojošus putnus un cilvēkus. Viņš visu laiku apguva ko jaunu, vērojot un mācoties no pasaules, kas bija ap viņu.

Leonardo uzlaboja visas lietas, ko viņš pētīja, kā arī idejas, ko aizguva no citiem. Rezultātā lielākā daļa zīmējumu viņa piezīmju grāmatās izskatījās kā pilnīgi jaunas idejas. Daži no zīmējumiem izskatījās kā nākotnes pasaules vīzijas - pasaules, kādu mēs pazīstam šodien. Piemēram, viņa "lidojošās mašīnas" izgudrojums bija lielisks ilgi pirms tam, kad pirmās lidmašīnas vai gaisa baloni parādījās debesīs.

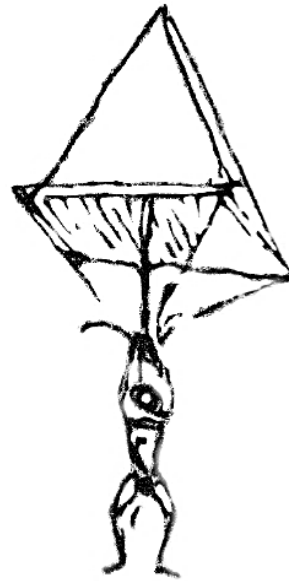

Leonardo da Vinči izgudrotās lidmašīnas zīmējums.

Leonardo bija tik pārpilns ar jaunām idejām, ka daudzus no saviem izgudrojumiem, kas redzami zīmējumos, viņš reāli neizgatavoja. Vienā no viņa piezīmju grāmatām redzams zīmējums – cilvēks ar izpletņiem. Šis izgudrojums tika izgatavots un izmēģināts tikai apmēram 300 gadus vēlāk, 1783. gadā, kad kāds francūzis kļuva par pirmo cilvēku, kurš nolaidies uz zemes ar izpletņiem.

Kāds cits Leonardo da Vinči izgudrojums ir balstīts uz cilvēka ķermeņa un tā darbības pētījumiem. Leonardo daudz zīmēja rokas, kājas un citas ķermeņa daļas, un viņš bija tas, kurš izgudroja mehānisko cilvēku - robotu! Šis robots varēja apsēsties, kustināt rokas, galvu, kā arī atvērt un aizvērt muti.

Leonardo da Vinči nomira 1519. gadā. Viņš patiesi bija cilvēks, kurš aizsteidzās priekšā savam laikam.

Leonardo da Vinči zīmējums - cilvēks ar izpletņiem.

Jautājumi Leonardo da Vinči

1. Kas bija Leonardo da Vinči?

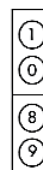
- (A) zemnieks
- (B) ārsts
- (C) tēlnieks
- (D) celtnieks

2. Kāda pieredze Leonardo da Vinči bērnībā palīdzēja viņam kļūt par izgudrotāju?

- (A) Ceļošana uz Parīzi kopā ar tēvu.
- (B) Dzīvnieku un kukaiņu vērošana.
- (C) Mākslas izstāžu apmeklēšana.
- (D) Krāsu jaukšana gleznošanai.

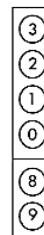
3. Kāpēc Andrea del Verročio bija slavens?

4. Leonardo da Vinči daudz iemācījās no Andrea del Verročio. Uzraksti **divas** lietas, ko viņš iemācījās, un paskaidro, kā tās palīdzēja viņam turpmākajā dzīvē.

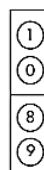

5. Ko Tev par Leonardo da Vinči stāsta vārdi “izsalcis pēc zināšanām”?

- (A) Viņš vēlējās iemācīties, cik daudz vien iespējams.
- (B) Viņam bija daudz ideju par lietām, ko varētu izgatavot.
- (C) Viņš bija apdāvināts gleznotājs un tēlnieks.
- (D) Viņam bija nākotnes pasaules vīzijas.

6. Kāpēc Leonardo da Vinči piezīmju grāmatas ir nozīmīgas cilvēkiem šodien?

7. Kāpēc Leonardo da Vinči neredzēja, kā praktiski izmanto lielāko daļu viņa izgudrojumu?

- (A) Viņš bija aizņemts, izgudrojot daudz jaunu lietu.
- (B) Viņš bija ne tikai izgudrotājs, bet arī gleznotājs.
- (C) Viņš nomira pirms tie tika izgatavoti.
- (D) Viņš neļāva nevienam tos izgatavot.

8. Uzraksti **vienu** piemēru, ko Leonardo da Vinči mācījās no dabas! Paskaidro, kā tas palīdzēja viņa izgudrojumos!

2
1
0
8
9

9. Kurā gadā pirmo reizi tika izmantots izpletņis?

- (A) 1452
- (B) 1519
- (C) 1783
- (D) 1800

10. Šajā stāstā ir teikts, ka Leonardo da Vinči - bija cilvēks, kurš aizsteidzies priekšā savam laikam. Uzraksti **vienu** piemēru no tā, ko Leonardo da Vinči ir izdarījis. Paskaidro, kā tas pierāda, ka viņš bija aizsteidzies priekšā savam laikam!

11. Kurš no minētajiem būtu vislabākais šī raksta virsraksts?

- (A) Leonardo da Vinči – pasaulslavens metālmākslinieks.
- (B) Leonardo da Vinči – cilvēks, kurš dzīvoja Itālijā.
- (C) Leonardo da Vinči – pasaulslavens gleznotājs.
- (D) Leonardo da Vinči – cilvēks ar daudzām jaunām idejām.

12. Ko autors domā par Leonardo da Vinči? Izmanto informāciju no teksta, lai atbildētu uz šo jautājumu!

2
1
0
8
9

2
1
0
8
9

Zaļās jūras bruņurupucienes dzīves ceļojums

No raksta „Bruņurupuciene ceļo”
Autors Gerijs Millers

Ārā no smiltīm

Ir zvaigžņota augusta nakts. Kostarikas pludmalē vairāk nekā sešdesmit centimetru dziļumā smiltīs ir aprakta ligzda ar olām. Ligzdā ir vairāk nekā 100 zaļā jūras bruņurupuča olu, katra ola ir apmēram golfa bumbiņas lielumā.

Viena no mazajām bruņurupucītēm sāk kustēties un šķilties ārā no savas olas. Šķīloties mazulīte plēš olas čaumalu ar sava knābja aso malu. Joprojām esot zem smiltīm, mazā jūras bruņurupucīte nokļūst brīvībā. Drīz vien kustība ir sākusies visā ligzdā.

Mazā bruņurupucīte izmanto savas plezmas, lai rāptos arvien augstāk un augstāk. Lai tiktu ārā no smiltīm, var būt nepieciešama vairāk nekā viena diena.

Ūdenī

Kad izšķīlusies mazulīte ir izkļuvusi no smiltīm, viņa vilina mēnessgaisma, kas atspīd okeāna ūdenī. Laimīgā kārtā tuvumā nav ne ielas, ne mājas, no kurām atspīdētu gaismas. Šādas gaismas var samulsināt mazo bruņurupucīti. Gaismu dēļ viņa var aiziet nepareizā virzienā – projām no jūras.

Izšķīlušās mazās bruņurupucītes ceļojums līdz ūdenim ir sacensība par izdzīvošanu. Viņa nav lielāka par valriekstu. Krabji un putni, piemēram, gārņi, sakampj dažus bruņurupučus, kas ir pludmalē. Šī bruņurupucīte nokļūst līdz ūdenim.

Putojoša banga atsviež mazo bruņurupucīti atpakaļ. Viņa cīnās, lai peldētu pret viļņiem, kas sitas pret krastu. Izšķīlusies bruņurupucīte turpina peldēt pirmo dienu un nakti, un viņa neapstājas divas dienas.

Ārā atklātā jūrā

Mazās bruņurupucītes ceļojums pa atklātu jūru bieži tiek saukts par „zaudētajiem gadiem”. Zinātnieki zina ļoti maz par šo posmu zaļās jūras bruņurupucītes dzīvē. Viņa var peldēt pa straumi līdz ar jūras zāļu kumšķiem.

Mazā bruņurupucīte var uzkost garneles, nelielas medūzas un gliemežus, kas peld kopā ar jūras zāļu kumšķiem un to tuvumā. Diemžēl jūrā ir arī plastmasa un atkritumi, kurus izmet cilvēki. To apēšana būtu bruņurupucītei nāvējoša.

Jūrā draud arī daudzas citas briesmas. Tādi ienaidnieki kā haizivis peld zem mazās bruņurupucītes, un lielie putni lido virs viņas. Par laimi, viņu nedaudz pasargā viņas bruņu krāsas. Apakšā tās ir gandrīz baltas, lai haizivis, kas peld zem viņas, nevarētu viņu saskatīt saules gaismā. Bruņu virspuse ir tumša, lai, skatoties no augšas, bruņurupucīte saplūstu ar tumšajiem ūdeņiem.

Pieaugšana un zaļās krāsas iegūšana

Pēc vairākiem gadiem viņa kļuvusi par pusaugu bruņurupuci. Viņa vairs nav tikko izšķīlies mazulis, bet viņa nav arī vēl pieaugusi. Viņas bruņas ir izaugušas apmēram pusdienu šķīvja lielumā. Tagad ir laiks atstāt atklāto jūru, lai dotos uz siltajiem piekrastes ūdeņiem Floridā, ASV.

Ar savām lielajām bruņām viņa ir lielākā drošībā nekā tad, kad bija tikko izšķīlusies. Lai arī viņa dažkārt iesūc kādu medūzu, pārsvarā viņa tagad ēd aļģes un jūraszāles.

Iet gadi, un viņa lēnām aug lielāka. Viņa dodas tālāk prom no krasta uz barošanās vietām, kur viņa kļūst par pieaugušu bruņurupucieni.

Naktī viņa atpūšas ūdenī zem akmeņiem un klintīm, aizurot elpu līdz pat piecām stundām. Katru dienu viņa atgriežas pie viena un tā paša jūras zāles pleķīša, kuru sauc par bruņurupuču zāli. Bruņurupuciene savu zāles pleķīti nograuž pavisam īsu tāpat kā zāles pļāvējs. Jūras zāļu un aļģu ēšana iekrāso viņas taukus zaļā krāsā. Faktiski tieši šī iemesla dēļ zaļie jūras bruņurupuci ieguvuši savu nosaukumu!

Atpakaļ smiltīs

Kad bruņurupuciene ir apmēram 26 gadus veca, viņas bruņas ir vairāk nekā 90 centimetrus garas, un viņa sver aptuveni 130 kilogramus. Tagad viņa dodas jaunā piedzīvojumā. Viņa uzsāk savu garo ceļu atpakaļ uz pludmali, kur pati piedzima. Viņa dēs olas.

Jūras bruņurupucienei var būt jāceļo vairāk nekā 1000 kilometri, bet viņa ir ļabi sagatavojusies ceļojumam. Viņas plezmas ir kā spārni. Viņa slīd pa ūdeni.

Zinātnieki joprojām pēta, kā jūras bruņurupuciene var atrast ceļu okeānā. Viņi domā, ka bruņurupuči spēj sajust zemes magnētiskā lauka izmaiņas. Tas var palīdzēt bruņurupučiem veidot prātā tādu kā karti. Viņu atmiņas par ķīmiskām vielām vai smaržām ūdenī arī var palīdzēt atrast ceļu.

Kad viņa ierodas vietā, kur dzimusi, viņa atrod bruņurupuču tēviņu. Dažas nedēļas vēlāk viņa sagaida, līdz kļūst tumšs, un tad dodas uz pludmali.

Nākamā paaudze

Kad bruņurupuciene nav ūdenī, viņa ļoti piepūlas, lai pārvietotos pa zemi. Viņa rāpo uz vietu, kur paisums neaizskalos prom viņas olas. Izmantojot savas priekšējās pleznas, viņa izrok platu bedri. Tā būs viņas ligzda. Ar savām pakaļējām pleznām viņa izdobj mazāku padziļinājumu bedres iekšpusē.

Pēc divu stundu smaga darba viņa ir gatava izdēt vairāk nekā 100 baltas olas ar ādai līdzīgu čaumalu mazākajā, dziļākajā padziļinājumā. Viņa sablīvē tām virsū smiltis. Pēc tam viņa apber visu ligzdu ar smiltīm.

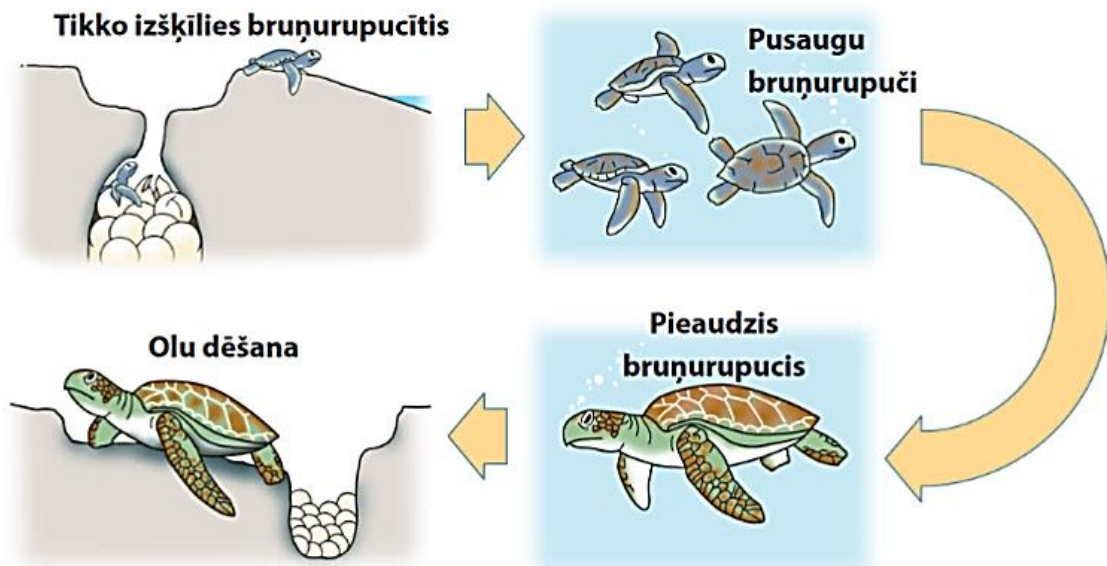
Nākamo divu mēnešu laikā viņa izrok vēl trīs ligzdas, kurās iedēj olas. Pēc diviem mēnešiem no olām izšķiļas bruņurupuču mazuļi un sāk paši savu ceļojumu.

Bruņurupucienes dzīve turpinās

Kad izdētas visas olas, pieaugusī bruņurupuciene vēlreiz dodas uz barošanās vietām prom no Floridas krastiem. Ik pēc dažiem gadiem viņa un citas pieaugušas bruņurupucienes atgriežas šajā pludmalē, lai dētu vēl olas.

Katrs zaļais jūras bruņurupucis šādi rīkojas visu savu dzīvi, kas ilgst apmēram 80 gadus. Pa šo laiku piedzimst un atklātajā jūrā dodas tūkstošiem mazo zaļo jūras bruņurupucīšu.

Ceļojums uz jūru un atpakaļ

Jautājumi **Zaļās jūras bruņurupucienes
dzīves ceļojums**

1. Par ko stāsta pirmā teksta sadaļa „Ārā no smiltīm”?

- (A) kā izskatās dažādi jūras bruņurupuči
- (B) kā jūras bruņurupuči iemācās peldēt
- (C) kas garšo jūras bruņurupučiem
- (D) kā šķīļas jūras bruņurupuču olas

2. „Viena no mazajām bruņurupucītēm sāk kustēties un šķīļties ārā no savas olas.”

Uzraksti pirmās divas lietas, ko mazā bruņurupucīte dara uzreiz pēc tam.

 1. _____

 2. _____

3. Kas palīdz mazajai bruņurupucītei atrast pareizo ceļu, kad viņa izkļuvusi no smiltīm?

 _____

Kas var samulsināt mazo bruņurupucīti?

 _____

2
1
0
8
9

2
1
0
8
9

4. Kāpēc mazās bruņurupucītes ceļojums līdz ūdenim ir „sacensība par izdzīvošanu”?

Izmanto tekstu, lai paskaidrotu savu atbildi.

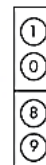
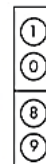

5. Kas ir pirmā lieta, ko dara izšķīlusies bruņurupucīte, kad viņa visbeidzot nokļūst pāri viļņiem, kas sitas pret krastu?

- A meklē citus tikko izšķīlušos bruņurupucīšus
- B turpina peldēt tālu atklātā jūrā
- C atpūšas jūraszālēs
- D meklē barību, ko ēst

6. Kāds ir viens no veidiem, kā cilvēks ir padarījis jūru bīstamāku bruņurupučiem, ņemot vērā to, kas teikts tekstā?

7. Maza bruņurupuča bruņu krāsa pasargā to no ienaidniekiem.

Raksturo, kādā veidā tas tiek pasargāts no putniem.

Raksturo, kādā veidā tas tiek pasargāts no haizivīm.

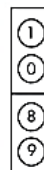
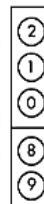

8. Kad jūras bruņurupucis aiztur elpu līdz 5 stundām?

9. Ko šis teksts tev stāsta par pieauguša zaļā jūras bruņurupuča barošanās paradumiem?

- (A) Tas meklē barību zem akmeņiem un klintīm.
- (B) Tas nopeld lielu attālumu, lai atrastu pārtiku.
- (C) Tas katru dienu dodas uz vienu un to pašu vietu, lai paēstu.
- (D) Tas izmanto smaržas ūdenī, lai atrastu pārtiku.

10. Kāpēc jūras bruņurupuča tauki kļūst zaļi?

1
0
8
9

11. Kādu informāciju šis raksts sniedz par bruņurupuča izmēriem un barību katrā tā dzīves posmā?

Aizpildi zemāk redzamo tabulu.

Trīs lietas jau ir ierakstītas tabulā kā paraugs.

Dzīves posms	Izmērs	Barība
ola		Olā pašā ir barības vielas.
tikko izšķīlies bruņurupucītis		
pusaugu bruņurupucis	pusdienu šķīvīšs	
pieaudzis bruņurupucis		aļģes un jūraszāles

3
2
1
0
8
9

12. Cik gadu ir pieaugušai bruņurupocienei, kad viņa pirmo reizi dodas dēt olas?

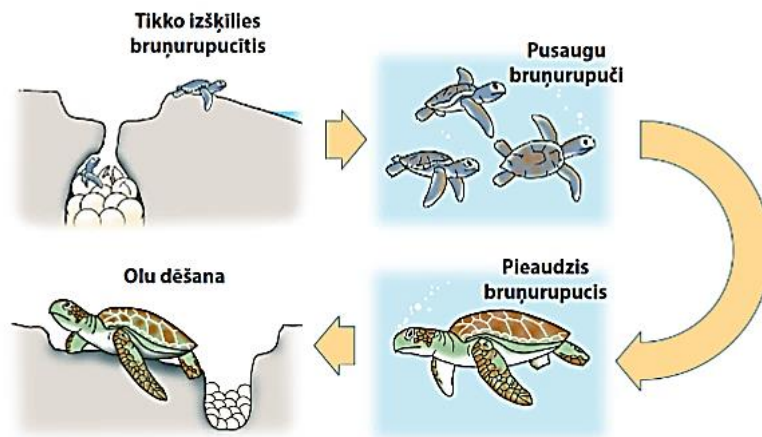
- Ⓐ apmēram 3 gadi
- Ⓑ apmēram 10 gadi
- Ⓒ apmēram 26 gadi
- Ⓓ apmēram 80 gadi

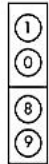
13. Kuru darbību pieaugušas zaļās jūras bruņurupucienes dzīvē zinātnieki pilnībā nesaprot?

- Ⓐ kā viņa var nopeldēt vairāk nekā 1000 kilometrus
- Ⓑ kā viņa sagatavo ligzdu savām olām
- Ⓒ kā viņa izvairās no tā, ka viņu apēd plēsēji
- Ⓓ kā viņa atrod pareizo pludmali, kur dēt olas

14. Zemāk ir redzams shematiskais zīmējums par rakstu.

Ko šis zīmējums palīdz tev saprast?

15. Kā autors parāda tev, ka zaļais jūras bruņurupucis ir īpašs?

- (A) lūdzot tev palīdzēt to glābt
- (B) pastāstot tev par pārsteidzošajām lietām, ko tas dara
- (C) aprakstot, cik skaists tas izskatās
- (D) brīdinot tevi, ka mūsdienās dzīvi ir tikai nedaudzi bruņurupuči

16. Šis teksts ir sadalīts sadaļās ar nosaukumiem.

Par ko tev stāsta katra sadaļa?

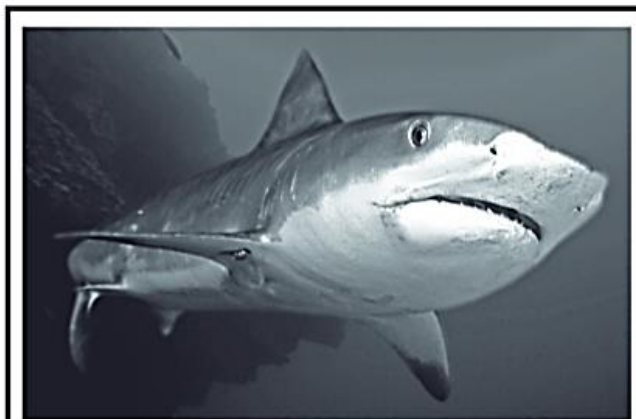
- (A) par dažādām briesmām, ar kurām sastopas jūras bruņurupuči
- (B) par dažādiem dzīves posmiem jūras bruņurupuča dzīvē
- (C) par dažādiem jūras bruņurupuču veidiem
- (D) par dažādiem uzskatiem par jūras bruņurupučiem

Haizivis

Vairums cilvēku, kad domā par haizivīm, iedomājas par žokļiem un zobiem. Daudzām haizivīm patiešām ir spēcīgi žokļi un asu zobu rindas. Dažas haizivis var izkost cauri biežai metāla plāksnei, un tām nekad nepietrūkst jaunu zobu. Haizivs žokļi ir divdesmit rindas zobu, kas atrodas viena aiz otras. Kad haizivs nolauž vai zaudē kādu zobu, tad cits pārvietojas, lai to aizstātu. Dažām haizivīm viens zobs nomaina otru, kamēr citām vienlaicīgi nomainās visa zobu rinda.

Tas, ko haizivis medī ēšanai, ir atkarīgs no tā, kur un kā tās dzīvo. Dažas ar savām milzīgajām mutēm uzslauka sīkus peldošus dzīvniekus un augus. Dažas ir ātras peldētājas un ar saviem asajiem, smailajiem zobiem ķer zivis. Citas piekrastē meklē roņus, delfīnus un jūras putņus. Daudzas dzīvo dziļi okeānā un pārtiek no krabjiem un vēžveidīgajiem dzīvniekiem. Visas haizivis ēd citus dzīvniekus.

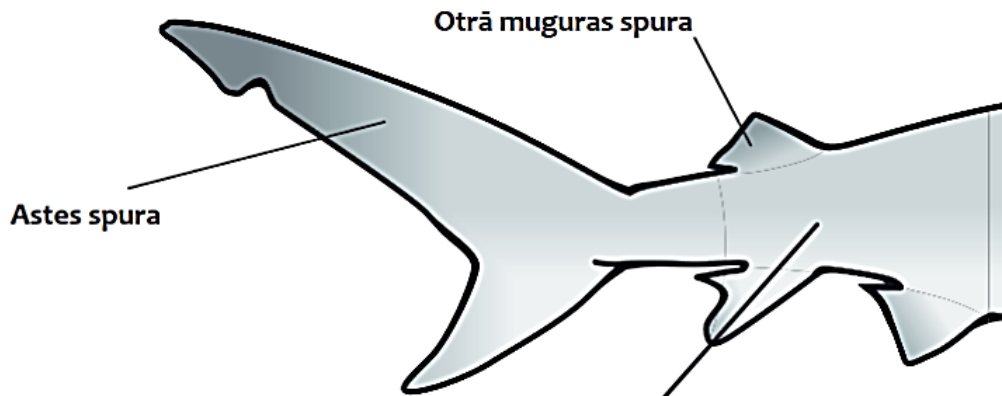
Tiģerhaizivs ar saviem spēcīgajiem, asajiem zobiem apēdis visu, ko vien tā var norīt, ieskaitot dažādus ēdienus, mašīnu numurzīmes un krāsu bundžas. Tās iesauka ir haizivs-atkritumu tvertne.

Kāpēc haizivis ir tik labas mednieces

Haizivij ir lieliskas maņas, tāpēc tā ir viena no vislabākajiem medniekiem pasaulē.

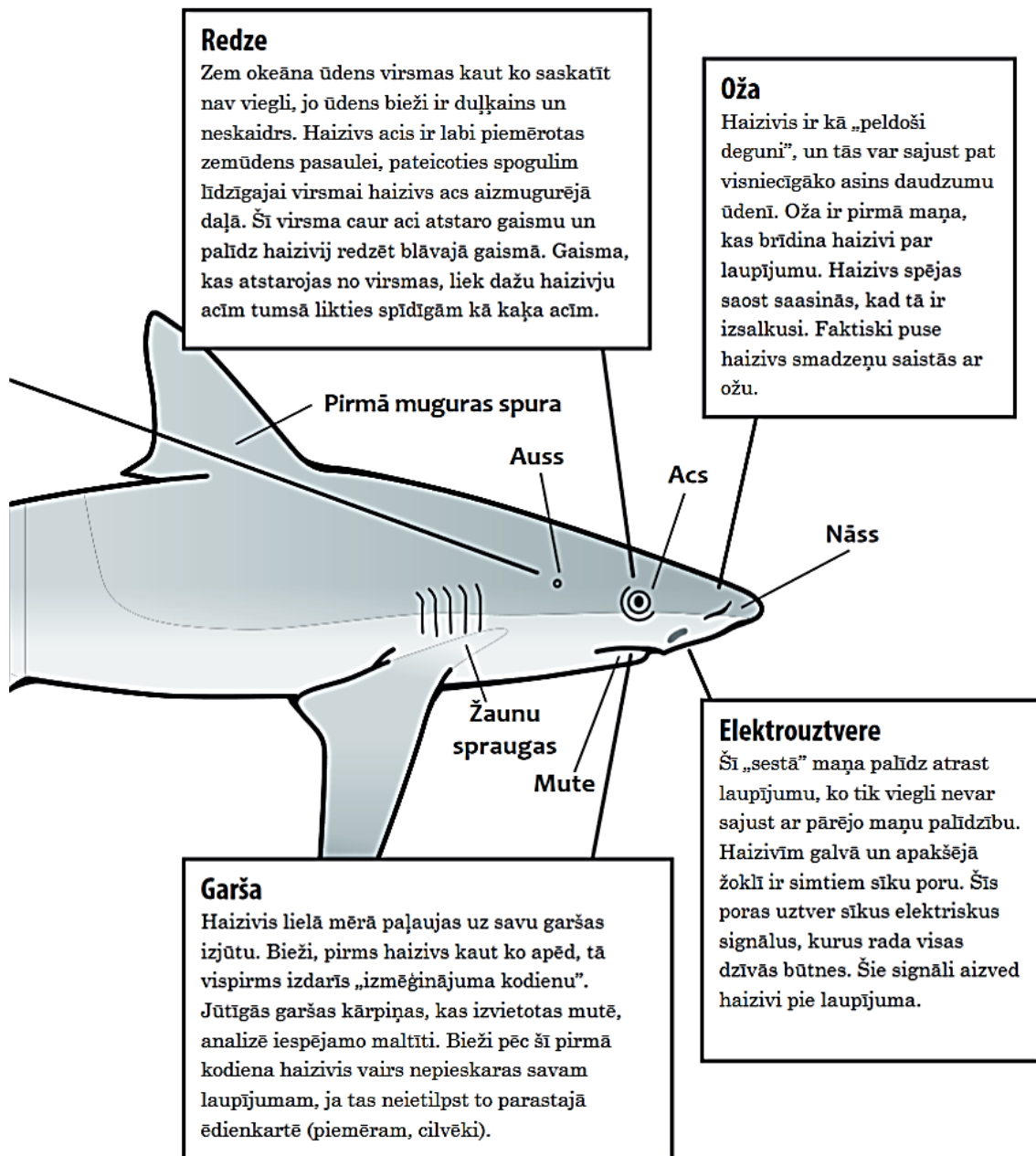
Dzirde

Tā kā skaņa zem ūdens pārvietojas piecas reizes ātrāk un tālāk nekā uz zemes, tad dzirde ir nozīmīga maņa, kas ziņo haizivij par laupījumu. Atšķirībā no cilvēkiem haizivīm ir divas iekšējās ausis, kas uztver zemas frekvences skaņas. Tās var dzirdēt ievainotas zivs svaidīšanos ūdenī pat 900 metru attālumā.

Tauste

Haizivīm ir divu veidu tauste. Viena tauste ir līdzīga tai, kāda ir mums, kad mēs sajūtam, vai kaut kas ir karsts vai auksts, raupjš vai gluds. Haizivs izmanto arī tā saucamo „tālo” tausti. Šī tālā tauste ļauj haizivij sajūst priekšmeta kustību ilgi pirms tā ir nonākusi kontaktā ar to.

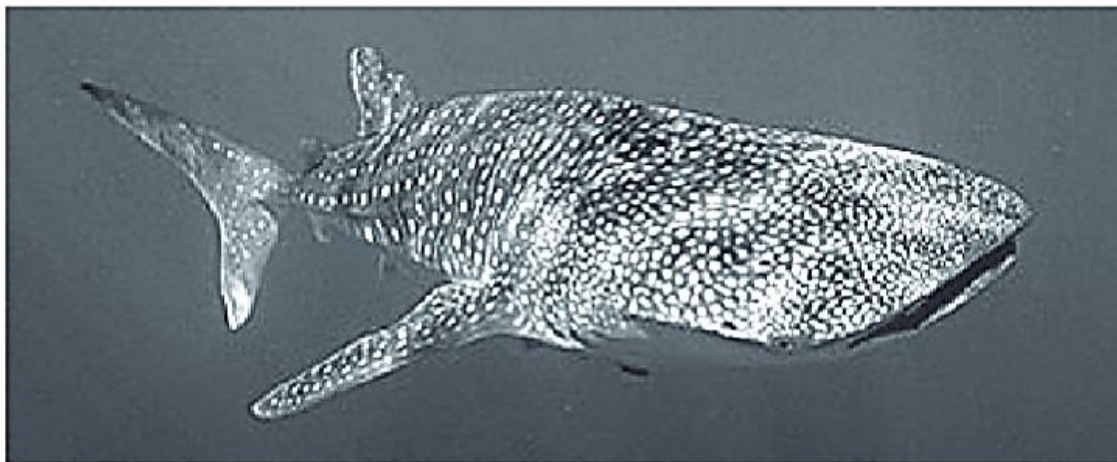
Redze
 Zem okeāna ūdens virsmas kaut ko saskatīt nav viegli, jo ūdens bieži ir duļķains un neskaidrs. Haizivs acis ir labi piemērotas zemūdens pasaulei, pateicoties spogulim līdzīgajai virsmai haizivs acs aizmugurējā daļā. Šī virsma caur aci atstaro gaismu un palīdz haizivij redzēt blāvajā gaismā. Gaisma, kas atstarojas no virsmas, liek dažu haizivju acīm tumsā likties spīdīgām kā kaķa acīm.

Oža
 Haizivis ir kā „peldoši deguni”, un tās var sajūst pat visniecīgāko asins daudzumu ūdenī. Oža ir pirmā maņa, kas brīdina haizivi par laupījumu. Haizivs spējas saost saasinās, kad tā ir izsalkusi. Faktiski puse haizivs smadzeņu saistās ar ožu.

Garša
 Haizivis lielā mērā paļaujas uz savu garšas izjūtu. Bieži, pirms haizivs kaut ko apēd, tā vispirms izdarīs „izmēģinājuma kodienu”. Jūtīgas garšas kārpīņas, kas izvietotas mutē, analizē iespējamo maltīti. Bieži pēc šī pirmā kodiena haizivis vairs nepieskaras savam laupījumam, ja tas neietilpst to parastajā ēdienkartē (piemēram, cilvēki).

Elektrouztvere
 Šī „sesta” maņa palīdz atrast laupījumu, ko tik viegli nevar sajūst ar pārējo maņu palīdzību. Haizivīm galvā un apakšējā žoklī ir simtiem sīku poru. Šīs poras uztver sīkus elektriskus signālus, kurus rada visas dzīvās būtnes. Šie signāli aizved haizivi pie laupījuma.

Pavisam ir pazīstamas apmēram 450 haizivju sugas, un zinātnieki domā, ka var būt vēl neatklātas sugas. Izlasi par 3 dažādām haizivju sugām!

Valhaizivs

Šī ir lielākā haizivs un lielākā zivs okeānā. Tā var būt 18 metrus gara un svērt 20 tonnas. Tik liela ir milzīga kravas mašīna! Neskatoties uz tās izmēru, valhaizivs cilvēkiem ir nekaitīga. Valhaizivs ieguvusi savu nosaukumu, jo, līdzīgi dažiem vaļiem, tā barojas, filtrējot no ūdens dažādus sīkus dzīvniekus. Tas nozīmē, ka tā atver savu divus metros plato muti un filtrē no tūkstošiem tonnu ūdens planktonu un nelielas zivis.

Āmurhaizivs

Āmurhaizivs ir viena no visdīvainākā izskata zivīm jūrā. Tās saplacinātā galva patiešām līdzinās āmuram. Tās acis, nāsis un elektrosensori atrodas šīs „āmurgalvas” sānos. Grozot galvu uz priekšu un atpakaļ, tā iegūst vairāk informācijas par apkārtni. Pavisam ir 9 veidu āmurhaizivis, un tās ir no viena līdz sešiem metriem garas. Vairums āmurhaizivju peld vienas un pārtiek no zivīm, ieskaitot citas haizivis!

Lielā baltā haizivs

Lielā baltā haizivs ir viena no vislabāk pazīstamajām haizivju sugām. Tai ir 50 zobi, un tie ir lielāki nekā citu haizivju zobi - sešus centimetrus gari! Baltā haizivs ar šiem zobiem ēd galvenokārt jūras lauvas un roņus. Baltās haizivis ir trešā lielākā haizivju suga, tās ir apmēram 6 metrus garas. Tās ir siltķermeņu dzīvnieki – kas nav tas pats, kas siltasiņu dzīvnieki. Tas nozīmē, ka tās ķermeņa temperatūra ir siltāka par apkārtējā ūdens temperatūru, kas dod tai vairāk enerģijas, lai varētu ātrāk peldēt.

Jautājumi Haizivis

1. Uzraksti **dīvas** lietas, kas raksta sākumā teiktas par haizivju zobiem.

 1. _____

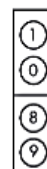
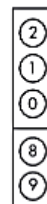
 2. _____

2. Vadoties pēc rakstā minētā, nosauc **trīs** dzīvnieku veidus, kurus haizivis ēd?

 _____

3. Kāpēc tīģerhaizivi sauc par „atkritumu tvertnes haizivi”?

- A Tās asie zobi var izkosties cauri atkritumu tvertnei.
 B Tā smaržo kā atkritumu tvertne.
 C Tā ēd lietas, ko var atrast atkritumu tvertnē.
 D Tā līdzinās atkritumu tvertnei pēc formas.

4. Kuru no maņām haizivs izmanto kā pirmo, lai atrastu savu laupījumu?

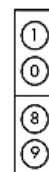
- (A) dzirdi
- (B) redzi
- (C) garšu
- (D) ožu

5. Kāpēc haizivs acis tumsā liekas spīdam?

6. Kāpēc dažreiz pirms kaut kā apēšanas haizivis izdara „izmēģinājuma kodienu”?

- (A) Lai pārliecinātos, ka tas nesabojās zobus.
- (B) Lai novērtētu, vai tās vēlas apēst šo laupījumu.
- (C) Lai neļautu laupījumam aizpeldēt.
- (D) Lai pārbaudītu, vai tās ir pietiekami izsalkušas.

7. Kā haizivs tauste un dzirde atšķiras no cilvēka taustes un dzirdes?
Paskaidro katras maņas vienu atšķirību.

 1 Tauste

 1 Dzirde

8. Haizivs laupījums slēpjas zem akmens un nekustas. Ar kuru maņu haizivs to varētu sajust?

- (A) redzi
- (B) tālo tausti
- (C) dzirdi
- (D) elektrouztveri

9. Kā shēma ar apzīmējumiem palīdz saprast, kāpēc haizivis ir tik labi mednieki?

- (A) Tā nosauc haizivs ķermeņa daļas.
- (B) Tā pastāsta, ko spēj haizivs maņas.
- (C) Tā paskaidro, kā haizivs redz.
- (D) Tā parāda, cik garas var būt haizivis.

2
1
0
8
9

10. Izsalkusi haizivs medī roņus. Kādā secībā tā lietos maņas: **garšu, redzi un ožu**?

Paskaidro, kāpēc tā lietos maņas šādā secībā, lietojot informāciju no raksta.

11. Rakstā teikts, ka dažas haizivis „ar savu milzīgo muti uzslauka sīkus peldošus dzīvniekus”. Kura haizivs šādā veidā atrod sev ēdamo?

- (A) Tīģerhaizivs
- (B) Vaļhaizivs
- (C) Āmurhaizivs
- (D) Lielā baltā haizivs

2
1
0
8
9

12. Šajā tabulā ir sakārtota raksta informācija par dažādām haizivju sugām. Aizpildi brīvos laukumus, lai tabula būtu pabeigta.

Haizivs veids	Garums	Barība	Īpašas iezīmes
Vaļhaizivs			Vislielākā haizivs
Āmurhaizivs	1-6 metri		
	6 metri	Jūras lauvas un roņi	

Kur ir medus?

Vai cilvēki un savvaļas putni var strādāt kopā? Austrumāfrikā putns, kuru sauc par medusrādītāju, palīdz cilvēkiem atrast medu.

Medusrādītājs mīl ēst bišu vasku un kūniņas (bišu mazuļus) un vienmēr zina, kur atrast labu bišu stropu. Taču putns ir pārāk mazs, lai atvērtu stropu un pieklūtu lielajam gardās barības daudzumam tā iekšienē. Šeit tam noderīgas ir boranu ciltis. Viņi paši sagatavo visu savu ēdienu un laiku pa laikam vēlas ēst nedaudz svaiga medus. Lai iegūtu medu, viņiem ir jāsameklē savvaļas bišu strops un pašiem jāizņem medus no tā. Taču bišu stropus savvaļā sameklēt var būt grūti. Par laimi, boraniem palīdz medusrādītājs.

Savvaļas bites izveido savus stropus koka stumbru dobumos.

Iepazīsties ar putniem — medusrādītājiem

Skatoties uz medusrādītāju, tu nevarētu uzminēt, ka tas ir īpašs. Tas ir neizteiksmīgi brūnpelēkā krāsā ar baltiem plankumiem uz astes. Tas ir apmēram divdesmit centimetrus garš putns ar nelielu galvu un īsu knābi. Tā kā medusrādītājs nevar vienmēr iekļūt stropos, tas ēd arī augļus, tārpus un citus insektus.

Medusrādītājs tup uz zara.

Iepazīsties ar boranu cilti

Borani dzīvo Austrumāfrikā. Viņu mājas ir būvētas no zariem un pārklātas ar zāli. Borani ir pazīstami ar lopu audzēšanu, kas dod viņiem gaļu un pienu. Zeme Austrumāfrikā ir sausa, un lopiem nepietiek svaigas zāles, lai tie visu gadu varētu dzīvot vienā vietā. Tāpēc trīs vai četras reizes gadā borani ar saviem lopiem dodas uz jaunu dzīvesvietu. Viņi izjauc savas mājas lielās daļās un nes tās sev līdzi. Kad viņi ierodas jaunā vietā, viņi no jauna saliek kopā mājas. Taču viņu zemes kļūst arvien sausākas, un boraniem kļūst arvien grūtāk atrast pietiekami daudz svaigas zāles. Šī iemesla dēļ daži borani sāk meklēt jaunu dzīvi mazpilsētās un pilsētās.

Medus meklēšana

Kad putns vai borani vēlas doties pēc medus, viņiem ir signāli, kā vienam otru pasaukt. Boraniem ir īpaša svilpe, kuru var dzirdēt vairāk nekā viena kilometra attālumā. Medusrādītājs sauc cilvēkus, atkārtojot atkal un atkal divas dažāda augstuma skaņas: *tirr-tirr, tirr-tirr!*

Borans svilpj, lai sasauktu medusrādītāju.

Kad borani un medusrādītājs ir sagatavojušies, medības sākas. Putns aizlido ārpus redzesloka. Tad tas atgriežas un nosēžas vietā, kur to var redzēt. Tiklīdz kā cilvēki pienāk tam tuvāk, tas lido uz priekšu, rādot savas astes baltās spalvas.

Medusrādītājs dara zināmu boraniem, ka strops ir tuvu zemei, lidojot zem koku galotnēm. Ja tas lido augstāk, tas nozīmē, ka strops ir kokā.

Tad tas atkal nolaižas un gaida. Borani rada troksni, lai putns zinātu, ka viņi joprojām tam seko. Viņi svilpj, sit pa kokiem un skaļi sarunājas.

Tiklīdz viņi nonāk tuvāk stropam, medusrādītājs nolaižas arvien biežāk. Tas arī sāk nolaisties arvien tuvāk zemei. Tā borani var noteikt, ka viņi tuvojas stropam.

Visbeidzot, kad medusrādītājs nonāk pie bišu stropa, tas rada citādu skaņu. Tas klusu ar garām pauzēm starp skaņām saka boraniem: „Hei, mēs esam klāt!” Dažkārt tas lidinās apkārt stropam.

Borani iekur ugunskuru. Ar kūpošu pagali viņi aizbiedē bites. Tad viņi atver stropu un savāc medu. Viņi atstāj medusrādītājam daudz vaska un kūniņu.

Ieguvēji ir abi

Borani saka, ka bez putna palīdzības bišu stropa atrašanai ir vajadzīgas gandrīz deviņas stundas. Dažkārt viņi vispār nevar atrast nevienu stropu. Taču, ja ceļu rāda medusrādītājs, medības ilgst trīs stundas un viņi gandrīz vienmēr atrod stropu. Bez boraniem medusrādītājs parasti spēj tikai nedaudz paknābāt pie bišu stropa ieejas. Taču ar cilvēku palīdzību, viņu radītajiem dūmiem un instrumentiem medusrādītājs var iekļūt daudz vairāk stropos!

Pavisam vieni

Medusrādītāji dažreiz dodas uz stropu vieni paši. Kad tie tā rīkojas, tie izvēlas mākoņainus un vēsus rītus, kad bites ir miegainas. Tad tie var uzreiz pielidot pie stropa, taču tie neuzturas tur ilgi. Bites var tos sadzelt, un tie neiegūst daudz barības.

Legēnda par medusrādītājiem

Borani stāsta stāstu par to, kas notiek, ja medusrādītājam neatstāj barību kā atalgojumu par stropa atrašanu. Nākamajā reizē, kad jūs sekojat tam, medusrādītājs aizvedīs jūs pie kaut kā patiešām bīstama — piemēram, leoparda kokā!

Pagātne un nākotne

Veids, kādā kopā strādā cilvēki un medusrādītāji, ir tik izdevīgs viņiem visiem, ka zinātnieki domā, ka viņi tā ir strādājuši ļoti ilgu laiku. Zīmējumi akmenī mums stāsta, ka afrikāņi ir meklējuši medu vairāk nekā 20 000 gadu.

Taču šī sadarbība starp putnu un cilvēku ir apdraudēta. Daudzi medusrādītāji tagad dzīvo dabas rezervātos, kur cilvēkiem ienākt ir aizliegts. Un borani pārceļas uz pilsētām, kur nopirkt cukura paciņu veikalā ir vieglāk nekā meklēt bišu stropus. Ir

novērots, ka medusrādītāji aicina cilvēkus medībās viņu pagalmos un nesaņem nekādu atbildi.

Jautājumi Kur ir medus?

1. Ko ēdamu iegūst borani un medusrādītājs no bišu stropiem?

 1 Borani

 1 Medusrādītājs

2
1
0
8
9

2. Ko dara borani un medusrādītājs, lai palīdzētu viens otram?

 1 Borani

 1 Medusrādītājs

2
1
0
8
9

3. Kāpēc boraniem ir jādodas uz jaunu dzīvesvietu trīs vai četras reizes gadā?

- A Lai atrastu ūdeni.
- B Lai atrastu medu.
- C Lai pabarotu savus lopus.
- D Lai pārdotu gaļu un pienu.

1
0
8
9

4. Uzraksti **dīvas** lietas, no kā ir būvētas boranu mājas.

1. _____

2. _____

1
0
8
9

5. Ko var uzzināt ierāmētajā tekstā „Iepazīsties ar boranu cilti”?

- A Kāpēc borani nedrīkst ienākt dabas rezervātos.
- B Kāpēc borani ir meklējuši medu tik ilgu laiku.
- C Kāpēc borani pārceļas uz dzīvi pilsētās.
- D Kāpēc zinātnieki ir pētījuši boranu dzīvi.

6. Kā borani sasauc medusrādītāju?

- (A) Viņi izmanto dūmu signālus.
- (B) Viņi sit pa kokiem.
- (C) Viņi lieto īpašu svilpi.
- (D) Viņi sauc putna vārdu.

7. Medusrādītājs sūta boraniem dažādas ziņas, veicot dažādas darbības. Aizpildi tukšās vietas tabulā.

	Ko dara medusrādītājs	Ko tas nozīmē boraniem
	Lido virs koku galotnēm.	
		Viņi tuvojas stropam.
		Viņi ir nonākuši pie stropa.

1
0
8
9

1
0
8
9

1
0
8
9

8. Kāpēc borani kurina ugunskuru?
- Ⓐ Lai aizvestu putnu pie stropa.
 - Ⓑ Lai bites dotos prom no stropa.
 - Ⓒ Lai atvērtu stropu.
 - Ⓓ Lai parādītu, ka atraduši stropu.

9. Kāda ir „Leģendas par medusrādītājiem” galvenā doma?
- Ⓐ Medusrādītājs ir jāatalgo.
 - Ⓑ Medusrādītājs ir ļoti gudrs putns.
 - Ⓒ Medusrādītājam vienmēr ir jāseko.
 - Ⓓ Medusrādītājs var būt bīstams.

10. Kāpēc medusrādītājs dodas uz stropiem no rīta, kad ir viens pats?
- Ⓐ Jo ir vieglāk atrast stropus.
 - Ⓑ Tajos ir vairāk kūniņu.
 - Ⓒ Stropā nav bišu.
 - Ⓓ Ir mazāka iespēja tikt sadzeltam.

11. Ko ir atraduši cilvēki, kas liecina, ka borani un medusrādītāji varētu būt strādājuši kopā tūkstošiem gadu?

12. Kāpēc sadarbība starp putnu un cilvēku ir apdraudēta?

- (A) Boraniem vairs nevajadzēs medusrādītājus.
- (B) Medusrādītājs vairs neseko boraniem.
- (C) Boraniem vairs negaršos medus.
- (D) Medusrādītājs ir atradis citu barību.

13. Izmanto izlasīto, lai paskaidrotu, ko medusrādītājam vajadzētu darīt nākotnē, ja vēl vairāk boranu pārcelsies uz dzīvi pilsētās.

